ماستر انجنیر صفي الله فردوس

لنډیو، نیو، تیکریو او مصریو انځور خبر جوړونه

کورس: پاتېشوني پوهه   خبرونکی: د کوشنیوالي احساس

مهترلام، لغمان، افغانستان
د غویی ۰۴، ۱۴۰۳ لیږدی

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

د الله په نوم پيل کوم چې پوره رحم کوونکی او پوره رحم لروونکی دی؛ مهرباني د پينی پنځونکي ځښتن بر لورينه ده.

۲. ليکي پوهه

سرليک:.	د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو انګړ ځېړنـــــــچوپړي (ريســـــــرچ پانې)
ټوک:.	درېيم ټوک له درې وو
ليکوال:.	ماستر انجينېر صفي الله فردوس
د محصول اوږدوالی،	
سوروالی او پېړوالی:.	۲۹۰ * ۲۱۵ * ۲۴.۴۵ ميلي مېتر.
د کښلې غټ ټکي:.	۲۳ ځپرکي
کښلې د چوپړو ګڼه:.	۳۹۵ چوپړي (مخه)
وړلو وزن:.	۹۸۷ ګرام
وت نه يا پرته له وته د ابېځو ځای نيونه لري ,, منشور: د رسمي سند ور کونه مستعمراتو ته د حقوقو ور کونه: دربست نيونه (د ابېځو او نورو) پرانټ.،، :.	۴۲۳،۱۹۱.۰۰ داني
منشوره يې له وت سره:.	۵۴۸،۵۳۷.۰۰ داني
سرليکه:.	۵،۹۷۱.۰۰
لينونه (خطه، کرښې له ليکي هړپې، لاندنی يادونې او پاينی يادونې سره، سره) ګڼه:.	۱۵،۴۳۷.۰۰
وييزېرمه (پښتو په پښتو وی يا وييکي يا لغاتونه، ويکي) ګڼه:.	۱۱۶،۳۹۶.۰۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو انګړ

څېړنـــــــچوپړي (ریســـــــرچ پاڼې)

د کښلې د ابېڅې پیل او پای:	د دې کښلې پیل په دې ,, د ،، سره شوی او پای یې په لې ,, ل ،، سره شوی دی.
ګڼه:	اووم کتاب (لیکی یا کښلې)
لیکوال استوګنځای:	بغل، تره خیل، کچور شمټی، مهترلام، لغمان، افغانستان
څېړندوی:	مومند څېرندویه ټولنه
اېډېټور:	ماستر اېنجینېر صفي الله فردوس
طراح او ډیزان:	ماستر اېنجینېر صفي الله فردوس
کښلې د پیل پېر:	پیلنی وار: د رییس غلام حسن بابا کور، نمبر اول ښوونځي ترڅنګ، ختېځ نوی ښار، مهترلام، لغمان، افغانستان؛ تله ۱۵، ۱۳۷۲ لېږدی (زېږدی ۱۹۹۳ October ۰۷)، دوېیم وار: : زموږ کور، نمبر اول ښوونځي ترڅنګ، ختېخ نوی ښار، مهترلام، لغمان، افغانستان؛ غبرګولی ۱۹، ۱۳۸۸ لېږدی (زېږدی ۲۰۰۹ June ۰۹)، درېیم وار: زموږ کور، نمبر اول ښوونځي ترڅنګ، ختېځ نوی ښار، مهترلام، لغمان؛ کب ۲۰، ۱۳۹۵ لېږدی (زېږدی ۲۰۱۷ March ۱۰)، څلورم وار: ۷ کور، درېیم پوړ، ۵۳ بلاک، اماراتو ښارګوټی، کسبه، ۱۵ سیمه، کابل، افغانستان؛ کب ۰۱، ۱۳۹۹ لېږدی (زېږدی ۲۰۲۱ February ۱۹)،
کښلې د پای پېر او اوډون (ترتیب) یې:	جوهریزاده سړک، میدګاردوک، دوشنبې ښار، دوشنبې، تاجیکېستان؛ پسرلی، غویی ۰۴، ۱۴۰۳ لېږدی (زېږدی ۲۰۲٤ April ۲٤)

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپرېدو نېټه:. پسرلی، غویی ۰۴، ۱۴۰۳ لېږدی (زېږدی ۲۰۲٤ April ۲٤)
چاپ نېټه:. پسرلی، غویی ۰۴، ۱۴۰۳ لېږدی
چاپشمېر:. ۱۰۰۰ ټوکه
چاپ وار:. لومړی
ډول:. ادبیات او هنر (لیکنی ارت، ادبیات او فن، ادبیات او عملي مهارت، ادبیات او صنعت، لیکنی او صنعي قدرت ضد، ادبیات او د ښکلا د تخلیق فن، د تخلیقي تخیل اثر، ادبیات او د پوهې یوه څانګه په تېره د اجتماعي علومو د موسیقي یا ټنګټکور برخه؛ لیکنی او مهارت یا تخصص؛ لیکنی او استعداد؛ ادبیات او ځیرکي؛ ګړنې پیېلې) ټولګه

ژبه:. پښتو
ژباړونکی:. هېڅ یوه
پوخ بڼه:. اساسي
تړ:. تازه
رپ ځای:. A٤
یادونه:. د ګډون کولو بېلګه
بیه:. ۵۰۰ افغانۍ
د لیکوال ګرځنده اړیکه:. +۹۳۷۸۶۹۰۴۷۹۹
برېښنالیک:. Safiullah_firdows@yahoo.com
له پاره:. د ټول پښتون پښت (نسل) له پاره دی چې لر او بر ټول پښتنو له پاره کښل شوی، یانې د ۷۰۰۰۰۰۰۰ اویا مېلیونو وګړو له پاره.
کښلي د ګټنې ګور:. زر ټولګي دی، ټول پښتون پښت به ترې ګټه پورته کړي چې د یوه تود بڅري (پرتون) په اندازه هم د یوه پښتون د پرمختګ سبب شي؛ نو اویا مېلیونه تنه پښتون پښت ته یې ګټه ور رسیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه:

د پښتون پښته! زما ګټه په کې نه شته؛ په ۵۰۰ افغانۍ یې له مالیې سره را وباسم، ۵۰۰ دانې یې وړیا وېشم او پاتې نور پلورم.
په ۵۰۰ افغانۍ چې له یوه کرډیټ کارټ سره برابرېږي بیه یې ده.
ګټه خو یې نه شته که دا لږ پیسې په لاس راغلې نو بل کتاب به پرې چاپ کړم.
د پښتو ورم دی چې د لیکوال ګټه د شپانه ګټه ده.
که مو ډېره ورته روغه وه د خپرولو له پاره یې و دربېږئ. (له چاپ روغ تېر شوی نه دی.)

د اي في اي (APA) کالب په بڼه د اخځوک یا ریفریس له پاره ترې ګټنې اجازه شته.

زما د الواک اغېزښندني په ځېړنه کې څلور ستنې شاملې دي: خلاص ډیټا، خلاص کوډ، کاغذونو ته خلاص لاسرسی او خلاصه (وازه) بیاکتنه. د خلاص پښتو ګړنې ادب د ودې له پاره د ټاټوبي ټولو پوګړو وګړو، د معلوماتو ټیوټوریلونه کوربه کړئ، په اوبپانو کې خپور کړئ، ترڅو و ګړو سره مرسته و کړي، ټولو وګړو ته د خپل پښتون پښت دودي دود لیکدود کارولو او پوهیدو کې د مرستې له پاره وسیلې رامنځته او لا کوربه کړئ.

د چاپ رښت له لیکوال او خپرندوی سره خوندي دي، بې اخځ ښوونې ترې د ګټې اخیستنې اجازه نه شته!

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. تيسس ځرګندونه

تر روانپېره (اوسمهاله) پورې، د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو انګړ لا پښتون پښت (نسل) ته ځرګند نه دی.

د لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ بېرته يې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړۍ؛ د نورو نويو جوړولو تکل يې؛ آړوتي غني کول او خپرول يې؛ موندل او د ولس له منځه يې ټولول؛ اوسمهال يې د ډېرولو تګلاره؛ دې پښتو کړنې پېيلو ته د ادبي ښکېلاک ګرو ارزښت ټاکل؛ ځای؛ آړوتی (شرط)؛ آر (اصل)؛ د پيل پېر، لرغون پېر، زوړ پېر او روان پېر پېخليک (تاريخ) د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو؛ پېر (وخت) يې؛ ستر تاثير لرونکی او وېشونکی لوری يې؛ د کره پښتو ليکلارې ابېځو غږېزليک (غږ) په سټه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ؛ د صفي الله فردوس په لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو کې تشبې؛ د ختېځ لومړي نمبر ځېرونکي په لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې له بېلګو سره مشبه، مشبه به، تشبې وجه، د تشبې توري، تشبې پټه، وتلې تشبې، نغاړلې تشبې، نادره تشبې، مبتزله تشبې، لسپانۍ تشبې (مرسله تشبې)، ټينګاره تشبې (موکده تشبې)، ډېرښته ټينګاره تشبې (اضافي مؤکده تشبه)، ستاينوړه ټينګاره تشبې (توصيفي مؤکده تشبه)، مازې ټينګاره تشبې (مؤکده محض تشبه)، ګډېغونډلې، د پېيلو نګېرګډون ستر تاثير لرونکی او ويشونکی لوری يې؛ رښتنی وېش د دوی د منځپانګې او سکالو له مخې؛ د (ديني؛ بډايني؛ غنايي يا بزمي؛ حماسي يا رزمي؛ ښوونېزې يا تعليمي؛ مدحي او ستاين؛ انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي يا ټوکيزې؛ ويرنه يا مرثيه، ساندې؛ مبارکۍ، هرکلي يا د تهنيت؛ د ګيلو، ګيله من او شکايتونو؛ وړتوب يا وصفي؛ هېوادپالنې؛ دوستي باورکولو؛ ځيرکې؛ پوهګړې؛ کورنۍ ته د غاړې ايښودنې؛ ورکړ د ډالۍ ورکولو؛ دندې کې د ټېټوالي؛ ټکرکولو مېړانې؛ د ژوند لارې لوړې ارزو؛ زړه سوی او رښتي ټولوالي؛ ليدل او رهبرۍ؛ مېلمه پالنې؛ ژبې ښنتېځونکي؛ وراشې يا وجيزې يا متل؛ ورمي او لوځې) لنډۍيو، ټپې، ټيکۍيو او مصرۍيو بوږول؛ ځرګندول، له پښتو يې په اېنګلېسي ژبه کې بوږول او د ځېرونکي ځرګندول چې رونېوي کتنه داسې؛ د دوی انګړ او يېبره (حاصل يا ثمره) يې هم ستونځمن کار وو.

د دې هر يوه ځېرلو ته زما اوږدپېری (اوږد پړاوی) او اوږدمنګی (اوږد عمری) ليد لوری.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤. غټ ټکي

۱. پېښتۍ ۱

۲. لیکي پوهه ۲

۳. تیسس څرګندونه ٦

٤. غټ ټکي ۷

٥. بېرته یې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړئ ۱٥

٦. د نورو نویو جوړولو تکل یې ۱۹

۷. آړوتي غني کول او خپرول یې ۲۲

۸. موندل او د ولس له منځه یې ټولول ۲٦

۸. ۱ ړې (ړ). پوهاند ډاکټر مجاوير احمد زيار داسې ليکلي دي لکه: ۲۷

۸. ۲ ړ. د يوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د پوهاند ډاکټر مجاوير احمد زيار ,, پښتو بدلمېچ يا پښتو شعر څنګه جوړېږي؟ ،، په پورتنۍ ,۸. ۱، ګڼه څېرکي يا برخه کې د ړ (ړې) ابېڅې ليکنه کې عيبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې: ۳۲

۹. آر ۳٤

۱۰. اوسمهال یې د ډېرولو تګ لاره ٤۰

۱۱. د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو ته د ادبي ښکېلاک ګرو ارزښت ټاکل ٤۳

۱۲. د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو ځای ٤٤

۱۲. ۱ د ځای سیمه یزه ټاکنه ٤۹

۱۲. ۲ ارامي ليک څرنګوالی او ليکنې بڼه ٥٤

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲. ۳ دلته باید د اسلام له تاریخه راوسپړم. یا د پیغمبرانو ص له پېخلیکه څخه ۵۵

۱۲. ٤ نینذر ګوټ: دیوان.. ۵۸

۱۲. ۵ په میوند جګړه کې ملاله میونواله اېنګلېسانو شهیده کړه او که اوسني پاکستانیانو!!! ۷۲

۱۲. ٦ میوند جګړې له ټولې کېسې څخه دا کره څرګندوم، چې دا څرګندول رونیوي کتنه داسې. ۸۲

۱۲. ۷ بل اړخ یې د سترو قعمتي جواهرو او کانو دی.. ۸۳

۱۲. ۸ مورږ افغانان له خپلې خاورې سره هېڅ رښتني او تلپاتې مینه نه لرو؛ له پوهو او هوښیارو دا له پلرو راپاتې ګران افغانستان په بېساري بڼه وران وو؛ خپلواکتوب او مستقلتوب نه پېژنو، د واک ګډۍ له پاره له خپل سکه او ناسکه دښمن سره لاس یوه کوو. ۹۲

۱۳. د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو پېخلیک.. ۹۶

۱۳. ۱ لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د پېخلیک بېلګې ۱۲۳

۱۳. ۱. ۱ د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) لومړۍ لنډۍ بېلګه.. ۱۲٤

۱۳. ۱. ۲ د پېر پېخلیک (تاریخ) دوېیمې لنډۍ بېلګه.. ۱۲۵

۱۳. ۱. ۳ د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) لومړۍ ټپې بېلګه.. ۱۲۷

۱۳. ۱. ٤ د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) دوېیمې ټپې بېلګه.. ۱۲۸

۱۳. ۱. ۵ د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) لومړۍ ټیکۍ بېلګه ۱۲۹

۱۳. ۱. ٦ د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) دوېیمې ټیکۍ بېلګه.. ۱۳۰

۱۳. ۱. ۷ د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) لومړۍ مصرۍ بېلګه ۱۳۱

۱۳. ۱. ۸ د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) دوېیمې مصرۍ بېلګه ۱۳۵

۱۳. ۱. ۹ د لرغون پېر پېخلیک (تاریخ) لومړۍ مصرۍ بېلګه ۱۳٦

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۰ د لرغون پېر پېخلیک (تاریخ) لومړی ټپې بېلګه.................. ۱۳۷
۱۳. ۱. ۱۱ د لرغون پېر پېخلیک دوېیمې مصری او لومړی لنډی بېلګه ۱۳۸
۱۳. ۱. ۱۲ د زوړ پېر پېخلیک لومړی مصری بېلګه.......................... ۱۳۹
۱۳. ۱. ۱۳ د زوړ پېر پېخلیک لومړی لنډی بېلګه ۱۴۰
۱۳. ۱. ۱٤ د زوړ پېر پېخلیک لومړی ټپه او دوېیمې مصری بېلګه......... ۱٤۱
۱۳. ۱. ۱٥ د زوړ پېر پېخلیک دوېیمي لنډی بېلګه............................ ۱٤۲
۱۳. ۱. ۱٦ د زوړ پېر پېخلیک دوېیمې او درېیمې ټپې؛ درېیمې څخه تر
اته لسمې لنډی او درېیمې او څلورمې مصری بېلګې ۱٤٤
۱۳. ۱. ۱۷ د زوړ پېر پېخلیک نولسمې لنډی بېلګه.............................. ۱٤۹
۱۳. ۱. ۱۸ د زوړ پېر پېخلیک شلمې او یوویشتمې لنډی بېلګه............... ۱٥۰
۱۳. ۱. ۱۹ د زوړ پېر پېخلیک څلورمې او پېنځمې ټپې بېلګه................ ۱٥۷
۱۳. ۱. ۲۰ د زوړ پېر پېخلیک دوېویشتمې لنډی او شپږمې ټپې بېلګه ۱٥۹
۱۳. ۱. ۲۱ د زوړ پېر پېخلیک پېنځمې مصری بېلګه........................... ۱٦۱
۱۳. ۱. ۲۲ د زوړ پېر پېخلیک درېویشتمې لنډی او شپږمې مصری بېلګه .. ۱٦۲
۱۳. ۱. ۲۳ د زوړ پېر پېخلیک څلورویشتمې او پېنځه ویشتمې لنډی بېلګه .. ۱٦٥
۱۳. ۱. ۲٤ د زوړ پېر پېخلیک شپږویشتمې څخه تر یودیشمې لنډی بېلګه... ۱٦٦
۱۳. ۱. ۲٥ د نوي پېر پېخلیک لومړی او دوېیمې لنډی بېلګه.................. ۱٦۸
۱۳. ۱. ۲٦ د نوي پېر پېخلیک درېیمې څخه تر نهمې لنډی بېلګې ۱۷۰
۱۳. ۱. ۲۷ د نوي پېر پېخلیک لومړی مصری بېلګه ۱۷٦
۱۳. ۱. ۲۸ د نوي پېر پېخلیک لسمې، یولسمې لنډی او لومړی ټپې بېلګه ... ۱۷۷
۱۳. ۱. ۲۹ د نوي پېر پېخلیک لومړی مصری بېلګه ۱۷۸
۱۳. ۱. ۳۰ د نوي پېر پېخلیک دوېیمې څخه تر څوارلسمې ټپې بېلګه ۱۷۹
۱۳. ۱. ۳۱ د نوي پېر پېخلیک دولسمې څخه تر څوارلسمې لنډی بېلګه ۱۸۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۳۲ د نوي پېر پېخلیک دوپیمې مصرۍ بېلګه ۱۸۲

۱۳. ۱. ۳۳ د نوي پېر پېخلیک پینځه لسمې څخه تر شپږ شپېتمې لنډۍ؛ پینځه لسمې څخه تر درېپینځوسمې ټپې؛ لومړۍ څخه تر شپږمې ټیکۍ او درېیمې څخه تر دوې دېرشمې مصرۍ بېلګه .. ۱۸۳

۱۴. لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ پېر ۱۹۷

۱۴. ۱ لومړۍ بڼه لنډۍ: اې ,, الف،،: ۱۹۸

۱۴. ۲ دوېیمه بڼه لنډۍ: بې ,, ب،،: ۲۰۰

۱۴. ۳ درېیمه بڼه لنډۍ: پې ,, پ،،: ۲۰۲

۱۵. ستر تاثیر لرونکی او وېشونکی لوری ۲۰۳

۱۵. ۱ اې (ا، الف، آ):. کره پښتو لیکلارې ابېڅو غږېزلیک (غږ) په ستېه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ۲۰۹

۱۵. ۲ بې (ب):. د دوی تر منځ بېلونکې نخښې ۲۲۵

۱۵. ۳ پې (پ):. د کالب ډول یې ۲۲۹

۱۵. ٤ تې (ت):. ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت یې، څپیزې او زورنې ټولواله ۲۳۰

۱۵. ٥ تې (ت):. د پیلن یا پیلنې او پیلې پېژند په اړه پوښتنې ۲۳۳

۱۵. ٦ ټې (ټ):. د لیکوال څرګندول چې رونوي کتنه داسې د لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری په لاندې ډول د لیکول پیلې له پاره موږ ته په لاس راکوي ۲۳٤

۱۵. ۷ جې (ج):. د صفي الله فردوس په لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو کې تشبې ۲٤۱

۱۵. ۷. ۱ د صفي الله فردوس په ټپې کې مشبه ۲٤۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ۷. ۲ د صفي الله فردوس په ټپې کې مشبه به ۲۴۳
۱۵. ۷. ۳ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې تشبې وجه ۲۴۴
۱۵. ۷. ٤ د صفي الله فردوس په ټپې کې د تشبې توري ۲۴۴
۱۵. ۷. ٥ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې تشبې پټه ۲۴٥
۱۵. ۷. ٦ د صفي الله فردوس په لنډیو کې وتلې تشبې ۲۴٦
۱۵. ۷. ۷ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې نغاړلې تشبې ۲۴۷
۱۵. ۷. ۸ د صفي الله فردوس په لنډیو کې نادره تشبې ۲۴۷
۱۵. ۷. ۹ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې مبتزله تشبې.......................... ۲۴۸
۱۵. ۷. ۱۰ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې لسپاڼی تشبې (مرسله تشبې) ۲۴۹
۱۵. ۷. ۱۱ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې ټینګاره تشبې (موکده تشبې) ۲۴۹
۱۵. ۷. ۱۲ د صفي الله فردوس په لنډۍ او ټیکۍ کې ډېرښته ټینګاره تشبې (اضافي مؤکده تشبه) ۲٥۰
۱۵. ۷. ۱۳ د صفي الله فردوس په ټپې او مصرۍ کې ستاینوړه ټینګاره تشبې (توصیفي مؤکده تشبه) ۲٥۱
۱٤. ۷. ۱٥ د صفي الله فردوس په ټپه کې مازې ټینګاره تشبې (مؤکده محض تشبه) ۲٥۲
۱۵. ۸ چې (چ):. د لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ ګډې ګغونډلې ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری ۲٥۳
۱۵. ۹ ځې (ځ):. صفي الله فردوس د پېیلو نګېرګډون ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری ۲٥۷

۱۶. رښتنی وېش د دوی د منځپانګې او سکالو له مخې ۲٦۱
۱۶. ۱ دیني لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Religion Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲٦۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۲ بډاینې، غنايي يا بزمي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Great, Important, Dignified, Supreme, Erotic, Amatory, Stimulating Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۶۵

۱۶. ۳ حماسي يا رزمي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Epic Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۶۵

۱۶. ۴ ښوونېزې يا تعليمي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Academic or Educational Landay, Tapa, Tikay and Masray):... ۲۶۶

۱۶. ۵ مدحي او ستاين لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Praise Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۶۶

۱۶. ۶ انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي يا ټوکيزې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Critical, Satirizing or Dispraising, Irony, Slip, Trip or Slipping, Limerick Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۶۷

۱۶. ۷ ويرنه يا مرثيه، ساندې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Elegy or Wailings Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۶۸

۱۶. ۸ مبارکۍ، هرکلي يا د تهنيت لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Congratulation or Blessed, Happyness, Fortunate, August, Auspicious, Holy Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۷۰

۱۶. ۹ د ګيلو، ګيله من او شکايتونو لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Complainant, Complaining or Complaint, Grievance Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۷۱

۱۶. ۱۰ وړتوب، وصفي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Attributive, Qualificative, Adjectival Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۷۳

۱۶. ۱۱ هېوادپالنې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Country Raising Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۷۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۱۲ دوستي باورکولو لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری (Trust Friendship Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۷۶

۱۶. ۱۳ ځیرکي لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری (Intelligence Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۷۷

۱۶. ۱۴ پوهګړې لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری (Intellectual Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۷۸

۱۶. ۱۵ کورنۍ ته د غاړې ایښودنې لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری (Submission Family Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۷۹

۱۶. ۱۶ ورکړې د ډالۍ ورکولو لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری (Generosity Gift-Giving Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۸۰

۱۶. ۱۷ دندې کې د ټیټوالي لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری (Humility Service Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۸۱

۱۶. ۱۸ ټکرکولو مېړانې لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری (Courage Conflict Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۸۲

۱۶. ۱۹ د ژوند لارې لوړې ارزو لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری (Ambition Career Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۸۳

۱۶. ۲۰ زړه سوی او رښتي ټولوالې لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری (Mercy Legal System Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۸۵

۱۶. ۲۱ لیدل او رهبری لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری (Vision Leadership Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۸۷

۱۶. ۲۲ مېلمه پالنې لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری (Hospitality Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۹۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۲۳ ژبی نښتېځونکي لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Tongue Twisters Landay, Tapa, Tikay and Masray):............ ۲۹۱

۱۶. ۲۴ وراشې (وجیزې یا متل) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Saying, Simile, Parable, Example, Model or Idiom Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۹۱

۱۶. ۲۵ ورمې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Admonition Landay, Tapa, Tikay and Masray):...................................... ۲۹۲

۱۶. ۲۶ لوڅې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Nude, Naked, Bare or Sexy Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۹۳

۱۷. د انجینیر صفي الله فردوس او استاد عاشق الله فریاد پر یوې لرغونې لغمانۍ مصرۍ کېسه.. ۳۰۷

۱۸. د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ انګړ ۳۱۶

۱۹. پېبره ۳۱۹

۲۰. د انځورونو، څېرو او لښتیلیکو لړلیک: ۳۲۴

۲۱. د کره لیکنۍ پښتو په پښتو تشریحي وییکو چوپړي، د پښتو ابېڅې په سته په لاندې لښتیلیک کې کښل شوي: ۳۲۶

۲۲. بیبلو ګراپي Bibliography د هغو لیکونو لېست چې په یوه سکالو یا بوړونکي او کښونکي پورې اړه و لري. ۳۸۳

۲۳. پخښتۍ سټ .... Error! Bookmark not defined.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٥. بېرته يې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړئ

د دې پايله ساده برابر وي دا هر کله چې نوی پېيلن او سندرغاړی د نورو نويو جوړولو تکل کوي، د مخ په وړاندې د تګ بولنده ورکوي او وايي يې نو زما يادونې دې په پام کې روغې و نيسي:

۱. هر نوی پېيلن (شاېر يا شاعر)، پېيلنه (شاېره يا شاعره)، سندرغاړی او سندرغاړې چې لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ لغړه يا بربنده وي. تر ټولو غوره دا ده چې بېرته يې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړي، چې په کومه بڼه کټ مټ وي، په همغه بڼه دې پرېږدي.

د دوی لغړول او بربنډول يا لوڅول (لوڅې، بربنډې، لغړې پيېلي نه) داسې دي، چې پېيلن، پېيلنه، سندرغاړی او سندرغاړې يوه لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ را واخلي؛ لکه ايزې، چې د يوې يا پيلنۍ مسرې او د دوې وو څخه نېولې تر لسو پورې پاينۍ مسرې سره وندې (ګردۍ يا حلقه) کړي او يوه ايزه ترې و بوړوي؛ يا نمکۍ، پام او سورکی چې يوه لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ را واخلي يوه يا پيلنۍ يا پاينۍ مسره ور سره تکراري راولي سره وندي کوي او يوه نيمکۍ ترې و بوړوي؛ يا لکه بګټۍ، چې د يوې يا پيلنۍ مسرې او څلورو پاينۍ مسرې سره وندي کړي او يوه بګټۍ ترې و بوړوي؛ يا لکه انکۍ (چغيان)، چې د څلورو پيلنۍ مسرې سره وندي کړي او يوه شلخي يا بدله انکۍ ترې و بوړوي؛ يا لکه لنډکۍ، چې د درې وو پاينۍ مسرې سره وندي کړي او يوه شلخي يا بدله لنډکۍ ترې و بوړوي.

۲. په پورته لومړنۍ بڼه دنده، رغښت، کار د خپلې ګڼلې پښتو ژبې له پاره ګټور کار نه دی او نه روغ د نوې پښتو ادبي پيداوار دی. چې ګټنې او روغ نوي ادبي پيداوار (محصول د پيېلو) مو ګټوره زېرمه کړي؛ په رښت کې ناوړه ګټنې لاس ته راوړي.

په غوره او غوره، غوره بڼه پېيلن، پېيلنه، سندرغاړی او سندرغاړې داسې ګړ شي چې لرغوني کره او نوې کره لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ډېرې، ډېرې و وايي؛ وې ژباړې، اتومات کولو يا د انساني ژباړونکي سره د ميخانيکي مرستې له پاره تر ډېره پورې بېلابېلې بريالۍ هڅې و کړي؛ د انټرنيټي ژباړې خدمتونو له پاره د نړۍ په کچه بازار وغوړوي، د پښتو ژبې ځای کولو يا پښتو لوکلايزېشن يې اسانه کړي. علمي ليکل، لوستل او ويل يې چې تاسو يې د ټول پښتون پښت له پاره چې ۷۰ مېليوه تنه دی کوئ يې؛ اړينه او ګڼلې ده چې نوموړي ليکل، لوستل او ويل تاسو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷۰۰۰۰۰۰۰ مېليون پښتنو مېرمنو او سړو له پاره کوئ، اړين بايد روغ علمي ولوستل او و ويل شي، د نړيوال جال يا ويب ليکو کې زغرده، رېونده، لوی ليک، ووړليک، لوی، وړوکی، کربښ باندې، کربښ لاندې، کمپيوټري کوډ، ډول جوړېدنه سپينول، تړنې، باندنی، تړنې، اتوماتيک، لاربښوونيز، بنسټيزه بڼې، بيا کرولې، ليدنيز سمون، سر زېرمې سمول، کور، کټنلړ، ونډې، امستنې او مرسته و کړئ؛ چې په روان پېر، راتلونکي پېر کې د علمي ليکولو له پاره ګټور شي او په روغه بڼه ترې علمي ګټنې واخستل شي.

۳. هاغه پېلن او پېلنه چې نوې لنډۍ ايزې، ټپه ايزې، ټيکۍ ايزې، مصرۍ ايزې (لنډييزې، ټپيزې، ټيکييزې، مصرييزې)، نيمکۍ لنډۍ، نيمکۍ ټپې، نيمکۍ ټيکۍ، نيمکۍ مصرۍ (سروکه لنډۍ، سروکه ټپې، سروکه ټيکۍ، سروکه مصرۍ يا پام لنډۍ، پام ټپې، پام ټيکۍ، پام مصرۍ)، بګټۍ لنډۍ، بګټۍ ټپه، بګټۍ ټيکۍ، بګټۍ مصرۍ، انکۍ لنډۍ، انکۍ ټپه، انکۍ ټيکۍ، انکۍ مصرۍ، لنډکۍ لنډۍ، لنډکۍ ټپه، لنډکۍ ټيکۍ، لنډکۍ مصرۍ، ... . رغوي لړ تر لړه هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ چې لرغونې دي او خوندي شوې دي په ليکلي بڼه او قلمي نخسو کې او له چاپه سلمتې تېرې شوې دي، يوازې د ه ، ابېڅې په پای کې وار په وار تړښتې راغلې. سندريزه، سازينه، يا اهنګينه کليمه لرې چې د دوی ټولو غږ بشپړوي. چې ګڼه يې تر ۲۱۹،۱۷۵,۰۰۰ دوېسوه او نوولس زره او يوه سلو اووه پېنځوس عشاريه ټکی ټکی ټکی دانې سره ګډې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي. دا ټولې به يې لوستې، ليدلې او ځينې يې يادې وي. چې هر ګوره خپلې جوړوي له دوی سره په ټکر کې نه وي؛ له دوی ټولو بېلې وي، د دوی ګډوله هېڅ نه وي، ان!؛ يوه ټکی؛ دانه، دانه سره او د نوي پېر باندې څورلېڅ وي.
د دې له پاره نومورې غوره او غوره دي چې بېر ته يې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړئ.

۴. هر پښتون او بېل ژبی پېلن (شاعر) چې پېيلی يا پېيله (پېيرن، شېر، اشلوک، شعر) او يا پېيلي يا پېيلې (شعرونه، اشعار) کښي (ليکي) په ځانګړي بڼه وګړنې پېيلې يا وګړنی پېيله لکه: نوې لنډۍ ايزې، ټپه ايزې، ټيکۍ ايزې، مصرۍ ايزې (لنډييزې، ټپيزې، ټيکييزې، مصرييزې)، نيمکۍ لنډۍ، نيمکۍ ټپې، نيمکۍ ټيکۍ، نيمکۍ مصرۍ (سروکه لنډۍ، سروکه ټپې، سروکه ټيکۍ، سروکه مصرۍ يا پام لنډۍ، پام ټپې، پام ټيکۍ، پام مصرۍ)، بګټۍ لنډۍ، بګټۍ ټپه، بګټۍ ټيکۍ، بګټۍ مصرۍ، انکۍ لنډۍ، انکۍ ټپه، انکۍ ټيکۍ، انکۍ مصرۍ، لنډکۍ لنډۍ، لنډکۍ ټپه، لنډکۍ ټيکۍ، لنډکۍ مصرۍ، په ټوله کې غوره پېيلې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ له هرې يوې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسرې سره ورته لړونه(ردیفونه)، پښیلې(کافیې یا قافیې)، ځانګړې ځانګړنې، ښېلونکې نخښې، سرباري اهنګینه پاینی څپې و لرې، د دیفتنګونه، غبرګغږونو، بلنویکو او پارنویکو سره، خو کېسی (شبې)، پاړکی، کاکړی، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتی، سپینی (ازادې پیبلې)، کېسه ګی، د اتڼ غبرګی، درې څپېزی، څلور څپېزی، پېنځه څپېزی، شپږ څپېزی، اووه څپېزی، اته څپېزی، نهه څپېزی، لس څپېزی، هایکویی، پتی (تې خورو اړوندې پیبلې)، مونډی (سر پرېکړی)، انځورګی، کېنتوزی (سانتی)، نامانېزی، زخی، بې تولی، تولونجی، نا پښېلیزی، ناپیبلی او سلسلی. دې ټولو پښتو پیبلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نی برخې، Dialogue) له ستې ښېلوالی و لرې. د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوې، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره؛ نوموړو ټولو ته پام وې، پرې برلاسې او برلاسې وې، رټ ښېلوالی یا ګړندی پرک (فرق) یې وکولی شې، ورته ګټلې وې او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شې.

لنډی، ټپې، ټیکی او مصری دې ښېر ته خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړې. کنه نو!! یوازې او یوازې خپلې دې و کښې (و لیکې)، کره دې و کښې، بې لورې د و کښې چې هېڅ تن پورې اړه و نه لرې، نړه دې و رغوې، چې کره وی، غونډ، غونډلې، غبرګغونډلې، ترښتې، ښېلښتې، ترن، تاړې، کره وینګونه، پارنوییکې، بلن وییکې، اړیکوییکی، تشبېهې ګډې غونډلې، پرتوسنی ګډغونډلې، لومړی څرمه تړ غبرګغونډله، دوبیمه آره توسنی غبرګغونډله، ابښی، ابښونی، بې ابښی آر، لارغه، پټ ابښې سره آر، لنډی، ټپه، مصری او ټیکی د غونډل پوهې یا نحوې له پلوه د شننې وړ وې.

ټول نوموړې پیبرن (شعرونه) اړین باید په کره پښویه او د پښویې په ټولیبز ګړدوددې، تشریحې، پېخلیکې، پرتلېز، ښوونیزې، اخځې (Reference)، روغاونیزې (Structural)، زېړندې (Gnerative)، جوله ونجې – زېړندې پښویې (Transformation-Generative Grammar) وندې وې.

۵. د نوې پیبلن (شاعر) او نوې پیبلنې (شاعرې) نوې لنډی، ټپه، ټیکی او مصری اړین باید په ټولنیز ارمان، بډاینې، ودنې، سوکالیینې، هوساینې ، ډاډمنې، خوښونې؛ انساني پیغام یادونې؛ وتیز پرمختګ؛ ټیکنالوژیک سرغنویتوب؛ د لیکلو، لوستلو او یادولو ښونې او روزنې؛ د پوهې، ځواک او ځیرکتیا پنډونې او بسیا کونې؛ وتیز پرمختګ او هنرې ځانګړنې له پلوه د ارځولو وړ وې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶. د نوي پېیلن (شاعر) او نوې پېیلنې (شاعرې) نوې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ پښتونوالي اغېزه اړینه باید د ننني ښکېللي او زبېښلي انسان د ژغور، ازادۍ او سوکالۍ، بډاینې له پاره کټنې اخستلو وړ وي.

۷. د نوي پېیلن (شاعر) او نوې پېیلنې (شاعرې) نوې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ نه باید په داسې بڼه شوې وي، چې د یوې لرغونې لنډۍ، ټپه، مصرۍ او ټیکۍ یوه برخه، یا یا وییکۍ، غونډ، یا یوه غونډله، یا یوه مسره لکه، نهه څپېزه لومړۍ برخه یا دیارلس څپېزه دوېیمه برخه، یا بې زورنې (ناخجنې) موزیکلې څپې (ترنمي څپه د لومړۍ مسرې پاینۍ څپه یا د دوېمې مسرې پاینۍ څپه) را واخلي.

خپلې نوې وۍ، غونډ او غونډلې په کې په زوره و منډي. ځینې برخې یې ګډوله (مکس ډیزان، بیا ورغوي یا ترکیبي) کړي او بیا یې په خپل نوم کړي چې دا زما پېیلې (شعرونه) لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ دي؛ او دعوه ګیر یې شي.

د داسې کړنو کول ناسم او ډېر غلت کار دی، باید ترې ځان لرې و ساتئ!؛ اي! نوي پېیلنو؛ وا! پښتنو!؛ داسې کانې خپله تاسو ته تاوان دی؛ وه نټیالیو(منکرو)!؛ پلار، نیکه، غور نیکه! او ټول پښتون پښت ته تاوان دی. داسې مه کوئ نوموړې پښتو خوړلنې او منلې پېیلې ببر ته یې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶. د نورو نویو جوړولو تکل یې

د دې پابله ساده برابر وي دا هر کله چې نوی پېیلن او نوې پېیلنه (شاعره) د نورو نویو جوړولو تکل کوي نو زما یادونې دې په پام کې روغې و نیسې:

۱. دغه پېیلن (شاعر) او پېیلنه (شاعره) چې پېیلی یا پېیله (شېر یا شعر) او یا پېیلي یا پېیلې (شعرونه، اشعار) کښي (لیکي) په ځانګړي بڼه وګړنی پېیلی یا وګړنۍ پېیله لکه: لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ. نو یوازې او یوازې خپلې دې و کښي؛ کره دې و کښي؛ بې لورې د و کښي چې هېڅ تن پورې اړه و نه لري.

نږه دې و رغوي چې کره وی، غونډ، غونډلې، غبرګغونډلې، ترښتي، بېلښتي، ترن، تاړي، کره وینګونه، پارنوییکي، بلن وییکي، اړیکوییکی، تشبیهې ګډې غونډلې، پرتوسنی ګډغونډلې، لومړۍ څرمه تړ غبرګغونډله، دوېیمه آره توسنی غبرګغونډله، اپښی، اپښونی، بې اپښی آر، لارغه، پټ اپښې سره آر، لنډۍ، ټپه، ټیکی او مصرۍ د غونډل پوهې یا نحوې له پلوه د شنني وړ وي؛ ټول نوموړي شعرونه اړین باید په کره پښویه او د پښویې په ټولېږ ګړدوددي، تشریحي، پېخلیکي، پرتلېز، ښوونیزې، اخځي (Reference)، روغاونیزې (Structural)، زېږندې (Gnerative)، جوله ونجي – زېږندې پښویې (Transformation-Generative Grammar) وندي وي.

۲. د نوي پېیلن (شاعر) او نوې پېیلنې (شاعرې) نوي لنډۍ، ټپه، ټیکی او مصرۍ اړین باید په ټولنیز ارمان، بډاینې، ودنې، سوکالۍینې، هوساینې ، ډاډمنې، خوښونې؛ انساني پیغام یادونې؛ وتیز پرمختګ؛ ټیکنالوژیک سرغنویتوب؛ د لیکلو، لوستلو او یادولو ښونې او روزنې؛ د پوهې، ځواک او ځیرکتیا پنډونې او بسیا کونې؛ وتیز پرمختګ او هنري ځانګړنې له پلوه د ارځولو وړ وي.

۳. د نوي پېیلن (شاعر) او نوې پېیلنې (شاعرې) نوي لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ پښتونوالي اغېزه اړینه باید د ننني ښکېللي او زبېښلي انسان د ژغور، ازادۍ او سوکالۍ، بډاینې له پاره کتنې اخستلو وړ وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴. د نوي پېیلن (شاعر) او نوې پېیلنې (شاعرې) نوې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ نه باید په داسې بڼه شوې وي، چې د یوې لرغونې لنډۍ، ټپه، مصرۍ او ټیکۍ یوه برخه، یا یا وییکی، غونډ، یا یوه غونډله، یا یوه مسره لکه، نهه څپېزه لومړۍ برخه یا دیارلس څپېزه دوېیمه برخه، یا بې زورنې (ناخجنې) موزیکلې څپې (ترنمي څپه د لومړۍ مسرې پاینۍ څپه یا د دوېمې مسرې پاینۍ څپه) را واخلي.

خپلې نوې وی، غونډ او غونډلې په کې په زوره و منډي. ځینې برخې یې ګډوله (مکس ډیزان، بیا ورغوي یا ترکیبي) کړي او بیا یې په خپل نوم کړي چې دا زما پېیلې (شعرونه) لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ دي؛ او دعوه ګیر یې شي.

د داسې کړنو کول ناسم او ډېر غلت کار دی، باید ترې ځان لرې و ساتئ!؛ اې! نوي پېیلنو؛ وا! پښتنو!؛ داسې کانې خپله تاسو ته تاوان دی؛ وه نټیالۍیو(منکرو)!؛ پلار، نیکه، غور نیکه! او ټول پښتون پښت ته تاوان دی.

۵. هاغه پېیلن (شاعر) او پېیلنه (شاعره) چې نوې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ رغوي؛ لږ تر لږه هغه لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ چې لرغونې دي او خوندي شوي دي؛ په لیکلې بڼه او قلمي نخسو کې او له چاپه سلمتې تېرې شوي دي؛ یوازې د ، ه ، ابېڅې په پای کې وار په وار تړښتې راځي. سندرپېزه، سازینه، یا اهنګینه کلیمه لرې چې د دوی ټولو غړ بشپړوي. چې ګڼه یې تر ۲۱۹،۱۷۵،۰۰۰ دوېسوه او نوولس زره او یوه سلو اووه پېنځوس عشاریه ټکی ټکی دانې سره ګډې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ دي.

دا ټولې به یې لوستې، لیدلې، ځینې یې یادې وي چې هر ګوره خپلې جوړوي له دوی سره په ټکر کې نه وي. له دوی ټولو بېلې وي؛ د دوی ګډوله هېڅ نه وي؛ ان! یوه ټکی؛ دانه، دانه.

په ټولنیز ارمان، بډاینې، ودنې، سوکالۍینې، هوساینې، ډاډمنې، خوښونې؛ انساني پیغام یادونې؛ وتیز پرمختګ؛ ټیکنالوژیک سرغنویتوب؛ د لیکلو، لوستلو او یادولو ښونې او روزنې؛ د پوهې، ځواک او ځیرکتیا پندونې او بسیا کونې؛ وتیز پرمختګ، هنري ځانګړنې او د نوي پېر باندې څورلېڅ وي.

په لاندې بڼه د لیکوال روغې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ یار مې په لوبو کې څـرو دی
ځکه لوبغالـي له په دنګـو ګامو ځمه

,, نومړې لنډۍ د کابل پولي تخنیک پوهنتون شپه غاله، پینځم بلاک، لومړی پوړ، دوېیمه کوټه کې مې کښلې وه؛ دا یې پېژند ګڼه، پېر او پېخلیک دی؛ E۱۰۲, ۵:۱٤ pm ۰۹ /۰۱/ ۱۳۸۵هـ شـ ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۴۲ چوپړی)

▲ وطن تکړه شپه میري غواړي
چې ملک دښـن له اوږدې شـپې شپبې کوینه

,, نومړې ټپه د کابل پولي تخنیک پوهنتون شپه غاله، پنځم بلاک، لومړی پوړ، دوېیمه کوټه کې مې کښلې وه؛ دا یې پېژند ګڼه، پېر او پېخلیک دی؛ E۱۰۲, ۱۱:۰۰ pm ۱۰ /۰۲/ ۱۳۸۵هـ شـ ،،(صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۵۲ چوپړی)

▲ ناوې لالی دي لاس نه نیسه
چې ننـواتـې سـتا د زړه کور ته درځینه

,, نومړې ټیکۍ د کابل پولي تخنیک پوهنتون د زردالو باغ کې د لویې جرګې خیمې شنې جالۍ تر سیرمه زما د مطالعې ځای کې مې کښلې وه؛ دا یې پېر او پېخلیک دی؛ ۴:۰۰, am ۲۳ /۰۵/ ۱۳۸۵هـ شـ ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۵۲ چوپړی)

▲ سـوګند په تورو تکو کومـه
که د نامه په خـوله واخلـم سـرکوب به یمه

,, نومړې مصرۍ د کابل پولي تخنیک پوهنتون، پنځم بلاک، لومړی پوړ، دوېیمه کوټه کې مې کښلې وه؛ دا یې پېر او پېخلیک دی؛ ۱۰ /۰۲/ ۱۳۸۵ ۱۰:۰۰, pm،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۴۹ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷. آړوتي غني کول او خپرول یې

د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو آړوتي غني کول او خپرولو له پاره زما ځېړنه داسې ښودل شوې، یا زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زدهکړه داسې ښایي (په ګوته کوي):

د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو آړوتي (شرطي) غني کول یې په دې بڼه کېږي چې خپله یې ګڼلې و ګڼو؛ یادې یې کړو؛ وې لوالو؛ وې لیکو؛ لورا لور او کور راکور؛ وه یې نازوو، په خبرو اترو، یادونو، خپرونو، لیکلو، ترانې، سرلیک، سرلیکنه، سرلیکه، سرمخ، په ډېریو ځایونو کې ان په خپل سروېږدې باندې چې خپل سر بږدو لږ تر لږه لس دانې یې له یادو یادې کړو.

په دې سره موږ کابو مونډلی شو چې د خپلې خوږې او منلې ژبې ربښت مو ادا کړی وي. په همدو کې د پښتونوالي او خپلې ژبې ټول کوډونه شتون لري. لکه، درناوی، هڅه، اړې، مرسته، لاسنیوی، غیرت، ننګ، پت، پګړی، ترږه، خپلوي، پالنه، لېوالتیا، ټولواکي، خپلواکي، لوړ د ټاټوبې پالنې حس، بډاینه، د ژوند د نیکمرغۍ شفر، مینه، مېنه، مېړانه، اتلولي، کرکېله، کرکه، ودنه، جغات، پرېکړه، جرګه، جګړه، سربښندنه، ولاړه، ننواتې، انشر، وروړولي، سوله ستاړه، سولېز، ربښت، الله پاله، اسلامواله، تر ټولو خوږمن یې خپله ژبه او په خپله ژبه ودرېدل؛ ځکه چې ژبه مو په خپله خوله کې ده، اوړې او را اوړې په کې؛ له همدې ژبې باندې خپل نوموړي خواږه توکي را باستل او ویل خپل پښت مو زړو کلونو ته رسوي، لکه څنګه چې زموږ پښتون پښت له لرغونو پېره څخه موږ ته سینه په سینه او خوله په خوله رارسولي دي. زموږ له لورې مو زوزان خوله په خوله او سینه په سینه خپلو زوزات ته رسوي.

هغه برخې چې تر ټولو ستاسو ډېر په زړه پورې وي همغه یې له یادو یادې کړئ او خپلې شېبې مو پرې خوښمنې ساتئ درنو!؟.

د دې پایله ساده برابر وي دا د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو آړوتي غني کول لکه د باندنۍیو هېوادونو وګړي چې خپله ژبه درنه ګڼي؛ په خپله یې هم وایي او خپلو زوزان (وړو، کوشنیانو، زوزات) ته یې هم ورزده کوي.

دا د دې سبب کېږي چې په نوموړو زوزات باندې ښوونه او روزنه و کړي؛ غوره تربیه ترې اخلې؛ په علمي برخه، وتېزه برخه او نوې عصري برخه کې یې د زهن چابککېدو، هوښیارېدو او بلا کېدو ډېروالي جوګه ګرځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بله داچې زموږ خوږ نبي محمد رسول الله ص به خپل ځینې ملګري نورو هېوادنو ته لېږل چې د پردیو او ان د بېدینو وګړو ژبې زده او یادې کړي؛ بېرته یې د لیکونو، یادونو او ځانګړو خدمتونو په برخه کې ترې ګټنې واخلي.

بل لوري ته یوازې موږ او زموږ پښتون پښت ,, زات او نسب،، دی چې خپله ژبه هغه چې په هره برخه کې وي په علمي بڼه نه زده کوي او زدهکړیال یې هم نه دي؛ لرغونی پښتو ارامي لیکدود خو یې پرېږده، اسلامي لیک لیکل یې هم تر شا غورځولي دي؛ په اسلام دین ټول سر ماتي یوه، خو په خپله ژبه مو یوه یوه په کره پښتو لیکلي اسلامي کتابونه نه لرو. لکه الله ج د کتاب (کوران، قران پاک)، د رسول الله ص د خبرو او ویناوو، د فقې، اسلامي څېړنو او سپړنو علمي کتابونه، د مسلو کیاس (قیاس)، خپل د پښتونوالي دود، او د جرګې پرېکړې، په لاس نه لرو چې د ټولنیز ارمان، بډاینې، ودنې، سوکالیینې، هوساینې، ډاډمنې، خوښونې؛ انساني پیغام یادونې؛ وټیز پرمختګ؛ ټیکنالوژیک سرغنویتوب؛ د لیکلو، لوستلو او یادولو ښونې او روزنې؛ د پوهې، څواک او ځیرکتیا پنډونې او بسیا کونې؛ وټیز پرمختګ، هونري ځانګړنې، د نوي پېر باندې څورلېځ وي او د دې جوګه کېږي؛ د ننني ښکېللي او زبېښلي انسان د ژغور، ازادۍ او سوکالۍ، بډاینې او ګټنې اخستلو سبب کېږي.

لکه څنګه چې زما ښوونکي ویل، زما د قران د تفسیر او ژباړې استاد شیخ القران غلام الرحمن کونړي په ۱۹۹۹ زېږدي کې د پېښور شمشتو جامع جومات کې د قران د تفسیر او ژباړې درس په دوران کې و ویل: پخوا به زموږ انجونو او پېغلو چې په منګي کې اوبه راوړلې؛ زه وی هم کوشنی ومه، دوی به په منګي کې هرې یوې پېغلې خپل، خپل ګاټې واچول او بیا به یې تو راتو کړل په کې؛ هرې یوې به چې لاس په ګړي کې ور دننه کړه او یوه دانه ګاټې به یې را وباسته؛ بیا به هغه ګاټې چې کومې جلۍ پورې یې اړه در لوده او د هغې به وه، نو یوه، یوه لنډۍ، ټپه، ټیکی یا مصرۍ به یې ویله. دې لوبې به په همدې بڼې دوران درلود، ډېري بلا وې دې دوی، یوې ویل اوس مې هم یاده، هغه لنډۍ داسې ده:

ملا په خپله لور ډاربېږي
مشکات را واخلي مسلي ورته کوینه

د لنډیو ، ټپو، ټیکیو او مصریو لیکل، یادول ډېر غوره دي خو پال نیول پرې ښه نه دي. څکه څنې پېغلي داسې وي او پام به یې کوه چې کومې جلۍ به چې خپله کومه یوه لنډۍ، ټپه، ټیکی یا مصرۍ ورته ملګرې و ویله بیا به یې همغه پال نیوه ځانته چې وی!؛ ما سره به اوس په همدې بڼه کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ارکار کولو او انسان ته د ګټې او تاون روسولو کار د الله ج په خپل لاس کې دی، هغه یې چاته نه سپارې. بېځایه وېره او خوشحالي پرې د پال نیولو په بڼه په هره بڼه سیالۍیو کې چې د نومړو وار پرې ږدي باکه لري، خو بې پال نیولو هېڅ باکه نه لري، له بل پلوه لنډۍ هم دي او ژر یادېږي.

▲ د الله داسي رضا و شوه
سترګې رنې شوې له ایمان سره ځمه

لیکوال له کعبې شریفې، بیت الله شریف څخه د باندې روان وم د کوټې په لور له خولې مې یوه نا صافي دا پورتنۍ لنډۍ و وتله.

درې لرغونې لنډۍ را اخلم د اړوتي غني کولو له پاره:

▲ چې کبر نه کړي نه خوارېږي
خاونده! خدایه! مورږ به کبر کړی وینه

▲ مسلماني په چا کې نه شته
مرور ګرځم څوک مې نه پخلا کوینه

▲ اوښکې مازي دي که بېلمازه
زما پر ځېرې ګرېوان تل اوښکې راځینه

له ټولو نه وړاندې د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو خېرول یې په هغه اسبابو، توکو، وسایلو، پوستکالو په سته کولی شو چې په نوي پېر کې ترې ګټنې اخلو. لکه: که چېرې مو پام وي د فیسبوک په پوستکالي کې چې یاونه کړې وي، پرې تت پېکه رنګ په اېنګلېسي ژبه کښلي وي چې ستاسو په زهن کې څه دي چې خپرول یې غواړئ.

هر ګوره چې مو یوه، یوه له نومړو څخه په لاس درغله او یا مو خوښه شوه نو چابک یې خپره کړئ په کره پښتو بڼه، په دې سره تاسو هم ترې ګټنه اخستلی شئ؛ نور یې ترې هم ګټنه اخستلی شي او له بل لورې څخه خوندي کېږي هم او پښت مو ترې څه یادوي هم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر دې سر بېره اړین خپرول یې له اخځوکو ځخه و کړۍ، په اخځوک کې ترې ګټنې واخلۍ؛ خپرول یې په مهالنۍیو کې (وږمه، کابل مجله، هېله، ځولی، رڼا، لیکوال، ژوندون، ښکلا، لېمه، لمبه، الفت، ښکار، ګربت، مهترلام ... .) او اوبیاڼو (سمسور، تاند، ټول افغان، تل افغان، بهېر، لر او بر، لومړیتوب، ویکیفیډیا، ... .). پر ځان پور و ګڼۍ او پورتنۍ یادونې اړینې بولم چې په ازد مټ مو د ژبې چارچ کېدو جوګه کېږي.

پرېږده چې ښــې بـلا و کانـدي
ناداﻥ بچي دې د دښمن په لمسون دینه

ځان سـره تل پـه ژړا ژاړم
د یـهودي لمسـی د دین ټېکهدار شونه

,, د ازان غونډۍ په سر، د سنګین ولسوالی، هېلمند کې مې دا ټپې کښلې وې، په ۱۸/۰۱/۲۰۰۷ زېږدي کې له غرمنۍ ورسته ۳:۰۰ بجې ،، (صفي الله، ۱۳۸۸ ل، ۳۲۹ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸. موندل او د ولس له منځه يې ټولول

د لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ موندل او د ولس له منځه يې ټولول دا ځېړنه داسې سپيني ته باسي.

د لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ موندل او دولس له منځه يې ټولول يوازې په دې بڼه شوني دي؛ چې په لرو پرتو سيمو؛ غرنۍيو لمنو؛ باندو؛ ټېټنګونو، درزنۍيو کلو او ترېلو کې چې کوم پښتون پښت ژونګړ وي. د هغو له خولې يا اوازونو چې مو واورېدلې او يا له خپلو مشرانو، ادې، انا، ترور، اېنګيندو، لوڼو، خويندو، ميندو، نيکونو، اکاګانو، لويانو مو واورېدلې. نو ځان سره يې په چوپړو کې په ليکاڼي (کلم يا قلم) يا پينسل په کره پښتو وليکۍ!!؛ په کومه بڼه چې وي په همغه بڼه يې خوندي کړۍ!!؛ يا يې د اطلاعاتو او کولتور برخو ته يې وسپارۍ؟
چې يا يې هغوى خپلو کتابتون کې ستاسو موندلې لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ خوندي کړي يا يې د علومو اکاډمۍ کتابتون کې دوى خوندي کړي؛ يا يې خپله له سرغندو مهالنۍيو او يا سرغندو اوبپاڼو کې په خپله خپرې کړۍ؟

چې د ټولو مندل شوو کچه ان يوه دانه وي، چې د چا له لوري مو و موندله، له کوم وګړي څخه؛ په کوم ځاى کې؛ په کوم پېخليک او د کچې اندازې يې چې څوداڼې دي. اړېنه دا ده چې د لومړي ټوک په ۶. ۷، ۷. ۷، ۸. ۷ او ۹. ۷ پراګراف په بڼه بايد د دوى په بېلوالي غوره پوهاوى و لرۍ او ټولو يادونو سره يې ارځونه و کړى شۍ. چې همدا تاسو ته پر يوه کره پښتو لاسبرى په لاس در کوي.

په دې بڼه د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو موندل او د ولس له منځه يې ټولول په دوې رغنده بڼه ډېره اسانتيا مومي لکه:.

۱. د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو موندل؛ د ولس له منځه يې د ټولولو لښتيليک (جدول).
۲. په لښتيليک کې پلټنه داسې په ډاګه شوې يا ځېړنه داسې ښودل شوې.

په دې بڼه د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو موندل؛ د ولس له منځه يې ټولول؛ تاسو پر خپل پښت او نورو پښتنو خپلې موندنې او راټولونې و منۍ!
لورا لور؛ کوراکور؛ سر پر څنۍ؛ په وېره خوله؛ خوله پر خوله؛ غاړه په غاړه؛ په ښکاره؛ په پټه؛ په ځغرده؛ په ډاګه؛ په ډانګ پيلې بڼه او پر ورته کښلې مو د دغې سکالو(مسلې، موضوع) دوديزه کمبله را ونغاړۍ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸. ۱ ړېې (ړ). پوهاند ډاکټر مجاوير احمد زيار داسې ليکلي دي لکه:

,, لنډۍ د پښتني وګړني ادب يوه داسې شعري او سندريز څېل (ژانر) دی چې د ځومره والي، توليزوالي، ګرانښت او منښت له پلوه ورسره بل هېڅ څېل سيالي نه شي کولی. بېلا بېل نومونه او ستاينومونه، لکه لنډۍ، ټيکۍ، مصرۍ، ټپه، اواز، بدله، سندره (لايق)، ټپۍ، ټپکۍ (يادويګا)، غريبۍ او غرنګۍ (رفيع) يې هم زموږ د خبرې پخلی کوي.

بل ارزښت يې په دې کې نغښتی چې د پښتو آر او ربښتني شعري ,,څپيز-خجيز،، سيستم يوه ټيپيکه مخبېلګه ګڼل کېږي. که د دغه توليز (وزني) رغښت له پلوه د (ګړني او ليکني) قافيه وال او ازاد شعر رانغاړي، د مسره ييزې نابرابرۍ او ناقافيه والی له پلوه بيا په ځانګړي ډول د ازاد شعر له پاره يوه داسې پوخ بنسټ جوړوي چې پردۍيو پېښو، پليونۍ ته د چا پلمه نه پاتې کېږي او نه څوک پر اوسني پرله پسې رادوديدونکو ازادو شاهکارونو دا ټاپه لګولی شي.

لنډۍ يوه داسې خپلواک دوې مسره ييز، په بله وينا، يوه بيته شعر دی. لومړۍ مسره يې نهه څپيزه او دوهيمه يې ديارلس څپيزه ده چې وروستی ناخجنه څپه يې يوه موزيکال اهنګ رامنځته کوي. له خجيز پلوه يې له سره تر پايه پر هره څلورمه څپه يوه غوره يا پياوړی خج ټيکاو لري او تر څنګه يې نورې څپې په اړوندو وييونو کې خپل، خپل خجونه هم ساتي. خو د هماغو غورو يا پياوړو شعري خجونو تر اغيز لاندې کمزورتيا مومي، خو بيا يې هم که ويونکی يا بولونکی ښخي وغورځوي، په بله وينا، له تول او تاله يې بلهار کړي، نو د بل هر شعر په څېر دغه تولمنلی وګړنی شعر هم له ژبنۍ او مانيزې نيمګړتيا سره مخامخېږي.

داهم د لنډۍ د بې کچه ګرانښت او منښت ښکارندويي کوي چې د بېنومه وګړنيو شعرونو او بدلو تر بل هر څېله يې پنځون او زېږون زيات دی. هېښنده يې لا دا چې پر ناڵوستو پرګنو سربېره په کې لوستي او بيا شاعران هم پټه او ښکاره برخه اخلي؛ ربښتيا هم له ډېرو بېلګو څخه يې دا څرک پوره لګېدی شي چې پنځګر يې بايد هرو مرو ليکلوستوال او پاخه وېناوال اوسي؛ نه يوازې له هنري، بلکې ژبني پلوه هم لکه چې وايي:

دېدن مې کور ته پسې يووړ
پر کدردان اشنامې ځان بېکدره کنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا بله بېلګه خو لاخه کړې، څه کړې چې د حمید مومند د دېوان د کومي لاسکښني (قلمي نسخې) پر دوتنه را پاتې ده او له سبکه يې هم دا پوره جوتېدی شي چې د همدغه نومیالي شاعر رغاونه اوسي:

سینه مې دېګ، زړګی مې غوښې
اوښکې اوبه دي، بېلتون اور پسې کوینه

د امیر شېرعلیخان (شاهي پیر۱۸٦۳-۱۸۷۸) په نامه هم د ځینو بېلګو یادونه کېږي، د یوې داسې بېلګې څرک یې لګول شوی چې د واکمنۍ او ژوند په وروستۍیو شېبو کې یې له ډېرې نهیلۍ نه پر خوله راغلې وه:

د غم لښکرې راپسې دي
د بادشاهۍ تاج مې پر سر له ملکه ځمه

د دې له پاره چې د دغه ولسي مرغلرو د ,,غلا ،، مخنیوی شوی وي او ورسره ورسره ,,←هایکو،، نه وي ننګولې؛ لیکوال یې تر څنګه له پېنځیزوني (تخمیس) سره ,,← ټپیزه،، نومې شعري لړۍ را نښلولې او نن سبا یې ښایسته ډېر دود موندلی دی.

ترنګتوک (Euphony) لکه پاس چې ورته نغوته و شوه، لنډۍ له ټاکلي څپیز- خجیز انډول سره، سره پر یوه ناخجنه موزیکاله؛ په بله وینا پر یوې خوږ غږې یا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ (دوې ویشتمې) څپې خوږغږې د څپیز- خجیز انډول ترڅنګه د لنډۍ یوه بل رغنده توک ګڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د شعر په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسکي پلوه (موزیکال) اهنګ له لاسه ورکوي. دغه توک یا توک ,,ترنمي څپه،، یې یا زور (a-) وي، یا (-مه) او یا هم (-نه) وي. په یوه مهال کې له دغو درېوارو څپو څخه هره یوه د ور مخکې (یوه ویشتمې) خجنې څپې له یوه څه اغېز سره لنډۍ ته یوه خوږغږې یا خوش آهنګې وربښې او پر همدې لاسوند له درو څخه هره یوه څپه هم ایوفونې (euphony) بلل کېږي؛ چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کې دی شي.

دغه درېګونې څپې سره د خوږ غږی له پلوه پردرو پوړۍیو وېشنه مومي، (-نه) په لومړی پوړی (درجه) کې راځي، (-مه) په دویمه او زور(a-) کې ځینې کورنې او بهرنې داسې انګېري چې یوازې همدغه درېیمه د لنډۍ پایڅپه رغوي؛ په

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۹ چوپړی

د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو انګړ
ځېرنــــــــــچوپړي (ریســـــــــرچ پاڼې)

داسي ترڅ کې چي دا دومره ترنم نه لري او یوازې هله یې موزیکاله لوښه زیاتیږي، چي ترې له مخه (م-) یا (ن-) راغلی وي؛ لکه په دې بېلګه کې:

▲ اخر به خاورې شي بدنه
که دې هرڅو پر وطنو و ګرځومه

(یا: -ساتمه، -لیکمه، ځمه، یمه، شمه، خېرومه...)
که نه په یوازېنې ځان دومره راکښون نه لري، لیکوال یې هم تراوسه متې دا یوه بېلګه، هغه هم د یوه دېوګلي (پښه یې) ملا پر حواله را یادښت کړې ده:

▲ په پېښور کې مې زړه تنګ شو
کله به درشمه پراخه دېوګله!

په هره توګه، (-مه) او (-نه) هم کې دی شي، د همدغه درېیم ډول په څېر عادي ژبني توکي اوسي او یا هم هسې د موزیکالو (ترنمي) توکو په توګه په پای کې سرباري شوي وي، د ړومبي ډول بېلګې، لکه:

▲ د خوشالی یاران مې ډېر وه
چي ښادي ولاړه، ټولو پورته کړل لاسونه

▲ د لېونی ارمان پوره شو
پر لاره ځي په کانو ولي زیارتونه

▲ برستن دې واغوسته ویده شوې
پر زړه دې نه شته د یارۍ سوي داغونه

▲ بس که چي مور دې کنځل و کړه
نامرې تا ته مناسب نه وه مینه

▲ بلبل د زړه په غم اخته شو
غوټۍ د زړه سودا کوي د زړه دننه

▲ ظالمه دا ظلم دې بس دی
چي یوه دې خوار کړمه، بل دې ورک کړمه له وطنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دوېيم ډول بېلګې چې ترنمي توکي يې پر ژبنيو هغو ور سرباري شوي اوسي، بېخي ډېرې دي او دلته يې پر يوه څو بسنه کوو:

د بېلتانه په کور کې راغلم
برخې قسمت شوې، زما غم په برخه شونه

څوک مې له حاله خبر نه شو
بېلتون مې بيا پر لمن اور و لګونه

څوک مې له حاله خبر نه دي
دننه زړه مې هجران ډړې، وړې کړنه

څه شو که ناسته مې دلې ده
اروا مې ستا پر کټ منګولې لګوينه

څله ودرېږې يارمې نه يې
يار مې هغه دی چې غونچې څنې ساتينه

باده پر باد مې سلام وايه
پر هغه باد چې د اشنا پر لوري ځينه

د لنډۍ بېلابېل کارونځايونه: لنډۍ تر هرڅه له مخه يوه شعري لوښه، وينګ او کاربډنګ لري. له آره د بې ليک لوستو پرګنو له پنځونو څخه ګڼل کېږي او په ورځني ژوند کې يې زيات کاربډنګ په همدوی اړه پيدا کوي. يوه خوا ترې په ورځني ګړني بهير کې لکه وراشي (وجيزې) يا متل کار اخلي او بلخوا پرې د يوه هنري پيداوار په توګه خپل ښکلاييز څوب (ذوق) او تولنيز ارمان خړوبوي، هغه دا چې په اواز کې يې انګازه کوي او بيا يې له سندريز پلوه له نورو سره هم شريکوي. سکالووې يې پر رزم او بزم، يا د يادويګا (۲۳٤مخ) په خبره پر مينه او جنګ جګړه راڅرخي. د مينې او رومانس بېلګه يې د خالو خان (د محمود غزنوي سرلښکر) د مينې (محبوبې) لنډۍ راوړې او د رزم يې د ميوند د ملالۍ هغه. د دې له پاره چې د تولمنلي شعري او سندريز ځېل (ژانر) په توګه مو د لنډۍ کارونځايونه ښه ترا پېژندلي اوسي، داسې يې ور ډلبندي کوو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف - د وراشو او متلونو غونډې ترې په ورځني ګړني بهیر کې کار اخېستل کېږي.
ب- په څېړمه توګه سندریز ډګر ته ور ګډېږي، هغه هم، په خپلواک ډول:

(۲) په اواز کې انګازه کېږي، (۲) له ساز او اواز دواړو سره غاړه غړی کېږي او (۳) په ناخپلواک ډول له سروکیو سره د سندریز کمپوز په بشپړتیا او سمبالتیاکې کارنده ونډه اخلي.
په دغو درو سرو سندریزو ډګرو کې ډېرې رنګارنګی راخپلوي. د اواز له پلوه بېلابېل سیمه ییز او ټبرني؛ بیا بېلابېل وګړني رنګونه رانغاړي. د ساري په ډول، کندهاریان یې یو راز انګازه کوي، ننګرهاریان یې بل راز، په هغو کې بېلابېل ټبرونه، کوچیان، پوونده، سارایان بل راز، کلیوال او ښاریان یې پسي بل راز؛ همداسې یې له ساز او اواز، بیا یې په ناخپلواکه توګه له بېلابېلو غاړو سروکیو سره بېلابېل رنګونه او ځېلونه درواخله.

لنده کی چې په منګلو او ځاځۍیو کې دود لري، د لنډۍیو تر څنګ په څه ناڅه ورته سندریزه توګه ځنې کار اخېستل کېږي. څوارلس څپې رانغاړي، پر لومړي خج پیل مومي او زیاتره یې په سمه نیمایي کې سا کښنل کېږي او تر پایه یې هره څلورمه څپه خجنه راځي، لکه:

جونه په (پر) باغ ګډې شوې، تالا یې کړه ګلونه؛
ته په دا ډاول جوړه یې، که زه در مین شومه؛

په دغه درېیمه بېلګه کې یې شپږ څپې وروسته سا اېستل کېږي او ورپسې اته څپې راځي: وه باد شاګردي ده، ټول یاغي شول وطنونه (علي محمد منګل، فولکلوري وېږمې).،، (مجاویر ، ۱۳۸۸ لیږدی، چوپړی ۱۵۹)

,, سترګې مې ستا | پر لور څلور | شوې |
- - - `-| - - - - `-| -| | |
څلور اته |شوې اته شپا | ړس شوې مي |نه
- - - `-| - - - - `-| - - - - `-| -| | | ‘‘
(مجاویر ، ۱۳۸۸ لیږدی، چوپړی ۱)

سترګې مې ستا په لور څلور شوې
څلور اته شوې اته شپاړس شوې مینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو انګړ
ځېرنــــــــــچوپيري (ريســــــــــرچ پاڼې)

۱. د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصرو موندل او دولس له منځه يې ټولولو لښتيليک (جدول) بڼې څېره.

ځېره ۲. ږ مجاوير احمد زيار ,, پښتو بدلمبچ يا پښتو شعر ځنګه جوړيږي؟ ،، په دې ليکي کې د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصرو کچه، ۱۳۸۸ لیږدی، (ګڼه يې په: داني)

ګڼه.	راټولوونکي / ليکوونکي نوم	ليکی / ليکنه	چاپ کال / نا چاپ	ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ
۲۲	مجاوير احمد زيار	پښتو بدلمبچ يا پښتو شعر ځنګه جوړيږي؟	لیږدی ۱۳۸۸	۱۸

منسوبي Related	لنډۍ Lánḍéy	ټپې Ṭapé	ټيکۍ Ṭikéy	مصرۍ Mésréy
منسوبي Related	۷	۷		۴
▲ سړو ته منسوبي Related to men	۳	۲		۴
▲ ښځو ته منسوبي Related to women	۴	۵		
ونه - uná: (ځرګند واو په غږ کلمې سره راشي) ونه.	۱	۲		۲
ينه - ná: (ځرګنده ي په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه.	۵	۱		
زوزکی - ana: (نون زور ولري) نه.	۱	۳		
زورکی - mana - (منه مجهوله هې * مه) مه.		۱		۱
زورکی , ه ،: (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري.				۱
ځرکنده , ه ،: (کوناتوره، بختوره) ډېرې لږې شتون لري.				

✓ کنټرول کې (In control)	● خبرداری (Caution)	■ کره شوی Action Req'ed	ديفتنګونه (غبرګغږون) ناټرويبکي، ترويبکي، سټريل، اوسټريل، پارنوبيکي، بلنوبيکي، الښينښي او هيبجلې چڅې لکه: وي، واء، نو، الله، او، ګرانه!، په ګريانه!.	ورووستاړي غږ Suffix Voice
ټول	۶	۱۳		

۸. ۸۱ لښتيليک :. په دې لښتيليک کې پلټنه داسې په ډاګه شوې يا څېړنه داسې بنودل شوې ده چې د لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ موندل او دولس له منځه يې ټولولو اوډون (ترتيب) وندي کوي.

۸. ۲ ږ. د يوې بې سروبوله انګېرني له مخې د پوهاند ډاکټر مجاوير احمد زيار ,, پښتو بدلمبچ يا پښتو شعر ځنګه جوړيږي؟ ،، په پورتنۍ ,۸. ۱، ګڼه څېرکې يا برخه کې د ږ (ږې) ابېڅې ليکنه کې عيبونه، تېروتنې او زما ځرګندول چې رونوي کتنه داسې:

ځېره ۸. ۱ ږ پوهاند ډاکټر مجاوير احمد زيار ,, پښتو بدلمبچ يا پښتو شعر ځنګه جوړيږي؟ ،، په دې ليکي کې د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو، او مصرۍيو کچه، ۱۳۸۸ ليږدی، (ګڼه يې په: داني)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې يا زما څېړنه داسې بنودل شوې ده په څېره ۸. ۱ ږ ې (ږ) کې:

1. څېره ۸. ۱ ږ پوهاند ډاکټر مجاوير احمد زيار ,, پښتو بدلمبچ يا پښتو شعر ځنګه جوړيږي؟ ،، په دې ليکي کې د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو، او مصرۍيو کچه، ۱۳۸۸ ليږدی، (ګڼه يې په: داني)
2. ګڼه: ۱۸
3. راټولونکي / ليکونکي نوم: پوهاند ډاکټر مجاوير احمد زيار
4. ليکی: پښتو بدلمبچ يا پښتو شعر ځنګه جوړيږي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. چاپ کال: ۱۳۸۸ لېږدی
٦. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ: ۱۸
۷. لنډۍ Lánḍéy: ۷
۸. ټپې Ṭapé: ۷
۹. ټيکۍ Ṭikéy:
۱۰. مصرۍ Mésréy: ۴
۱۱. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۴
۱۲. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé: ۲
۱۳. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټيکۍ Ṭikéy:
۱۴. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy: ۴
۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډۍ Lánḍéy: ۴
۱٦. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټپې Ṭapé: ۵
۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټيکۍ Ṭikéy:
۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ مصرۍ Mésréy:
۱۹. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanáː (څرګند واو يا وي بېواک ،،و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۱
۲۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ينه - ináː (څرګنده يې يا لنډه يې ،، ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۵
۲۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - náː (نون زور ولري يا ربښتې پېنېلې هې ،، ه ،، څخه مخکې ابېڅه نې ،، ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۱
۲۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy:
۲۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی ، ه يا ــه ،: mayolə, xwalə, xpalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy:
۲٤. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه يا ــه ،: kaftará, zargará, konatawará, baxtawará, aṛ, ará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy:
۲۵. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanáː (څرګند واو يا وي بېواک ،،و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé: ۲
۲٦. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ينه - ináː (څرګنده يې يا لنډه يې ،، ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه ؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé: ۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۷. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé: ۳
۲۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé: ۱
۲۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ــه ،: maγolə, xwalə, tralə xpalə, (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:
۳۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوروله هې (زور) , ه یا ــه ،: konatawará, zargará, kaftará ará, aṛ, baxtawará,(کفتره، زرګره، کوناتوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:
۳۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :waná (ځرګند واو یا وې ببواک ،،و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:
۳۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ينه - :iná) ځرګنده يې یا لنډه يې ،، ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:
۳۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:
۳٤. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:
۳۵. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ــه ،: maγolə, xwalə, tralə xpalə, (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:
۳٦. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوروله هې (زور) , ه یا ــه ،: konatawará, zargará, kaftar ará, aṛ, baxtawará,(کفتره، زرګره، کوناتوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:
۳۷. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :waná (ځرګند واو یا وې ببواک ،،و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۲
۳۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ينه - :iná) ځرګنده يې یا لنډه يې ،، ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:
۳۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:
٤۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤١. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی , ه یا ــه ،: mayolə, xwalə, (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) daṛə, xpalə, tralə ډېري لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۱

٤٢. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هي (زور) , ه یا ــه ،: (کفتره، زرګره، arā, aṛ, baxtawarā, konatawarā, zargarā, kaftarā کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

٤٣. ټول ټال د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو د مسرو (پټ، نيم بيتی، نيمه کړی، نيم بند يا مسره د پيبلې نيمه کړی، نيم بند يا نيم بيت) کچه: ۳۶

٤٤. ټول ټال د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو د لړونو (چې يکړ، يوون، مفرده وی يې لړ يا رديف دی؛ د هي ,, ــه ،، ابېڅه) کچه: ۱۸

٤٥. د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو د نه ماتيدونکي پښېله (حکمي قافيه) کچه: ۱۸

٤٦. ټول ټال د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو د څپو (ځپيزو، څپې، سپلابو، هجاوو ,, سيليبلس Syllables،، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۳۹۶

٤٧. ټول ټال د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو د زورنو(ځجيزو، ځجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسيقي نوټونه: د ځج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټيټوالي زور، او ږدوالی، کيفيت ښيي،: ټينګې , لهجې ،: تاکيدي: بيلوونکی نښې: د وينا , ځانګړي، خاص او بيل ، ډولونه. Accents, Morphemels: ،،) کچه: ۹۰

٤٨. ټول ټال د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو د ترنګټوک مېچې کچه: ۱۸

٤٩. ټول ټال د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو د لوړ ترنګټوک (د پاينی مسری پاينی څپه يا خوره غږي اواز په لوړه وي چې ډېری يې په ينه، او نه سره راځي چارباغی لغمانی يې بولي يا د کيسو (داستاني) لنډی، ټپې، ټيکی او مصری يې بولي او پاتيشوني نورې چې وروستاړي غږ په ځوړ راځي دي) مېچې کچه: ۴

٥٠. د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه: ۱۴

٥١. ډيفتنګونه (غبرګغږون)، ناترويیکي، ترويیکي، سټربل، اوسټربل، پارنويیکي، بلنويیکي، اندېښني او هېبجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، يه کربانه! ... . چې له دوی سره سر باري، منځباري او بېخباري راځي:

٥٢. کړه شوې Action Req’ed (ويار (عيبونه) او ټېروتني سمې شوې ■ : ۱۳

٥٣. خبرداری (Caution) ● : ۶

٥٤. کنټرول کې (In control) ✓ : ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو انګړ
ځېړنـــــــــچوپړي (ريســــــــــرچ پانې)

په پورتنۍ ليکنه کې عيبونه او تېروتنې چې سمې شوې وې په ۵۳ ګڼه کې يا کړه شوې ۱۳ ځايه وې، چې کنټرول کې شوې يا په بله وينا روغې يا سمې يا سيې شوې دي او په سور رنګ سره په متن کې ښودل شوي دي.

شپږ (۶) ځايه خبرداری ورته په لاندې ښه دی، په نوموړي ليکي کې چې يا به يې خپله ټيپ کړی وي او يا به يې کوم زده کړيال خو تېروتنې په کې وې:

۱. يوه يې يو کښلی دی، په دې وينګ لکه you يا U چې په کار ده چې د يو پرځای يوه وکښي ځکه چې ګڼوييکی دی.
۲. او اړېکوييکې يې و کښلی دی، اړين بايد او و کښل شي، لکه د دری ژبو په شان ترې ګټنې اخلي. (لکه : مرغ و روبا. په پښتو کې کره بڼه لکه: چرګ او ګيدړ. يا تول و تال اړين داسې و کښل شي: تول او تال).
۳. دوې ،، ،، يې په دوې د را اخستنې نخښه، نقل، اقتباس بل تن خبرې يا وينا، يې په دوې ليندیو (( )) بڼه کښلې ده. ،، ،، بڼه روغه او کره راځي د اخځوک له پاره هم.
٤. نهه ۹ عدد يې نه، کښلی دی بايد نهه و کښل شي او روغ راځي.
۵. په کې يې پکې کښلې په دې بڼه ناسمه راځي (لکه : د ډېرې پکې پښځه پرې لري او يا د يوې پکې رنځورې جلی د سر په شان ښکارېږي) لکه وييې زورنه يې هم ورته ده، بايد سترېل په له ناټروييکي کې څخه يوه وت يا فاصله يا واټن و لري، ګډ را نه شي سره.
٦. ترنګتوک دغه ټوک يا توک ،،ترنمي څپه،، کې (م-) يا (ن-) کره و کښې په دې بڼه نا کره راځي (-م) يا (-ن) ځکه له نوموړو ابېڅو څخه ورسته د هې ابېڅی راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹. آر

د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ آر (اصل) په ډانګ پېیلي وینا له آریاني پښت څخه دی چې پېنځه زره او اووه څلوېښت کاله پخوا په بلخ، بخدي کې د آمو سین، هرېړ، لمپاکا، کابل، هېلمند سین په غاړو او شا او خوا کې اوسېدل او پښتو د همدې خلکو ژبه وه.

اوس، اوس په روان پېر کې په ټوله پېړۍ (نړۍ) کې پښتون پښت کډوال شوی او استوګن شوي دي، په لومړي ځل په نړۍ وال فضایي تمځای (سټېشن) فضا یا مریخ کې په پښتو ژبه خبرې شوي؛ د غوږکي (ټیلیفون) له لارې له ځمکې څخه پرې غورې او پلټنې شوي دي؛ په رښت کې پښتو دوېیمه نړیواله ژبه ده چې په نړۍ وال فضایي تمځای (سټیشن) فضا یا مریخ کې پرې خبرې شوې دي له روسي ژبې څخه ورسته؛ د ډګروال عبدالاحد مومند له لوري د پښتو ژبې نوموړې پېیلې ویل شوي دي او په ټوله نړۍ کې پښتون پښت لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ لس دولس دانې په یادو یادې لري او په خبرو اترو کې یې وایي.

پښتو ژبې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ له آره د پښتون او پښتنې له خولې وتلې وینګونه، غږونه او پېیلې دي چې د آریاني قوم یوه ځانګه ده. دا هغه آریاني پښت دی چې د ځمکې په سر پرې ۷۰۰۰۰۰۰۰ اوویا مېلیونه ګڼه ګونه خبرې اترې کوي؛ د نړیوالو د ژبې له ونې څخه هغه ښاخ دی چې تر ټولو ډېر د ژبو ونو ډډ ته نږدېوالی لري؛ هغه ښاخ دی چې د ګړېدونکي ژوي لاس ورته لومړی رسېږي؛ د ژبو له ډډ څخه ورته لومړی پل خوندي کېږي، چې نورو ژبو ته پرې پورته کېږي، لکه خوندي ژبنی پل پوړ؛ د ژبو د ونې له څېرې پښتو هغه آریاني ژبې ښاخ دی چې د ژبو ونې ملې، ډنډر او ځمکې څخه لر واټن لري؛ تر ټولو ژبو د ژبو ونې ملو یا رېښو ته ډېر نږدېوالی لري؛ تر ټولو زوړ ډنډر او ښاخ له ډډ څخه دی چې ځانګه یې زړې خو ټینګې او قوي پاڼې لري.

د نړۍ ټولې ۶۵۰۰ ژبې کې چې رېښې یې خروب کېږي، لومړی د همدې ژبې ښاخ دی او د لمر وړانګو روښنایي او اکسیجن یا هواویچه همدې ښاخ رېښو ته ورکړې ده، چې د ویکیو وینګونو رېښې یې تر ډېره له نړیوالو ژبو سره نږدېوالی لري.

,, د نړۍ پر ټولو ژبو کې لوموړی، بډایه او پرمختللې ژبه زموږ د تربورانو ژبه ده چې زموږ څخه ورسته زوکړه شوې. ټول کال به یې یوازې سپینې وګري خوړلې زموږ ګاونډۍ ژبه ده چې ځواک یې خپلو خپل ژبو په لاس کې دی، هغه د چین

(c) ketabton.com: The Digital Library

اساسي لهجه ده، چې (۱،۲۱۳،۰۰۰،۰۰۰) يوه بيليون او دوې سوه او دیارلس میلونه تنه پرې خبرې کوي.

بله دا چې که اېنګلېسي ژبه (۱،۲۰۰،۰۰۰) یوه مېلیون دوې سوه زره وییکي (لغات) لري، عربي او روسي ژبه بیا (۹۰۰،۰۰۰) نهه سوه زره وییکي لري، پښتو ژبه (۶۰۰،۰۰۰) شپږ سوه زره وییکي لري، دري یا فارسي ژبه بیا (۴۰۰،۰۰۰) څلور سوه زره وییکي لري.

دلته په یوه نه یوه نوم داسې کسان شتون لري؛ چې د خپلې ژبې له ویوکو (وی یا لغاتونو) سرا تربګني لري؛ په کومو چې نه پوهېږي؛ هغه بیا ناګنلي ګڼي؛ په دې سره به لازمي وي؛ چې د پښتو ژبې خپل کره وی له منځ لاړې شي. ما ایله (۴۰،۰۰۰) وییکي نه دي زده کړي، نو دا د دې مانا نه لري، چې پښتو ژبه دې الله مه کړه نیمګړې وي. خو زه به په نورو پاتې (۵۶۰،۰۰۰) پښتو ویوکو نه پوهیږم.،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی کال، ننه توزې ,, پیلیزه، سریزه، مخکې وینا، مقدمه ،، ۷۲ چوپړی).

د ژبو له ربښنو څخه ټول آریاني ویکیي د نورو ژبو ویکیي د ډېرو آرپوهانو (اېټېمولوجېستانو) د څېړنو له مخې په ټکرویي (تصادفي لغات) زباده شوي دي.

پښتو ژبه او د نومړې ژبې وګړني پېیلې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ ډېر په حسن، ډول، ښایست، بډاینه، زېرمه او خوږلنتوب آراسته ده.

په آري ربښت کې پیلنۍ د بشر پښت ډېرېدنه په ټوله نړۍ کې له بخدي څخه شوی؛ منځنۍ یا دوېیم له پنجاب د سیند غاړو هند څخه شوی او پاینۍ یا درېیم د چین له اغیور د سیند له غاړو څخه شوی. څومره چې د دوو ژبو تر منځ یا د دوو ژبو او درېیمې ژبې ترمنځ اړیکه او راکړه ورکړه ډېره وي، همغومره د دوی تر منځ په ژباړه کې د کارېدونکي مېټافریز او پارافرېز نسبت ډېر وي.

خو د غونډ د ایکولوژیکي مناسب ځای د بدلون له امله، ځینې پېر دودیزه آرپوهه (Etymology) په یوه او یا بله ژبه کې د شته مانا له پاره د یوه لاربښود په توګه غلتوونکې وي. یوې وی غږ د بلې ژبې په بله او په بله ژبه کې په بله مانا وي. لکه:. کور وی د پښتو ژبې هستوګنځي ته وایي چې وګړي په کې ژوند ګړ وي. همدا د پښتو ,, کور،، وی په دري، تاجکي، فارسي ژبه کې د ړوند مانا ورکوي، هغه تن چې سترګې يې نه وي او یا یې سترګې کار نه کوي؛ په اېنګلېسي ژبه کې کور یا Core د هر شي منځ (هسته)، مرکز، منځ کښل یا منځه یا هسته را اېستلو ته وایي. په چینايي، روسي، جرمني، فرانسه يي، پشه يي، بلوچي، اوزبېکي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو انګړ

ځېړنـــــــــــچوپړي (ریســــــــــرچ پاڼې)

توركي، عربي او اېندي كې د كور وى بېله بېله مانا لري. ځاى، ځاى په لنډى، ټپه، ټيكۍ او مصرۍ كې ترې ګټنې اخستل شوې وي.

د لنډېپېره تعريفونو له پاره اې (الف). لنډى، بې (ب). ټپه، پې (پ). ټيكي او تې (ت). مصرۍ پورې لکه څنګه چې لومړي ټوک۶.، ۷.، ۸.، او ۹. پراګراف وايي او پيله يې ساده برابروي داسې: د آر (اصل) له پاره و وينئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰. اوسمهال یې د ډېرولو تګ لاره

د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ اوسمهال یې د ډېرولو تګ لاره دا څېړنه داسې سپېنې ته باسي.

د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ د ډېرولو تګ لاره په روان پېر کې یوازې په دې بڼه شونې ده:.

۱. هاغه پیلن او پیلنه چې په روان پېر کې د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ ډېرولو تګ لاره باندې مزل کوي یا یې د تللو تکل لري، لږ تر لږه هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ چې لرغونې دي، خوندي شوې دي په لیکلې بڼه، قلمي نخسو کې او له چاپه سلمتې تېرې شوې دي. یوازې د ، ه ، ابېڅې په پای کې وار په وار تړښتې راځي. سندرپیزه، سازینه، یا اهنګینه کلیمه لري چې د دوی ټولو غږ بشپړوي.

چې ګڼه یې تر ۲۱۹،۱۷۵،۰۰۰ دوېسوه او نوولس زره او یوه سلو اووه پېنځوس عشاریه ټکی ټکی ټکی دانې سره ګډې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ دي. دا ټولې به یې لوستې، لیدلې، ځینې یې یادې وي چې هر ګوره خپلې جوړوي او یا یې ټولوي له دوی سره په ټکر کې نه وي. له دوی ټولو بېلې وي، د دوی ګډوله هېڅ نه وي، ان!؛ یوه ټکی ا دانه، دانه نوي پېر باندې څورلبڅ وي.

۲. چې د لرو پرتو سېمو، غرنیو لمنو، بنډوو او تېتنګونو، درزنیو کلو او تربلو کې چې د پښتون پښت پیبلن او پیبلنې ژونګړ وي؛ د هغو له خولې یا اوازونو څخه مو چې واورېدلې او یا له خپلو مشرانو، ادې، انا، ترور، اېنګیندو، لونو، خویندو، میندو، نېکونو، اکاګانو، لویانو مو واورېدلې، نو ځان سره یې په چوپړو کې په لیکانې (قلم) یا پنسل په کره پښتو ولیکۍ؛ په کومه بڼه چې وي په همغه بڼه یې خوندي کړۍ.

۳. خپله یې سرغندو مهالنیو او یا سرغندو اوبپانو کې په خپله خپرې کړۍ؟

۴. د اطلاعاتو او کولتور (فرهنګ) برخو ته یې و سپارۍ؟

۵. د ټاټوبي سترو ښارونو کتابتونو او د پښتون پښت سترو کتابتونو ته یې په کښلې او یا برېښنالیک یا له چاپه تېرې شوې بڼه و سپارۍ چې یا یې هغوۍ خپلو کتابتون کې ستاسو موندلې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ خوندي کړي یا یې د علومو اکاډمی کتابتون کې دوی خوندي کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶. چې د ټولو مندل شوو کچه ان يوه دانه وي، چې د چا له لوري مو و موندله، له کوم وګړي څخه، په کوم ځای کې، په کوم پېخليک او د کچې اندازې يې چې څوداني دي؛ په روان پېر کې يې د ډېرولو تګ لاره په لاس درکوي.

۷. اړينه دا ده چې د ۶. ۷، ۷. ۷، ۸. ۷ او ۷.۹ پراګراف په بنه بايد د دوی په بېلوالي غوره پوهاوی و لرئ او ټولو يادونو سره يې ارځونه و کړی شئ. چې همدا تاسو ته پر يوه کره پښتو لاسبری په لاس در کوي.

۸. د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو په روان پېر کې يې د ډېرولو او تګ لارې لښتيليک (جدول)، چې په اې ابېڅې پېل او په پې ابېڅې پای شي.

پيلنۍ د نرمکالي کښلو (سندونو، ليکنو، کتاب شويو، متنونو، سرليکنو) زېرمې ته ټولې لنډې، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دننه کړل شي؛ چې سره ورته يې هغه خپله له منځه لاړې شي. يوازې اصلې بڼه يې ځای ونيسې، دو باره ټولې ترکيبي، چې د ځينو پيلنۍ مسره سره ورته والی لري او په ځينو کې پاينۍ مسره سره ورته والی لري. ترې چاڼ کړل شي، يوازې اصلې بڼه يې ځای ونيسې، پېخليک يې د هغه ليکولو څخه وي چې لومړی يې له چاپ څخه په تېر پېر کې تېر کړې وي، لکه د لومړي ټوک په ۱۴. پراګراف په بڼه بايد د دوی د کچې اندازې باندې غوره پوهاوی و لرئ او ټولو يادونو سره يې ارځونه و کړی شئ. په روان پېر کې يې د ډېرولو او تګ لارې لښتيليک ورغوئ.

۹. پلټنه داسې په ډاګه شوې يا ځېړنه داسې ښودل شوې ده په لښتيليک کې په دې بڼه د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو په روان پېر کې يې د ډېرولو تګ لارې، تاسو پر خپل پښت او نورو پښتنو خپلې موندنې او راټولونې ومنئ!

لورا لور؛ کوراکور؛ سر پر څنۍ؛ په وېره خوله؛ خوله پر خوله؛ غاړه په غاړه؛ په ښکاره؛ په پټه؛ په ځغرده؛ په ډاګه؛ په ډانګ پيلې بڼه او پر ورته کښلې مو د دغې سکالو(مسلې، موضوع) دوديزه کمبله را و نغاړئ.

۱۰. ځېړنه داسې ښودل شوې ده په لښتيليک کې د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو په روان پېر کې يې د ډېرولو تګ لارې؛ تاسو پر خپل پښت او نورو پښتنو، په ټولو نړۍوالو ښلا، ښلو ټبرونو له خوږې پښتو ژبې څخه نورو ژبو ته په نومړو کوشنۍيو، ګڼلو، خوږو پېيلو علمي ژباړه خپلې موندنې او راټولونې ومنئ!. چې هغوی ور څخه په روان پېر کې په انټرنيټي ميخانيکي اتوماتو ژباړو کې په چټکه بڼه لورا لور؛ کوراکور؛ سر پر څنۍ؛ په وېره خوله؛ خوله پر خوله؛ غاړه په غاړه؛ په ښکاره؛ په پټه؛ په ځغرده؛ په ډاګه؛ ډانګ پيلې؛ او پر ورته کښلې مو د دغې سکالو(مسلې، موضوع) دوديزه کمبله را و نغاړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو انګر
څېړنــــــچوپیري (ریســـــــرچ پاڼې)

خېره ۳.۳ په روان بیر کې د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ د ډېرولو او ټګ لارې لښتیلیک ،، جدول ،،

✓	(In control) کنټرول کې	ټول	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	ټول	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
●	(Caution) خبرداری	۲	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۱۰	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
■	Action Req'ed کره شوي	۳	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۴۲۴	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	دیفتنګونه (غیرکفیون) ناتړوبیکي، تروبیکي، ستریل، اوستریل، پارتوبیکي، بلتوبیکي، اندیښنی او هیبجانی جغې لکه: وی، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!..		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
Mésréy مصرۍ – Suffix Voice وروستاړي غږ	خرګنده . ه .: (کوناتوره، بختوره) ډېری لرې شتون لري.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	زورګ . ه .: (ترله، خوله، مغوله، خبله) ډېری لرې شتون لري.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	زورګ - mana (منه مجهوله هې * مه) مه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۲	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	زورګ - ana: (نون زور ولري) نه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	ینه - ná: (خرګنده ې په غیر جملې، غونډلې سره راځي) بینه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۸	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	ونه - úna: (خرګند واو په غیر څمې سره راځي) واونه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۷	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
منسوبي Related	Related to women ښځو ته منسوبي		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۸	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	Related to men سړو ته منسوبي		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۹	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	Mésréy مصرۍ	۴۹	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۱۷	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
Tikéy ټیکۍ – Suffix Voice وروستاړي غږ	خرګنده . ه .: (کوناتوره، بختوره) ډېری لرې شتون لري.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	زورګ . ه .: (ترله، خوله، مغوله، خبله) ډېری لرې شتون لري.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	زورګ - mana (منه مجهوله هې * مه) مه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	زورګ - ana: (نون زور ولري) نه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	ینه - ná: (خرګنده ې په غیر جملې، غونډلې سره راځي) بینه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	ونه - úna: (خرګند واو په غیر څمې سره راځي) واونه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
منسوبي Related	Related to women ښځو ته منسوبي		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	Related to men سړو ته منسوبي		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	Tikéy ټیکۍ	۱۶	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
Tapé ټپې – Suffix Voice وروستاړي غږ	خرګنده . ه .: (کوناتوره، بختوره) ډېری لرې شتون لري.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	زورګ . ه .: (ترله، خوله، مغوله، خبله) ډېری لرې شتون لري.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	زورګ - mana (منه مجهوله هې * مه) مه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۹	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	زورګ - ana: (نون زور ولري) نه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	ینه - ná: (خرګنده ې په غیر جملې، غونډلې سره راځي) بینه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۱۰	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	ونه - úna: (خرګند واو په غیر څمې سره راځي) واونه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۷	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
منسوبي Related	Related to women ښځو ته منسوبي		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۱۴	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	Related to men سړو ته منسوبي		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۱۰	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	Tapé ټپې	۷۴	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۲۶	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
Lándéy لنډۍ – Suffix Voice وروستاړي غږ	خرګنده . ه .: (کوناتوره، بختوره) ډېری لرې شتون لري.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	زورګ . ه .: (ترله، خوله، مغوله، خبله) ډېری لرې شتون لري.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	زورګ - mana (منه مجهوله هې * مه) مه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۲۷	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	زورګ - ana: (نون زور ولري) نه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۱	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	ینه - ná: (خرګنده ې په غیر جملې، غونډلې سره راځي) بینه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۲۵	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	ونه - úna: (خرګند واو په غیر څمې سره راځي) واونه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۲۰	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
منسوبي Related	Related to women ښځو ته منسوبي		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۵۱	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	Related to men سړو ته منسوبي		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۲۱	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	Lándéy لنډۍ	۴۸	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۷۳	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
	ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ	۱۸۷	معلومې نه دي	معلومې نه دي	معلومې نه دي	معلومې نه دي		۱۱۶	۷۳۰۰	معلومې نه دي	معلومې نه دي	معلومې نه دي
	چاپ کال / نا چاپ لیږدی (زیږدی)	۱۳۸۸	معلوم نه دی	خطي نسخه ملي ارشیف	خطي نسخه ملي ارشیف	خطي نسخه ملي ارشیف	پښتو ټولنې چاپ 1323	پښتو ټولنې چاپ ۱۳۲۵	پښتو ټولنې چاپ ۱۳۳۴	پښتو ټولنې چاپ ۱۳۳۷	پښتو ټولنې چاپ ۱۳۵۸	پښتو ټولنې معلوم نه دی
	لیکی / لیکنه	خلبر کې د ددو دود	د پښتونخوا د شعر هار او بهار	سپورمیه کرنګ وهه راخیږه	متلونه او لنډۍ یا ذخیره لغات	غورشکه د لنډیو	ملي سندرې	پښتو سندرې	پښتنې سندرې	لنډۍ چان کوونکي او فارسي مترجم انګریزي ژباړه ېي محمد ابراهیم شریفي کړې	لنډیو مجموعه	د مینې جهان یا ملي موسیقي،د اتمان ټولونه قلمي نخسه ۱ -۳ ټوک
	راټولونکی / لیکوال نوم	انجینیر صفی الله فردوس	معلومې نه دي	معلومې نه دي	محمد عمر	زهیر	محمد ګل نوري	ګل پاچا الفت	محمد دین ژواک	عبدالروف بېنوا	عبدالروف بېنوا	معلومې نه دي
	ګڼه	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱

۱۰. ۱ لښتیلیک:. په روان بیر کې د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ د ډېرولو او ټګ لارې لښتیلیک (جدول) بڼې څېره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱. د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو ته د ادبي ښکېلاک ګرو ارزښت ټاکل

دښننو د ناوړو نیتونو جګړې په دې کې وي چې تل یې په زهن کې لري او د دې خاورې وګړو ته په سپکه ګوري. د دې ټاټوبي ژونګړو او د ژوند هره سټه چې د دوی د راتولونکي ژوند او روان ژوند، د سوکالۍ او ښداینې چولېځ کېږي، ادبي ښکېلاکګر ورته ټېټ ارزښت ټاکي او ښکېلاکګر هر څه ته په سپکه ګورې.

زموږ د ټاټوبي افغانستان ډېرې تاریخونه او ادبي کښلې د افغانستان دښانو لیکې دي چې له افغانستان سره لرغونې او تاریخي دښمنۍ لري.

زدهکړه دا سپیني ته را اوباسي چې د پښتنو دښمنانو لیکونکي او لیکوال له لرغون پېر څخه د پښتنو پښتونوالي او پښتونولي ننګ، پت، غیرت، مېړانه، سرښندنه، ګوندي، پور، بدلې، جرګې، حجرې، مرکې، کړه وړه، ولاړه، درانوي، اړي، مېلمپاله، ودنې، وټې، چابکتیا او ځیرکتیا روزنې او ښونې خپلو وګړو، ځواکونو او زدهکونکو ته ښودلي دي. ان الیګزندر(ماکیدانسکي یا اسکندر مقدوني) ۳۲۶ مخزېږدي پېر کې (۲۳۴۲ کاله وړاندې) د ده اوستاد ارسطو ښودلي وو او ارسطو ته د هغه اوستاد اپلاتون او اپلاتون ته د هغه اوستاد سقراط ښودلي وو. دوی زموږ دښن وو؛ لکه څنګه چې موږ پښتانه د دښن تعریف کوو ,, د دښن هر څه زموږ دښن وي، ان کوشنی ماشوم یې نر وي او که ښځه په هر پېر کې په هر ښه له منځه وړسی له شتو او توکو سره په ښه کلکه ښه؛ چې ډګر ته دې په جګړه ډله راغله د ستر تن ځار یې کوه ترې له منځه وړسه یا په پیل کې ترې یوه تن له منځه وړسه چې په نورو کې ډار خپور شي، بیا هغه څه کوه چې زړه دې غوړي؛ چې توره دې لنډه شوه کدم پسې واخله او سر دې تل ساته د دښن سره اخله ،، دوی یې هم کوي، زموږ لرغوني لیکني، کتابونه، اثار، لیکنې او چوپړي، چې د ژویو په پوستکو، د ونو په ښاخونو، ډبرو، څندو، ملو، پاڼو، کاغونو، چوپړو او ځادرو د رواني لړۍ په ډول شتون در لوده. ټول له کلو ښارونو، کورونو سره تالا او په اور و سوزول؛ ابره، ابره یې کړه؛ په انګېټېیو (بخارۍیو) او وریاوو (شاورې یا حمامونه) یې پرې په میاشتو، میاشتو تودول. چې څه په سینه، سینه یوه له بله بل ته یادي ور رسولي همغه رارسیدلي دي، په ټوله نړۍ کې له پښتنو څخه زاړه کتابونه یوه هم نه لري چې موږ یې نه لرو دوی یې هم نه لري.

په لغمان کې ډبرین ارامي پښتو لیک او مصري پښتو مېخي لیک، په غور کې مېخي لیک، د بخدي، ګندهارا، ارکوزیا، بامیان، تخار او عینک څمڅو کې ډېرینې کښلې د ټاټوبي لرغون پېخلیک (تاریخ) ویاړ را ښه یي او راپېژني. په همدغو سېزونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو انګړ
ځېړنـــــــــــچوپړي (ریســـــــــــرچ پانې)

مونږ نورو ټبرونو ته ور پېژنو او ځان ور ته لرغون ځرګندوو. د پښتنو ټولې لرغونې وینا وي، ورځنۍ خبرې، ویکیي، غونډ، غونډلې، پیپلو، لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو ته ادبي ښکېلاکګر ټېټ ارزښت ټاکي او ښکېلاکګر هر څه ته په سپکه ګوري د دې له پاره چې هغه دښن وي؛ دښن که هر تن وي دښن، دښن وي.

زما سره یوه تن د شکر درې و چې په اوزبېکېستان کې یې زه د پروژې امر وم، زما ځنګ ته راغی او وې ویل راته ,, انجینر صاحب این در زبان ما، دری چې معنی دارد کې همه ی تان این زیاد ارزش میدهید! برمن این را معنی کو؟،،

خدای دې زما کړه غونډې منډې
په سر به پنډې چلوم تا به ساتمه

ما ورته و ویل چې دا داسې مانا لري په درې ژبه کې:

خداوند تورا ازمن کند کلولهګک (بانوی چاق قد پس) **** بالای سرم خلتها (بوجی، عمته خویش) را میبرم شما را نیګاه میکنم.

هغه راته و ویل: این چی؟ کلولهګک، خداوند تورا ازمن کند کلولهګک **** بالای سرم خلتها (بوجی، عمته خویش) را میبرم شما را نیګاه میکنم.

هېڅ مفهوم و معنی و شعریت، عشقیت، محبوبیت، لذت، لطافت، نزاکت و پسندیده ګی نه دارد!!.

زه پرې پوی شوم چې د ده زما له ژبې له بداینو سره تربګني ده، او په زهن کې ور سره د نیتونو جګړه کوي. نو سم د لاسه او رټ رټ مې ورته حاضر ځوابۍ کې و ویل : خی شما من به ګوید که این چې معنی، شعریت، عشقیت، محبوبیت، لذت، لطافت، نزاکت و پسندیده ګی و چې ماهیت دارند.

شاه محمد دګروال ++++ تکیه زده به دیوال
تر ډده ډه ډه ډنګ، تر ډده ډه ډه ډنګ.... پرده اول دراین چې وېژه ګی ها است کې شما رقس میکنید، میخیزید بریش و ده، ده ۱۰، ۱۰ متر در رقس میرد، خود را بالا پاین میزنید، و اوستاده میشید چیغ میزنید، و میان همه مردوم ګردن خود را پاره میکنید. (مکروریان ۶، بخارا، ازبېکېستان. ۲۰۰۸میلادي.)

یوه بله بېلګه یې داسې ده چې، د کابل مکرویانو یوه لوفر محصل و، په لاره کې راته ویل چې : ما پشتو کون کلان را مګویم، زمان ایکه بالای دخترها پرزه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ميريم. ميگويم که خوب پشتو داري!! مطلب مان کون کلان ميباشد که خوش ما ميبيايد.
ما ورته و ويل: خی، ما برايش ميگويم که خوب دری داری!؟ مطلب ما ازين کون ميده يا ريزه ميباشد. (کارته پروان، سرک زير باغ بال، کابل، افغانستان. ۲۰۰۳ميلادي.)

د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو ته د ادبي ښکېلاک ګرو ارزښت ټاکل په همدې او همدې بڼه وي. هېڅ يې ګڼي، نا ګڼلې يې بولې، ملنډې پرې وهي، ورک کوي يې، هغوی ته يوازې خپل ژبه او خپل شعرونه ګڼلي او غوره ښکاري.
د بشر ښکيلاک ګرو د حملو لړۍ چې پر دې سېمه تېرې شوي او په راتلونکي پېر کې تېرېږي؛ په پېنځې بڼه دا د ښکېلاک ګرو په ژونکو کې شتون لري چې پر کومه سېمه ښکېلاک ګر حملې را وړي، هغه سېمه له خپلې ولکې لاندې راولي، هر هغه ځخه چې د دوی ولکه را تنګ وي، له منځه يې وړي او يا ورته د هغو له لورې خنډ په روان او لرليد پېر کې زوکړه کوي، ښکېلاک ګر له هغو سره بدي لري او له منځه يې وړي.

له دښننو (ميرځمنو يا دښمنانو) يوازې او يوازې د دښمنۍ يا ميرځمنۍ تمه کيږي. ښکېلاک ګر، دښن، ميرځمن خلکو ته خوښي، هوساينه، ودنه، ژمنه، بډاينه او خواږه نه ورکوي. که ورکوي يې نو په خوښی، هوساينه، ودنه، ژمنه، بډاينه او خواږو کې ورته زهر ور کوي. ټول ګڼلي شيان چې موږ ته ګڼلي وي، لوړ ځای ده لېوالتيا او درناوي لري او ټولو وګړو ته ټول منلي وي.

لکه خاوره؛ د سيمې کرښې؛ د ژبو پولې؛ تورې او سپرې؛ توپونه او ټانکونه؛ وسلې او الوتکې؛ بېړۍ او سابېری؛ نخښې او پندې؛ سيندونه او اوبه؛ واورېژونه او غرونه؛ ونې او ګلونه؛ دوبپانۍ او لسپانۍ؛ نښتر او ځېرۍ؛ انار او انګور؛ منې او زردالو؛ پټي او پولې؛ کروندې او کرکېلې؛ څټکۍ او ژرندې؛ پيداوار او پيداوره ونکي (چارځاي، فابريکې)؛ جوړونې رغونې؛ بندونه او ټيټنګونه؛ لارې او ګودرې؛ ورونه او زنځېرونه؛ کښلي او ساتلې؛ ليکي، سرليکي او سترليکي؛ ديوان او کليات؛ حجره؛ ډېره؛ جرګه؛ پګړۍ؛ ښتې (څادر، واڅکټ، کميس، پرتوړ، ټيکرۍ، شال)، څواک؛ وټه؛ لاسليک؛ ټاپنې؛ ليک؛ اتڼ؛ ترې؛ ژبه؛ بيرغ؛ سندرې؛ لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ټول ټولمنلي توکي (ملي ناموسونه) دي؛ ټول ملي ناموسونه دي.

اړين بايد هر پېر کې هر تن ټولمنلو توکو باندې ملا وتړي، هر ناګڼلي تن او وګړي چې ورسره ناګڼلتوب کوي، پر وړاندې يې يوازې او يوازې چټک او چمتو ولاړ شي، د ټولمنولو ځېزونو له پاره ودرېږو او ولاړېږو. پورتني ځېزونه چې ټول ټولمنلي توکي دي يا ملي ناموسونه دي، هيڅ څوک يې په ښکېلاک ګرو، دښنو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ميرڅمنو نه پلوري او نه يې ورکوي. که چېرې هغه وګړی ليونی هم وي داسې کانې نه کوي، له ټول منلو ښېزونو (ملي ناموسونه) سره، څکه ملي ناموسونه، ناموس دی يا مور ده، مور هېڅ کله کوم تن يا ليونی تن هم نه بربنډوي او نه يې ښکېلاک ګرو، دښنو، ميرڅمنو ته سپاري، نه يې ورکوي او نه يې پرې بې پته کوي.

له لرغون پېره زدهکړه دا سپيني ته را اوباسې چې راغلي ښکېلاک ګرو علمي وګړي، چې زموږ دوديز شته يې تر شني لاندې نيول او سپړل، ښېرل يې يوازې د دې له پاره وو، چې په پيل کې د وګړو تر منځ د دوی دنده زموږ سره د لاسنوي، او بډايني په چار او پار وي. خو رښت کې يوازې، زموږ په زکاوت، چابکتيا او ګڼې ځان ګړندی پوی کول وو؛ دود کمتون کول؛ دودېزې پښتوالې ژونکې کړو وړو تم او ډبکول وو. ورسته يې زموږ لرغوني ډېرين ليکونه؛ کښلې تاړاک، و سوزولې او يا يې له ځان سره وړلې چې د اليګزندر يا ماکيدانسکي يا اسکندر مقدوني ۳۲۶ مخزېږدي پېر څخه له پښتنو او پښتو سره دښمني روانه ده.

ښنګه چې ستا په نوم مو وژني
موږ خو به داسې مرګ ته غاړه ورکونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲. د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو ځای

د یونانیانو، اټالیوانو او سالویکي ژبو لرونکو له پېیخلیک څخه په پېړۍیو، پېړۍیو وړاندې وړاندې د لمپاکا د سیند غاړو په اوراو پرتو سیمو کې پښتون پښت ژونګړ وو او د لمک واکمنۍ په پېر ٥٩٦٠ کاله واړندې یا ۳۹٤۳ مخېږدي کې دې وګړو دا پیلې ویلې، بوږولې او دا یې ځای دی.

,, الکزاندر ذه ګرېډ (Alexeander the Great) یا اسکندر مقدوني د حملو په لړۍ کې یوه ځای ته لاړو چې نوم یې لمپاکا (Lampaka) وو، او ارامي لیک په کې په درز کې روان وو.

په اوومه پېړۍ کې Xuan Zang خون زانګ لغمان (لمپاکا) ته په اسپ سره سفر و کړه، دا رپور یې ور کړه چې ,, ډېر لږ،، اوسېدونکي د بودیزم (Buddhism) او هندوایزم (Hinduism) پالي په لغمان کې دي.

لغمان د مهایانېسټ بودایانو(Mahayanist) او هیون تسانګ (Huen Tsang) دا ثبت کړه چې د لمپاکا په هېواد کې د بودایانو روحانیانو استوګنځي یا صومعه د بودایانو ماڼۍ چې روحانیان په کې اوسي یوازې ۱۰ داني وې.
,, د ابوالبشر، شیش، نوح او ابراهیم د دینپالي په کې ډېر وو.،،

د الله ج د حق دین اسلام د پرمختیا نه ورسته چې دلته رښت یا حق دین وګرځید، غزنویانو Ghaznavids چې رهبري کېده د ابوالمنصور سبکتګین Sebük Tigin په نوم، چې له سترو جګړو څخه یې و ګټله په لغمان کې، په سرغړونه او مخلفت د هندو شاهي واکمن یا امیر د جایاپالا Jayapala څخه، درلودونکی د ۱۰۰،۰۰۰ راټول کړل شویو ځواکونوو په دې جګړه کې.

ورسته بیا د مغولو په زمانه کې لغمان، د وخت مغولو په رسمیت و پېژند او د متکي، بسیا یا هیله ناکې ولسوالۍ په بڼه یې د کابل ولایت پورې و تړه.

افغانستان د کابل میوزیم کې د ارامیک لیکنه چې په لغمان کې پیدا شوي وو، میندل شوي ارامیک لیکنه (کېندنه کتیبه، نقش یا ثبت.) لرغونی (٤٧٦ میلادي: د پخواني زمانې سړی) خوارو خلکو تجارت له هند څخه د پالمیارا ته څرګندوي. د ارامیک لیک Aramaic اداري یا دولتي لاسي ژبه د اچیمینیډز Achaemenids وه، نوموړي ژبې په لغمان کې ډېر فصاحت درلود،(روانه وه) چې ډېره خپوره او لوړه شوې وه په لغمان کې.،، (وېکېپېډیا، ذه فري اېنسیکلوپیډیا، لغمان ولایت، سېمه یز وخت ۱۲:۰۰ بجې، د جنوري ۳۱ د ۲۰۱۱ لیږدی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, پوښتنه: درنه اوستاده! په ځینو پخوانیو اثارو او متونو کې د ننګرهار له پاره د ننګرهار، ګندهارا او ننګر نومونه هم ذکر شوي دي، ستاسې په اند ولې ننګرهار په دې نومونو یاد شوی دی؟

ځواب: ننګرهار په مختلفو کتابونو کې په بېلابېلو نومونو ضبط شوی دی، چینایانو په یوه شکل او جاپانیانو په بل شکل ضبط کړی دی. چینایان، چې دي په خپل تلفظ کې ,, ر ،، توری نه لري او جاپانیان بیا ,, ل ،، نه لري. خو د ,, ر ،، توری یې په تلفظ کې شته او هر لام یې په ,, ر،، باندې اړولی دی. چینایانو بیا هره ,, ر،، په ,, ل ،، بدله کړې او ,, ناګالو ،، یې لیکلی دی.
یونانیان، چې دې سیمې ته راغلي دي، له دې امله، چې هغوی ,, ش،، نه درلوده، د پښتیانه په ځای یې پکتیانه لیکلی دی، چې په دې ډول په مختلفو تلفظونو کې بېلابېل تصرفات شوي دي.

مثلا د باګرام په کلمه کې، په ځینو ځایونو کې ,, ر،، یې ,, ل ،، شوی دی او په ځینو ځایونو کې یې ,, ګ،، لوېدلی دی، په لغمان کې لامونه خو را ډېر دي. پلانی لام، پلانی لام ... حتی لامك، چې د کلي ملك ته وايي، مهترلامك صاحب یې د نوح (ع) پلار جوړ کړی دی. دلته د کلي له ملك نه مهترلامك جوړ کړی دی، لنډه دا، چې په تلفظونو کې خورا ډېر تصرفات شته.،، (د صدیق الله بدر مرکه، له اکاډمیسین عبدالشکور رشاد سره، ۲۰۱۱ م کال).

زه د دې له پاره د اکاډمیسین عبدالشکور رشاد خبره ناسمه بولم چې هغه لامک کې عیبونه لري، ژبه یې هم پرېوتې ده، زما په پام چې د اسلامي معلوماتو پوهه یې دومره ښه نه ده. که د قران پاک ژباړه هم وکړي له تفسیر سره خو دا برخه یې په پام کې نه ده تېره شوې. د دې له پاره چې په اسلامي نړۍ او تاریخ کې یا په بله ژبه کې، د پیغمبرانو پېخلیک کې د حضرت نوح ع چې نور نومونه یې عبدالغفار، عبدالملک، عبدالسلام او لقب یې: شیخ الانبیاء دی. همدوکی یې: نوح د لمک متوشلښ (متوشلخ) زوی، اښنوښ (اخنوخ) مسی، یارد (یرد) کړوسی، مهلائیل کودی، قینان اودی، انوش خندی دی. انوش د شیث (هیبت الله) ع زوی، او شیث د ادم ع زوی دی.

حضرت نوح ع د پلار نوم یې لمک دی نه لامک، له ل (لې) ابېڅې نه ورسته ا یا (اې یا الف) ابېڅی نه شته دی، په وی پوهنه کې یوه ټکی هم د وی مانا اړوي لکه: نر سره چې یوه ټکی ګډ شي نو تر ترې جوړ وي، عرب باندې چې یوه ټکی کیږدي نو غرب کیږي. الف خو پرېږده. دا به سمه وي چې لامک د کلي ملك ته په ویدي ژبې نوم وي خو لمک بیا د کلي ملک ته نه وایي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اکاډميسين عبدالشکور رشاد په وينا ,, په زړه پښتو کې، چې موږ کوم يوه اثر لرو، هغه ملنډا پاڼو ده، چې د هغه له ليکلو څخه ۲۱۰۰ کال کيږي. په خبره يې:. زه چې کله جاپان ته په ۱۳۶۴ لېږدي کال تللی وم، ما ته دا څرك معلوم و، چې د توکيو په کتابخانه کې ملنډا پاڼو شته، ملنډا پاڼو د پېښور او ګندهارا په سيمه کې کښل (ليکل) شوې ده.،، په وينا يې چې هغه سره د کابل کاله کې يې شته دی.

ښاغلی اوستاد ډېر زيات له جاپانی ژبې تر تاثېر لاندې راغلی، هغې پرې اثر کړی دی او له پلټنې يې څرګندېږي. بل لوري ته يونانيان چې مهترلام ته راغلي وو، چې تر ټولو ډېر زموږ په غرونو کې په جګړو کې له خنډ سره مخ شول؛ د يوناني مهندسۍ ډېری شکلونه له لرغون څخه دلته دود او شتون لري؛ يونانيان په يوناني ژبه کې د خې ,, خ ،، ابېڅی لري، پښتينيا ته پختينيا وايي، ځکه په پښتو وۍ کې شې ,, ش ،، ابېڅی ياڼې پشتو نه ده، پښتو ده؛ له شې ,, ش ،، سره هېڅ ارښه درشه نه لري؛ له لرغون پېر څخه لا چين خلکو نه وه پېژندلی، ۴۰۰ کاله وړاندې له ميلاد څخه خو زموږ سيمه لمپاکا، پکتيانا، ګندهار، ارکوزيا او بخدي شتون در لود او د وګړو ګڼه ګونه په کې وه.

۱۲. ۱ د ځای سيمه يزه ټاکنه

لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ د ځای منځه (هسته) په ډانګ پيېلي وينا لمپکا (لغمان) دی؛ دوېيمه دورې ځای يې له امو تر اباسينه؛ درېيمه دوره يې ټوله پينۍ او پاينۍ دوره يې نړۍ وال فضايي سټيشن دی. چې له ټولو وړاندې عبدالاحد مومند په کې ويلې دي. ارکوزيا (لوی کندهار) وګړي متل کوي چې ,, کندهاري اصلي هېلمندي دي، هېلمندي اصلي لغماني دي او لغماني اصلي بخدي دي.،،
چې پېنځه زره او اووه څلوېښت کاله پخوا په بلخ، بخدي او آمو سين، لمپاکا سين، هرې سين، کابل سين، هېلمند سين په غاړو، شا او خوا کې اوسيدل او پښتو د همدې خلکو ژبه وه.
په آري ربښت کې پيلنی د بشر پښت ډېرېدنه په ټوله نړۍ کې له بخدي امو سيند له غاړو څخه شوې؛ دوېيم له پنجاب د سيند غاړو هند څخه شوې، درېيم د سوريي بابل ښار د فرات سيند له غاړو څخه شوې او پاينی څلورم د چين اغيور د سيند له غاړو څخه شوې ده.
چې ادم ع له هند سرنديف اوسنی سريلنکا څخه د لمپاکا له لارې تېر بخدي له لارې تورکېستان او مکي ته تللی و؛ په عرفات ميدان کې له خپلې بي بي حوا سره يوه ځای شوی و؛ له ګرمو دښتو څخه مصر ته لاړه او په ابراک (عراق) راغی، بېرته د غوره اورو ځمکو د منو کرلو او د غنمو کرکېلې له پاره بخدي ته راغی؛ د زوزان په ډېرېدو د ښه ځنګلونو (خدايي له ميوې ډک ځنګلو) او ميوو؛ لکه منو، انګور، انار، امونو، هندوانو له پاره بېرته له لمپاکا تېر شو هند ته لاړه؛ ځای، ځای يې خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

زوزانو کورنی پرېخښنودل، بېرته دوباره را وګرځیده او سوریې ته لاړه؛ چې ډېر بچیان یې له امو سیند څخه ور تېر شو او تر اوسنی اروپا یې ځانونه و رسول؛ له سوریې څخه هم اروپا ته ورسېدل، له هند څخه افریقا او امریکا او استرلیا ته ورسیدل؛ له بخدي څخه اغیور ته تللي تر منګولیا، پیلپین، او ژاپن ته خپاره شول. د پېر په چورلېڅ سره ژبې هم بدلون او اوړون و کړه.

اوس، اوس په روان پېر کې په ټوله پښتنی (نړۍ) کې پښتون پښت کډوال شوی او استوګن شوي دي، پښتو ژبې لنډۍ، ټپه، ټیکی او مصرۍ له آره د پښتون او پښتنې له خولې وتلې وینګونه، غړونه او پېبلې دي چې د آریاني قوم یوه ځانګه ده. دا هغه آریاني پښت دی چې د ځمکې په سر پرې ۷۰۰۰۰۰۰ اوویا مېلیونه ګڼه ګونه خبرې اترې کوي؛ د نړۍ والو د ژبې له ونې څخه هغه ښاخ دی چې تر ټولو ډېر د ژبو ونو ډډ ته نږدېوالی لري؛ هغه ښاخ دی چې د ګړېدونکي ژوي لاس ورته لومړی رسیږي؛ د ژبو له ډډ څخه ورته لومړی پل خوندې کېږي، چې نورو ژبو ته پرې پورته کېږي. لکه خوندي ژبنی پل پوړ؛ د ژبو د ونې له څېرې پښتو هغه آریاني ژبې ښاخ دی چې د ژبو ونې ملې، ډنډر او ځمکې څخه لږ واټن لري؛ تر ټولو ژبو د ژبو ونې ملو یا ریښو ته ډېر نږدېوالی لري؛ تر ټولو زوړ ډنډر؛ ښاخ له ډډ څخه دی چې ځانګه یې زړې خو ټینګې او قوي پاڼې لري.

له نیمې څخه ډېره ځمکه مو د هومالیا د غرونو لړۍ چې ۴۰۰۰ متره له بحر څخه لوړوالی لري. دغو غرونو نېولې یا نیمه غرونو لوړو غونډیو سېمه ده چې له سلو ۵۵.۵ ٪ کېږي، له سلو ۴۰.۹۰ ٪ مو اواره سېمه ده، په لښتیلیک (جدول) کې یې د نخښې ځای کې غرونه داسې ځای پرځای کوو، یوه لین ګوټی غرونه له سلو ۴۰.۹ ٪ ، نیمه غرونه له سلو ۴۲.۲ ٪، نیمه یوه لین ګوټی غرونه له سلو ۱۳.۲، ځیګې له سلو ۳.۲ ٪، غونډۍ له سلو ۰.۵ ٪ چې ټول ټال له سلو۱۰۰٪ ترې جوړېږي. له شپږو ولسوالیو څخه جوړ دی؛ پیلنی ولسوالۍ یې مهترلام دی (مرکزي ولسوالۍ)، الېنګار ولسوالۍ، الېشنګ ولسوالۍ، قرغه یي ولسوالۍ، دولت شاه ولسوالۍ، بادپخت ولسوالۍ. د لغمان ولایت مرکز مهترلام ولسوالۍ دی، زموږ په ولایت کې ۶۱,۰۰۰ کورونه دي، په منځنۍ کچه په هر کور کې ۶ تنه وګړي ژونګړ دي، چې ټوله ګڼه ګونه یې ۳۸۲,۲۸۰ ده، د وګړو ګڼه ګونه یې د ولسوالۍ په کچه په لښتیلیک کې داسې راځي.
مهترلام ۱۱۲,۸۵۶ تنه، الېنګار ۵۷,۹۲۰ تنه، الېشنګ ۵۴,۹۳۶ تنه، قرغه یي ۷۰,۶۸۸ تنه، دولت شاه ۳۶,۱۲۰ تنه، بادپخت ۳۴,۵۴۸ تنه دي. د لغمان ولایت د پرمختیا پلان ، د سیمې پېژندنې څېره. لکه له لاندې لنډۍ څخه ځرګندېږي چې:.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اصلي وطن مو لغمان جان دی

دې ښکته پور ته ګډوډی را وستي یونه

ترټولو پخوانی دوبیم لیک چینایي لیک دی، چې د هرې نښې د رښتي (حقیقي) مانا پر ځای يې د , کیلي ، په نامه د فکري لیک له علایمو څخه کټه پورته کړه او هرې , کیلي ، د یوه فکر څرګندونه کوله. چینایان پوهان ورسته پردې بریالي شول چې یوه ډول چټک لیک رامنځته کړي چې د جاپاني لیک له پاره بېلګه شو.

د شعر او شاعرۍ د څرنګوالي په باب د یونان نامتو عالم ارسطو خورا مهم اثر لیکلی و، پویټکس بوطیقا یا کتاب شعر، شعر هنر ,, ارسطو چې تر میلاد وړاندې پر ۳۸۴ کال زیږېدلی او تر میلاد وړاندې په ۳۲۲ کال مړ شوی، ۱ له د وړاندې هم په منظمه، هدفمنه او ټولواله بڼه اثر نه دی ترې څرګند شوی؛ ارسطو د خپل وخت او له هغه څخه وړاندې اکثراً اثارو د مطالعې په پیله کې د همدغو په متن د ادب تیورۍ پویټکس بوطیقا په نامه کتاب ولیکه.

دا ځکه چې دغه اثر تر اوسه په خپله یوناني ژبه نه شته او په دا له یوناني، سریاني، عربي، انګلیسي، اردو، پښتو ته ,, چې ډېره برخه يې له اردو، فارسي، انګلیسي او عربې نه پښتو ته ژباړل شوی مولوي محمد اسراییل ۱۹۵۸ کښلی،،

ارسطو زموږ د عامو طبایعو څخه معیار هم اخستی دی په اثارو کې شتون لري.
له خپل زده کونکي اسکندر مقدوني سره د ښوونکي او پټو شفرونو ښووني له پاره ور سره لمپاکا ته راغلی و. لکه څه رنګه چې ټول حمله کوونکي خپل لارښوونکي، پلټونکي مشران، جنرالان، پوهان له ځان سره نیول شویو او سختې جګړې ځای ته بیايي. ارسطو چې ۶۲ کاله عمر درلوده او ۴۴ څلویښت کلنۍ کې په پاښنه عقل سړی و، او ۱۸ کاله ورسته دی وفات شوی دی، له لمپاکا څخه یونان ته تلل و.
(لیکوال)

دا لرغوني غونډله په دې سیمه کې هم ډیره کارول کیږي، د الله په ازموینه کې چې بریالی شوې په لومړي ځای کې عمل نامه دې په ښې لاس واخلې، بیا نو لنډۍ وله.
منتحا به يې د برزخت ژوند د پیل نتیجه ښه يي، چې مسلمان وي او نیک کارونه دې کړي وي. له الله ج سره دې شریک نه وي نیولی. نو بیا به د جنت دروازې درته خلاصې وي بیا خوشحالي کوه.

لکه څنګه چې ارسطو ویل ,, زما مقصد دا دی چې د شاعرۍ پر فن بحث

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړو، د هغې مختلف انواع معلوم کړو، په دې انوعو کې د هر يوه کار او مقصد و ټاکو، شعر صحیح تجزيه، اشعارو تعداد، قطعاتو کیفیات او د هغې د اجزاوو په باره کې خیال اظهار کړو.،، , زما د بحث موضوع شاعري او د هغې مختلف قسمونه دي ،، (محمد اسرئیل ۱۹۵۸زیږدی، ۱ چوپړی) .

جنګي شاعری Epic، بيا د درد شاعري تراژيدي Tragedy، بیا د خوشحالۍ شاعري Comedy همدا د هغه د وېش دی. د خپلې زمانې او تر هغې وړانې زمانې نظمونه يې له فني پلوه ارزولي دي.

,, تراژيدي د يوه داسې عمل , کردار، نقل او پېښې دي چې هغه اهم او مکمل وي، يوه مناسب عظمت او اوږدوالی ولري، په داسې ښکلي ژبه ليکل شوې وي چې خوند کوي. دا ځکه چې د دې په بېلابېلو برخو کې په بېلابېلو ذريعو سره د وېرې، وحشت او دهشت د بيان له امله اغېزه پيدا کېږي؛ له همدې وجې د پيدا شويو جذباتو، هيجاناتو صحت او اصلاح هم کوي. (پېښې، څېرې، ژبه، تاثرات، سينګار او موسيقي، يې عناصر او ډولونه يې : پېچلې، دردونکې، اخلاقي او ساده)،،

په کوټلې، سپېڅلې او په ټول برابرې شاعرۍ کې , هومر، د شاعر د لقب مستحق ګڼلی، ځکه چې دی د ده په نکلونو کې , پېښو، کې د ډرامې , حقيقي روح، موجود دی.

خوشحالونکي شاعري د بدو خصلتونو نقل يا , پېښې، دي.

په لومړيو کې شاعري په , داستاني او ډراماتيکه، وېشي، د دوی توپر په هم دې کې دی چې تراژيکو داستانونه اوږده او تراژيکي ډرامې لنډې وي. د ډرامو له پاره بيا د زمان، عمل او مکان اړين واحد بللی دی.

,, د ارسطو دا عقيده ده، چې د بنيادم هغه فطري ذوق، چې کوم د شعر موجد او باعث دی، له دوې چينو نه خړوبېږي، يوه تفاخر او لويی خيال دی، ,, د يوې پېغلې د لويی خيال:

له خپل نصيبه را رسېږي
ما خو پر داسې خلکو چرګ نه خرسونه،،

يوه د يوه چرګ تجارتي اړيکه ډېره باريکه او هېڅ په حساب ده، پلورل او پېرودل يې وتېزه ده، دا اړيکه د هېڅ په حساب شماري، دغه پېغله خو په اصل کې بډايه د ژويو معلومېږي چې اسونه، اوښان، سخوندر، غواګانې، ورې، مرغومې او ګډان

(c) ketabton.com: The Digital Library

به يې لرل چې د چرګ مثال يې راوړی ورته، چرګ که ګيدړ هم وېسي يا مړ هم شي نو پروا د هېڅ انسان پرې نه راځي او جنګي چرګان خو څوک نه پلوري. ،،

هغه چې د پلار نيکه د لويې او عظمت د تاثر نتيجه ده، دا د فخريه او رزميه اشعارو متحرک دی.

دوېيم : د بل عيب لټولو او نکته چيني کولو ته د بنيادم هغه طبعي ميلان دی، چې ترې نه هجو پيدا کېږي، رزميه اشعارونه غم لړلي منئومات , تراژيدي، وجود ته راځي.

هجويه اشعارونه خندوونکي اشعار , کاميډي، پيدا کېږي. چې له رزميه نه هغه جلا کوي، هغه کارې چې د زمانې په حيثيت غمجنوونکي منظومات، په فخريه او هجويه اشعارو فوقيت لري،، (محمد اسرئيل ۱۹۵۸م کال،۳۰چوپړی).

تر ډېرې څېړنې، سپړنې او څېړنې د مورخ او شاعر توپير په همدې کې دی چې , مورخ، دا څرګندوي چې څه پېښ شول او ,شاعر، دا څرګندوي چې څه پېښېدی شي؛ په دې خاطر شاعري د پېخليک په پرتله ډېره فلسفيانه او زيات غوره څيز دی، شاعري عام څخه خبريدل دي او تاريخ خاص حقيقت څخه.

مصري هيرو ګليف ليک؛ مصري هيروګليف ليک د فکر ليک په بهير کې رامنځته شو. د هغه پراختيا زياتره په مصر کې وه او د کاهنانو په لاس کې وه. دا نوم ورته يونانيانو ځکه ورکړ چې په يوناني ژبه کې د (سپېڅلو ليکند) په مانا وو. هغو دا ليک د مصر د کاهنانو له پټو رازونو او عجايبو څخه ډک ليک ګڼه.

د دې ليک لرغونتيا تر ميلاد وړاندې څلورمې زريزې ته رسېږي. هيروګليف ليک يې د , پاپيروس، پر پاڼو باندې ليکه. دا ليک معمولاً افقي له ښي خوا څخه کيڼې خوا ته او ډېر کم له کيڼې خوا څخه ښي او کله، کله هم له پورته څخه کښته خواته ليکل کېده.
هيرو ګليف بشپړ فکري ليک نه دی، په هغه کې زياتره غړيز او الفبايي عناصر شته، همدارنګه په دې ليک کې د انسانانو او حيواناتو د انځورونو شتوالی څپه اټکليز ډول د دې ليک د پيل پړاوونه ښه يي.

د , پاپيروس، په رامنځته کېدو سره په مصر کې د , هيروګليف، ليک بدلون مومي، اسانه او ساده کېږي، او هيراتيک , ديني، با صلابته ليک ورڅخه رامنځته کېږي، چې يوه بل سره پيوستون او تړښت يې يوه ډول چټک ليک، چې د , دمو تيک ، يا , ولسي، ليک په نامه يادېږي، رامنځته کړ. (محمد اسمعيل ،۱۳۹۴ ل ل کال، ۲۱ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

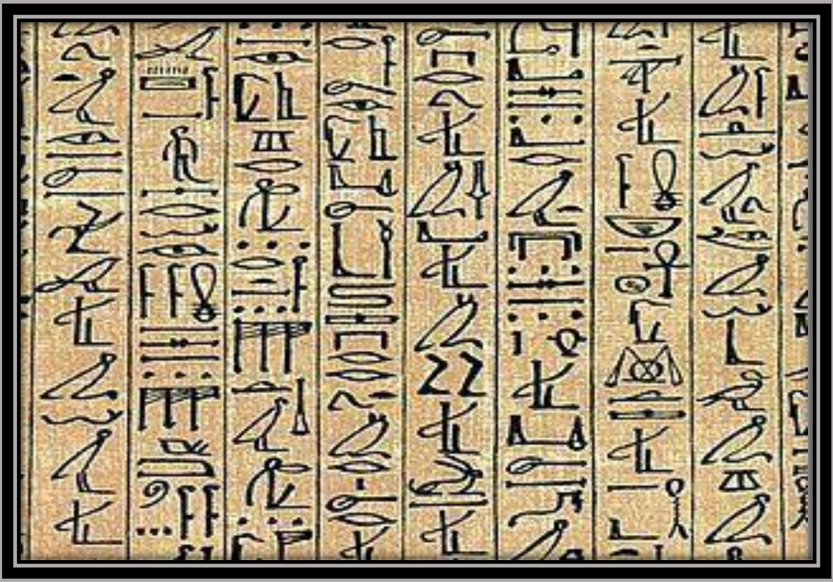

۱:. د مصري هيروګليف ليک بڼه چې په لغمان ولايت مهترلام ولسوالۍ ګټې ځنګ او غور ولايت فيروز غرونو کې هم په لرغونو ځاينو کې په ډبرو کې شتون لري. شپږ سوه ليکلي شيان وو ۶۰۰ د مصري هيروګليف ليک بڼه دي ,, سړی او ملت ، ۲۳ مخ،، چې زموږ د ټاټوبي پيخليک په ډاګه کوي. انځور (# ۵۴ انځور)

۱۲. ۲ ارامي ليک ځرنګوالی او ليکنې بڼه

زموږ وګړو هم په پيل کې د شيانو انځورونه کارل. ,, کله چې حضرت ادم ع پر ځمکه مېشت شو، نو ليک يې هم پيل کړ، تر ادم صفی الله وروسته د هغه اولاد هم په خپلو منځو کې ليک کارولی دی او پرله پسې ډول تر اوسه رارسېدلی دی، اسلامپوهان په دې نظر دي چې ادم ع په خپلو ګوتو ليکنې کړې دي. ترهغو ورسته د شيث ع اودی ابنوښ (اخنوخ يا ادريس ع)، چې د ادم ع پردی کېږي، د ليکانې په وسيله په خپلو ګوتو د پښتو ژبې ليکنې کړي دي. ...،،

تاريخپوهان وايي: ,, شا او خوا دوه ويشت زره کاله وړاندې انسانانو د , لاسکو، په غار کې پر ديوالونو انځورونه وکارل او تقريباً د ليک لومړی نښې نښانې ګڼل کېږي ،، (زرغونه زېور، ۱۳۹۳ ليږديز، بېلابېل مخونه)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته شا او خوا دوه وېشت زره کاله سل سلنه ناکره او ناسم دی، پوازې له نن ۲۰۱۷ زېږدی څخه ۷۶۰۱ کاله وړاندې ابوالبشر او د هغه مېرمن بي بي حوا په ځمکه کې هم دوی دوې تنو انسانانو شتون درلود. په څمڅو، ډبرو او چوپړو باندې په نړۍ کې ۲۵ ډوله خط ليکل کېږي، د ټولو لرغونوالی په رښت کې له ۷۶۰۱ کلونو څخه نه اوړي.

د مېخي، خروشي، يوناني ارامي، ابراهيمي، ديوانګري، سانسکريت، سخدي، پهلوي ,, پوهاند عبدالحی حبيبي، تاريخ خط و نوشته های کهن افغانستان، انجمن تاريخ و ادب افغانستان، اکاديمي، ۱۳۵۰ بېلابېل مخونه.،،

تر انځوري ليک ورسته مېخي خط تر ميلاده ۲۵۰۰-۳۰۰۰ کاله وړاندې رامنځته شو. انسانانو چې غوښتل خپل د فکر بيان او پيلې انتقال کړي، لومړي ګام کې رښتني انځورونه د ليکلو اړيکو له پاره و کښل، په دې ډول انځوري ليک، کار پيل شو. ورو، ورو انځورونه ساده او اسانه شول؛ د عاطفي مفاهيمو د لېږدول له پاره د اړيکو نښې وضع شوې. ورسته بيا په همدې بهير کې په مصر کې ,,هيرو ګليف ليک،، را منځته شو چې ترې مو پورته يادونه و کړه.

۲:. ارامي ليک بڼه په لښتيليک کې درېيم ګڼه کې شتون لري، ځيني اوسني پښتو ابېڅې دي خو بېلوالی يې پر دې کې دی چې هېڅ ټکي نه لري. (# ۵۵ انځور)

۱۲. ۳ دلته بايد د اسلام له تاريخه راوسپېرم. يا د پيغمبرانو ص له پېخليکه څخه

الله ج حضرت ادم صفي الله د ځمکې له خاورې څخه پيدا کړه، او عيسی ,, مسيح، روح الله ،، ص الله ج د مريمي بي بي چې د عمران لور وه او د ماتان مسی او د ۲۷ هډوکو په لړۍ، يهود د يعقوب زوی او يعقوب د اسحاق او اسحاق د ابراهيم خليل الله زوی و. د الله ج کتاب قرانکريم کې په بقره، ال عمران، نساء، مايده، انعام، توبه، مريم، مومنون، احزاب، شوری، زخرف، حديد او صف سورت کې نوم راغلی دی. او ۵۵۸۵ کاله ورسته د ادم ع يا ابوالبشر چې په سرانديب په

(c) ketabton.com: The Digital Library

غرونو سرلنکا کې له اسمانه راښکته شو، الله ج عیسا (عیسی) په خپل قدرت پرته له پلاره د بي بي مریم له رحم څخه پیداکړ په فلسطین کې.

د ده له پیدایښت سره د میلادي کال (زېږدي) هم له همدغه وخته پیل کېږي، چې ځیني کلونه چې د ده له زوکړې څخه پخوا وو، هغه ته له میلاده وړاندې وایي یا مخزېږدی او ورسته ته یې عیسویز میلادي کال , میلادي، یا زېږدی کال وایي.

چې اوسمهال ۲۰۱۷ میلادي کال دی، زموږ اخیرین پیغمبر حبیب الله یا محمد رسول الله ۶۱۶۳ کاله د حضرت ادم ع له اسمانه ځمکې ته د راښکته کې له وخته ورسته، د بي بي امنه له نسه څخه د سعدي عربستان په مکه مکرمه کې پیدا شوی، دلته داسې څه سپیني ته او باسم چې ۵،۵۸۵ کاله له میلاد وړاندې په ټوله ځمکه کې دوې تنه وو، یوه د ټولو انسانانو پلار حضرت ادم ع او بله یې مېرمن بي بي حوا وه.

او موسی ع، ۳,۷۴۸ کاله د ادام ع له ځمکې ته له راکوزېدو مودې څخه ورسته زوکړه شوی، او ۱۲۰ کاله یې عمر وو، ۱,۸۳۷ کاله له میلاده وړاندې زېږدلی دی.

نوح ع د لمک زوی ۳,۹۴۳ کاله له میلاده وړاندې زوکړه شوی یا د ادم ع له اسمان څخه د کوزېدو وخت څخه ۱,۶۴۲ کاله وړاندې پیداشوی.

د انسانانو دوباره ژوند چې هغه کسان او جوړې چې په کښتۍ سره وي، د الله عذاب چې ټول کافران هلاک کړه او ټول دنیا له اوبو لاندې شوه، کښتۍ د الله ج په حکمت باندې چې ټولې اوبه کېناستې نو د جودي یا تورات، برکوه ارارات یا اغاري باندې په وچه کېناستله.

دا چې زه انجینیر صفي الله فردوس خان (لیکوال) نن ۳۰ کلن یم او په ۱۹۸۶م کال کې زوکړه شوی یم. نو ۱۹۸۶+۳۰+ ۵۵۸۵ = ۷۶۰۱ کاله وړاندې ابوالبشر حضرت ادم صفي الله د سرندیف په غره راښکته شوی دی له اسمانه او په دې ۷۶۰۱ کلونو کې نن په ټوله ځمکه کې ۷,۱۵۵,۷۰۰,۰۰۰ تنه انسانان ګڼه ګونه لري. پیداشوي له یوه پلاره. (د ۲۰۰۲-۱۰ پورې د نړۍ د نفوس اندازه ۷.۱۵۵۷ میلیارده وه).

د ذوالکفل ع له وفات څخه ۱۱۷ کاله ورسته بودا پیداشوی دی. ۵۶۳ کاله له میلاده وړاندې. د بودا له پیدا کېدونه ورسته. هغه پیغمبر چې قران کریم کې نوم دی ۴۷۸ کاله ورسته پیداشوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله ج زکریا ع پیغمبر راولیږه په فلسطین کې ۱۱۵ کاله یې عمر و او وکړي یې د حق دین ته بلل چې د یوه الله عبادت و کړي.

,, د زړو تېرو عمر: وختي وختونه یا وړاندې وختونه ۲،۰۰۰،۰۰۰،۰۰۰ دوې مېلیارده کاله له میلاد وړاندې دی.

د ځمکې د پیداښت , مبدا یا سرچینه، وخت دی؛ ۱،۰۰۰،۰۰۰،۰۰۰ یوه مېلیارد کاله له میلاد وړاندې دی.

د بڼې , شکل یا ترتیب، وخت دی؛ ۵،۰۰۰،۰۰۰ پېنځه میلونه کاله له میلاد وړاندې دی.

د خزنده , ډیناسور سمڅارې، مار، نهنګ یا چرمښکی، عمر؛ ۱،۰۰۰،۰۰۰ یوه میلون کاله له میلاد وړاندې دی.

د لمړي کنګل شوې، یخې شوې عمر , جاوا دانو – پیکیګ دانو: ګوټ، ؛ ۵۰۰،۰۰۰ پېنځه سوه زره کاله له میلاد وړاندې دی.

د دوېیم کنګل شوې، یخې شوې عمر , هیډیل بیرګ دانو: ګوټ ، ؛ ۴۰۰،۰۰۰ څلور سوه زره کاله له میلاد وړاندې دی.
د زړو تېرو عمر؛ ۳۰۰،۰۰۰ درې سو زره کاله له میلاد وړاندې دی.

د درېیم کنګل شوې، یخې شوې عمر؛ ۵۰،۰۰۰ پېنځوس زره کاله له میلاد وړاندې دی.

د نینډرذال ګوټ ,هیډیل بیرګ دانو: ګوټ، ؛ ۱۰،۰۰۰- ۲۵،۰۰۰ له لسو زرو څخه تر پېنځوېښت زرو کاله له میلاد وړاندې دی.
د څلورم کنګل شوې، یخې شوې عمر, کرو- ماګنن ګوټ؛ ۸،۰۰۰ اته زره کاله له میلاد وړاندې دی.

د نوییو تېرو عمر , د نیولیذیک عمر، ؛ ۴،۰۰۰ څلور زره کاله له میلاد وړاندې دی.

د میسو عمر؛ ۲،۰۰۰ دوې زره کاله له میلاد وړاندې د ژېړ، برنجو یا برنزو عمر؛ ۱،۵۰۰ یوه زرو پېنځه سوه کاله له میلاد وړاندې د پخوانی اوسپنې عمر.،،
(لیوسي، ۱۹۶۲ زېږدی، ۱۳ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

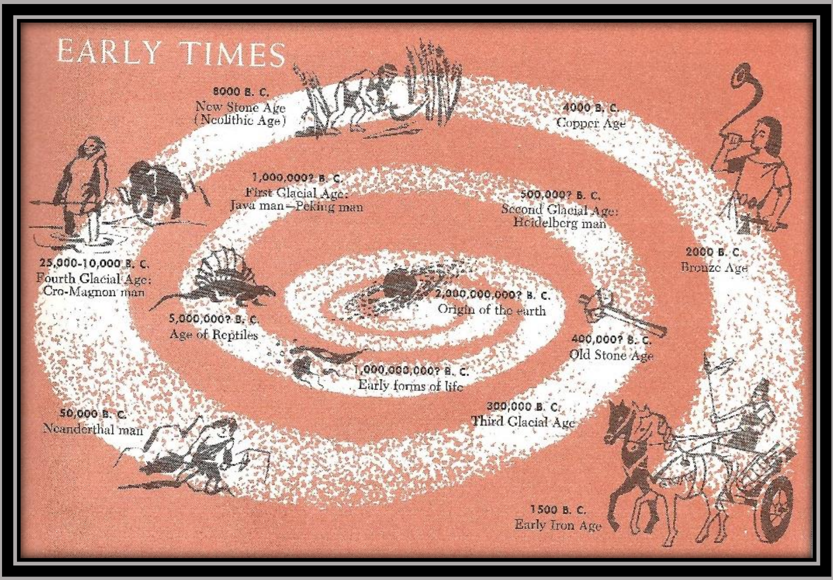

۳:. د پیل پېر (وختي وخت، د وخته وخت، مخکښې وخت، وړاندی وخت، مخکینی پېر، په سر کې پېر، پخوانی وخت، لرغونی پېر، نړدې پېر، را تلونکی وخت) ارابې دوران انځور.

د لیوسي یوسف هالي له کښلې ,, سړي او قومونو ،، له ۱۳ چوپړې څخه مې اخستی دی چې نوموړې کښلې په نړۍ کې تر ټولو منل شوي او رښتي کښلې دي چې کښلې یې په امریکا کې تر ټولو ډېر پېرل شوي. او خپرې شوي دي، موږ ته د انسانانو د پیداېښت د پیل دوره هم کره په لاس راکوي چې یوازې د ۴۰۰۰ او ۸۰۰۰ مخزېږدي کلونه را ښه یې.

هغه پوهان او څېړونکي چې د اسبابو او توکو او لرغون پېژندنې ببطرۍ چارچونه یې کمزوره وي، چې انسانانو پیدایېښت میلونونه میلونونه کاله وړاندې څرګند وي ټول ناسم او دروغ وایي ځکه چې له رښت څخه لرې او بې حسابه کلونه د ډېرو، نویو ډېرو، ډګوټ او یا دیوانو دورې څخه کره پرتلنه نه شي کولی.

* ما یې انځور باستلی دی، ۸ انچه په ۵ اېنچه کې دی، د پخښتۍ یې خړ څکی تت خاکي، زرین او ژېړ رنګ لري. (#۵۶ انځور)

۱۲. ٤ نینذر ګوټ: دیوان

موږ وړاندې د زړو تېرو د پیداېښت وخت ته ځو (یا د پېلوالې دیک عمر) مخکې له دې چې راتلونکی کونج د انسانانو په پیدا کړو، نږدې نیمه یې میلونه کاله وخت تېرېږي د پیکي او د هیډل برګ ګوټ ترمنځ، تر ډېره حده پورې ډېرۍ کلونه تېر شول چې د بل ګوټ هغه چې موږ یې غواړو نښه، بیلګه، شاهد، ثبوت، ښودونکی (شی) کړو، پاتېشوني یې وموندل شول په جرمني کې. د په کېوز کې د نیندر سیند

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دره (ټرانګه) کې، په جرمني ژبه کې د قریې (کلي) له پاره دال وی کاروي، نو د دې له پاره یې ورته نینډیردال ګوټ کېښود، هغه په اټکلي ډول په ۵۰،۰۰۰ کاله وړاني له میلاد څخه ژوند کوو، تر څه وخته پورې له ۲۵،۰۰۰ کاله له میلاده وړاندې، هغه لنډ او زورور پیدا شوی وو، لیندی ته ورته پخښې، درنده ژامه، پنډ یا ټټې وروځې او اوږده پوزه یې لرله.

نینډیردال ګوټ ډېر پرمخ ویړه دود یا تعامل له خلکو څخه چې هغه یې دود و لره، هغه ډېر ښه ابزار یا اسباب جوړ کړل. هغه په کېوز کې ژوند کوه او د حیواناتو پوستکی به یې اغوسته. هغه دا زده کړې وو چې کله یوازې وي، په کومه بڼه اور بل کړي. دا ځکه یوه ښه پای و د لیږدولو له پاره!

نینډیردال ګوټ له پخواني انسانانو څخه. بېخې جلا:- بل ډول: هغه خپل مړی ښخ کړه، نور نو څه شی وي، هغه له دوی سره یې اسباب هم ښخ کړل، وسلې، تر خوړو پورې، هغه باید منلي وی چې له مونږ غوښتنه و کړي چې زموږ غوندې شئ ورسته، په بله بڼه، هغه دا منله چې د ژوند لوړو ژورو کالبونو څخه ورسته مرګ دی، موږ په دې نه پوهیږو چې هغه په څه باور درلود، خو هغه په ډاډه بڼه کوم دین درلوده. لکه د پخواني انسان غوندې، نینډیردال له نظره پټ شو، موږ نه پوهیږو چې ولې.
سړوبی (یخچال، د یخې لوې ټوټې) د ګنګل سترې ټوټې چې د غرو له سرو څخه ورو، ورو راښویږی، د یخې لویې ټوټې.،، (لیوسي، ۱۹۶۲ زیږدی، ۱۳ چوپړی)

دا بیا بل اصل دی چې په مصریو کې موږ ته په ګوته شوی، ,, اقتصادي خنډونو معلومات، د ښمنانو له جرمنیانو سره څه و کړل: په بېلګه کې درته کاږم چې په ۱۹۱۳ م کال وړاندې له جګړې څخه، یوه جرمنی مارک، غوره او لوړه بیعه درلودله، له ۲۵ سنټو د امریکایي هامیانیو سره برابر وو. یانې څلور جرمني مارک = له یوه ۱ امریکایي هامیانیو (پیسو) ډالر سره.
په ۱۹۲۳م کال یا په ۱۹۲۰ کې سره برابر وو، بیا همدغه ۲۵ سنټو د امریکایي هامیانیو له غوره او ډېر ښه بیعه له یوه ۱ ټریلیون د جرمنی مارکو لرله.

یانې د نیمې نیم ډالر بیا یوه ټریلیون مارکه کېدل ,, لکه د یوه ا مخې ته چې یوه درجن صفرونه کېږدي، یا ۱۲ دانې ټکي (صفره): ۱،۰۰۰،۰۰۰،۰۰۰،۰۰۰ زر مېلیون؛
په روانو کلونو کې بیا جرمني خبرتیا ورکړه چې زاړه مارک مو واړوئ او نوي مارک واخلئ؛ له ټاکلي مودي ورسته بیا زاړه مارک هېڅ ارزښت نه لري، جرمنیانو باید خپلې پیسې یوه ټریلیون په یوه نوي مارک اړولې وی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغه زوړ جرمن مارک انځور دا دی.،، (لیوسي، ۱۹۶۲ زیږدی، ۶۰۵ چوپړی)

٤:. په ۱۹۲۰ زیږدي کې د جرمني بانک نوټ یا جرمني مارک هامیانیو یوه بېلیون جرمني مارک (۱۰۰۰ مېلیونه) (# ۵۷ انځور)

په ټوله کې ښکېلاکګر تل غواړي چې د نړۍ پر ټول مخ مشري په یوه نه یوه ټاټوبي و لري، چې نور ټاټوبي له خپل سرۍ او سویي ربښت (غیرقانونی) څخه لرې و ساتي، خو ډېری پېر له وژونکو شخړو وړلو ورسته د ښکېلاکګرو پیسې ټپتوالی نه مومي.
د هغو ټاټوبو پیسې ټپتوالی نه مومي چې له هغو سره د ساتنې او پیسو خپل جوړونې ماشینونه وي، چې د نړۍوال بانک یې رغولی وي، او پرې غوښنه ونډه لري.

زه مې د خپل ښووند عزیز هوتک، پوهنتون د تاریخ اوستاد کېسه مې کوم، پلار یې دی ولېږه. چې په مصر کې لوړې زده کړې و کړي، له څو کلونو څنډ ورسته چې ټاټوبي ته بېرته راستنېدو، پلار یې د ښه راغلاست له پاره د کابل هوایې ډګر ته د لیدو له پاره ورغی.
پلار یې چې له ښه راغلاست خلاص شو، په روان پېر کې یې روغبړ کې ورته و ویل. بچه کومه رشته دې ولوستله!؟،
نو هغه ورته و ویل تاریخ،
نو پلار یې سر له واره په هوایي ډګر کې په لغته و وهه، ته ما مصر ته د تاریخ لوستلو ته لېږلی وې، ما پام کوه ته به اینجینېر شې او یا ډاکټر، تاریخ نو رشته ده چې تا لوستلې، ... .
د ده پلار قاضي و.
په هر حال دا یوازې د دې له پاره مې نکل کړه، موږ تېر ته ډېر پام نه کوو، تېر داسې تېر ګڼو چې هېڅ پام ورته نه کوو، که ښکېلاکګر میرځمن پر موږ نن پېر کې ژورې نادرې کانې و کړي، سبا مو له پامه وېستلې وي، ټول ربښت راته هغه تاریخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهان کښې چې موږ سره تاریخي تربګنی او دښمنی لري، اړین باید لږ زره غوره درناوی ورته و لرو. واکمن دې دا په غوره په پام کې و نیسي، هغه چې د دې ټاټوبي خپل وي پردي نه.

لکه څنګه چې افغانستان له پایله په بېلا بېلو لړیو کې، ټېټي او لوړې لیدلي دي، د زماني له خوا یې کلکې څپېړې په مخ خوړلې دي، د پردو تر لاس لاندې راغلی دی؛ وګړو یې د دې له پاره د دوی زوروزرو مقابله نه شوه کولی.
خپلې انګړې، پټي، هټی، بازارونه، ښارونه، ځمکې، باغونه، له ننګه او غیرته پردو ته پرېښې دي.
غرونو، درځنیو سیمو، تړانګو او شوبلو ته تللي، دومره پېچلو ځاینو ته تللي چې، پردي یرغلګر په اسانی ورتلی نه شي او خنډ نه دي شوي ورته، له لرې او پېچلو ځاینو یې سرونه پرې تت تیت کړي.

څې ورته به ورځ برابره شوه، نو د انساني مادې هوسنا کې طبعي سره سم خپل پرې ښودل شوي ځایونه بېرته نېولې، یا به یې پرته له خپلې لرغونې سیمې څخه، د پردو پر سیمو؛ لکه د نورو غونډې د جنګونو برېدونه وړې دي یا د مرهم برېدونه کړي. دا د همدې سیمې لمپاکا پېخلیک دی، د مهترلام د تړانګو د ډکو سیندونو په غاړه له لږې ځمکې او لږې غونډیو، د غرونو لړیو، لړیو پیل، پیل کېږي، چې د نړی اسمان(هندو کش هسکو) پورې تللې دي.

د الینګار او الیشنګ سیند د یوه ځای کېدو منځي ځي کې پرته ده، د کځور شمتي سیمه ده، چې مهترلام، لمپاکا یا لغمان زړه- د کابل سیمه (ګندهار زړه) افغانستان دی. ,, د مغولو باچا ضهیر الدین بابر د لغمانی څخه په خپل یاداښتونو کې د لغمانی یادونه کړې ده ،،(نزک، ۱۹۴۴م کال، ۸۱ چوپړی).

په ټوله پښتنه سیمه کې چې، کله موسیکی پارچې ښې ګرمې شي یا د پښتو سندرې ګرمې شي، نو بیا وربانډې غږ و کړي چې لغمانی ته یې که!،
یا هغه پښتو وګړني پېیلې چې خوږ ساز او اواز او تر ټولو غوره ترنګټوک لري.
لکه:. لنډی، ټپه، ټیکی او مصری، نو بیا سندر غاړی دومره لویه غړانګه کړي، ته به وایې چې ټول تللي اریاني له ګوره راپاسوي، اواز یې دومره تاثیر کوي؛
څلور څپېزه پارنویکي د پښتو ژبې د څپېز خجیز ټولوالې سته وایي:-
په کربانه!!!!!!! او ګرمې تبلې به له ارمونې سره د پای ځایونه و کړنګه وي.
او بیا په لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو پیل و کړي.
په تېرلید کې دغو پښتنو غرځیو په ولاړه او روانه د سیند تر غاړو، کروندو، پولو، غرونو، غونډیو، خوړونو، کښونو، ټیټنګونو، لارو او ګدرو کې له مری څخه په اوږده ساه ویلې، چې د نوموړو پېیلو لرغون انګړ او د پیداوار ځای همدا دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځوانان په هر ځای کې لوېږي
په لمپاکا کې څه زمريان لوی شوي دينه

د لمپاکا وګړي يا لغماني چې دي، ښځې او نر په ګډه سپک او درانده کارونه کوي، له غرو لرګي راوړل، په لوښو اور بلول، د لوښو څخه پېرې جوړول، ښکاره کول، اوبه لګول، لو کول، غبلونه کول، ژرنده کول، دوې ځتکي کول، دروې څخه تولی جوړول، د شنډې توت څخه ډول او ديره جوړول، کوشني رباب او دوې تاره جوړول، بچو لوبول، ژوي روزل، د مخ پټول هېڅ شتون نه لري (د خپل ټاټوبي ميلي ښتې، ټيکری، شال، پړونی او اوګی يې په تن کول؛ د عربانو کالي يې په خپل ميلي ښتو نه پورته کول، د دې له پاره چې هغه په اسلامي دين کې نه راځي؛ ځکه چې د عربو په زندانو کې وژونکې، وراني، شراب ځښونکي او بېباکو انجونو هم عربي عجاب په تن وو)، نر او ښځو، پېغلو، زړې، غټان او واړه ازادانه له خلکو سره خبرې کولې، په ګډه ودونو ته تلل او راتلل، مېلمه پاله په کې ډېره وه، چې تر چرګی (د نغرې غاړه) به يې مېلمه سره ګډ ځښاک کوه. له موسيکي، اتڼو او نڅا سره ډېره ډېه لري، اوښانو ساتنه، آسونو ساتنه، کبنېونې، ښکار، الوتونکو ساتنه، د سپو روزنه، د ښکار سپو روزنه، رمو ساتلو، ژغورلو له پاره؛ د تولی، سورنې، ډول، ديرا، وانج، توکو جوړول، د دې توکو استعمال؛ چړو، کلنګو، ښاخيو، چاکوانو، لور، رمبېيو، ځتکو، ميخونو، ژغو، موټو، ډنډو، بغرۍيو، تبېيو، تنورو، سيخانو، نغرۍيو، نيمی يو، کورو، توټنو، ارو، مالو، غاښونو، ځندانو جوړول؛ لغمانی بيا کله ګډې، کله يوازې، کله له ساز سره، وايي؛ ښځې يې اوږدې غاړې کوي، لوړې منځنۍ ونې، تورې سترګې، تور ويښتان، جېګې پزې، روڼ پوستکی، تورې ګڼې وريځې لري.

چې دا نښې بيا تر ټبرونو تللي دي. چې اریاني پښت همدا ځانګړنې لري.

همدا لغمانی پښت دی چې د پښتون ستر پيل سيمه ده، ځينې خبرې په کتابونو کې نه وي، چې پردو ليکلي وي په خپلو ګټو يې ليکلي.

هغه چا زموږ تاريخونه ليکلي چې موږ سره تاريخي دښمنی لري، د سليمان ع د ويده کېدو مسجد چې د پولې خشتي مسجد شاته دی؛ له لرغون پيل څخه چې د ګندهاره پيل هم همدا لغمان د کابل ټېټه سېمه ده، چې ننګرهار پورې د هند له لوري د انسانانو د لرغوني سيوليزيشن پورې تړلې سيمه بللې وو.

د حضرت حشمت الله (سليمان ع) چې ۴۳ لونې او ۲۷ زامن لرل، له نن څخه۳،۲۱۱ وړاندې کابل (دې سيمې ته) ته راتله، د غرمې ډوډۍ به يې خوړله او د ماسپښين مانځه نه ورسته به يې بيا پرواز کوه. (دا خبره تفسيري معارف هم راخستې) د پيغمبرانو په وخت کې تر ضهيرالدين بابره يې لغمان د کابل سيمه يا ولسوالی بلله،

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه څنګه چې به هر نوي سيواليزيشن سر کاږه، سختې به پر دې پرې راتله چې د چپ لاس جب غوندې په وربښمينه لاره شتون لري.
خوندي ځای د ټولو له پاره وو چې جګړه له اوارې لرې، تتې کړې او بيا يې مات کړي.

لوی سکندر مقدوني ۳۴۰ کاله له ميلاده وړاندې يا له نن څخه ۲۳۵۷ کاله پخوا خپل د لښ تمځای همدلته کځور شمتي لمپاکا ته راوړه؛ مکاره (چلبازه) تکتيکونه يې وخوړل، ډېر وګړي يې له منځه لاړل؛
تر سنګره سيمې پسې لاړل دوی، دا پښتون پښت يې ۱۸ کيلو مترو په واټن تيت کړه په غرونو کې، په همدې کولمان، سو، او کوڼ کې د هندو کش غرونو کې پټ شول، دمه ورته په پينځه کورې کې د مقدوني ځواک لښ د اوسپنې د ويلولو له پاره جوړه کړه؛
په پينځه کوره (پنجکوړه) کې د اوسپنې د ويلي کولو او تورو، سپرو او زريي د وخت عصري جنګي اسبابو فابريکه د خپل لښ له پاره د سنګره په پنجکوړه کلي کې له نن څخه ۲,۳۵۷ کاله وړاندې جوړه کړې وه؛
۲۰۰۰ اسونه يې له سپرو سره و وژل شو، له مياشتو، مياشتو ځنډه ورسته چې بريالي نه شو؛
پينځنی ورځ د غبرګولي مياشت په ۱۲ دوې لسمه (جون ۲ دوبيمه)، اېسکندر هڅه وکړه چې د بل اړښ نه دا پښت تړاک کړي؛ د ادېنې په شپې، په لاره يې د چټک آس ځغلونکو پښتنو له لورې يې د ملخ کلي سره د حملې کمين و خوړه او لړ ټپي شو؛ کابل کونړ سيند د يوه ځای کېدو ځای ته يې ځان ورسو او د لښ تم ځای څخه يې تازه دمي چابک نېزه وهوکي ځواک واخستنه؛ د اسمار له لارې په غرو راتله، اسمار کې همدې پښت مقدوني اسکندر د يونان د امپراتوری امپراتور ژور ټپې کړه؛
د يوه نی په ماښام د غبرګولي مياشت په ۱۴ څوار لسمه (جون ۴ څلورمه)، لښ يې له دردونو او کړو ډک ټپي حالت کې روم ته ورسو؛ چې له همدې ټپ څخه چې روم ته په ۲۷ ورځو کې د ايران له لارې ورساوو له دې ژورو ټپونو له لاسه د چنګاښ مياشت په ۱۰ لسمه (جون ۳۱ يوه دېشتمه) مردار (مړ) شو.
اسکندر په ځوانه دېرش کلنه ځوانۍ کې په درې کلونو موده کې هند، ډېره برخه د ټولې دونيا نيولې وه، په ۳ کلونو کې، تر څلورو مياشتو پورې په لغمان کځور شمتي کې دمه وو، (له دې وخت څخه ۹۱۸ کاله ورسته الله ج محمد رسول الله زموږ پيغمبر پيدا کړه د بي بي امينې له نس څخه).

خو تړاکګر اسکندر خان له پښتنو نه بې دمې و او اسکندر ته پښتنو پټ ځانګړی نوم د خان ورکړی و.
بيا يې څو پېړۍ ورسته چنګيز خان ته هم د خان لقب (توبل شوی نوم) ورکړی و، دوی په پښت کې پښتانه نه و، خو ټومبوني نومونه او د جګړې پټ ځانګړي نومونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرې پښتنو کېښودې وو، د ټاټوبي کې د ډېرو سختو جګړو او وګړو تر منځ د جګړو د يادونو په پېر د دوی دا ټومبوني نومونو سره سرغندوي شو. لکه څنګه چې راپور شوي ده خپله د اېسکندر له خولې. ,, د الګزاندر ذه ګريډ يا اسکندر مقدوني Alexeander the Great د حملو په لړی کې يوه ځای ته لاړو چې نوم يې لمپاکا Lampakaوو .،، (جيمې ويلس، لارې سنيګر د وېکېپيډيا د ادارې بنسټ ګر، ۲۰۰۱، بیا ځلې ۲۰۱۱م ، وېکېپيډيا، دايرت المعارف، هغه اثر چې د پوهې مختلفې څانګې څېړي، لغمان ولايت.)

زموږ سيمه د کابل تر ټولو ژوره سيمه وه او يا دېډله، د حضرت عثمان بن عفان د رسول الله ص زوم او درېيم يار د خلافت په دوران کې په ۲۳ لېږدي (۶۴۴ زېږدي) کې مسلمانانو پر کابل حملې راوړلې، لغمانيان پښتانه په ابراهيمي اسلامي دين پيروان وو؛ په هغه پېر کې يې د سليمان د خوب ځای مسجد څخه خپل د جګړې ليکې ځای پر ځای کړې وي.
چې ښاغلی (حضرت) تميم انصار رض او ښاغلی (حضرت) جابر رض او ليث بن قيس بن عباس رض وو؛ زموږ له وګړو سره په جګړو کې په ۳۶ لېږدي (۶۵۷ زېږدي) کې له منځه لاړه (شهيدان شو)، (دوې تورې لرونکی باچا ليث د قيس زوی او د ښاغلي (حضرت) عباس رض مسی، شاه دو شمشيره: چې سر ترې پرې شوی هم وو او توره به يې واروله تر لږ وخته) دې سيمه پلازمېنه کې شهيدان شوو.
مسلمانانو د وېرې مونځ د کابل د ترټولو ژورې سيمې (لغمان چې په هغه پېر کې د کابل اړوند سيمه وه) د وګړو له لوري کړی دی.
عبدالرحمن بن سمره سره مسلمانان کابل ته راغلي وو، د وېرې مونځ ,, خصيف په خپل سند سره د دې روايت پشان روايت بيان کړی دی، په دې چې نبي عليه سلام تکبير اووئيلو او دواړو ډلو د هغه سره يوه ځای تکبير و ويلو، ابو داود وايي چې ثوري هم د خصيف نه، د دې په شان روايت نقل کړی دی او عبدالرحمن بن سمره هم دا مونځ ورکړی، پر دې سر ببره چې کومې ډلې په اخير کې د هغه سره يوه رکعت کړی وو، هغوی د امام سلام نه پس، د دښمن مخې ته تلي وو، بيا اولنی ډله راغله او هغو ځانته يوه رکعت او کړه، هغه رکات چې پاتې وو بيا دا ډله د هغې بلې ډلې ځای ته لاړه او هغوی راغلل او يوه رکعت يې وکړه.
ابوداود وايي عبدالصمد بن حبيب د خپل پلار نه حديث بيان کړی دی، دغه خلک د عبدالرحمن بن سمره سره کابل ته جهاد ته تللي وو او موږ ته يې دوېرې مونځ راکړی.،، (عبدالخالق، ۱۲۴۷ حديث، ۵۴۰ چوپړی)

۱۳۶ لېږدي (۷۵۷ زېږدي) پورې جګړې رواني وې، يوازې د الکانو، پېغلو، مېرمنو او ځوانانو، شتو او ژويو څخه د هره بنه ګټنې اخستلو له اړخه له عربانو سره سختې جګړې کولې، چې کله سره دواړه لوري خبرو ته کېښناستل، د خبرو له

(c) ketabton.com: The Digital Library

لارې يې اسلام دين ومانه، تر سلو کلونو يې د عربانو لښکرو زور ته غاړه کې نه خودله، تر ۱۶ ورځو به استازي مدينې ته په اسونو تلل،
زموږ د چټکو اس ځغلونکو له لوري به د لارو په تنګو او غرونو کې شهيدان شو، په جګړه کې له هره بڼه لغمان چل (لغمان چيرکي لار) ډول څخه ګټنې اخستل کېدلې.
ځاى ځاى به پېنځوس، پېنځوس، سل، سل چټګغبرګون اس ځلونکو د شپهنې او ورځنې حملو لاندې راتله؛ په يوه کوشنۍ حمله به يې په يوه ځاى کې بوښت کړه، او په نورو ځاينو به يې وژونکي حملې وېوړلې؛ تر ډېره به پټو او بشپړونکو اس ځغلونکو ځواکونو د دوى مشران او ستر کسان تر سترګو کول او له منځه به يې وړل؛
تر ډېره به په خپلو کروندو کې تيت او ساده ښکارېدل له ځنډ ورسته به يوه دمې له زور ور ځواک سره يوه دمې پر دوى تړاک راوړه.
په خپلې خبرې به ولاړ وو، خبرو درناوى به يې کوه، د ناستې او ولاړې پام يې په ډاګ پېيلى وو؛ غلونکو اوخدعه (دوکه) کوونکو ته تر ټولو غولونکي او دوکه کوونکي وو، غوځې پرېکړې به يې د ونو لاندې په ناسته او په ولاړه کولې؛
د خبرو له لارې يې د خبرو په پايله کې اسلام مبارک دين و مانه، داسې ټينګ يې و مانه چې له هغوي پرې ټينګ و درې دل، غوره اسلام منونکي مومنان شول، لورا لور په اسيا کې د اسلام خپرونکي او سرخندونکي شول.
د لوى الله پاله يې ډېره و پالله، د الله العظيم سره يې ټکى شى شريک نيولو څخه ډډ و کړه، د الله العظيم (خداى پاک) دين يې د هغه رالېږلي استازي (پيغمبر) حضرت محمد رسول الله ص په کړنلاره پر ځمکه ځاى وو، د الله کتاب (کوران کريم، قران مجيد) يې په لوړه و مانه او د الله ټولو کتاب يې له پيله تر پايه له ټولو کتابونو او نورو ټولو امرونو او خبرو لوړ مانه او نور يې ترې لاندې منه. د الله خبرې يې نه لاندې کولې د نورو ټولو خبرې يې د الله د خبرو لاندې او ټېټې تېرولې لوړې يه هېڅ نه ترې منلې. نومړو به داسې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ، مصرۍ پښتو پېيلې ويلې چې پېيلن او پېيلنه يې پېژندل شوي نه دي.

▲ خداى مو باچا قران مو پير دى
رسول الله به شفاعت زموږ کوينه

▲ کوښښ مې ډېر درېسې و کړه
لوح محفوظ کې يې جدا ليکلي وو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاونده ته مې نګاهبان شې
نفس شيطان مې په هر دم خطا کوينه

د نبي غاښ په دين شهيد شو
امت ته يې ګوره، چې ملنډې پرې وهينه

د نبي غاښ په دين شهيد شو
امت ته يې ګوره، چې ملنګ د پرې مينه

خاوند تعالى به پرې پوهيږي
چې د ازل په تخته څه ليکلي دينه

چې خداى کوي هغه به و شي
جانانه مه تره تقدير ته تدبيرونه

په اخرت چې خداى قاضي شي
زه به دفتر د بې کسۍ و غوړومه

په دين محکم د پاک حضرت شه
چې شفاعت دې د قيامت په ورځ کوينه

رسول الله مو مخکې شته دى
د رب په امر به اومت فردوس ته وړينه

پل صراط به ورته نيسم
په مرسلانو کې سردار دى رابه شينه

اور د دوزخ وربانډې سوړ وي
که چا انکار د بېلتانه ليدلى وينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ښايست دې ډېر له حده تېر دی
د جنت حورې ليونی دې کړم مينه

▲ اخر به ټول جنت ته لاړ شي
چې کلمه يې د حضرت ويلې وينه

▲ ملا ياسين راته شروع کړه
په ماخولې د ځنکدن راغلې دينه

▲ جانان مې سور کفن اغوستی
په استقبال يې پرښتې ولاړې دينه

▲ د آدم ختّه چې خمير شوه
تولّه د غم سره لړلې ده مينه

▲ عزرائيل راغی روح مې اخلي
ما د جانان تر غولي ژر يوسه چې مرمه

▲ ,, مرګی د غره څوکې ته راغی
ما ويل سلام دی د ويل کور دې ورانه ومه،،
(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۱۰۰ چوپړی)

د ابو المنصور سبکتګين محمود (غزنوي) تورک تر ټولو لويه او خونړۍ جګړه له هندو شاهی واکمن يا امير د جاياپالا Jayapala څخه چې ۱۰۰,۰۰۰ چمتو راټول کړل شويو هندو ځواکونو څخه د لغمانو په پند او سند په لغمان کې وګټله.

,, د مثال په بڼه کله چې غزنوي محمود د ۳۹۲ لېږدي نه تر ۴۱۶ لېږديز ۱۷ وارې، د هند په لويه وچې لوی او واړه بريدونه و کړ؛
لږ ولې له دېنه د مخه له ۳۹۰ لېږدي نه تر ۳۹۲ لېږدي پورې نومړي سلطان له جيپال سره په جګړه کې د لغمان، پېښور، د آټک دواړه غاړې او يوه شمېر نورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سيمې لاندې کړې وې. په ۳۸۴ لېږدي (۱۰۰۶ زېږدي) کال يې د هند راجه ګانو ته په ويهند کې ماتې ورکړه.

دا چې ومو ويل محمود ۱۷ وارې په هند برېدونه و کړ؛ خو بشپړ برى يې تر لاسه نه کړ او يا لږ تر لږه، يوه واکمن و نه ګماره چې د ده د غوښتنو پخلی و کړي. ويل کېږي يوه ورځ د سلطان مور له خپل زوی محمود نه و پوښتل چې ولې؟ پرلپسې توګه په هندستان بريودنه کوې او کوم د پام وړ برى نه ترلاسه کوې؟ سلطان بيا مور ته و ويل چې تاسو و وايئ څه و کړم؟
مور يې محمود ته و وېل چې د پښتنو په مشرانو او سردارانو غږ و کړه چې ستا ملاتړ و کړي.
په تاريخ مرصع کې افضل خان خټک د سلطان محمود يا دونه کوي او په اړه يې کاږي: ؛... . ,, اته کسه د سردارانو د افغانو چې نومونه د دوی په کتابونو کې مسطور دي، يوه ملک خانو، ملک عامون، ملک داود، ملک يحيی، ملک احمد، ملک محمود، ملک عارف او ملک غازي په ملازمت د سلطان محمود غازې ته راغلل.،، (افضل، ۱۸۸۵ زېږدی،۱۲۱ چوپړی)

د دغو مشرانو په اړه ويل کېږي، چې کله په ۴۱۶ لېږديز کال سلطان محمود د سويلي هند د کاتيا وار پر سومنات بريد وکړ نو دوی يو بل ته غږ و کړ چې ترېورانو!!!؛ راځئ چې خپلې لمنې سره غوټه کړو... .
څنګه چې د دوی ګڼ، ګڼ کميسونه په تن وو، يوه له بل سره يې لمنې و تړلې او بيا يې په سومنات بريد و کړ.

کله چې د سومنات دروازه ماته کړه که ګوري چې د لمانځنې بوت پرته له کوم تړاوونه د کوټې په هوا کې ځوړند دی.

مسلمانان ټول اک پک شول؛ ان تر دې چې د دوی په عقيده يې اغېزه وښندله چې دا څنګه کيدلی شي، پرته له کومې ستنې بوت په هوا کې ځوړند پاتې دی.

سلطان هم ګوته په خوله وه. ولې کله چې د کوټې چت، ديوالونه وغورځول او ځمکه يې و کندله؛ وې ليدل چې په ډېر مهارت د وخت مهندس په ځمکه، ديوالونو او چت کې وسپنه کشونکي (مقناطيس، آهن روبا) داسې ځای پر ځای کړې وه، چې د بوت توله او توازن يې په هوا کې ساتلی و.

د دغو مشرانو په لړ کې د يوه تن نوم په يوه لنډۍ کې هم ياد شوی چې په هغه مهال کې د کومې پښتنې مېرمنې له خوا ويل شوې ده. لنډۍ داسې ده:

(c) ketabton.com: The Digital Library

که د خانو لښکرې راغلي
زه به ګوملي ته د یار سلام ته ځمه،،
(شهسوار، ۱۳۹۱ ل ل کال، ۱۰چوپړی)

:- له دې لنډۍ دا را سپړم چې دا اوس ۹۷۹ کلنه لنډۍ ده.
(۱۳۹۵ لیږدی – ۴۱۶ لیږدی = ۹۷۹ کاله.).

د ابوالمنصور سبوکتګین محمود (غزنوي تورک) تر تولو لویې او خونړۍ جګړې چې د اېندو شاهي واکمن یا امیر د جاپاپالا Jayapala څخه چې ۱۰۰،۰۰۰ چمتو راټول کړل شویو هندو ځواکونو څخه د لغمانو په پند او سند ۳۶۵ لیږدي (۹۸۷ زیږدي) په لغمان کې وګټله؛
سلطان محمود خوب و لیده چې یوه شپه د عبدالملک
(عبدالغفار، عبدالسلام، شیخ الانبیاء یا نوح ع) پلار مهترلمک (لمک، متوشلښ یا متوشلخ) د اښنوښ (اخنوخ) زوی؛ ، د یارد (یرد) مسی؛ د مهلائیل کړوسی؛ د قینان کودی؛ د انوش اودی؛ د شیث (هبیت الله) ع خوندی؛ د ادم ع (صفي الله) پردی دی؛ او شیث د ادم ع زوی دی.)
په خوب کې ورغی چې زه د لغمان په لوی ټیټنک (دښته) کې مې ګور اوبه نړوي، زما ګور له اوبو خوندي کړه.
لس پېنځلس ورځې همغه ځای لټه و چې په دې لوی ټیټنک کې یې په خوب کې لیدلی و پیدا نه کړ،
د پلټنې په پیر ډېر ستړی او ستومانه شوی و،
په یوه ځاي کې یې توره ښخه کړې وه او پرېشانی خوب وړی و؛ چې خوب کې یې بیا و لیده چې توره دې زما په نو ښخه کړې،
دی ګرندی را پاسېده، توره یې له ځمکې و کښله چې ګوري توره یې په وینو ده.
ژر، ژر یې د پیغمبر تنه را لوسه کړه، دوباره یې ښخه کړه او ګور یې ورته خوندي کړه.
په ادېره یې ورته په خپل لاس ودانۍ ودانه کړه او یوه، یوه ښخته یې لاس په لاس له کابله تر مهترلمک زیارته په ۲۴۲۰۰ ځواکونو و لیږدوله او زیارت یې پرې ودان کړه.

دا لاندې مصرۍ د لمک او محمود اړوند کښل شوې ده؛ نرانو ته منسوبه ده.

سلطان محمود دې وي غښتلی
چې د لمک پیغمبر ګور یې ودان که نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه څنګه چې محمود د خپل زوکړي ځای او خپلې کلا غزني څخه ځني لښکرې په لنډو ابند ته بېولې بیا به چټک د له غزني د ګومل سین پر غاړه له اوسني پکتیکا، د ګومل ولسوالۍ تېرېده، ګومل د پکتیکا (پکتیس او پکتیوس) هغه ولسوالۍ ده چې د اورګون ولسوالۍ (مرکز ولسوالۍ) سویل لورې ته پرته ده، دا نوم په ریګویدا کې د ګوماتي (ګومل) په نامه راغلې ده او یادونه یې هم د ریګویدا د ماروت (د باد ځښتن) په سندرو (سرود) کې شوې ده.
دا لاندې بله لرغونې (په رښت کې لرغونې تېر پېر ته وایي، په اوسني نوي اثارو کې لرغونې هغه لرغوني پاتېشونو ته وایي چې لږه تر لږه ۷۵ کاله وړاندې پېر پرې تېر شوی وي.) خو دا په زرګونو کلونو، کلونو زړه لنډۍ ده.

پر ګومل سر د کډو راغی
مستې کوچۍ پر دسملو اوښې وهینه

د برتانویانو (پرنګیانو، انګلیسانو) تر ټولو ډېر ځواکونه په یوه حمله کې د محمد شاه خان بابکر خیل له لوري ۱۷،۰۰۰ په اسونو او ګلتۍیو، ټوپکو سپاره ځواکونه له کابله تر جلال اباده کوتره، کوتره کړه .
ښه سابه یې ورته په مالګه کړه، چې یوازې یوه عسکر ترې ګوډ او ژوندی ګندومک ته د حاجي قدیر دي پلرو ځای ته وتښتېدو او له تېښتې بریالی و وت.
محمد شاه خان بابکرخیل غازي خپل خوریه وزیر محمد اکبر خان له کوشنیوالي څخه خپله روزلی و، د دې له پاره چې یتیم ورته له لوګري پلار څخه یې پاتې و، د کره د غوریانو کلي کې لوی شو.
محمد اکبر خان په خپله لاسي تومانچه د انګلېسانو مشر مکناټن په سر و ویشته او مردار یې کړه. چې له ټاټوبي څخه یې د انګلېسانو برستن د تل له پاره ټوله کړه.

محمد شاه خان ته انګلیسانو د نه په خولا کېدونکي دښمن لقب ورکړه او تر مرګه په لغمان کې اوسېده. مهترلام کې یې کلا وو بدیع اباد کې د کافر کلا په نامه، ښه سرغندوي وه، منځه ګل یې هم بولي، کلی یې منجومه یا د غورایانو کلي په نامه یادېږي، لاندېنی مصری په کې ۱۸۸۰ زېږدي څخه وړاندې په درځ کې دود درلوده:.

د کټل څه اوبه څړې دي
د منځګل پیغلې منګي ترې ډکوینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټوټې، ټوټې په تورو راشي
د بې ننګۍ اواز دې را مه شه مينه

په تور توپک ويشتلی راشي
د بې ننګۍ اواز دې را مه شه مينه

زه ډېری څه د ميوند له جګړي له خپلو پلټنو، ګرځيدلو، پوښتنو او ډېرون سربېره چي د هېلمند ولايت له موسی کلا، سنګين، کجکي، ګرشک، نهر سراج، لښکرګاه، ناداليي، ناوې، د هرې ښادې، غونډۍ، زوړې، اوارې، دښتو، کښونو، ماندو څخه مې ليدنه کړې. په ۲۰۰۷ لېږدي کي د مخابراتي اېنجينېري خدمتونو دندې د کاري شپېو د کار له بشپړولو نه ورسته په پلټنه بوخت کې دلم.

ځايي مشرانو به ښه مېلمه پله هم راته کوله، له شلو وارو ډېر په ميوند تللی راغلی يم.
د ميوند په اړه به د خپل يوه ملګري او کوربه، د موسی کلا ولسوالی اوسيدونکي و کړم.
د ملا عارف اخند په نوم و، د موسی کلا د ملاباقي غونډۍ په سر يې راته و ويل اېنجينېر صيب! چي د انګرېزانو په وړاندې به غازيان له دغو درې خوړونو له لارو څخه د ايوب خان په وخت کې ميوند ته تلل،.
۱۶ شپې ورځې مو موسی کلا کې په ملاباقي غونډۍ کې تېرې کړې، چي ۱۲۰ متر له ټولي موسی کلا پورته ده.
د روشان مخابراتي ښادې مو ګټې اخستني ته چمتو کولې او د دوه ډلو مشري راپر غاړه وه؛
ولسوالی په ۲۰۰۲ زېږدي کال کې اېنګلېسانو طالبانو ته پرې اېخښې وه، له کمپنۍ او حکومت څخه ځايي وګړو او طالبانوغوښتنه وه چي مخابراتي غوړکې ټولواله دې هلته چومتو شي، زمانت مو طالبانو کړی وو، چې تاسو ته به هېڅ ځوک خنډ نه پيدا کوي.
مشر انجينر سيد جميل سعادات را ته يوه ځای لمونځی يا جانماز را کړی و، چي دا به ملا عارف اخند ته ورکړې، زما سلامونه به ورته و وايې، ورته به وايې چي له مزار څخه د زمروتو تسبح نه دې جوړې شوي، په لاس نه دې راغلي چي را وړې مې وی.

د لومړی شپې مېلمستيا يې هم په خپل کور کې راکړه، ښه خواړه، چرګان او وريځې،... . يې راباندې و خوړې، مشر وررور ملا داود (ريحان) اخند يې په مېلمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاله ستړی نه و، موږ ته یې په ډېره مینه د خوب ځای له حجرې باندې انګړ کې دننه، د شنو غنمو په منځ کې تیار کړه.
ښه لوړ کوچیانی سپی یې هم د انګړ ساتلو له پاره یې زما د کټ خواکې و.
چې وېده کېدلو ډېرې الوتکې په هوا کې ګرځېدلې، هغه راته وویل چې پاس لاړ شو اېنجینېر صیب غوره به وي، دلته درباندې بم ونه غورځوي.
موږ هم له الوتکو مخابراتي ښادو ته لاړو.
دی نو ښه دین دوست او امانت ګر تن و، کوشني ورونه یې ملا عارف اخند او اکا زوی یې ملا تورجان اخند، لږ نه ښه ډېر پایښتي (ټینګ)، ګوتڼ (زاویه لرونکي) پښتانه وو، ملا عارف یې د ملا محمد عمر مرستیال و، په زاړه تحریک کې د شمال د جنګ مسئول مشر و، دغه بل یې د ملا داد الله مجاهد کاکړ مرستیال وو.

پر دغو سربېره چې زما څېړنه دا سپیني ته را وباسي، د لاندې پوښتنو ځوابونه سپینې ته را وباسم، لکه:-

۱۲. ۵ په میوند جګړه کې ملاله میونواله اینګلېسانو شهیده کړه او که اوسني پاکستانیانو!!!

۱. د میوند جنګ ملالۍ ګټلی؟ ولې؟ او ولې نه!؟
۲. دا افسانوي اړخ کره دی؟ ولې؟ او ولې نه!؟
۳. ملاله میونواله د کوم ځای وه ؟
٤. ملاله میونواله پېیلنه (شاعره) وه؟ چې لنډۍ پېیله یې و ویله او که د بل تن پېیلن یا پېیلنې پېیله (پېیرن، اشلوک، شېر) یې ویلی دی؟ ولې؟ او ولې نه!؟
۵. پښتانه مېرمنې جنګ ته بیایې؟ ولې؟ او ولې نه!؟
٦. له افغانانو کافران ډېر وو؟
۷. جنګ څو ورځې وو او که یوه ورځ وو؟
۸. ملالۍ په جګړه کې ګډون کړی؟
۹. څو ورځې ملالۍ په جګړه کې وه؟
۱۰. په پښتو ژبه کې د ملالۍ لنډۍ لمړۍ ده ؟ او تاریخي دروندوالی لري؟
۱۱. ایا کندهاریان به همدا خپل اصل ګڼي؟ ولې؟ او ولې نه!؟
۱۲. دا پر دې ارضې چې ټول ملاتړ او ستاینه دې د مېرمنې و شي؟ ولې؟ او یا ولې نه!؟
۱۳. میوند د جګړې رښتنولي همداسې ده چې نن سبا خلک ورته تعریف ورکوي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴. میوند کې جګړه ایوب خان و کړه او که یعقوب خان؟

۱۵. ملالۍ میوندواله روغمنه (ډاکتره) وه، چې د جګړې ټپیان یې تړل، که زړه وره پېغله وه، چې له وینو یې وېره نه درلودله او که لوړ د ټاټوبي پالنې حس یې درلوده ؟

۱۶. ملالۍ میوندۍ د کندهار د میوند ولسوالۍ د خوړ کلي اوسیدونکې وه او که د ننګرهار د خوږیاڼو ولسوالۍ خوږیاڼیواله کوچۍ پېغله وه؟

۱۷. ملالۍ میوندۍ (ملاله میوندواله یا ملالۍ میوندواله) بې دینه، بې حجابه، بې پښتو پېغله وه، چې څادري (چادري او بورقه)، یا له سر نه تر پښو پورې یې تک تور عربي عجاب نه اغوسته، په پردو سرو یې لاسونه وهل، ټپونه یې ګنډل، بیا له شین پرتوګ، سور کمېس، تور ټیکرۍ د لکړې په سر یې سپین بیرغ تړلی، خپلې رمې پیولو له پاره تلله؟ هغې دا پام کوه چې راتلونکی پېر را روان دی ماته به پښتانه بې پښتو، بې پته، بې غیرته، بې عزته، بې ابرو او بې حجابه پېغله وایي؟

۱۸. ملاله میوندواله مسلمانه پښتنه وه او که کافره؟ ولې یې غازیان د حضرت (ښاغلي) پنجاب پلار اېنګلېسانو په وړاندې جګړې ته لمسول او د غیرت انګېزه یې په کې زوکړه کوله او د ولاړېدو انګېزه یې ورکوله؟ دې ته چې اېنګلېسان او د هغې روزونکي ګوډاګیان بې حجابه، بې دینه او مخلوڅې بې شرمه پېغله وایي دا سم کار دی؟ که دی ولې!؟ او که نه دی ولې!!؟

۱۹. بریتانوي بولندوی ډګر جنرال بوروز جګړه کې افغانانو ته ډېر وارېده او شین شرق (له غوصې او کینې ډک) و او وینې خوټېدلې او که د سند (اوسني پاکستانیانو) د آس سپرو ځواکونو بریدمن افسر وارنټ.؟ ولې او ولې نه؟

۲۰. بریتانوي بولندوی باروز د خیګ له لارې د وتلو لاره و موندله خپل د سپرلۍ آس یې یوه بل ټپي افسر ته ورکړ چې د سند ,, اوسني پاکستانیانو ،، د آس سپرود یوه بریدمن افسر ,,وارنټ،، په لاس ژغورل کېږي، بولندوی نه پوهېده چې د هغه د پلې پوځ ښی اړخ د هغه تر شا د مرګ تر پولې پورې جګړه کوي.؟، د اېنګلېسانو مشر پاکستانیانو له افغانانو وژغوره او که اېنګلېسانو؟، ملالۍ میوندوالې په خیګ کې د اېنګلېسانو په وړاندې لنډۍ ویلې وه او که د هغوئ اجیرو، مزدورو کافرانو د سند ,, اوسني پاکستانیانو ،، د آس سپرو ځواکونو په وړاندې ویلې وه؟ ولې او ولې نه؟

۲۱. د دې له پاره زه پر دې باندې خپل د پام چورلیځ څرخوم چې خپلخوښي ترې ښېلښتي شي.

نو ځکه پر دغو له دې پښتو ژباړې را څرخوم چې خپله اېنګلېسانو لیکلي دي او کره یې خپلو ټبر ته پرې ایښې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, اميرمحمد ايوب خان ورور اميريعقوب خان له خپل لښکر سره د کندهار له شماله په تېرېدلو له هراته غزني ته د رسېدلو په حال کې وو،

د ميوند جګړه؛ جګړه: د افغان دوييمه جګړه؛ نېټه: ۲۷ جولای ۱۸۸۰زېږدی؛ سيمه: په سويلي افغانستان کې د کندهار لوېديځ ته؛ د جګړې ګډونوال: د بمبيي د پوځ برېتانوي او هندي سرتېري د افغان د سمبال شوي او توکميز پوځ د سرتېرو پرضد؛ جنرالان: ډګر جنرال بوروز د ايوب خان پرضد؛ د پوځونو شمير: ۲,۵۰۰ برېتانوي او هندي سرتېري له ۶ آر ايچ درندو توپونو او ۶ لنډ خولو سپکو توپونو سره، د افغان ۹,۰۰۰پلي او ۳,۰۰۰ سپاره سرتېري، ۶ د توپخاني بطريې (ټکونکي توپځای، دربونونکی توپځای، د لښ توپخانې يو نټ، د توپ د ټرلوځای، برقي بيترۍ لرونکي توپونه، يا حق نا حقه وهونکي توپونه.) له ,, ۳۶ توپونه،، سره؛

پوځي جامې، وسلې او توکي: برېتانوي او هندي ځواکونه په ټوليز ډول له بومي هندي لېواګانو څخه جوړول چې له دريو سترو لښکرو څخه راټول شوي ول:

د بنګال لښکر، د بمبيي، مدراس لښکرونه او کوشني سيمه يز پوځونه لکه د حيدرآباد د سيمې نوي پوځونه او د پنجاب د پياوړي لښکر سرحدي ځواکونه.

هندي لېواګانې د برېتانوي لېواګانو له ځواکونو سره يوه ځای د جګړې ډګر ته پلې کېدل.

برېدمن هکترمک لين د شاهي پوځ د سپرو توپخانه لرونکی ډلګي ته د لويې تنګې درې په څنډو کې لاربسوونه کوي. د برېتانيا په پليو پوځي ځواکونوکې هر سرتېري ۴۵.۰ مارتيني هنري يوه ډزی توپک درلود. (يعنې ۲۰ تنو کې ۹ تنو يې يوه ډزی مارتيني هنري ټوپک درلود، يا سرپوښ) د هندي لېواګانو سرتېرو سنايدر ټوپک درلودل، همدارنګه هغوی يوه ډزي ټوپک خو زاړه ډوله ټوپک درلودل او پليو منظمو قطعاتو له زړو وسلو څخه په نوي ډول جوړ شوي ډک خولي ټوپک هم درلودل.
سپاره پوځونه په تورو، نيزو، کارابين ټوپکو، برېتانويان په مارتيني هنري او هنديان په سنايد ټوپکونو سمبال ول.

برېتانوي توپچي ځواکونو ډول، ډول توپونه درلودل. ګڼ شمير يې نرم خولي لنډ جاغور لرونکي سپک توپونه ول، خو په اغېزناک ډول نه ول، مګر که څارواکو د اروپايي لښکرو د توپونو په شان پولادي جاغورلرونکي جوړ کړي وی، اغېزه به يې زياته وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د توپخانې مرستندويه برخه اغېزمنه نه وه او په افغاني اړخ کې افغاني ځواکونو ځرګنده کړه چې هغوی د بريتانويانو په پرتله ښه پياوړې توپخانه لري.

کله چې د ۱۸۷۹ کال د مارچ په مياشت کې ډګر جنرال سر ډونالډ سټيوارټ له خپلې فرقې سره چې له بنګالي او بريتانوي لېواکانو څخه جوړې وې، شمال ته د کابل په لور وخوځېد، کندهار يې د هغه ښارافغان واکمن والي ته پرېښود، د بمبيي او بريتانوي د فرقې سرمشري يې تورن جنرال پرايمروز ته ورکړه.

د افغانستان په شمال کې د بنګال لېواکاني په ۱۸۸۰ کال کې له افغانستان څخه و وتلې او يوازې د کندهار ولايت د بريتانيا او هندستان تر ولکې لاندې پاتې شو.

په ۱۸۸۰ کال کې کندهار ته خبر راورسيد چې د افغانستان د بې واکه شوي امير، اميرمحمد ايوب خان ورور اميريعقوب خان له خپل لښکر سره د کندهار له شماله په تېرېدلو له هراته غزني ته د رسېدلو په حال کې دی.

له جګړې مخکې د شاهي آس سپرو - توپچي اي بي او پلې بيترى يي (د لښ توپخانې يو نټ)، د کندهار والي پر بريتانوي پوځيانو ټينګار وکړ چې د هلمند د سيند په غاړه کې دې، د ګرشک په سيمې کې د ايوب خان مخه ونيسي که نه نو د هغه په دغه پوځي خوځښت به په ټول هيواد کې پاڅون رامنځ ته شي.

هندي دولت جنرال پرايمروز ته لاربښوونه و کړه چې ګرشک ته دې يوه غنډ واستوي او له احتياطي يا زېرمې فرقې څخه دې څو لېواکاني د هغوی پرځای را وغواړي.

د ۱۸۸۰ کال د جولای په څلورمې نېټې د توپخانې دوه لېواکانې، د بمبيي دريېمه سپکه توپخانه او د سند د آس سپرو دريېمه لېوا له کندهاره و وتلې چې وروسي په سبا يې پلې او د توپخانې ځواکونه له ښاره و وتل.
د جنرال باروز پوځونه د والي له پوځونو سره يوازې له دغه امله يوه ځای شول چې د والي د پوځونو په منځ کې پاڅون را پورته شوی و او کڼ شمېر يې د ايوب خان پوځونو ته ور اووښتي ول، بريتانويانو د شپږو زړو لنډخولو سپکو توپونو کارونه بنده کړه او پرځای يې له ۶۶ فرقې د پلې سرتېرو بطريه (چارچي ځواک، يا تازه دمي ځواک) ځای پرځای کړه.

د ۱۸۸۰ کال د جولای په ۲۶ نېټه باروز ته د ښارکښو له خوا خبر راورسيد چې د ايوب خان ځواکونه، د مالموند له غاښې څخه د تېرېدلو په حال کې دي او بله

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځ به د مېوند کلي ته راورسيږي، چې له هغه وروسته به د غزني پر لور و درومي.

که باروز د همدغه خبر په اورېدلو د خوځېدلو کومانده ورکړې وی نو له ايوب خان څخه به مخکې مېوند ته رسېدلی وی. د هغه په بدل کې د هغه ځواکونه د بلې ورځ پر سهار وختي و خوځېدل، دا ځنډ له دغه امله پيښ شو چې ځواکونو د بارترړلو له پاره وخت ته اړتيا لرله.

د ۶۶ پلي ځواک يوه سرتېری په سويلي افغانستان کې کله چې بريتانوي / هندي ځواکونه مېوند ته ورسېدل، د ايوب خان پوځ له ورايه ښکارېده چې د بوړ بوړکيو، دوړو په توپان کې تېرېده او دښته يې په دوړو کې پټه کړې وه.

باروز دغې ته په کتلو اټکل و کړ چې له افغانانو څخه مخکې مېوند ته رسېدلی شي، نو پوځ ته يې د مخ په وړاندې د تګ بولنده ورکړ. د باروز پوځ له مېوند څخه واوښت او د يوې تنګې درې د ۲۵ فټيزې ژورې برخې ته ورسېد چې دغه دره د هغه د مورچل له مخې تېرېدله. د دې پرځای چې په مېوند کې د درې په غاښې کې دفاعي ځنډې و نيسي، باروز خپلو پوځونو ته د ورځېرمه پراخې پرانستې دښتې مخې ته درې د غاښې په څنده کې د ځای پرځای کېدلو امر ورکړ.

د ايوب (خان) ځواک د کابل او هرات له روزل شويو ليواکانو، له والي څخه تښتېدلي او قومي سرتېري ځواکونه ول، چې ټول ټال ۱۲,۰۰۰ تنه ول چې په منځ کې يې ۳,۰۰۰ سپاره هم ول. د ايوب خان د ځواکونو په پرتله، د جګړې د ډګر د کرښو له پاره، د باروز ځواکونه د بارترلو او وړنې راوړنې ګارډ / لوژيستيکي له سرتېرو سره ۱,۵۰۰ پلي، ۳۵۰ سپاره ول.

د بريتانوي پوځونو توپونه له درې وا وښتل او داسې مورچل يې و نيو چې افغانان د هغوی توپونو د اور تر لمبو لاندې راغلل. د باروز له اټکل او موخې پورته د توپخانې اور لا اغېزناک وو، نو له همدې امله يې د پرمختګ له پاره پلي او سپاره ځواکونه په بيېره مرستې ته ور وليږل. شيرشپيتم ځواک يې ښی خوا ته، د جيکبزتوپ لرونکي يې د منځ له لوري او لومړي بمب اچوونکي يې کيڼې خواته د مرستې له پاره چمتو ول.

د جګړې لومړی لړی د توپخانې د ځواکونو په مردکيو پيل شوه، افغانانو د پياوړو او مـودرنو د ستيټ. ايف. ډي. آرټ آرمسترانګ توپونو په لرلو پر بريتانوي سرتېرو ډزې پيل کړې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بمب غورځوونکو لومړي او سپاره ځواک ډېره درنده مرګ ژوبله و لیدله او د جیکبز توپ لرونکي ځواک د بمبارۍ له لاسه په پټن ځای کې پټ شو.

د توپخانې له دوه اړخیزه اور وروسته افغان پلي ځواکونه د هندي/ بریتانوي پوځ پر لومړي کرښې د برید له پاره ور ننوتل، لېکه یې ماته کړه. باروز د یوه بې ځایه او تش خوځښت په کولو لومړي بمب غورځوونکي پوځ ته د برید بولنده ورکړه، که څه هم د افغان پوځ پرمخ را روان و، باروز خپله بولنده بېرته واخستله ځکه چې بمب غورځوونکي ځواک د افغان ځواکونو د اور له امله ډېره مرګ ژوبه و لیدله.

د پرانستې دښتې پر لور د افغانانو پرمختګ، د بریتانوي / هندي ځواکونو کیڼه برخه تشه پرېښودله، دغې وېرې باروز اړ کړ چې د جیکبز د ټوپک لرونکي ځواک دوه کمپنۍ تشې خوا ته ور و لېږي او له کیڼې خوا څخه د بارتړلو د ګارډ / لوژیستیک د ټوپک لرونکو په منځ کې د دوه سپکو توپونو په مرستې یې ملا ور و تړي.

د بریتانوي بولندویانو پام دغې خبرې ته نه وو، چې د ځواکونو بلې تشې خوا ته یوه بله دره تېره شوې ده. چې ښی خوا ته له لویې درې سره یوه ځای کېږي.
د جګړې په وخت کې افغانانو دغه دره وکاروله چې د بریتانوي/ هندي پوځونو تشې ښی خوا ته ور ننوځي ترڅو د شیرشپیتم ځواک د سرتېرو مخه ځان ته ور واوړي، تر هغه مخ کې د دغه ځواک مخ د خپل ګاونډي ځواک د جیکبز د توپ لرونکو او د لومړی بمبیي د بمب غورځوونکو د ښي برخې زاویې ته وو.

په مېوند کې له توپونو څخه ساتنه: د شاهي توپخانې د آس سپرو بطریه چې نن (د مېوند بطریه یا بالتۍ یادېږي) اوس نو د باروز ځواک په کلکه د را غونډو شویو آسونو د لېکو په شان په یوه ټکي کې راټول شوي او پلي ځواکونه د بې ییرې یا بې ثمره پرمختګ په لومو کې راښکیل شول. د افغان سپارو ځواکونو له سترګو څخه د کیڼې خوا تشه خطا شوه؛ قومي، پلیو ځواکونو او د هغوی توپونو د بریتانوي پوځ ښي خوا ته د یوې څنګیزې درې له لورې ورننوتل.

د همدغې ورځې په وختي ماسپښین کې (تکنده غرمه کې)، د سپکو لنډ خولو توپونو مردکي پای ته ورسېدل او ځواکونه له مورچلونو را و وتل، دا داسې یو خوځښت و، چې د جیکبز د توپچي ځواک کیڼه خوا یې چې لا مخکې د افغان توپخانې او د سیمې د تودوخې له امله تاواني شوې وه، له ګډوډۍ سره مخامخ کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو انګړ
څېړنـــــــــچوپيري (ریســــــــرچ پاڼې)

کله چې د افغان ځواکونو اور زور اخلي د شاهي توپخانې د سپرو ځواکونو توپچیان هغه وخت خپل بې آسه ملګري راپور ته کوي چې غواړي په شا تېښته و کړي.

د سپکي توپخانې په شاته کېدلو افغان سپاره ځواکونه بریالي شول چې د بریتانوي /هندي ځواکونو پر مورچلونو، د کینې تشې له لورې د شا له خوا ورننوځي.
د جیکبز د توپخانې توپچیانو او ټوپک لرونکو هڅه و کړه چې د افغان د ځواکونو.
د دغه پرمختګ مخه و نیسي او ټولو په یوه وار پر افغانانو ډزې پیل کړې، خو د بریتانویانو اور اغېزه نه درلودله، کمپنۍ تجربه نه درلودله او بولنده یا کومانده یې د داسې بولندیانو یا کوماندانانو په لاس کې وه چې نوي پوځ ته راغلي ول او خپل سرتېري یې سم نه پېژندل.
افغانانو له څنګیزې درې څخه د بریتانوي / هندي ځواک زړه ته د ښۍ خوا له تشې ورننوتل.

د سند (اوسني پاکستانیانو) د آس سپرو ځواکونو یوه خوځښت و کړ چې د افغانانو د دغه پرمختللو د مخې خنډ شي خو آس سپاره بېرته شا تګ ته را و بلل شول.

د شپږ.شپیتمي پلې لېوا سرتېري په مېوند کې ایوب خان خپل دوې توپونه د څنګیزې درې غاښي ته راوړل او له لنډ واټن څخه یې ښایي له درې سوه متریز واټن څخه پر لومړۍ بمب غورځوونکي لېوا د اور بولنده ورکړه.
په نږدې ماسپښین کې د توپوخانې اور بند شو او افغان قومي ځواکونو د هندي / بریتانوي ځواکونو د کرښې په زړه کې د ننوتلو نوښت په لاس کې و نیو.
د جیکبز د توپخانې دوې کمپنۍیو کینه خوا په تېښتې پرېښودله او د لومړۍ بمب غورځوونکي لېوا خوا یې په بشپړ ډول تشه پرېښودله.

افغانانو د بمب غورځوونکو شمېره راټېټه کړه، داسې ښکارېدله چې هندي سرتېري ډېر ستړي ول او د وېرې له ډاره یې د مقاومت وسه له لاسه تللې وه.

د آر ایچ اې توپونو جګړې د کرښې په زړه کې مورچل و نیو او په بېړه یې افغان ځواکونو ته د سلامي کېدلو وروستنۍ ډز و کړ، افغانان د څو جریبو په واټن کې کېڼ خوا ته د بریتانیې د لار ورکې توپخانې د په شا کېدونکو توپچي ځواک لوري ته را نږدې کېدل.
هغوی په سترګو لیدل چې د جیکبز د توپخانې ځواک پاتې شوې توپونه د شپږ شپیتم پلې ځواک په کېڼ اړخ کې ویلې شوي ول او د کرښې ښي خوا یې په توره تیاره کې پرې ایښې وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصرۍيو انګړ
ځېرنـــــــــــچوپړي (ريســــــــــــــرچ پاڼې)

په مېوند کې د افغانانو پرضد د شېړ شپيتمې لېوا وروستنی لاس او ګريوان کېدنه:
يوه لس تنه (۲ تنو افسرانو او نهو تنو سرتېرو) د خيګ له کلي څخه د باندې خپل خوږ ژوند له لاسه ورکړ.

د سپي نوم چې بوبي دی، د هغوی تر پښو ليدل کيږي. باروز، نټال ته بولنده ور و ليږله چې له خپلو سپرو سره دې د افغانانو مخه ونيسي، تر څو د دغې خونړۍ شيبې ولکه بېرته په خپل لاس کې واخلي.

هغه په ډېرو ستونزو يوازې يوه سلو پنځوس تنه سپاره راټول کړای شول، په نيمه او مړ ژواندي زړه هغو افغان ځواکونو ته ورنږدې شول چې تر بمب غورځوونکې لېوا راټول شوي، هغوی يې کلا بند کړي ول او کله چې هغوی ته نږدې شول بېرته په تېښته راغلل.
باروز پر خپل آس سپور شو او د جګړې ډګر تر کرښې نږدې ورغی، ترڅو له نورو سپرو سره يوه ځای يرغل و کړي خو برې ور په برخه نه شو.

بريتانوي توپخانې له يوه مورچله د پليو ځواکونو تر شنګ پورې، د توپخانې اور کاوه او دلته وه چې د لويې درې له څنګه پلي ځواکونه تېر شول او د نورو يرغلونو له پاره يې په څو څو ځله بېرته و دانګل.

پلي ځواکونه په دوه وو جلا ډلو کې ترشا شول، د کيڼ خوا ځواکونو د موند اباد خوا ته په شا شول چې د شېړسپيتمې پلې لېوا، د مورچل، سمڅو کېندلو کنډک او ماين پيژندونکې ول. د بمب غورځوونکو ځواک د خيګ کلي خوا ته په شا شول.
لويې درې ته د په شا کېدلو په وخت کې د بمب غورځوونکو ګڼ شمېر سرتېري و وژل شول.
شېړشپيتمه پلې لېوا د دوې هندې لېواګانو د ملا تېر له ماتېدلو وروسته دړې وړې شوه، په څو ډلو و ويشل شوه او د شا تګ په حال کې په جګړه کولو شا ته کېدله.

د شېړ شپيتمې لېوا او د بمب غورځوونکې لېوا شا ګڼ شمېر افغانانو نيولې وه.
له درې څخه په تېرېدلو د خيګ کلي ته وا وښتل، ټول ټال سلو تنو پاتې شويو بولنديو افسرانو د خيګ کلي په يوې څنډې کې په يوه بڼ کې خپل وروستنی تم ځای ونيو او جګړې ته و درېدل.
له هغوی څخه لاره او ګودر ورک وو، له دغې ډلې څخه ژوندي پاتې شوي د خيګ د کلي له لارې يوه بل ديوال لرونکي بڼ ته وا وښتل او دلته يې د دوېيم ځل له پاره خپل وروستنی مورچل ونيو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه وروستنی مورچل او جګړې ته درېدل له کلي څخه د باندې له شېرشپيتمې پلې لېوا څخه يوه لس تنو ژوندي پاتي شويو و کړ، دوه تنو بولنديانو او نهو تنو سرتېرو.

د فوربوري په بڼ کې د يادښت ترټولو لوی د زمري ځلی. تر ځلي لاندې لېکنې د ميوند د جګړې يادونه او د شېرشپيتمې پلې لېوا د له لاسه ورکولو يادونه تازه کوي.

د پوځ نور ژوندي پاتې شوي سرتېري برياڵي شول چې د جګړې له ډګر څخه په شا شي، د افغان پوځ د پرمختګ مخه د بمب غورځوونکې لېوا د ژوندیو پاتې شويو ډلګیو له پلوه و نيول شوه، تر هغه دمه و جنګېدل چې مردکي يې خلاص شول او بيا افغان پوځونو ته سلامي شول.

بريتانوي بولندوی باروز د خيګ له لارې د وتلو لاره و موندله خپل د سپرلی آس يې يوه بل ټپي افسر ته ورکړ چې د سند ,, اوسني پاکستانيانو ،، د آس سپرود يوه بريدمن افسر ,,وارنټ،، په لاس ژغورل کېږي.
بولندوی نه پوهېده چې د هغه پلي پوځ ښی اړخ د هغه تر شا د مرګ تر پولې پورې جګړه کوي.

بريتانوي او هندي سرتېري او د پوځي پنډغالي چوپړ مار سرتېري، د افغان سپرو ځواکونو له لاسه په تېښته ول او د کندهار پر لور پر سړک باندې د تېښتې په حال کې په ځغاسته شول.
د دغې خورې ورې شا ته کېدلو په ترڅ کې چې د افغان پوځونو له خوا سرتېري مخې ته اچول شوي ول، که څه هم ګڼ شمېر يې ژوندي و نيول شول، و وژل شول او يا ټپيان ول خو بيا هم د افغان پرمخ تلونکې سپاره ځواک مخه، د سند ,, اوسني پاکستانيانو ،، د سپارو سرتېرو يوې ډلګي او د آر ايچ اې بطريه، د لوژيستکي (زېرمه يا تازه دمي او لېږد رالېږد) او ساتونکي ګارډ سرتېرو تر يوه وخت پورې و نېوله.

د پلي افغانانو مخه د يوه مقاومت په ترڅ کې په خيګ کې د بمب غورځوونکي ځواک له خوا خوره وره شوله خوهغوی ته داسې شېبه په لاس ورغله چې بريتانوي، هندي او لوژستېکي سرتېري يې لوټ کړل.

د غنډ پاتې ژوندي سرتېري تر کندهاره په خاپوړو په تېښته کې ول. مخې ته يې نابېره د افغان سپارو د ژغورنې يوه کوچنۍ ډله ورغله او ژوندي کسان يې را و ايستل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خیګ د کلي، ۹۶۶ و وژل شو او ۱۶۳ ټپیان وو. د بریتانوي او هندي ځواک ۲۱ افسران او ۹۴۸ تنه سرتېري و وژل شول. ۸ افسران او ۱۶۹ تنه سرتېري ټپیان شول.
بمب غورځوونکي ځواک ۶۴ په سلو کې خپل ځواک او ۶۶ پلي لېوا ۶۲ په سلو کې د ۱۲ تنو بولندویانو په ګډون خپل ځواک له لاسه ورکړ.
د سپاره ځواک تلفات ډېرلږ ول.

د افغان د ځواکونو د مرګ ژوبلې (تلفاتو) په اړه یوه د ډاډ وړ اټکل تر ۳۰۰۰ پورې ښه یي چې د جګړې د طبیعت، له ځانه تېرېدنې د غبرګون ځرګندویه ده.. ،،
(ویکیپېډیا، د میوند جګړه، ۲۰۱۳ زیږدی کال)

په دې جګړه کې اېنګلېسان (سندیان، اېندیان او اېنګلسان سره ګډ) ۱۹۱۴ و وژل شو او ۳۱۲ ټپیان وو، ۱۲ جنرالان و وژل شو، ۸ جنرالان ټپیان، ټول ځواک کچه ۲۵۰۰ تنه وو.
افغانان ټول ۳۰۰۰ شهیدان شو ۵۱۰ او ټپیان وو، ۵ جنرالان شهیدان، ۵ جنرالان ټپیان، ټول ځواک کچه ۱۲۰۰۰ تنه وو.

د نومړې جګړې یوه یادونه داسي کوي:.
,, د جولی ۲۷، ۱۸۱۸ زیږدی چې انګرېز ښکېلاک ګر، د کندهار په میوند دښته کې له افغانانو سره مخامخ شوی جنګ ښه تود روان و، ګرمي وه، لوږه وه خو انګرېزي لښکري ښې تازه دمي وې. خواړه، ځښاک او وسله یي ښه ډېره وه، د عسکرو شمېر یې هم پر افغانانو ډېر و، داسې وخت راغی، چې افغانان ماتي و کړې، په دغه وخت کې د افغانانو مېرمنو په غازیانو پام شو، ګوري چې بیرغچي هم ټپي دی نو ملالې خوړیانۍ په نامه یوې پېغلې ورمنده کړه او له منډې سره یې لاندې لنډۍ وویله:

,, که په میوند کې شهید نه شوې
خدایږو لالیه بې ننګۍ ته دې ساتینه،،

(سمندر د بدر شو، ۱۹۷۵ ز، پښتني، پېښور، یونیورسیټي بک اجنسي)

بیا یې ورپسې لاندې لنډۍ ورغبرګه کړه:

,, خال به د وړور په وینو کښیږدم
چې په شین باغ کې سور ګلاب و شرمومه،،

(c) ketabton.com: The Digital Library

(سمندر د بدر شو، ۱۹۷۵ ز، پښتنې، پېښور، یونیورسیټي بک اجنسي).

او ورسره یې بېرغ په خپلو لاسونو پورته کړ او د توري په ګوزارو سره د انګرېزي ښکېلاکي لښکرو په منځ ورګډه شوه. کله چې غازیانو د دې پېغلې لنډۍ واورېدې، په مړه وجود کې یې ساه و چلېده او په دښمن یې داسې درنه حمله و کړه، چې هغه دم یې انګریزانو ته ماتې ورکړه، چې اوس د همدې پېښې له امله میوند د هر افغان د ویاړ نوم ګڼي.،، (محمد ابراهیم، ۱۳۹۳ لیږدی، ۱۷۴ چوپړی)

۱۲. ٦ میوند جګړې له ټولې کېسې څخه دا کره څرګندوم، چې دا څرګندول روښوي کتنه داسې.

په ربښت کې د اېنګلېسانو میوند جګړې له ټولې کېسې څخه دا کره څرګندوم چې دا څرګندول روښوي کتنه داسې.
د میوند جګړې په دوېیمه ورځ د زمري میاشت په ۷ د ۱۲۵۹ لېږدي کال (د جولی ۲۸، ۱۸۸۰ زیږدي) د افغانستان سویلې کندهار، د لودیځ لورې ته میوند ولسوالی په خیګ کلي کې ملالۍ میوندۍ ماسپښین یوه بجه لنډۍ یوه دمې ویلې وه او خپله پېیله یې وه.
کله یې چې خپل کلي خیګ کې په خپل بڼ کې اېنګلېسانو حملې ولیدلې او پښتانه میړني یې وژل. دې له حیبته یوه دمې و ویل:
که په میوند کې شهید نه شوې؛ خدایږو لالیه! بې ننګۍ ته دې ساتینه.

له زخمې بیرغچي څخه یې بیرغ پورته کړه او ودرېدله، د دې پېغور په اورېدلو پښتانه ټېپان ښه وکتېدل او یوه لس تنه یې په همدې بڼ کې اېنګلېسان له خپل سپي سره ګډ مردار کړه.

د خیګ بڼ یې ورته ادېرې کړې او تالا یې پرې واړوله.
پښتانه ځارکښي ځواکونه له ټوپکو او تورو سپرو سره بڼ په بڼ اېنګلېسانو په سې کرځیدل؛
یوه ساعت ورسته جګړې زور راوړه د سند آس سپرو ځواکونو له لورې له همغو اتلانو سره د دوی په بڼ کې په ۱۸ کلنۍ پېغلتوب کې شهیده شوه.
د شهادت په وخت یې چې په وینو کې لت پت وه ویل.
خال به د یار له وینو کې دم؛ چې شینکي باغ کې ګل ګلاب و شرموینه.
په همدغه ځای کې خاورو ته و سپارل شوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اېنګلېسانو بولندوی ډګر جنرال بوروز هم مېړنو له درنې جګړې څخه خیګ کلي کې ګېر راغلی وو، خو د خیګ له لارې یې د وتلو لاره و موندله. خپل د سپرلی آس یې یوه بل ټپي افسر ته ورکړ چې د سند ,, اوسني پاکستانیانو ،، د آس سپرو د یوه بریدمن افسر وارنټ په لاس و ژغورل شو.
تراکګر بوروز نه پوهېده چې د هغه د پلي پوځ بنی اړخ ټینګ کافران او سخت زړي منافقین پاکستانیان (سندیان) د هغه تر شا د مرګ تر پولې پورې جګړه کوي.
کله چې خیګ ته څلور بجې د اتلانو امیر یعقوب خان د امیرمحمد ایوب خان ورور راغی، له اتلانو یې پوښتنه و کړه، زموږ بیرغ یې چې پورته کړی وه، دغه شهیده پېغله څوک وه؟
اتلانو ورته و ویل، د دې خیګ اوسیدونکي ده، نوم یې ملالۍ ده، په خټه نورزۍ ده، تر کشکنخود پورې به یې خپلي رمې پیولې.
امیر یعقوب خان ورته و ویل دا همدلته د شهیدانو خوا کې خاورو ته و سپارئ.

اوس هم په میوند کې د شهیدانو په ادېره کې یې قبر دی، ډېر مسلمانان یې اړین زیارت ته ورځي او ډېره دعا ورته کوي.

له دې لنډۍ دا را سپړم چې دا اوسمهال ۱۳۷ کلنه لنډۍ ده.
(۲۰۱۷ زیږدی – ۱۸۸۰ زیږدی = ۱۳۷ کاله).

د دې مثال په دې بڼه دی چې د ملالۍ میوندۍ لنډۍ (۱۰۳۷ زیږدی – ۱۸۸۰ زیږدی = ۸۴۳ کاله) ۸۴۳ کاله له دې لاندې لنډۍ څخه کشره ده، مانا دا چې په هغه وخت کې به د ملالۍ اتمه نیا هم نه وه زوکړه شوې.

▲ که د خانو لښکرې راغلې
زه به ګوملې ته د یار سلام ته ځمه

۱۲. ۷ بل اړخ یې د سترو قعمتي جواهرو او کانو دی

لکه یاکوت یا یاقوت، تت مرږوی، پیکه، خپ (رنګ) پخ کانې موږی، هغه میخ چې په دیوال کې ټکویل کیږي او کالي پر راځروي دا ډول کرسټل: ګام بوریا پوزی، کریر ترل، شډل نبنه کول، اودل شوی پای پاك د حدود ټاکلی غمی، نغاړکی

(c) ketabton.com: The Digital Library

مېخ، ناليچکه کاڼي لکه د پهلوانی د لوبې توشکې په ډول، اودل مړوی (د پوزې په ډول منرال)، پيرل چوکات منرال (د انځور په ډول قعمتي جواهر) دي.
چې په نيلو، ماوی، کورګل سېمه د لغمان کې شتون لري. ,, په ځانګړې ډول نيلو او ماوی رګوکونه چې له ۱۰ سانتي ميترو څخه تر ۴۰ ميترو په پنډوالي سره، له څو ميترو څخه تر څو کيلومترو مندل کېږي. چې ورته د پلوتونيم (يوه ريډايواکتيف کيمياوي عنصر دی، چې د اتومي انرژي د توليد د پاره استعماليږي)، ننه وتنه (په زور) د نيلو يې بولي.،، (فوچس، ۱۹۷۴ زېږدی، چوپړی ۹)، (پيرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۳چوپړی)

,, په ګرده نړۍ کې تر ټول غوره منرالونو زېرمې د روسي کان پېژندونکو (قيمتي ډبرو پېژندونکو، منرالوجستانو) په ۱۹۷۰ زېږدي کې لغمان کې په نخښه کړه، چې په پينۍ وال مارکيټ کې يې لوړ ځای د کرسټلونو، نغاړکی مېخ (ناليچکه کاڼي يا تت مړوی، کاڼي) او پلوتونيم ،، د امريکا فينسټ مهالنۍ د منرالونو ټيکلی (ريکاټ) يا منرالوجيکل ريکارډ په نوم د ۱۹۷۸ زېديږدي کال د ۱۰ مياشتي مهالنۍ ګڼه کې په ۳۰۱ چوپړي کې او ۱۱ مياشتي مهالنۍ ګڼه کې په ۳۰۸ چوپړي کې ټيکلی ټينګ کړی دی. (پيرر، ۱۹۵۹ زېږدی، چوپړی ۲)

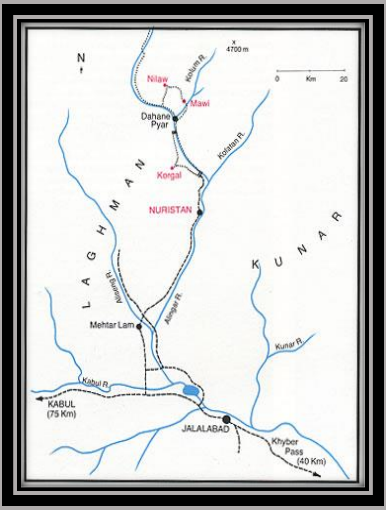

۵:. د ښارونو او د کافي ذخيره (امانت اينبودل، رسوب کول، پاسره اينبوول، ذخيره کول) پته د لغمان ساحه کې. (# ۵۸ انځور)

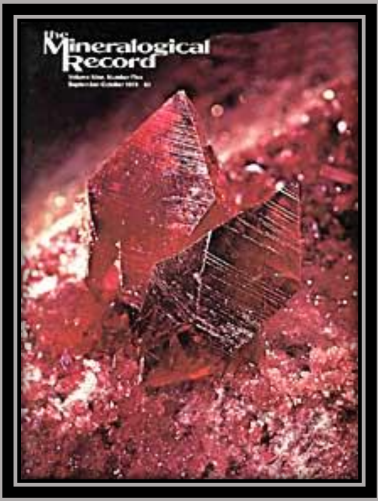

۶:. د منرالونو ټيکلی (ريکاټ) يا منرالوجيکل ريکارډ په نوم د امريکا فينسټ مهالنۍ انځور. (# ۵۹ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷:. ,, کونځیټ سپوډومین، ۲۰ سانتي لوړ، له ماوۍ، لغمان، افغانستان څخه (د سوربونني راټولشوي) انځور یې مېرمن نیلې بریندې اخستی دی.،، (پیرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۵ چوپړی (# ۶۱ انځور)

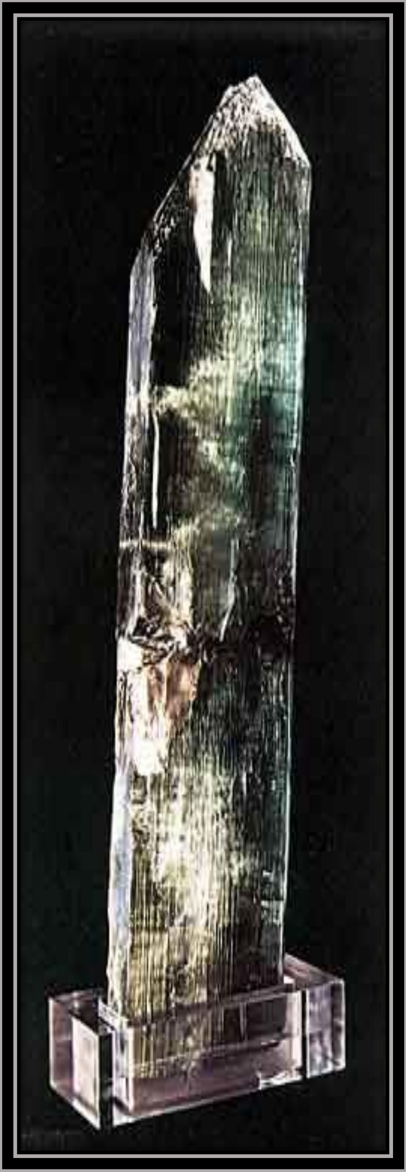

۸:. شین سپوډومین کرسټال، ۶۰ سانتي لوړ، تر ډېره پورې دا د فینسټ له لورې لاسته راوړل شوی کرسټل دی، یوه جوړه ده، دوې داني دي، له ماوۍ، لغمان، افغانستان څخه (د سوربونني راټول شوي) انځور یې مېرمن نیلې بریندې اخستی دی. (# ۶۰ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹:. ,, ایلبیت تورمالین کرسټال، ۶ سانتي لوړ، له کورګل، لغمان، افغانستان څخه (د سوربونني راټول شوي) انځور يې مېرمن نیلي بریند اخستی دی.،، (پیرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۰ چوپیری (# ۶۳ انځور)

۱۰:. ,, ایلبیت تورمالین کرسټال، ۶ سانتي لوړ، له کورګل، لغمان، افغانستان څخه (د سوربونني راټول شوي) انځور يې مېرمن نیلي بریند اخستی دی.،، (پیرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۱ چوپیری) (# ۶۲ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو انګړ
څېړنـــــــــچوپړي (ریســــــــــرچ پاڼې)

۱۱:. ,, ایلبیټ ټورمالین کرسټال، ۶ سانتي
پېړ ، له ماوۍ، لغمان، افغانستان څخه
(راټولشوي د سوربونني) انځور يې
مېرمن نیلې برینډ اخستی دی.،،
(پیرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۲ چوپړی)
(# ۶۴ انځور)

۱۲:. ,, ایلبیټ ټورمالین کرسټال، ۲۱ په ۱۵
کې، له کورګل، لغمان، افغانستان څخه
(د هیرب اوبډا راټول شوي) انځور يې
وینډیل اي. ویلسن اخستی دی.،،
(پیرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۲ چوپړی)
(# ۶۴ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, د اپريل په مياشت کې د افغانستان حکومت رنګ شو. په ۱۹۷۸ کې، د کيڼ اړخي انقلابي ډلې له خوا، بهرنيانو ته د افغانستان د کانونو د راتلونکي لاسرسي په اړه يوه څه شک څرګند کړ.

که څه هم نوی حکومت په ښکاره توګه د خپل مخکني حکومت په پرتله ډېر افراطي دی، خو د امريکا د بهرنيو چارو وزارت چارواکي چې له سيمې سره اشنا دي وايي، دا لا يقيني نه ده چې افغانستان به د شوروي سپوږمکۍ شي.

د راپورونو له مخې د نوي حکومت ګوند د مسکو له خوا د کمونيست ګوند په توګه نه دی منل شوی. د اپريل ۲۷ د پاڅون حسابونه چې د متحده ايالاتو چارواکو له خوا ترلاسه شوي، ښه يي چې شوروي اتحاد د کودتا په چمتو کولو يا ترسره کولو کې برخه نه درلوده.

په واشنګټن کې ارزونه دا ده چې نوی حکومت به د پخواني رژيم په پرتله د شورويانو پر وړاندې ډېره تکيه و کړي. په هرصورت، افغانستان په تاريخي توګه له خپل روسي ګاونډي سره نږدې اړيکې لري، په داسې حال کې چې خپل خپلواکي ته لوړ ارزښت ورکوي.

د کودتا چارواکو په بهرنيو چارو کې د "مثبت بې طرفۍ" خبره کړې، چې د نورو هېوادونو سره د دوی د سياسي او اقتصادي ملاتړ د کچې له مخې ټاکل کيږي. دغو چارواکو ويلي، چې افغانستان به د هيڅ هېواد له خوا په تارونو سره مرستې ونه مني.

مسکو سمدلاسه نوی حکومت په رسميت و پيژانده او د شا او خوا ۱۶ مېليون ډالرو ملکي مرستې وړانديز يې و کړ.

متحده ايالاتو هم نوی رژيم په رسميت پيژندلی او د اقتصادي مرستو د دوام وړانديز يې کړی چې په تېرو وختونو کې هر کال شا او خوا ۲۰ مېليون ډالر وو. تمه کيږي چې د کودتا په وخت کې په افغانستان کې د متحده ايالاتو د ۶۰ مشاورينو څخه ډېری پاتې شي او د لويديځ المانانو څخه غوښتل شوي چې د پوليسو د سلاکارانو په توګه پاتې شي.،، (اوبرډورف، ۱۹۷۸ زيږدی، اي ۱۲ چوپړی)
له همدې امله، د محتاط خوشبينۍ له پاره دليل شتون لري چې د معدني نمونو او جواهراتو صادرات ممکن دوام و مومي. (پيرر، ۱۹۵۹ زيږدی، ۱۴ چوپړی)

له تېر پېر څخه مو ښکيلاکګر په دې پام کې وي، دا خاوره سړې و لري، خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښه سرونه و نه لري، ټول ټاټوبی بې پلاره او بې مور بې وارثه ډول غوندې کړي.
لږ، لږ به زموږ د وګړو تر منځ د کینې او بېلوالي ز هن شندي.
الته او دلته به لږ، لږ سره په ښکرو وي، کانونه او زېرمې، ټول لوړ ببیه یا قیعمتي کاني او منرالونه به یې دوی په خلاصو سترګو ترې په پټه او په ښکاره وړي.

دا چې ټاټوبی مو د مندلیف لښتیلیک له ټولو کیمیاوي عناصرو او توکو ډک دی، د الماسو، سرو زرو، یورانیمو، لیټیمو او نورو توکو په بوجۍ ناست یو او خیر ټولو.
د دې له پاره چې پوهګر وګړي به مو د لمسول شویو او غولول شویو، وګړو باندې له منځه وړي، د اسلام په دین به د اسلام په نوم ترې اسلامي جرړې او باسي؛
دوی به مشر لري، په ربښت کې به ځان وګړو ته نه مخامخ کوي، چې وګړي ترې د بډاینې، سوکالۍ او زدهکړو غوښتنې و نه کړي؛
که یوه دوې میاشت کې په خپل مرګ هم مړ شي، نو د همدې پټ تن په نوم به یې همغه کارونه ښکیلاکګر پر مخ وړي، او دننه نۍیو وګړو ته به وایي چې دا د لویانو کړنې دي، په ربښت کې به همدا وګړي چې ښکیلاکګر دي، لویان به وي او د دې ټاټوبي زېرمې به په بې سترګۍ تشوي.

دوی به زموږ د زېرمو شته په نورو نړیوالو هېوادونو په ۵۰۰ چنده لوړه بیعه پولوري او له موږ څخه به یې په لږو هامیانیو له سلو ۴۰ پیرودي.
د وتیزې ښه به یې داسې وي، که زموږ د ټاټوبي خپلواک تن ورته و وایي، چې موږ یې په نړۍوال بازار کې په نورو نږدې او لرې ګاونډیانو پلورو نو د پلورلو خپلواکي به نه لري، په له سلو ۵ او ۴۰ چې هر د پانو په مخ کومه ګټه سپینې ته را وباسي، هغه ټوله ګټه به بېرته د څلور میاشتې او کلنۍ زېرمه شوي مالیې او بانګ څخه خپله د لویانو په نوم خپله کوي.
ځکه چې په ربښت کې به دا ټاټوبي پلار او څښتن نه لري، هر یوه به یې له یوه نه یوه ښکیلاکګر سره نېغې، پټې او ښکاره نه منونکې یا په سترګو کې خاورې شیندونکې اړیکې و لري، خپلواکتوب به هېڅ شتون نه لري.

په همدې ښه محیط ته زموږ لرغونو نیکونو او نیاګانو د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ پښتو پېیلو څخه لورا، لور او کورا، کور ګټنې اخستې دي. لکه لاندې لومړۍ لرغونې لغمانۍ لنډۍ، دوېیمه او درېیمه د لیکوال لنډۍ:.

▲ څوک به یې ولې خاطر نه کړي
چې کور کې سره او سپین لري یا سپین مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ الله تالا شولو خاونده
ټولو کانونو مو تالا و لړېدنه

▲ تن مو هړپۍ د مرغلرې
پرې بې حسابه میرڅمنو تړاکونه

جګړه دومره اسانه نه ده له افغانستان سره، د نړۍ لرغون پوهان وایي او همداسې زه پام کوم چې د اسکندر مقدوني (مکي دانسکي) له زماني څخه په افغانستان کې جګړه روانه ده او داسې کاني کوي.

چې د کلونه د شمارلو ګڼه یې ناشوني نه ده، یوازې په خوله ویل کېږي ۲۳۳۴ کاله. یونانیان او اسکندر مقدوني له میلاده لا مخکې په لمپاکا کې ماته خوړلې، د اسلام لښکري سل کاله جګړه کې دلته تېر کړه، هندیانو واکمنۍ له لمپاکا د پاي پیل شوه، ایرانیان د فارس واکمۍ د دې سیمې د مالیاتو نه ورکولو او قوانینو ته غاړه نه ایښودلو له لاسه له منځه لاړه. اېنګلیسان درې واري تر ټولو ډېرې خونړۍ ماتې د دې سیمې د تورو غورونو له ننګیالو څخه و خوړې او د دنیا واکمنۍ یې له منځه لاړه؛ شورویانو یا (رسیا) پېنځلسو هېوادونو واکمنۍ پر وړاندې زما پلار جان عظیم خان له دیارلسو ملګرو او لس میله وسلو سره چې درې ګلتیه، پېنځه شتنګنه، دوې ټوپکو سره د ملا محمد الله بیا مولوي زبیر له امریت لاندې او د معلم قیس قوماندانۍ لاندې د افغانستان سپېڅلی جهاد د لومړي ځل له پاره د نورستان له لارې شروع کړه.
د روسیانو تر ټولو ډېر ټانکونه او الوتکې په همدې سیمې کې د لمبو انګار شوې، ستره واکمني یې له منځه لاړه، امریکایان او دوه پنځوس هیوادونو سره دلته له منځه لاړه، تر ټولو ډېر ټانکونه یې دلته والوزځول شول، ډېرې وسلې ترې دلته و نیول شوې، د امریکا د پلازمېنې او ولسمشرۍ سپینې مانۍ په خولې یې ولسمشر اوباما، مارک ته د ډېرې سختې ډارونکي جګړې څخه د ژوندي پاتې کیدو مډال ورکړه چې په قرغه یې ولسوالۍ کې عملیات کړی و، چې د امریکا په تاریخ کې دوې تنو ته یوازې داسې مډل ورکړل شوی، چې یوه مارک ته او یوه یې بل امریکایي ته د هغه د مرګ څخه ورسته ورکړی و چې په همدې بڼه جګړه کې په ویتنام کې جنګیدلی و، له دې ځای څخه د دوی د ځواک ټغر لمن ورټوله شوه.

پاکستان چې زموږ د باچایي ۶۰ کاله پخوا برخه وه، داسې فکر و کړي او افغانستان مات کړي دا خو امکان نه لري. بله دا ده که پاکستان داسې وایي دا خو د منلو وړ نه ده او کې دی هم نه شي. که داسې و شي نو بیا خو به زموږ د نیکونو تاریخونه دروغ وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بل اړخ ته داسې به وکړی شي لکه :- يوه تن دی يوه الک ته وايي چې ته قرآن پاک، حديث، سلام دين او رسول الله ص منې،
له الله ج نه ډاربېږي او الله منې!!؟
نو هغه الک به ورته ځواب کې و وايي الحمد الله منم يې او مومن مسلمان يم.!!
نو هغه به ورته و وايي چې راځه ما ته اوس کونه راکړه!؟.
نو تاسو او الله مو هغه به ورسره داسې و کړي، نه هېڅ کله نه، عزت، پت، ننګ، غيرت او ابرو هم د اسلام برخه ده.
هېڅ کله به ورته له دغو تېر نه شي، هېڅ کله به يې دا خبره و نه مني.
هوکې!! پاکستانيان او د دوی حکومت له موږ سره همداسې کوي، ياني په اسلام دين مو خراب وي. که خاوره عزت او مېنه ابرو ده، نو ټول منوکو باندې هم بريالي کې دی نه شي، يوه نه يوه بنه ترې ګرځېږي او پرې را اوړي.
خو په مستقيمه بڼه يرغال کول د پاکستان په افغانستان باندې ناشونې او امکان نه منونکي خبره ده.

موږ ټول بايد پاکستانيانو ته د کمعقلو په سترګه و نه ګورو، دوی دې چې د اروپا او امريکا لويې وچې څخه اسيا ته او د اسيا زړه افغانستان ته شخړې او ښګېلاګګر راولي.
زموږ ټاټوبی نارمه کوي او ښه ډېر مو پرې وژني، بيا د همغو په خولو زموږ له واکدارانو سره روغې ته لارې او چارې لټوي، يوازې او يوازې ځان او زموږ د دښمن په ګټې ترې او پرېکړې، لکه د لاهور تړوون (معاهده) له شاه شجاع سره، د ګندمک تړوون (معاهده) له يعقوب خان سره، د ډيورن تړوون (معاهده) له عبدالرحمن خان سره، د راولپنډۍ تړوون (معاهده) له امان الله خان سره، د راولپنډۍ تړوون (معاهده) له جهادي مشرانو سره، د دوهې تړوون (معاهده) له محمدغني او له محمد اشرف سره (د جيو بيډن په امر).!!!
څکه دا په ياد و لرئ!؟ دا محضې يوه بېلګه ده زموږ د ناکراره نرمو کروندو، څلنۍ ورځ د چنګاښ يا د جولی مياشت ۸ تاريخ ۲۰۰۹ کال انځور مې په سترګو کې دی، لومړۍ ليوا، پينځمه د امريکا د بحري ځواکونو ډله، ويده ده، هر ساتونکي خپل د خوب په جنګي سوري ځايونو کې په نوموړو سوريو کې خپلې شپې تېره وي، دا د نړۍ تر ټولو زورور هېواد امريکا زوره ور ځواکونه دي، چې په ژوندونې يې ځان ته قبرونه په بڼه اديرې باستلي له خپلو وسلو سره سمبال په کې د جګړې له پاره چمتو پراته دي.
ترڅو په افغانستان کې ژوندي پاتې شي، له بل لورې څخه د ځمريانو په سيمه کې کرارې شپې تېر ول هم اسانه نه ده، هسې نه چې د هغو د ښکار خوراک نه شي.
دا جنګي سوري او د خوب ځايونه د دې له پاره وېستل چې کره پر دوی کوم مزايل راځي يا يې هوان را لوېږي، نو د لړېدو نه ورسته د هر انفجار شوي مرمۍ پرخچې د پينځه څلويښتو درجو په اندازه له ځمکې لوړې د هوا لوري ورځي، چې که انسان

(c) ketabton.com: The Digital Library

پروت وي نو هغه ترې لوړې تېرېږي. د ډېرې ژغورنې له پاره داسې سورې یا په ژوندونې قبرونه په جګړه کې له ډېرو زیانونو ځان ژغورې او د نړۍ ترټولو زورو ځواکونه پرې په ډېرې سختۍ خپلې شپې شپېې کولې.

خو موږ افغانانو له ترې ښه او سوکاله ورځ و نه لیدله، نه مو ژوند په ډاډمنه او خپلواکه توګه له ټولو ګاونډیاو له پټو او ښکار خپلواکۍ مزه و څکله.

۱۲. ۸ موږ افغانان له خپلې خاورې سره هېڅ رښتنې او تلپاتې مینه نه لرو؛ له پوهو او هوښیارو دا له پلرو راپاتې ګران افغانستان په بېساري بڼه وران وو؛ خپلواکتوب او مستقلتوب نه پېژنو، د واک ګدۍ له پاره له خپل سکه او ناسکه دښمن سره لاس یوه کوو.

۱. داودخان د مهندسۍ اېنجینېر و؛ ورانۍ ته یې لار جوړه کړه، لږکي قومونو ته یې سرلوړي ورکړه، له پرمختګ سره، سره د وژنو او بدبختۍ لړۍ پیل شوه.

۲. حفیظ الله امین او نجیب الله ډاکټران وو؛ داخلي سیاست یې صفر و، باندنۍ سیاست یې غوره و، په خپل لاس یې ډېر افغانان و وژل، ډېر افغانان ډله، ډله له خاورو لاندې شو، شراب، قمار، زنا له اسلام اباد څخه لږ وو، په ټول هېواد کې جګړه وه او ډېرۍ خلک له هېواد وتښتېدل.

۳. صبغت الله او برهان الدین رباني پروفیسران وو؛ کور په کور جګړه وه، زورواکي وه، د دولت کارمندانو ته معاشونه یوه کال ورسته ورکول کې ده، فساد، بچه بازي، قمار، غلا، چپاول، له اسلام اباد څخه لږ وو، هر ولایت خپله د کتاتوري درلوده.

٤. محمد عمر ملا و؛ بې عزتي وه، وچکالي وه، بېوزلي وه، بې کاري وه، نادودې وې، د اېیمو ډېره کرکېله او مسلمانان په خپل منځو کې ډېر و وژل شول.

٥. حامد کرزی ماستر و؛ فساد، بچه بازي، بډې اخستل، لنډه غري، سړو تختوني، پښتانه له دندو او دریځ لرې کول له اسلام اباد څخه لږ وو، د پښتنو ډېر کورونه د امریکایانو په بمونو وران شول، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتنو په سيمو کې ډېرې ډزې کېدل، ډېر د الوتکو بمونه غورځول، په مرميو او بمونو ډېر خلک ويشتل، چې په ټوله نړۍ کې نړوال لومړی ځای لري، په ټولو ياد کړل شوو شيانو کې.

د يوه افغان پاچا پروفيسور برهان الدين رباني د بل افغان پاچا ماسټر حامد کرزي د پاچاهي د ګدۍ پر وخت له امريکايانو غوښتل چې زموږ په افغانستان کې ستر ستر يا غټ، غټ بمونه واچوئ په واړو، واړو بمونو کار نه کيږي... .

د امريکا بحري ځواکونو د دوپيم ايم اي بي (دوپيمه درجه عصري اېنجينېري بم) باندې ويشتلی، تالیبانو د مرکز ځای تر ځيرمه د پښتنو د ختو جوړ ځای باندې کروندو کې، د يوه نۍ ورځ د جون مياشت ۲۰ تاريخ ۲۰۰۹ کال کې زما د سترګو انځور، همداسې بمونه په ساعت کې يوه، يوه دانه په ټول افغانستان کې د پښتنو په سيمو کې ويشتل شوي. چې په ټوله نړيواله کچه به دومره بمونه په کوم بل هېواد کې نه وي ويشتل شوي، د الوتکو له اوزو او د بمونو له ناوړو اوزو هم دومرې په نړواله کچه کوم هيواد کې نوي شوي، تر ټول ډېرې ډزې تر ټولو ډېر په ډزو کې وژل شوي دا ټول لومړی لوړ ځای لري.

د ازادۍ موخو له پاره او د افغانانو د بسيا کولو او وګړو د دولت رغښت له پاره دا کړنې کيږي.

محمد اشرف غني د وټې ډاکټر، متفکر پروفيسر و؛ ميوزيک، زنا، لواطت، بډې اخستل، شراب، شراب او قمار له اسلام اباد ځخه لږ وو؛ په يوه وخت دوې باچايان؛ بې کاري، نادرې ځان وژنې، په وينا وو کې چېغې وهل، هر کار په اوږده ځنډ کول؛ (لکه : ۲۴ مياشتو کې د وزيرانو ټاکل، ۲۴ مياشتو کې واليان او سفيرانو ټاکل)، د پارلمان ټاکنې هم ۲۴ مياشتې غواړي او بريښنايي تذکيري له ۲۴ مياشتو ډېر وخت ته اړتيا لري، نېمه واکداري له سلو پنځوس، پنځوس واک او ځواک، د داېشيانو زوکړه کېدل، د هغو له کافرانو ور تېر د مسلمانانو وژل، د سرک له غاړو ډېرې وژنې، سړو تختونې، ناګڼلې، جنګونه، جګړې له لرې سيمو ښارونو ته راتلل، د قطر تړوون يا د دوهې تړوون (معاهده) له محمدغني او له محمد اشرف سره (د جيو بيډن په امر) چمتو کول.!!!
امريکا به د ازادۍ موخو له پاره او د افغانانو د بسيا کولو او وګړو د دولت رغښت له پاره په دې کړنو کړ کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٦. د قطر تړوون په سته راوړونکی تن به پټ او ناڅرګند وي؛ د قطر دوهې تړوون چې د امريکانو، تالبانو او جمهوريت تر منځ پيلېږي چې جمهوريت به ټول واک او ځواک تالبانو ته سپاري، د افغانستان سياسي رهبري به پاکستان مديريت او اداره کوي، د تړوون د متن په سته به وسپارل شي. په يورانيمو، سروزرو، الماسو، ليتيمو په کېندنو، د چارپېريال په فضا، باندنی ډيپلوماسۍ او سياست به دوی کار نه لري او په کورني سياست به يې امريکايان کار نه لري.

د پولې په تېرېدونکو ورونو، په ټولو امنيي کومندانيو، د ځانګړو ځواکونو، بانک، ملي امنيت په ټولو رياستونو او د پټې او غلې مشرۍ ناستې ځايونو کې پاکستاني ماهرينو سلاکارانو ته د نړيوال ستېنډرډ معاش او کوټې په خدمت کې چمتو کول، ښوونځی ته انجونې نه پرېښودل، ټولګډونه حکومت نه جوړول، ښځې رښتو ته درناوی نه کول، د مسلمانو ترمنځ خبرو اترو ته غاړه نه کېښودل، مېرمنې به ټول ځان پټوي مخ او لاسونه به نه ښکاره کول، له يادو شويو کانونو پرته د نورو کانونو او زېرمو پيداوار يوازې پاکستان باندې په ټېټه بيع ورکول، په ټوله بانکي او مالياتي ځواک د پاکستان د ټولوالې او بانکونو لاندې کول، افغانستان د الوتکو د رادار ټولواله د پاکستان له پلازمينې څخه کنټرول، يوازې خپلو ملګرو ته دندې ورکول کول، باچا د باچايي په څوکی نه کېښناستل او نه د ټاټوبي وګړو ته ځان په ژوندی بڼه د هندارو له لارې ښکاره کول، په واکمنی کې وګړو ته ودنه نه چمتوکول، ببوزلې پرسول، بې کاري پرسول، نادودې پرسول، د اپيمو کرکېله بندول، مسلمانان په خپل منځو کې ځای، ځای وژل او له منځه وړل، له ټولو اسلامي هېوادونو ښل او جلا خپله اسلامي ټولواله پرمخ وړل، د دولت وګړو له پاره رښت (قوانين) نه جوړول، د تالبانو ۱۰۰ تنو لوړپوړو څارواکو او د تړون غړو ته ۱۱۰۰۰ امريکايي ډالره د دندې معاش د دوست هېواد امريکا له لوري په اوږدمهاله ډول چمتو کول خپلې د دوستۍ مرستې چې له پخواني سلطانت له لوري دي روان ساتل. (دا ټول به په ټاټوبي کې د امنيت چمتوکولو په پار ورکول کېږي.)

امريکا به د ازادۍ موخو له پاره او د افغانانو د بسيا کولو او وګړو د دولت رغښت له پاره په دې کړنو کړ کېږي.

زموږ د ټاټوبي څه بدبختی دی يا کمتون دی، چې وګړي لرو خو ښه وګړي نه لرو؛ سرونه لرو خو ښه سرونه نه لرو؛ د ښه سړو او ښه سرونو په منځ کې داسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه کمی دی چې ترمنځ یې بېلولی نه شو کولی، د دښن له پټو لاس وهنو پانګې له ربړونې څخه نه خلاصیږو، نه سره جوړیږو او نه خپلواک کیږي.

په ټوله کې همداسې پورتني د دې پیېلو ځای دی.

په را لوېدو دې یم خوشاله
هسکه! چې تا لاندې بې پته خلک شینه

الله چې ستا په مخ شیدا کړم
غمو تالا کړم په صحرا ګرځم مینه

خدایه کوټې یې ګنوالې کړې
څې پر لېوال (عاشق) د لیونې ګمان کوینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو پېژندنه

د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرو پېژندنه له لرغون پېر څخه چې کله ژوی (انسان د شیث ع زوران) د ټاټوبي په ټټر کې زوکړه شوي.
تللي راغلي پرې دي، د شیث پښت (نسل) دی، ژبې ته یې د پېر په تېرېدو سره بېلوالی پیدا شوی دي، له یوې سیند غاړې څخه یې بلې سیند غاړې ته پندغالي وړي، کوچونه یې کړي، ډله، ډله کله په یوه ټیټنګ او کله په بل ټیټنګ کې پاتې شوي. د غرنو هسکو، لوړو، ژورو او درځنیو سیمو کې ژوندګړ شوي دي.
زوزان (د شیث ع بچیان) ترې پاتي شوي، زوزات یې په لړ لرلید پېر کې ډېروالی مندلی دی.
اریانی هډ دی او په پښتو ژبه ګړېږي.
پښتو یې ربښت دی، پښتون یې پښت دی، پښتانه او پښتنې یې وګړي دي او پښتو پېیلې وایي، پېیلن او پېلنې یې پښتو پېیلې بوږولې دي.

بل لور ته د دې پایله ساده برابر وي دا، چې د ابولبشر یا ادم ع ډېری وخت لمپاکا لورې تېر کړی دی، زوی یې شیث هم ډېری پېر په کې ژوندګړ و، مسی یې انوش، کړوسی یې یارد (یرد)، کودی یې مهلائیل، اودی یې قینان، پردی یې ادریس ع (اخنوخ یا اښنوښ)، د اښنوښ زوی متوشلخ (متوشلښ)، د متوشلښ زوی لمک دی چې د دې ځای ژوندګړ و همدلته وفات شوی لمک (مهترلمک یا مهترلام بابا) یې قبر دی، د لغمان ولایت په مرکز یا مهترلام ولسوالی کې شتون لري. بل ورور یې نورلام، خور یې بي بي حاجره ده.

د دوی غور، غور، غور نیکه ادم صفي الله ته الله عظیم ج د دنیا په هر شي پوهه (علم) ورکړه، د دنیا د هر شي (څېز) د ګټې او تاوان پوهه هم ورکړه، د هر څېر نوم د نیا په هره ژبه کې الله ج د ادم ع په سېنه کې القا کړه، له نن ۲۰۱۷ زېږدی څخه ۷۷۳۱ کاله وړاندې په اسمان کې، ,, بیا الله ج د خپل حکمت او مصلحت موافق د دنیا څېزونه (شیان) ملائیکو ته وړاندې کړل، الله العظیم د دې څېزونو نومونه او د دوی د ګټې او تاوان په اړه د فرښتو څخه پوښتنه وکړه، فرښتو یا ملائیکو په نه پوهېدو اقرار وکړه، ,, قالو سبحانک لا علم لنا الا ما علمتنا انک انت العلیم الحکیم ،، ژباړه:. فرښتو و ویل پاکي ده تاته (پاک یې له هر ډول شرک څخه) ای الله موږ ته پوه نه شته مګر په هغه څه چې تا موږ ته پوهه راکړې ده، بې شکه ته لوی پوی او د لوی حمکت خاوند یې.

الله ج ادم ع ته حکم و کړه چې فرښتو ته د دنیا څېزونو نومونه سره د ګټې (فایدې) او تاوان (نقصان) و ښایه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله العظیم و ويل په پټو شیانو علم (علم غیب) يوازې زما ستاين (صفت) دی، زه پوی وم چې ادم ع د ځمکې د خلافت لايق دی، دا ستاسو ستاين نه شي کېدلی، خلافت په تنظیم کېږي او تنظیم بې د پوهې نه نه شي کېدلی، ستاسو په ښکاره او پټه زه پوی (عالم) يم، زما پوهه په هر شي باندې شته.،، (سيد روح الله ، ۳۰ چوپړی)

په دې پوښ (قضيه) کې دا ترمه چې پښتو ژبه الله العظيم له نورو ۱۰۰۰ ژبو (اوس پېر کې ۶۵۰۰ ټولې ژبې په پيني شتون لري.) سره چې ادم ع ته يې پرې پوهه ورکړې وه په اسمان کې، يادې وې او ملائيکو ته يې پرې روزنه ورکړې وه. ۷،۷۳۱ (اووه زره او اووه سوه او يوه دېرش) کاله وړاندې پېر کې د ادبني په ورځ د.

نوموړی پیپخلیک د پښتو ژبې د ژوی (انسان) ابوالبشر ادم ع په اسمان کې ګرېدلی نېټه ده.

د شیانو نومونه يې اخستې دي او د هغو ګټنې او د تاوان ځخه يې فرښتو ته ښوونه کړې او نوموړی پيخليک يې د پښتو ژبي په اسمان کې د زوکړې موده ده.

او زما ځرګندول چې رونبوي کتنه داسې چې ۷،۶۰۱ (اووه زره او شپږ سوه او يوه) کاله وړاندې ابوالبشر حضرت ادم صفى الله د سرنديف په غره راښکته شوی دی.

ادم ع ,, ۵۰۰ کاله ،، (سید روح الله ، ۳۹ چوپړی) مجرده و او يوازې په يوازيتوب کې پر دغه ځمکه او سيمه ګرځېده، په دې پېر کې يوازې دوې تنه په پښتو ژبه او پښتو پوهېدل.

په عرفات غره (جبل نور) کې له ادم ع او حوا د يوه ځای کېدو ځخه ورسته، ۴۳۶ کلونو کې د حوا له نس ځخه,, ۱۲۰ ،، (حيات ادم، ۶۱ چوپړی)، (برهان دين، ۲۰۰۶م کال، ۴۹چوپړی) زوزان زوکړه شوي دي، چې د دوی له مرګ ورسته د دوی مسیان او کړوسیانو ګنه ګونه ,, ۴۰،۰۰۰ ،، (ابن کثير، ۷۵۱ لېږدی، ۹۶ چوپړی) ، (برهان دين، ۲۰۰۶م کال، ۴۸چوپړی) تنه وو ۷،۱۶۵ کاله وړاندې.

د ادم زوی شيث ع له پښت ځخه يې پښتون پښت پيلېږي، د شيث ع رښتې اولاده ده، چې پښتو ژبه يې سينه په سينه خپل زوزان ته رسولې ده، غيرت، مېړانه، عزت، پت، ابرو، کمزوري ملاتړ، زوزور نه ملاتړ، کورنی ژوند، له يوې ناروغی پيداشويو جوړو نکاح نه کول، عدل، خلافت (مشري)، امانت ساتل او د يوه الله عبادت يې پښتو وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او خپل پښت ته به يې په لمپاکا لورې سېمه کې پښتو ژبه (پښتو ابېځې، ويکي يا وی، غونډ او غونډلې) يادولې.

زموږ وګړو هم په پيل کې د شيانو انځورونه کارل.
کله چې حضرت ادم ع پر ځمکه مېشت شو، نو ليک يې هم پيل کړ، تر ادم صفي الله وروسته د هغه اولاد هم په خپلو منځو کې ليک کارولی دی او پرله پسې ډول تر اوسه رارسېدل دی.

اسلامپوهان په دې نظر دي چې ادم ع په خپلو ګوتو ليکنې کړې دي. ترهغو ورسته د شيث ع اودی اښنوښ (اخنوخ يا ادريس ع)، چې د ادم ع پردی کېږي، د ليکانې (قلم) په وسيله په خپلو ګوتو د پښتو ژبې ليکنې کړې.
په دې سېمه به چې کله ژوند کړ وو، زوزان ته به يې د پوهې علم زده کولو ۷،۴۵۳ کاله وړاندې، چې دی ۲۰ کلن و، له ۲۸۸ کاله ورسته بيا ادم ع مړ شو، او دی بيا ۵۷ کاله ورسته د ادم ع له مړينې څخه الله العظيم اسمان ته پورته کړی دی.

يوازې له نن ۲۰۱۷ زېږدی څخه ۷۶۰۱ کاله وړاندې ابوالبشر او د هغه مېرمن بي بي حوا په ځمکه کې هم دوی دوې تنو انسانانو شتون درلود؛ دوی دواړه د پښتو ژبې په ابېځو، ويکيو، غونډونو او غونډلو پوهه ياده کړې وه. په ځمځو، ډبرو او چوپړو باندې په نړۍ کې ۲۵ ډوله خط ليکل کېږي، د ټولو لرغونوالی په رښت کې له ۷۶۰۱ کلونو څخه نه اوړي.

پښتنو د شيث د پلار امانتي بکس له تورې څخه ډېسې بڼه توري جوړولې او د پلار د تورې درناوی يې کوو، د بريا د بخت له پاره يې ترې ګټنې اخستلې، لورا لور به يې ځان سره ګرځوله، کله دلته، کله هند کې، سوريه کې او کله مصر کې.
۶،۰۱۷ کاله نن څخه وړاندې يې مسو څخه ژويو ګټه پورته کړې وه. په لمپاکا کې د زيارت کلي بنګي بڼګي (بنګي باغچې) سر ته خاورو لاندې ښار کې له ميسو ويلې کولو څخه چړې او سپين موټې او د کاله لوښې بوړول (جوړول).
ماران (لنډۍ)، ټپ (ټپي)، ټيک (ټيکۍ)، تورې (مصرۍ) يې پېژندلې.

په لرغون پېر کې ارامي ليک څرنګوالی او ليکنې بڼه ښه په درځ کې له ۵۰۴۴ کاله پخوا څخه دغه بڼه پښتو پېيلې بيخليک لري.
د بودا کتاب ۲۴۲۲ کاله وړاندې لومړی زوړ کتاب دی رکويدا چې ډېری برخه يې لمپاکا (لغمان) او باميانو کې بودا کښلی دی.
په زړه پښتو کې زموږ زوړ ليکی ملنډا پاڼو دي، چې د هغه له ليکلو څخه ۲۱۰۶ کال کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملنډا پاڼو ګندهارا (له کابله تر ګوادره) چې له سلو ۷۰٪ لمپاکا او له سلو ۳۰ ٪ پېښور سيمه کې ليکل شوی دی.
چې د پښتو ژبې ډېری ابېڅي، وی، غونډ او غونډلې په کې شتون لري.

د ټاټوبي تر پېژندل کېدو او بنسټ اېښخو دو پورې په ليکلي بڼه ډېر کتابونه په ټوله نړۍ کې شتون نه لري، د ميرځمنو له لوري تری تم، سوځول شوي او ورل شوي دي.
په ليکلې بڼه هېڅ شتون نه لري، پرته له پورتنيو دوې وو ليکي څخه، د افغانستان ملي ارشف په ځينو لرغونو ورځ پاڼو کې چې ۱۲ يا ديار لس پاڼې کېږي، له دري ژبې سره ګډ مندل کېږي چې د عبدالرحمن خان واکمنۍ پورې يې پېخليک غځېږي چې دوی دغه خوندي کړي دي.
نور په کښلي بڼه چې له لاسي کښلو څخه شتون لري او له پښتنو پېيلنو او پېيلنې، پښتنو او پښتنې ځلمو او پېغلو، ورو او زړو، کوشنيانو او لويانو له خولې څخه يې راټولې کړي او خوندي کړي دي.
چې د کښلو لړليک يې په لومړي ټوک ۱۴. پراګراف د کچې اندازې کې پر له په سې په ليکه کړي دي.

ادم او حوا نومونه دي زموږ د پلار او مور، ادم (لومړی سړی، د لومړي سړي نوم دی) د پښتو ژبې ريښه داسې ده، د ابېڅي د څپو له مېچې څخه دوې څپې لري، لکه:. اه او بله يې دم (اه + دم)، چې اه يا آه رټ ځواب د منلو، حاضر ځواب ورکول، په سر سترګو، د سوبتيا غږ، لبيک:. زما پلار کاله کې ما ته غږ کوي. وايي: صفي الله!؟ زه ورته ځواب کې وايم: اه.)
د پښتو ژبې د غږ پوهنې له پامه يې تر ششنې لاندې په لاندې بڼه نيسو:.
ځکه دی زموږ پلار دی، په رښتنې مانا يې پېژنو، الله ورته زموږ ژبه، زموږ دود، د ژوند تګلار، غوره پام، ليد، ژويتوب (انسانيت)، خلافت، مشري د زمکې ورکړې وه، ځکه دی لومړی سړی دی، يا پيلنی انسان يا د انسانانو پلار (ابوالبشر) دی.
زموږ د پښتنو پلار چې پښتو ژبه کې نوم ادم دی، هغه خپل جوړونکی (پيدا کوونکی، تخليق کونکی، خالق، رازق، مالک، بر، الله ج) ليدلی دی.

ژبه، پام، اند، وند، انګېزه، ژوند، ليد او د پالنې دود يې ترې زده کړی دی.
په ختا او ګناهونو يې ورته توبه کړې ده، په خپله ژبه يې ور ته ويلي:.
,, [قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ] و ويل دواړو (ادم او حوا): ای ربه زموږ! ظلم کړی دی موږ پر ځانونو (نفسونو) خپلو، او که ته بخښنه (مغفرت) و نه کړې ته او مهرباني (رحمت) و نه کړې ته پر موږ؛ خامخا شو به موږ هرو مرو (خامخا) له تاوناينو (زيانکارانو).،، (افغانستان د عالمانو علمي استازي، ۱۳۲۳ لېږدی، ۹۱۴ چوپړی)، (افغنستان د عالمانو علمي

(c) ketabton.com: The Digital Library

استازي ۱۳۶۰، ۹۱۴چوپړی)، (افغانستان د عالمانو علمي استازي ۱۳۷۲، ۸۵۶ چوپړی)، (افغانستان د عالمانو علمي استازي ۱۳۶۰، ۴۶۲ چوپړی)

او الضحاك بن مزاحم په خبره چې دا
,, (ربنا ظلمنا أنفسنا وإن لم تغفر لنا وترحمنا لنكونن من الخاسرين)
دا هغه خبرې دي چې ادم پورې اړه لري او خپل رب ته یې ویلې دي.،،
(ابن کثیر، ۷۵۱ لېږدی، ۱۵۳ چوپړی)
د اعراف اووم سورت دی، او په نزول کې نهه دېرشتم سورت دی، له ص سورت څخه ورسته نازل شوی، د ایت ګڼه یې ۲۳ دی. رسول الله ص ته دا جبرایل امین په مکه مکرمه کې ویلي دي، د کوران (قران) پاک په اتمه سیپاره کې شتون لري.

له دې څخه کره څرګندېږي چې انسان له ټولو څخه وړاندې، الله، ځان، میوې، اوبه، ونې، بوټي، فرښتې، خواړه، کالي، ختې، جنت، ځاځ (ظلم)، ته، دا، هغه، دوی، مهرباني، بخښنه، مور، ویل، تاوانیان، ځمکه، او هغه شیان چې په نقلي او عقلي بڼه په پیل پېر کې د انسان ورته اړتیا وه دا ویکي زده او یاد وو.

ادم لومړی ښوونکی د ژبو او شیانو و چې فرښتو ته یې زدهکړه او پوهه ورکوله او ورکړې ده.
ادم او حوا ته په پښتو ژبه او د نړۍ په ټولو ژبو پوهه الله ورکړې وه، د ټولو ژویو د ژبې زېرمه له یوې ټاکلې القا شوي ذهن پوهې څخه سرچېنه اخلې، د دې له پاره د چې د ټول پنډوسکي ژوندګړو ژبې یوه تر بل سره ډېرې ربښې لري.
په ځانګړې بڼه زموږ اریاني ژبه پښتو له ټولو ژبو سره ډېرې نږدې ریښیزه تارونه او اړیکې سره لري.
هر ابېڅی، غونډ، غونډله، غبرګغږونه او غږونه یې سره په ټوله کې په علمي بڼه پرتلنه کړو دا به کره و مومو، زما خپله دا نظریه همداسې ده.

د ادم له اه + دم (اه : په دې بڼه و ویل ,, آ ،، شي لکه د عربي ژبې زور لورنکی الف، کوشنی مد، لږ ډېر اوږدول د ۳ الفو برابر، ,, اٰ،، اوږ مد چې اړین به یې اوږدوې تر ۶ الفو پورې ,, آ،، او اوږ مد چې نه اړین به وي ,, آ،، نه یادوم).
بویمه داسې هم نه لکه د پښتو اه! او اه پارنویکی لکه یا د غږلرونکو ابېڅو د تمرین.

۱. اه! بخته رابیداره شه کنه؛ اه! بخته راته نه بختي کېږي. یا د اېنګلېسي ژبې (Ah!).

۲. اه؟ د نه پوهېدلو کمتون (ته د چا اواز نه اوري چې هغه درته څه وایي، یا ته پام کوي چې په سمه بڼه دي وا نه وربده، ورته وایې. اه؟)، (Huh?).

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. اوه؟ هم نه لکه یوه سرغندوی، ډاکټر، انجینېر، شیخ، اتل، سندرغاړی، یا کوم سرغندوی تن چې ستاسو چارپېریال ته در شي په لیدلو یې تاسو و وایئ. اوه؟ دا دلته، (Oh?).

۴. اوه. هم نه لکه تاسو په یوه روښانه کېدونکي ځېز چې وړاندې د هغه له ساکټ اېخښو ځخه هغه روښانه شي او تاسو و وایئ، اوه. (Oh.).

۵. آه! هم نه لکه څوک چې په کوچ باندې یا چرچوبي باندې ډېر وخت ناست وي، چې ترې پاسېږي وايي آه. یا د اېنګلېسي ژبې (Ahh!).

۶. او. پارنویکی، چې د ډېر سله رحمۍ او خفګان څرګندولو له پاره یې وایو، لکه ښه سپی مردار شي چې وې وینۍ وایئ او. یا لکه د شوې ونې له ګړي ځخه مو د ښارو بچي ټول و خوري او مړي یې لاندې را وغورځوي، د ښارو د مړي بچو په لیدلو وایئ، او. یا د اېنګلېسي ژبې (Aw.).

۷. او! پارنویکی، چې د درد په وخت کې یې وایو، لکه د کوټې ور کې مو ګوتې ونښلې وایئ، او! یا د اېنګلېسي ژبې (Ow!).

۸. اه اوه. پارنویکی، چې د خنډ او د وېرې په وخت کې یې وایو، لکه په دې باندې موږ پوهېږو چې خنډ یا وېره کې و لوېدو، اه اوه. (Uh-oh.).

۹. اووه! پارنویکی، چې د اریانتیا په پېر کې یې وایو، لکه د ښنلو کاپي په پیله کې مو مچ و لوېږي، اوهه. (Ooh!)، له اووه (۷) سره زورنه کې توپېر لري، په اووه کې ډېره زورنه په دوېیم وي (و) ده او په اووه کې په هې (ه) زورنه ده.

۱۰. اووی!(اووپس!) پارنویکی، چې د خنډ پیدا کولو په پېر کې یې وایو، لکه له چای ځخه ډکه پیاله په غولي کې په پښه و وهو او ټول ټغر پرې ناولی کړو، اووی! (اووپس!) (Oops!).

۱۱. اه اوه. پارنویکی، چې د خنډ او د وېرې په وخت کې یې وایو، لکه په دې باندې موږ پوهېږو چې خنډ یا وېره کې ولوېدو، اه اوه. (Aha.).

۱۲. بو! پارنویکی، چې د کوم تن د وېرولو په پېر کې یې وایو، لکه د کوم تن شاته غلی کېږي پټ او یوه دمې ورباندې غږ کوي، بو! (Boo!).

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. اا. پارنویکی، چې د نه (یه) ځواب له پاره یې وایو، لکه تر اوسه پورې دې دا لیکی لوستلی دی؟، اا. (Uh-uh.). په دې بڼه غږ لري، لکه په ډډ کې دوې د ډې (ډ) ابېڅې خوا په خوا راغلې، په اا (نه، یه) کې دوې د اې (ا) ابېڅې خوا په خوا راغلې د لومړې ټوله هوا په تالو کې ساتل کېږي او خوله ډېره وازېږي، او په دوېیم ا کې بیا هوا په خوله کې لږه خو په ستونې کې ویل کېږي او ژبکی لړزوي.

۱۴. اه هه پارنویکی، چې د ، آ، او، هوکې او هو له پاره یې وایو، لکه زه درته په غوږکي زنګ وهلی شم، اه هه. (Uh- huh).

په دې بڼه چې ,, ا ،، یوازې اې په بڼه د پښتو لومړي ابېڅې په بڼه غږ نه لکه ,, اې یا ا،، نه. هغه چې د هې ابېڅی ترې لرې شوی یا نرمه ,, ه ،، ترې لرې شوې وه. د دې له پاره اړېنه ده چې نرمه هې یا ,, ه،، توپیر چې کوم ځای کې ترې ګټنه اخستل کېږي، ابېڅو کې او په کوم ځای کې نه اخستل کېږي. تر شننې لاندې را ولو، لکه څنګه چې راپور شوي د زیار په زیار.

,, د ه (هې) ډولونه:. د واوېلې (غیر ملفوظه، نه لوستونکې) هې او کنسوننټې (ملفوظه) ,, ه ،، توپیرول په کار دي.
په دې ډول:. په (دویم) ډول کې د واوېل (فتحې، زور) په توګه غورځې.
په (نهم) کې د کانسوننټې (ملفوظه) هې په توګه پاتې کېږي.
د (نهم) بنسټ (نه-) دی، مانا دا چې ړومبی هې (ه) یوه کانسوننټ دی او دوېیمه هغه یوه واوېل.
(اووه- اووم، پېنځه- پېنځم ، یوه - یوم ... .) هم په همدې لړ کې راځي. د معیاري لیکلارې او لیکدود پر بنسټ، ,, دوه،، په ترکیبي شمېر نومونو کې هم واوېلې پایله هې (ه) له لاسه ورکوي، لکه: دولس، دوویشت، دودېرش، دوڅلوېښت، دوپېنځوس، دو شپېته، دواویا، دواتیا، دونوي، اوښتې یا مفیره بڼه یې هم هغه پایله له لاسه ورکوي (د دوو).
په دې لړ کې د ,, درې ،، هغه هم تر ,, درېو،، ,, درو،، کره راځي.
نور واوېل پای یا خپلواکپای شمېر نومونه (- ي -) غواړي، لکه:
درې- درېیم، اویا- اویایم، اتیا- اتیایم، نوي- نوي یم یا نوییم؛ ,, څویم،، هم تر ورته دوې یا قاعدې لاندې راځي.
کنسوننټ پای هغه خو په هر ډول، اړونده پایله (- م) سیده په ځان په سې نښلوي، لکه: څلورم، پېنځم، شپږم، اتم، لسم، شلم، دېرشم... سلم، زرم، مېلیونم... . پر کنسوننټې یا معدوله (و) پایته رسېدونکې شمېرې هم په دې لړ کې راځي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه: يوم، سلم، يوسل يوم، دوه سوم، دوه سوه يوم... ، زرم، يوزر يوم، مېليونم، يو مېليون يوم... . ؛ که (سووم) او (يووم) هم وکښل شي، باکه نه شته، خو د اسانی او لنډون له آرونو سره ټکرېږي.
زور – پای ,, هي لکه:. اره، اړ ،، او زورکي پای ,, هي لکه:. زړه ،، شمېرې هم د دغو واوېلونو تر غورځوني ورسته تر ورته قانون لاندې راځي، لکه: دوه، دويم، پينځه- پينځم، اووه- اووم، نهه، نهم، دوه سوه، دوه سوم ... .
ځيني پښتو ښځينه نومونه چې له مهال تېرېدني سره يې په ټوليز(عام) يا ګړدودي ډول لنډون دود لري، کې دی شي، د سپما يا نه سپما له پلوه لږ څپېز او ډېر څپېز و کارول شي،
لکه: لار (لاره) يا ليار (لياره)، لوېښت (لوېښته)، څنګل (څنګله)، مټ(مټه)، منګول (منګوله)، لېښ (لېچه)، خپر (خپره)، مېرمن (مېرمنه)، بن (بنه)، لمن (لمنه)، ستن (ستنه)، برستن (برستنه)، درغن (درغنه)، خبر (خبره)... . ،،
(مجاوير، ۱۳۸۸ لېردی، ۲۸۱ چوپړی)

,, د يې ,, ی ،، ډولونه:. د کره ليکنی پښتو يې ,, ی ،، ګانې شپږ دي:. دوې يې (ې،ي)، خپلواکي يا کنسوننټي دي، دوې يې غبرګغږې يا دېفتانګي ,, ی، ئ،، او يوه يې نيمواکه يا سيمي سيمي واوېل ,, ي ـ ،، يا ,, ـ ي ـ ،، او شپږمه ,, ئ ،، له آره د ,, ی ،، تش يوه ليکيز ځېل يا ګرافيمي وارينټ دی او د لومړي ډېر ګړي کړ (جمع مخاطب) له پاره راځي.
همدې کبله ورته فعلي زورکيواله ,, ئ ،، وايي.
دغه شپږ واړه يېګانې (ياګانې) له اړوندو بېلګو سره په لاندې ډول ښوول کېږي:.

۱. اوږده يې (ې)، لکه: خدای دې ادې له هرې ناوړې پيښې لرې لري.
۲. لنډه (ي)، لکه: ښادي، خپلوي، وداني، وراني، خېښي، تربګني.
۳. نرمه يا زور واله يې (ی)، په بله وينا، هغه بې ټکو يې (ی) چې تر مخه يې زور (فتحه) - ,, لرګی،،؛ اې (ا، الف) ,, ځای ،،؛ اوږد واو(وې، و)- ,, ښارندوی،، يا لنډ واو (وې، و)- ,, بوی،، وي، نورې بېلګې يې لکه: نری، سړی، ځای، خدای، وری، لوی، ښکارندوی، خوی، بوی.
٤. درنه يا زورکيواله يې (ی، ئ)، لکه: نړئ، کړئ، ډوډئ، څوکئ؛
٥. په کړ (فعل) کې، لکه: ډوډئ و خورئ، ښه کوئ، بد مه کوئ.
٦. نيمواکه يا سيمي واولي يې ,, ي ـ ،، يا ,, ـ ي ـ ،،؛ لکه: يون، ياد، بيا، بېديا، يو، يوه، يور، دويم... .،، (مجاوير،۱۳۸۸ لېردی، ۲۸۱ چوپړی)

,, پښتو ژبه د عربي، پارسي، انګرېزي... . پر خلاف (پېښ، زېر او مد) هېڅ نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو د پېښن پر ځای (و)، د زېر پر ځای (ې) او د (آ) پر ځای (ا) لیکل کېږي او په کار دي: بېلګې يې:

پارسي (پېښن):.
پل، ګمان، ګمارل، ارزګان، ارګون، کنر، کندز، کلتور، ترک، مغل، ترکمن، ترکيه، ازبک، رمان، ارګان... .
پښتو (و):.
پول، ګومان، ګومارل، ورزګان، اورګون، کونړ، کوندوز، کولتور، تورک، مغول، تورکمن، تورکيه، اوزبېک، رومان، اورګان... .

پښتو ژبه د عربي، پارسي، انګرېزي نا کره او کره ويکيي دي.
خو د عربي، پارسي، انګرېزي ژبې ليکلار کې چې په کومه بڼه دي، په همغه د عربي، پارسي، انګرېزي ليکلار دي ليکي، الته کره راځي، خو پښتو ژبه کې کښل ناکره راځي.

لښ، لمړی، کچنی، کچنی، ګل، ګل، خم، خرما، تخم، ختن، وائي، وائي، البيت الله، رئيس، اروپائي،لائق، دګن، دِموکريسي، خُله، آئين آسان، آرام، آزاد، آباد، آدم، ګله، هِلمند، دِموکراسی، تاجکستان، انګلستان، برلن، سک، ژورنالست؛ ,, ددهه، ددي، ددې، دده، ده، دهه، وه، وهه، ؤ،، نارينه ؤ، اړتياؤ، يوه تن وو، ساه، ساګانې، ځاه، ځاګانې، ګیاه، دستګاه، دستګاګانې، بېګاه، ګازرګاه، خانقاه، تراه، تيراه، پناه، پوپناه، تنخاه... .

لوښ، لومړی، کوچنی (کوچ نی)، کوشنی، ګول، ګول، خوم، خورما، توخم، خوتن، وايې، وايي، بيت الله، رييس، اروپايي، لايق، دکن، ډموکريسي، خله، ايين، اسان، ارام، ازاد، اباد، ادم، ګيله، هېلمند، دېموکراسی، تاجيکيستان، اېنګليستان، برلين، سېک، ژورنالېست، ,, دده، ددې، د دې، د ده، د، ده، و، وه، وو، نارينه وو، اړتيا وو، يوه تن و، يوه تن وه،،؛ سا، ساوې، ځا، ځاوې، ګيا، دستګا، دستګاوې، بېګا، ګازرګا، خانقا، ترا، تيرا، پنا، پوپنا، تنخا... .،، (مجاوير،۱۳۸۸ لېږدی، ۲۸۱ چوپړی)

يوه ځای ليکل او جلا ليکل:. د ژبپوهنيزې قاعدې له مخې تول ژبني توکي يا واحدونه سره بېل بېل ليکل، په بله وينا، د اړوند ليک سېستم له شونتيا سره سم، تر وسې وسې جوليز يووالی (لفظي وحدت) له مانيز يووالی (معنايي وحدت) سره غاړه غړې کول په کار دي.
که هغه ازاد وييکي (پارتيکلونه (particles وي، لکه: سربلونه + وستربلونه (prepositions + ospositions): په، پر، تر، د، له، سره، کې، پورې، ته...

(c) ketabton.com: The Digital Library

.؛ یا اړیکوییکي یا ارتباطي حروف (conjunctions): چې، که، او، هم... .؛ او یا ساده نومونه، صفتونه، شمېرنومونه او ضمیرونه وي، لکه: کور، غر، لوی، سپین، یوه، دوه، زه، ته، دی، دا، هغه... .؛
یا فعلونه، لکه: تلل، خوړل، ځي، خوري... .؛ او یا ترکیبي او اشتقاقي وییونه (لغات) وي، لکه: کټمل، پوهنمل، پوهنتون، مرستون، خپلمنځي، خپلچاری، خپلخوښی، ځانساتی، تلپاتې، پښتونولي، پښتونخوا، ولسمشر یا هېوادمشر، تاوتریخوالی، بنسټپال، بېلتونپال، منځلاری، ترهګر، کتابتون، ټولپوښتنه، ټولوژنه، بلوژنه، ځانوژنه، ځانمرګی، سرټکی(سرټکي)، منځټکی، پایټکی، لیکلړ، لیکلار، لیکلارښود، لیکدود، پایلیک، لمنلیک، نوملیک، بریلیک، برخلیک، برخوال، پازوال (موظف، مسوول)، پانګوال، پانګواکي (سرمایه سالاري، اپمپریالېزم)، ځمکوال، ځمکواکي (زمین سالاري، فیوډالېزم)، ځمکسمون (اصلاح ارضي)، سمونپال (اصلاح طلب)، ژبپوهنه، ټولنپوهنه، لرغونپوهنه، وییپوهنه، وییپانګه، وییزېرمه، سونتوکي، لرغونتوکي، مخبېلګه (ماډل، مودل)، مخورمند (پیشداوري)، مخنیوی، مخکتنه، کتنپلاوی، لاسلیک، لاسلیکول - لاسلیکېدل، لوستلیکی (درسي کتاب)، مخامخول- مخامخېدل، وړاندیز، وړاندوینه، وړاندېینه، ترینکوټ، لوبغالی، لوبغاړی، لوبډله، پایلوبه، پایېنه... .

په دې لړکې له نومونو او کړونو سره د وړو توکیو یوه ځای لیکل سم نه دي، لکه: لخوا، لما، ندی، پدې توګه، لدې سره، پکور (کې)، پخپل (هېواد کې)، غزنیته (ځم)... .، نخورم، نخوري، نکوم، نکوي، نلرم، نلري، نشم، نشي، شویدی، مخوره، مکوه. ...

پخوا (قبل، قبلا)، پخپله(شخصا) ځکه سم راځي چې خپلواک وییونه(قیدونه) دي، ځانته - ځان ته او مخکې- (په) مخ کې سره هم په ورته دلیل توپیرېږي.

,, بلخوا،، له ,, یوه خوا،، سره د اړیکوییکو په توګه، لکه (له پاره، پکې، نشته...) همداسې یوه ځای دود موندلی او کره ګڼل شوي دي.

یوه لړ وییکي سره په خپلو منځو کې یا له خپلواکو توکیو سره ځکه یوه ځای لیکل کېږي چې د یوه یوازېني چار یا مانا له پاره سره په غونډله (جمله) کې تل پرله، پرله پېیلې راځي، لکه: پکې (درآن)، همدا، همدغه، همدی، همده، همدې، هماغه یا همغه، همهاغه یا همهغه، همداسې، هماغسې یا همغسې، همدارنګه، منځته راوړل، منځته راتګ، رامخته کول، لاسته راوړل، لاسته راوړنه، پایته رسول، له پاره، نه شته، یا په (سترې مشي، خدای مکړه یا خدای دې نکړي) غوندې ګړنو او څرګندنو کې وییکي (مه، نه) له کړونو سره یوه ځای لیکل هم همداسې درواخله!

(c) ketabton.com: The Digital Library

که نه، د ټوليز دوی يا عمومي قاعدې له مخې د غه دوه توکه له کړ سره نښلول سم نه دي او بايد جلا و ليکل شي، لکه: نه خورم، نه خورو، نه کوم، نه کوو، نه لرم، نه لرم، نه شم کولی، يا کولی نه شم، و نه شم کولی، را به نه شم، وابه نه وړم... . دلته کې دی شي، د ليک اسانتيا له پاره يوه نيمه بېدويي يا استثناء و منو، لکه پاس په يادشويو، او يا په (وانخلم ، رانغلم ، رانغی، خدای مکړه) غوندې دودو بېلګو کې.

له اوسنيو کمپيوټري اسانتياوو او بيا د ,, يوې- کره پښتوليکلارې ،، دننه د ټولمنلي کره پښتوابېڅې پر بنسټ له رامنځته شويو کيبورډو سره په کارده، د هرې کرښې يا غونډلې دننه په يوه يوه وت (Space) سره د بېلابېلو لويو او کوشنيو توکو تر منځ ليکنی بېلوالی او څپلواکي ښه ترا سمباله کړو.

دلته يوازې د نښلېدا يا نه نښلېدا خبره نه، بلکې د بېلابېلو لويو او وړو توکو ترمنځ هماغه يوه برابر وت (Space) په پام کې نيول په کار دي.
د ساري په ډول: د، او، خو، نو، نور، پر... . که سره نښلي هم نه، خو له هماغه لګولي عربي سېستم سره سم يې تر منځ ټاکلی وت يا واټن (Space) ورکول اړين دي، که نه، ژبپوهنيز اَر نه پرځای کېږي او ګډون (التباس) رامنځته کوي.
په دې توګه مخني توکي سره داسې و نه کښل شي، لکه: د،او،خو،نو،نور،پر...).
هرګوره تر ليکنښو وروسته (نه تر مخه) هم ټاکلی وت غوره ايسي، سره له دې چې ژبپوهنيزه اړتيا ورته نه شته.

د ده له نومونې سره سم ,, نوي کمپيوټري پښت،، دومره زغم او زړه غټاوی وربښلی چې د څلوېښت کلن غورځنګ ټولې ستونزې او ستومانۍ يې ځنې هېرې کړې دي.
کمپيوټري نومونې، لکه: برېښناليک (د زيار په سمون (برېښليک)، (ايمېل)، وېبپاڼه (د زيار په سمون ووبپاڼه)، (وېبسايټ)، ګورتپاڼه (وېبلاګ)، نړيجال (انټرنېټ)، راکښنته کول (ډاونلوډ)... . لاځه چې زرکلن پارسي- عبري اونۍ نومونه (جمعه، شنبه، يکشنبه، دوشنبه، سه شنبه، چهارشنبه، پنجشنبه...) يې هم پر(ادېنه، پيلنۍ، يوهنۍ، دوهنۍ، منځنۍ، څلنۍ، پينځنۍ) نۍ (هفته)، يوه اونۍ اووه ورځې ده، راواړول او رادود يې کړل.

خپلسرې رغاونې يوه خوا ټکر (Accident) رامنځ ته کوي او بلخوا بياځلتيا يا تکرار .(Duplication) ټکر په دې مانا چې يوه رغاونه وار له مخه شوې او سمه ارزول شوې هم وي، له ناخبرۍ يا ناګارۍ څخه يې دوېيم او ان درېيم انډول يې هم رامنځته شي، لکه: پښويه (ګرامر) چې له څه له پاسه يوې پېړۍ راهيسې له راورتې او بېليو رانيولې تر صالح محمد کندهاري را اخېستی او کارولې ده. خو يوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نيم اماتور، سرور وکيلي څو کاله مخکې ,, ژبدود ،، را اېستلی او زما خپل شاګرد محمد اغا شېرزاد همدا اوس، اوس تر سرليک لاندې په يوه ليکنه کې ,, ګړدود ،، کارولی دی.
د دې بېلګې هم کمې نه دي چې ډېر خپلسري وييرغوونکي لا تراوسه د ,, - Logy ،، زباد شوې پښتو انډول ,, -پوهنه ،، د پارسي ,, -شناسی ،، په پيښنو پر ,, -پېژندنه ،، اړوي، لکه په ژبپېژندنه، ټولنپېژندنه، لرغونپېژندنه... . کې او له دې سره يوه ناکره دوپلېکېشن رامنځته کوي. په دې وروستيو کې چې افغان چارواکو له لسيزو، لسيزو کره دود شوې ,, ښوونه او روزنه ،، پر ,, پوهنه ،، اړولې او د ښوونې او روزنې وزارت د پوهنې وزارت اړولی، يوه بېځايه ديني رياکاري بلل کېږي، حال دا چې د لاتين (Education)عربي انډول ,, تعليم و تربيه،، ده؛ پارسي ,, آموزش و پرورش،،... دی!

د ټکر(Accident)، لکه: ,, کاليزه ،، پر ,, کليزه ،، بدلول، حال دا چې کليزه نړدې يوه پېړۍ د ,, تقويم ،، له پاره رامنځته شوې چې له فونېتيکي دوی (قاعدې) سره سمه يې پايله غورځول شوې او کاليزه لږ تر لږه له نيمې پېړۍ راهيسې بره خوا رامنځته شوې ده او کوزه خوايې ترې (الف) غورځولی او يوه شمېر برنې يې هم نن سبا پېښې کوي!.،،

په روان پېر کې د نوي او کره پښتو ليکلار له پاره تر ټولو غوره لاسته راوړل شوی، په نوي علمي څېړنو ولاړ، ګڼل شوی او منل شوی ليکدود او ليکلار غوره دی، نوی پېر پښت ورته له روان پېره اوږه ورکړي او پرمخ يې وې سي، زما په اند لکه څنګه چې زيار رونوي او د هغه څرګندول چې رونوي کتنه داسې.

کره او روغ سپينې ته را و ځي. بل لوري ته په ځينې ځاينو کې که چېرې په يوازې او يوازې بڼه له پينځه لورو څخه، د مخېلوری؛ د شالوری؛ کيڼلوری؛ ښيلوری؛ منځلوری ليد (ويژن) پام وند او اند و لرې.
ټولې وی، غونډ او غونډلې مخې ته پر مېز کېښودل شي، لږ تر لږه ۱۰۰۰۰ زره چوپوړې.
بيا به نور هم نوي پېر ته د دې پيله ساده برابره کړې. چې ځينې شيان او ويکی ترښتې او بېلښتې، ګډ او بېل کمتونونه لرې.
دا په دې مانا نه دي چې ټول ناسم دي، خو د دوی کښل په تېروتنې سره د ابېڅو تر منځ په زورنه کې بېلوالی لري، دانو داسې نه ورته نه شو ويلی. د دې له پاره چې د کچې ګنه يې ډېره لږه ده چې په دې پوښ (قضيه) کې ځای کړم،
لکه :. د ددې، پکې، نشته، له پاره، وو، و، د، ده، زوروالـه هې ,, ه ،، او زورکی والې ,, ه ،، غورځول، له وت څخه ګټنه، غبرګغږې يې (ۍ) سيميواوېل څخه روغه ګټنه نه اخستل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه:. پکه جلی، غټ پکه، پکې انجونې، غټې پکې، ځینې عیبونه په کې (پکې) کې شته؛
له پاره ښه ده؛ شته، شته او نه شته، نه شته (نشته)، د دې، ددې (ځناورې ټولنوم)، سړي وو، سړی و، پېغله وه، د پېغلې پېیلې؛ د ځلمي کار کار و کړ؛
دوې افغانۍ د بانګ په اوسپنېزو پیسو لیکو؛
هره یوه یې په شپاړس افغانۍ مصرف د وټېز چورلېځ له پاره بوړ وو، له هر وییکي، غونډ او غونډلې په سې جوښت اړین کامه، ټکی او بله د لیکدود نخښه و کارول شي.
یوه وت واټن باید و نه لري. د وت کارول باید روغ وي.
لکه ناکره بڼې یې (ټولې غو نډلې ابېڅې ، غونډ ، و ییکي،او زورنې لري .)
داسې کره راځي (ټولې غونډلې ابېڅې، وییکي، غونډ او زورنې لري.)
سړیٓ یه!، سپوږمیٓ یه! نړیٓ وال، پینیٓ ییبره، غونډیٓ ټال، نړیٓ جال کې د غبرګغږې یې (یٓ) غبرګغږ و ساتل شي، یٓ ترې و نه غورځول شي.
داسې ناکره راځي:. سړیه! سپوږمیه! نړیوال، پېنییبره، غونډیټال، نړیجال... .
ګڼه :. یوه، دوې، درې، څلور، پېنځه، شپږ، اووه، اته، نهه، لس ... .، که غورځېدلې زوروالله او زورکۍ واله هې په لاتیني ابېڅو و کښو کله د کمپیوټر او نړیٓ جال په ژبه نو سر در دی ببخې ډېره وي، چې په کمه بڼه له خولې څخه ویل کېږي په همغه بڼه یې باید و لیکو.
لکه:. د (Dah, The)، و (Wah) اړ(Arah)، اووه او اووم (Owah and Owam)، نهم (نه هم، Naham) یا دویم، دوېیم (Dwayam, Dweyam) او لسم (Lasm) ، یوه لس (یولس کې د هې په غوځېدو سره زور په وې ,, و ،، راشي یا زورنه په واو راوړل شي. زورنه په یې ,, ی ،، را نه شي، لکه لاتیني یو U) دوې لس یا دوه لس (دولس، د پارسي دو په بڼه و نه لوستل شي).
بله دا چې یو ده یوه ګڼې (شمېر یا حساب) تر منځ توپیر و لري.
لکه: موږ ځانګړې دندې سرته رسولو ته چمتو یو. موږ دلته مهترلام کې یو.
یوه پېغله دنده کې شته. یوه لس تنه پوهګر نه شته. یوه کار دی او موږ ورته په کار یو.

که نوې باندنې پنځونکې خپل د ژبې پنځې او لرغون ویکو باندې توکي، اسباب او اله باندې نوم ږدي، موږ یې هم خپلې ژبې څخه پرې پنځې ربښه لرونکی نوم کېږدو، لکه:.

(Blackbird, Oldelephant, Ameraicanhawk, Cloud, Roof, Floor, Stair, Cornice, Bellows, B۱۳, Sixtynine, Wind, Air, Weather, Catch, Throw, Droop, Ball, Water… .)

توره مرغۍ (سیوسیویٓ)، زوړهاتي، امریکایي باز، وریځ، بام، غولی، پلغاړی، بلۍ، بنۍ، رتۍ، بې ۱۳، نهه شپیته، باد، هوا، نیول ، غورځول، را لوېدل، پنډوس،

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوبه... . داسې ورته ونه وایو (بلکبرډ، اولډاپلېفنټ، امریکنهاوک، کلوډ، روپ، فلور، سټایر، کرنیس، بیلوز، بي ثرټین، وینډ، ایير، ویذر، کيچ، ثرو، ډراپ، بال، واټر... .).

د غونډلو اند (فکر) نه تېرېدونکی زورنه. لکه یوه ورته غونډله دوې مانا وې ورکوي. لکه :. ولسمشر و ویل سړی دومره ځیرک نه و.
,, ولسمشر و ویل،، سړی دومره ځیرک نه و.
په پیلنۍ یقیني غونډلې زورنه کې د ډېر ځیرک مانا ښندي، او په پاینۍ یقیني غونډلې زورنه کې د سوي ځیرک (نه ځیرک) مانا ښندي.

چې په نوي برېښنايي منځې چې ابېڅې په ډیسیمل بنه پېژنې ورته پېچلتیا او خنډ زوکړه کوي، د دې له پاره په مډرنه عصري یا نوي معلوماتي (ټیکنالوژیکي) پوستکالو کې باید په یوه، ټول منلي پښتو ښکاروندی شي.
په ټوله کې یوه ښکاروندی (سټنډرډ، کوډ) وي، ټول پښتون پښتې ترې په روان پېر کې ګټنې واخلي. زما ځرګندول چې رونه وي کتنه داسې، د مجاوير احمد زيار، زيار له سلو ۹۸٪ اته نوي د کره ليکلار او ليکدود ښکاروندی دی.
هرګوره چې د پښت یوه وګړی لږ تر لږ لس کښلې د ده له پښتو ليکي زېرمو سره پرتله شي نو د دې پيله ساده برابروي دا چې د نوموړي کښلې د نوي پښتو يوه ټول منلی ښکاروندی دی.

د لغمان ژبنۍ ګړدودي وارينتونو ځخه ځرګندېري لکه:. که د کړې په ځای، زور واله نه پای شوې دوېيمې مسرې، چې داستاني لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې سازيان يې له رباعي په سې وايې. يا د کيسۍ په منځ کې وايي، يا نر ته منسوبې غونډلې ما و ويل، ما و لمبل او ښځو ته منسوبې غونډلې ما و ويلې، ما و لمبلې او داسې نور.

د ابېڅو، وی (ويکيو، وييکي)، غونډ، غونډلو، ناکره کارول، د لنډۍ، ټپې، ټيکی په پيخليک (تاريخ) کې خنډ او کمی پيدا کوي، اړين باید ترې په ارزولو پلټنو (پله ټنې، پلټنې)، ځېړنو او سپړنو کې بې لورې ګټنې واخستل شي، د نړه ځېړنې پيله ساده برابر وي دا.

هغه پېخليکونه ځخه چې کړدودي او ليکلارې بڼه له لرغون پېر ځخه دلته، دود لري، لکه د لغماني او شيطان (ابليس) ليکني کيسې و ليکي، لغمانی او شيطان ورمونه او پندونه، د پيريانو او شيطانانو شتون. دا هغه ځخه دي چې کره کوي زمونږ ټول ربښت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يوه ژوي (انسان) دې سيمې لوري پاتي کېدل او استوګن کېدل او دوېيم ژوي (حيوان) ډېره ګڼه ګونه لکه:. اېرې، لېوه، لېوګی، زمري، کبلی، بېزو، اس، بيانکی، اوښان، جونګی، مېخې، مېږې، وزې، ځېرلي، غواوې، پړانګ، پېشوپړانګ، خر، قچر، ګيدړ، سورلنډی، کاسه ګرب او داسې نور... .

د ادم (لومړی سړی، زموږ پلار، ابوالبشر)، اه- دم؛ د (ا) ۱. لومړۍ مانا:. لومړی غږ(د سوبتيا غږ). د (اه) ۲. دوېيمه مانا:. ټاټ، افسوس، ټاپ، ارمان، اوسوز، اوسوس افسوز، اوسوز.

د (دم) ۱. لومړۍ مانا:. کوپ، چوپ، کوپکولو، چوپکولو يا پوکولو ته وايي چې پو کړی شوی دی.
د (دم) ۲. دوېيمه مانا:. شيبه، ډېر لږ وخت، غوره والی، اهميت يا (Moment Instant) شېبه، دغه (جاری)، مياشت، مدلاسه، فوري، جاری، ناڅاپه، اوس ته وايي. چې دم په دم (هره شيبه) ته وايو.

حوا:. ماښام، هغه ورځ يا شپه چې د يوې مهمې پېښې مقدمه وي (لکه داختر شپه) ، پيلنی مېرمن، لومړۍ ښځه (د انسانانو مور پرته له ادم ځخه) يا (EVE).
چې پېژند يې موږ په راتلونکي پېر کې و کړو.

زه هېڅ ښاځمن (مغرور) نه يم، نه د ښاځمنتوب له پاره دا وايم چې لغمان د پښتنو، لومړی ټاټوبی دی، خو ټول اريايي لرغون پېر پښتپوهنه دا موږ ته کره په لاس را کوي، چې د پښتنو ژوند، دمې، استوګنې او ځواک ځای دی. په هغه پېر کې موږ شتون درلود، چې د هند او ايران سرحدي سېمه او نورې سترې واکمنۍ شتون نه درلود، د کوشنۍيو واکمنۍ تلونکي راتلونکي مېنه وه.
د دې له پاره نه وايم چې دا زموږ د قوم ستاين شي، او نه زموږ پښت له پايني استازي د الله ج ځخه ورسته زوکړه شوی وي. له هغې وړاندې هم زموږ پښت او نور پښت په ګرده ځمکه شتون در لود. لکه ځنګه چې لوی الله ج وايي.

,, يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا ۚ إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ، ژباړه:. ای! خلکو يقينا ما پيدا کړي استئ تاسو له يوه نارينه او يوې ښځې نه او ګرځولي مې يئ تاسې کورنۍ او قبيلې (واړه واړه او لوی لوی) چې يوه بل و پېژنئ، يقينا زيات عزتمن په تاسو کې په نزد د الله باندې زيات تقوا والا دی (چې په چا کې تقوا ډېره ده)، الله دی پوهه او خبردار.
،، (زما د اوستاد شيخ غلام الرحمن ترجمه، ۱۹۹۹ زېږدی، حجرات سورت، ۱۳ ايت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, دوېیمه ژباړه ای! خلکو موږ پیدا کړي یئ، تاسو (ټول) له یوه سړي چې (ادم) او یوې ښځې چې (حوا) ده او ګرځولي یئ موږ تاسې ځانګې او قبیلې قبیلې (ټبر، قبیله، توکم، کهول، خېل، کورنۍ (لکه د ژوو)) له پاره د دې چې و پېژنئ یوه له بل سره، بې شکه چې ډېر ګڼلی او منلی له تاسو څخه په نزد د الله ډېر متقي ادب لرونکی (له الله ج څخه په پټه او ښکاره وېرېدونکی) ستاسې دی، بې شکه چې الله ښه عالم ډېر خبردار دی. ،، (افغانستان د عالمانو علمي استازي ۱۳۷۲، ۱۲۱۵ چوپړی)

,, درېیمه ژباړه:. ای! خلکو: یقینا موږ پیدا کړي یئ تاسو د یوه نارینه او د یوه زنانه نه او جوړ کړې یئ موږ تاسو خاندانونه او قبیلې د دې له پاره چې یوه بل و پېژنئ، یقینا ډېر عزتمند ستاسو نه د الله په نزد ډېر تقوا دار دی، یقینا الله تعالی علم والا دی خبرلرونکی. ،، (عبدالسلام، ۲۰۰۲ زیږدی، ۱۳۳۳ چوپړی)

په ترمېذي کې حدیث دی چې رسول الله ص ویلې دي پښت دومره زده کړئ چې زړه سوی (صله رحمي پرې و کړئ).

زموږ پښتون پښت له قابیل (د هابیل په سې ورور) نیولې تر روان پېره یې شخړې وړي راوړې دي.
چې تر د پښتین یا پښتون (چې زړه لاتیني کې ورته پښتین PAXTEN، لاتیني ژبه کې پختین PAKHTEN، پکتین PAKTEN دی، چې د ایچ ابېځی یې ترې غورځوي) نر او پښتینا PAXTENA، پختیناPAKHTENA پښتیانا PAKTYANA (ښځې) زوزان یا زوات دی.
د ادم او حوا زوزوان (زوی او لور یا لوڼی او لونۍ یا لوڼه) دي، زدکړه او د لمپاکا کې د لمک پېخلیک داسې سپیني ته اوباسي چې د شیث زوزان او د پیلني سړي او پیلنۍ ښځې مسي دي، چې تر ډېره پورې دا مسله په همدې بڼه پوښ (قضیه) کې شوې ده.

په پندوسه کې د اریانا ژونګړ دي او اریانا یې ټاټوبی دی، هډ یې اریانی دی، په دې سره د اوسني افغانستان ټول پوهګړ پوهان او پېخلیکپوهان او پښتپوهان ټول سره په یوه خوله دا خبره مني او په دې مسله یې له تېرو کلونو څخه د پوښ مزې ترلې دي. د هغوی پلټنه همداسې په ډاګه شوې ده یا د هغوی څېړنه همداسې ښودل شوې ده.

زموږ پښتون پښت د ادم ع له شیث زوی له پښت څخه پیلېږي او د هغه پېر اسلام دین منونکي وو، تر پاینې استازي د لوی الله ج محمد رسول الله پورې. د دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښت ژبه پښتو ده، د لوی الله پاينی استازي پرې پوهېده، ,, د خالد بن وليد پېخليک ځخه او د هغوی په خوله،، پښتو خبرې يې کړي او اورېدلې دي.
پېيلن او پېيلنې د پښتو ژبې پېيلې بې کچې تاثيرات لري چې د پاځون، رښتو منلو او ژوي د روغې لارو لورې ته هڅوي.
هېڅ کله بايد محضې ستاين او دروغ نه وي، د اسلام دين مخالف په کې شتون و نه لري.
ځکه الله العظيم په کتاب الله (قران کريم) او رسول الله ص ويلې دي مشکات، بخاري، مسلم کې شتون لري.

الله العظيم د پېيلنو او پېيلنې (شاعر او شاعرې) د پېيلې (شعرونو) په اړه خپل استازي (پيغمبر) حضرت محمد رسول الله حبيب الله ص ته ډاډ ګېرنه او ډاډينه تسلي مکه مکرمه کې ورکوي، له منځه تللو د منکرينو، برى د مومنانو، رښتينوالي د ده کوي، په اخير د سورت او په دفع د اووه شبهاتو سره د هغه نه. ټول سورت د پېيلنو (شاعرانو) په سرليک دی، په ترتيب کې ۲۶ سورت دی په نزول کې ۴۷ دی، ۲۲۷ ايتونه لري او په قران پاک په ۱۹ سيفاره کې شتون لري.

وَالشُّعَرَآءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوٗنَ (۲۲۴)ؕ اَلَمۡ تَرَ اَنَّهُمۡ فِىۡ كُلِّ وَادٍ يَّهِيۡمُوۡنَ (۲۲۵)ۙ وَاَنَّهُمۡ يَقُوۡلُوۡنَ مَا لَا يَفۡعَلُوۡنَ(۲۲۶)ۙ اِلَّا الَّذِيۡنَ اٰمَنُوۡ وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ وَذَكَرُوالله كَثِيۡرًا وَّانْتَصَرُوۡا مِنۡۢ بَعۡدِ مَا ظُلِمُوۡا ؕ وَسَيَعۡلَمُ الَّذِيۡ نَ ظَلَمُوۡۤا اَىَّ مُنۡقَلَبٍ يَّنۡقَلِبُوۡنَ(۲۲۷)ع
ژباړه:. پېيلن او پېيلنې (شاعر او شاعره) په سې روان وي سرکشان وګړي(۲۲۴) ايا ته نه ګورې دوی چې په هره کنده کې ګډ وډ ګرځي(۲۲۵) او دوی وايي هغه چې دوی يې نه کوي (۲۲۶) پرته له هغه وګړو ځخه چې ايمان يې راوړی دی او عملونه کوي نيک (په تابعداری د سنتو کې) او يادوي الله تعالی ډېر او بدل يې واخستو د دې نه ورسته د هغې چې دوی باندې ظلم شوی وو او زر دی چې پوهه به شي هغه وګړي چې ظلم يې کړی دی چې کوم اړخ ته دوی اوړي (۲۲۷).

ځرګندونه (تفسير، جوتونه، تشريح):.

[۲۲۴] په دې ايت کې د دوېيمې شبهې ځواب دی. منکرينو ويل چې دا (محمد ص) شاعر دی او دا د الله کتاب د ده اشعار دي، منکرينو ته دا ښکاره وه چې پېيلن په دروغو په پېيلې سره يوه څه ښايسته کوي او وګړو باندې اثر کوي.
الله العظيم په درې ډولو سره ځواب ورکوي په دې ايت کې چې پېيلنو تابعدار او ملګري ګمراهان، بد معشان، فاسقان وي او د دې نبي ص ملګري سجده کوونکي ژړاکونکي، د دنيا سره محبت نه کوونکي دي (په همدې ډول په تفسير سراج المنير او د قران تفسير او ترجمه کې دي).

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګټنه: هر کله چې د خایسته ستاینو د رسوال الله ص د ملګرو باندې استدلال وکړی شي، نو دا پیله سپیني ته راوڅي چې کوم وګړي د رسول الله ص ملګرو بد وایي او ناوړه نظر کوي نو هغوی رسول الله ص تکذیب کوي.

[۲۲۵] په دې کې دوبیمه بنه د ځواب ده، پېیلن او پېیلنې هڅې (بې هوده) خبرې، مخالفت خبرې (مختته دریدنه خبرې، په لاره کې ورته ودرېدل خبرې یا خنډ خبرې، متضادي خبرې)، دنیا د ترلاسه کولو له اړخه نه د وګړو ستاینه (هجو) کوي. د (یَّهِیۡمُوۡنَ) په غونډ کې د دوی تشبیه ورکوي د اوښانو او ګوتګو سره چې هرې کندې او ټیټنګونو ته د خوړلو او څښلو په حرص کې ګرځي.
د الله کتاب او د رسول الله حال داسې دی چې د لارښوني او حکمت د خبرو ډک دی، د دنیاپالنې او هواپالنې (پرستی) نه خالي دی.

[۲۲۶] په دې کې درېیمه بنه د ځواب ده، چې د پېیلنو ویل (قول) او کړنه (عمل) مختلف وي. د رسول الله ص د ملګرو ویل او کول ټول یوه شان وي.
د دوی د ملګرو پېیلي داسې وي، د رسول الله ص د لېواتیا پېیلي وایي، کړنې، ښایست یې ستایي، وګړو ته د غوره عملونو، سخاوت، نیکۍیو ... . لارښونه کوي، په خپله پرې کړ کېږي، خو د هغوی له دې څخه مخالف وي.

[۲۲۷] په پېیلنو کې روغ یا سم مومنانو هم شته، لکه د رسول الله ص په ملګرو کې حسان رض د ثابت زوی او نور هم، د دې له پاره یې د هغوی بېلوالی کړی دی. څلور ځانګېړنې د هغه پېیلنو په ډاګه کوي. ایمان، صالح عمل، د الله ډېر یادول (ذکر کثیر)، وار او غچ اخیستل(کسات اخستل، بدله اخستل، کسات، غچ، بدله، کینه رخه).
د دوی په پېیلي کې په ژبه باندې د الله العظیم منلو یادونه کول او په زړه کې یې داسې منل چې ټکی شی ور سره نه ګډ (شریک) ول؛ غوره کارونو ته لارښونه کوي، د الله العظیم په ستاینه، ثنا، حمدونه کښني او وایي؛ هر کله چې کافران پېیلن د رسول الله ص، یا د هغه د ملګرو، یا د مسلمانو سپکه وایي، نو دوی یې په ځواب کې ورته بنه له هغوی نه کلکه سپکه وایي. ځکه چې دا هم جهاد دی، په ژبه باندې جهاد،
لکه د پښتو لنډۍ ده:

د غشي زخم ژر رغېږي
د ژبې زخم تر کیامته پورې وینه

یا

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تورې زخم ژر جوړيږي

د پيغور زخم تر کيامته پورې وينه

په اخير د سورت کې کله ويرونه ده ظالمانو پيبلنو ته او نورو منکرينو ته (وَسَيَعۡلَمُ) کې رټل (تهديد) دی، (الَّذِيۡ نَ ظَلَمُوۡا) کې تعميم زر دی چې پوهه به شي هغه وګړي چې ظلم يې کړی دی (اَیَّ) ابهام دی (مُنۡقَلَبٍ) کې د دوی نعمتونو او خوشحالىيو پرځيدو (انقلاب، بدلون) ته نغوته ده، چې دا به په غمونو سره بدل شي، ځکه چې غونډ (لفظ) د مرجع اکثر ويل کيږي، بېرته ګرځيدل پيلنې حال ته او غونډ د مُنۡقَلَبٍ بېرته ګرځيدل دي بدل حال ته (يَّنۡقَلِبُوۡنَ) کې زورنه د پرځيدو (اوختلو، بدلون يا انقلاب) ته نغوته ده، چې حالت به يې نوي، نوي فساد او وراني لوري ته بدليږي.

,, ۴۵۷۶ وَعَنۡ اُبَيِّ بۡنِ كَعۡبِ قَالَ قَالَ رَسُوۡلُ للهِ صَلّـى اللهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ ,, اِنَّ مِنَ الشِّعۡرِ حِكۡمَةً. ،، (مُتفَقٌ عَلَيۡهِ)

مشکات خلورم ټوک، د پيبلي ځېرکی د ۴۵۷۶ نمبر حديث ژباړه:. اوبی رض د کعب زوی ويلې (نه روايت) دي، چې رسول الله صلی الله عليه وسلم ويلې (فرمايلي) دي ,, ځيني پيبلي (شعرونو) حکمت دي. ،، (متفق عليه يا بخاري او موسليم دواړه منلې ده)،، (فرهاد، ۲۰۰۳ ليږدی، چوپړی ۱۴)

,, ۴۵۷۷ وَعَنِ ابۡنِ مَسۡعُوۡدٍ قَالَ قَالَ رَسُوۡلُ للهِ صَلّـى اللهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ ,, هَلَكَ الۡمُتَنَطِّعُوۡنَ قَالَهَا ثَلَا ثًا. ،، (رَوَاهُ مُسۡلِمٌ)

د ۴۵۷۷ نمبر حديث ژباړه:. له ابن مسعود رض (عبدالله بن مسعود زموږ د فيقي لاربنود) ويلې دي، چې رسول الله صلی الله عليه وسلم و ويلې ,, په خبرو کې مبالغه (له ځانه دروغ جوړول، هغه څه چې شتون و نلري د هغو ويل، سوی ربښت، ډېروالی د خبرو، په خبرو کی زياتی، افراق) کوونکی تبا (برباد، هلک) شول، دا خبره يې درې ځله وکړه. ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ ليږدی، چوپړی ۱۴)

,, ۴۵۷۸ وَعَنۡ اَبِیۡ هُرَيۡرَةَ قَالَ قَالَ رَسُوۡلُ للهِ صَلّـى اللهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ ,, اَصۡدَقُ كَلِمَةٍ قَالَهَا الشَّاعِرُ كَلِمَةٍ لَبِيۡدٍ اَلَا كُلَّ شَیۡ ءٍ مَّا خَلَا اللهِ بَاطِلٌ. ،، (مُتَفَقٌ عَلَيۡهِ)

د ۴۵۷۸ نمبر حديث ژباړه:. له اوبوهوريره رض ويلې دي، چې رسول الله صلی الله عليه وسلم ويلې دي ,, ډېره ربښتوني غوندله (جمله) چې شاعر ويلې ده، د لبيد پيبله (شبر، اشلوک، پيبرن، شعر) ده، له الله ج نه پرته نور ټول ځيزونه مري (فاني دی، د منلو وړ نه دي). ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ ليږدی، چوپړی ۱۴)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, ۴۵۷۹ وَعَنْ عَمْرِو بْنِ الشَّرِيْدِ عَنْ اَبِيْهِ قَالَ رَدِفْتُ رَسُوْلَ للهِ صَلّـى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا فَقَالَ ,, هَلْ مَعَكَ مِنْ شِعْرِ اُمَيَّةَ بْنِ اَبِى الصَّلْتِ شَىْ ءٌ ،، قُلْتُ نَعَمْ، قَالَ ,, هِيْهِ ،، فَاَنْشَدْتُّه' بَيْتًا، فَقَالَ ,, هِيْهِ ،، ثُمَّ اَنْشَدْتُّه' بَيْتًا، فَقَالَ ,, هِيْهِ ،، حَتّٰى اَنْشَدْتُّه' مِائَةَ بَيْتٍ. ،، (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

د ۴۵۷۹ نمبر حديث ژباړه:. عمرو رض د شريد زوی خپل د پلار د خولې خبره کوي، چې ويل يې، يوه ورځ رسول الله صلی الله عليه وسلم سره په سورلی هغه په سې ناست وم، هغه و ويل چې ,, د اوميه صلت د پلار زوی پېيلې (شعرونه) درته ياد دي،، ما و ويل هو، وې ويل ,, و وايه ،، ما هغه ته يوه بند پېله واوروله، وې ويل ,, بل و وايه ،، ما بل بند پېله واوروله، هغه و ويل ,, نور و وايه ،، تر دې چې ما لړ تر لږه سل بنده (کړی، دوې مسری، بيته، دوې نيمبيتی) پېيلې هغه ته واورولې. ،، (مسلم ويلې دي دا) (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۱۴)

,, ۴۵۸۱ وَعَنِ الْبَرَآءِ قَالَ قَالَ النَّبِىُّ صَلّـى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ قُرَيْظَةَ لِحَسَّانَ بْنَ ثَابَتٍ ,, اُهْجُ الْمُشْرِكِيْنَ فَاِنَّ جِبْرِيْلَ مَعَكَ ،، وَكَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلّـى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ لِحَسَّانٍ ,, اَجِبْ عَنّىْ اَللهُمَّ اَيِّدْهُ بِرُوْحِ الْقُدُسِ. ،، (مُتَفَقٌ عَلَيْهِ)

د ۴۵۸۱ نمبر حديث ژباړه:. له برا رض ويلې (نه روايت) دي، چې د قريظه په ورځ نبي صلی الله عليه وسلم حسان د ثابت زوی ته و ويل ,, د مشرکانو بد وايه، جبراييل ع ستا ملګری دی، رسول الله صلی الله عليه وسلم به حسان ته ويل چې ,, زما له اړخه ځواب ورکوه، ای! الله قوي کړي دی په روح القدس سره.،، (بخاري او مسلم ويلې دي دا) ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۱۵)

,, ۴۵۸۲ وَعَنْ عَائِشَةَ اَنَّ رَسُوْلَ للهِ صَلّـى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ,, اُهْجُوْا قُرَيْشًا فَاِنَّه' اَشَدُّ عَلَيْهِمْ مِّنْ رَّشْقِ النَّبْلِ. ،، (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

د ۴۵۸۲ نمبر حديث ژباړه:. عايشه رض ويلې دي، چې رسول الله صلی الله عليه وسلم ويلې ,, د قوريشو سپکه وايئ، سپکه د هغوی له پاره د غشو ويشتلو نه سخت لګېږي. ،، (موسليم ويلې دي دا.) ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۱۵)

,, ۴۵۸۳ وَعَنْهَا قَالَتْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ للهِ صَلّـى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ ,, لِحَسَّانٍ اِنَّ رُوْحَ الْقُدُسِ لَا يَزَالُ يُؤَيِّدُكَ مَا نَا فَخْتَ عَنِ اللهِ وَرَسُوْلِـه. ،، وَ قَالَتْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلّـى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ ,, هَجَاهُمْ حَسَّانٌ فَشَفٰى وَاشْتَفٰى. ،، (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

د ۴۵۸۳ نمبر حديث ژباړه:. همدغه (عايشې رض) ويلې دي، ما د رسول الله صلی الله عليه وسلم نه واورېدل ,, حسان ته يې و ويل، جبراييل ع ستا مرسته کوي، تر څو پورې چې ته د الله ج او د هغه د روسول له اړخه سيالی کوي.،، هغې بيا و

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویل ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه واورېدل چې ویل یې ,, حسان د کافرانو بد و ویل، مسلمانانو ته یې روغتیا (رمټتیا، سلامتي، شفا) ورکړه او په خپله یې هم روغتیا و مندله. ،، (موسلیم ویلې دي دا.) ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لیږدی، چوپړی ۱۵)

,, ۴۵۸۶ وَعَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ للهِ صَلّٰی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ ,, لَاَنْ یَّمْتَلِئَ جَوْفُ رَجُلٍ قَیْحًا یَّرِیْهِ خَیْرٌ مِّنْ اَنْ یَّمْتَلِئَ شِعْرًا. ،، (مُتَفَقٌ عَلَیْهِ)

۴۵۸۶ نمبر حدیث ژباړه:. له اوبوهوریره رض ویلې (نه روایت) دي، چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي ,, یوه سړی دې خپله خېټه د زوو نه ډکوي، د دې نه غوره ده چې خېټه د پیبلو (شعرونو) ډکه کړي،، (بخاري او موسلیم ویلې دي دا.) ،، (موسلیم ویلې دي دا.) ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لیږدی، چوپړی ۱۶)

,, ۴۵۸۷:. وَعَنْ کَعْبِ بْنِ مَالِكٍ اَنَّه، قَالَ لِلنَّبِیِّ صَلّٰی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ، اِنَّ اللهَ تَعَالٰی قَدْ اَنْزَلَ فِی الشِّعْرِ مَآ اَنْزَلَ فَقَالَ النَّبِیُّ صَلّٰی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ ,, اِنَّ الْمُؤْ مِنَ یُجَاهِدُ بِسَیْفِهٖ وَ لِسَانِهٖ وَالَّذِیْ نَفْسِیْ بِیَدِهٖ لَکَاَنَّمَا تَرْمُوْنَهُمْ بِهٖ نَضْحَ النَّبْلِ. ،، (رواه فی شرح السنة)

۴۵۸۷ نمبر حدیث ژباړه:. کعب رض د مالک زوی ویلې دي، چې ما نبي الله صلی الله علیه وسلم ته و ویل چې الله تعالی د پیبلې په اړه څه شی رالیږلي دي، څه یې را لیږلي دي. نبي صلی الله علیه وسلم و ویل ,, چې مومن جهاد کوي په خپله ژبه او توره، په هغه څوګند کوم چې زما سا یې په لاس کې ده، تاسو کافران په پیبلو (شعرونو) داسې ولئ لکه په غشو یې چې ولئ. ،، (د سنتو شرحې ویلې دي) ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لیږدی، چوپړی ۱۶)

,, ۴۵۸۸. وَعَنْ اَبِیْ اُمَامَته عَنِ النَّبِیِّ صَلّٰی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ ,, قَالَ اَلْحَیَآءُ وَالْعِیُّ شُعْبَتَانِ مِنَ الْاِیْمَانِ وَ الْبَذَآءُ وَالْبَیَانُ شُعْبَتَانِ مِنَ النِّفَاقِ.،، (رَوَاهُ التِّرْمِذِیُّ)

۴۵۸۸ نمبر حدیث ژباړه:. د اوهامه پلار رض ویلې دي، چې ما نبي الله صلی الله علیه وسلم نه واورېدل چې نبي صلی الله علیه وسلم و ویل ,, حیا او ژبه ټینګ ساتل د ایمان دوې ښاخونه دي، سپکې سپوري (فحش وینا) او چټي خبرې (فضول خبري) د بېلتوب (نفاق) دوې ښاخونه دي.،، (ترمیذي ویلې دي دا)،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لیږدی، چوپړی ۱۷)

,, ۴۵۸۹:. وَعَنْ اَبِیْ ثَعْلَبَةَ الْخُشَنِیِّ اَنَّ رَسُوْلَ للهِ صَلّٰی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ,, اِنَّ اَحَبَّکُمْ اِلَّـی وَاَقْرَبَکُمْ مِّنِّیْ یَوْمَ الْقِیٰمَةِ اَحَاسِنُکُمْ اَخْلَاقًا وَّ اِنَّ اَبْغَضَکُمْ اِلَیَّ وَ اَبْعَدَکُمْ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مِنِّىۡ مَسَاوِيۡكُمۡ اَخۡلَاقًا اَلثَّرۡثَارُوۡنَ الۡمُتَشَدِّ قُوۡنَ الۡمُتَفَيۡهِقُوۡنَ.،، (رَوَاهُ الۡبَيۡهَقِىُّ فِىۡ شُعَبِ الۡاِيۡمَانِ وَ رَوَى التِّرۡمِذِىُّ) ،،

۴۵۸۹ نمبر حديث ژباړه:. د ثعلبه پلار خشني رض ويلې دي، چې رسول الله صلى الله عليه وسلم و ويل ,, د کيامت په ورځ به تاسو ټولو کې ډېر نږدې او ډېر ګران (ګنلی) ما ته هغه تن وي چې کړه وړه (ښه سلوک، اخلاق) يې ښه وي، د قيامت په ورځ به زما ناګڼلی او له مانه لرې هغه تن وي چې ناوړه کړه وړه (بد سلوم، بد اخلاق يا خراب خوی) و لري، په خبرو کې ډېروالی کوونکی (چاپېروس)، خوله اوږدونکی په خبرو کې او لويي کوونکی دی.،، (بيهقي د ايمان په څېرکي کې ويلي دي او ترميذي ويلې دي دا)،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۱۷)

,, ۴۵۹۵:. وَعَنۡ صَخۡرِبۡنِ عَبۡدِاللهِ بِنۡ بُرَيۡدَةَ عَنۡ اَبِيۡهِ عَنۡ جَدِّهٖ قَالَ سَمِعۡتُ رَسُوۡلُ للهِ صَلّـى اللهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ يَقُوۡلُ ,, اِنَّ مِنَ الۡبَيَانِ سِحۡرًا وَّ اِنَّ مِنَ الۡعِلۡمِ جَهۡلاً وَّ اِنَّ مِنَ الشِّعۡرِ حُكۡمًا وَّ اِنَّ مِنَ الۡقَوۡلِ عِيَالاً.،، (رَوَاهُ اَبُوۡدَاوُدَ)

۴۵۹۵ نمبر حديث ژباړه:. ضحر د عبدالله زوی د بوريده مسی هغه د خپل پلار او پلار يې د نيکه خبره کوي چې ما د رسول الله صلى الله عليه وسلم نه اورېدلې دي چې ويل يې ,, ځينې سپړنه (بيان، تشريح، ډله، ډول: دغتوغتو ټکو څرګندونه، تعريف) سحر (جادو) وي؛ ځينې علم (پوهه) جهالت (جهل، بې خبرې، ناپوهي: په عربستان کې تر اسلام د مخه زمانه ته ورته په تېرو کې ډوبوالی، د الله العظيم نه بې خبري، د پوهي کمبختی) وي، ځينې پېيلې (شېرونه، شعرونه، اشلوک، پيېړن) حکمت (هوښياري، ځيرکتيا، عقل، د تورات هغه برخه چې د سليمان ع د هوښياري په باب ده، د رسول الله ص پوهه او کړه وړه) وي او ځينې خبرې وبال (بوج) وي.،، (ابوداوود ويلې دي دا)،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۲۱)

,, ۴۵۹۷:. وَعَنۡ اَنَسٍ قَالَ كَانَ لِلنَّبِيِّ صَلّـى اللهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ حَادٍ يُّقَالُ لَهٗ اَنۡجَشَةُ وَكَانَ حَسَنَ الصَّوۡتِ فَقَالَ لَهُ النَّبِىُّ صَلّـى اللهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ ,, رُوَيۡدَكَ يَآ اَنۡجَشَةُ لَا تَكۡسِرِ الۡقَوَارِيۡرَ قَالَ قَتَادَةُ يَعۡنِىۡ ضَعَفَةَ النِّسَآءَ.،، (مُتَفَقٌ عَلَيۡهِ)

۴۵۹۷ نمبر حديث ژباړه:. انس رض ويلې دي، چې نبي صلى الله عليه وسلم يو ستاينغاړی (خوږغږی، د ترنم بلبل، مدح خوان) و، چې د هغه نوم انجاشه! و او ډېر خوږ غږ يې درلوده. نبي صلى الله عليه وسلم ورته و ويل ,, اي!؛ انجاشه!، اوښان په کلاره بيايه چې ښيښې ماتې نه کړې.،، قتاده رض ويلې دي چې هغه ص مرغلې له ښځو سره تشبع کړي دي.،، (بخاري او موسليم ويلې دي دا)،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۲۱)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, ۴۵۹۸:. وَعَنْ عَاَئِشَةَ قَالَتْ ذُکِرَ عِنْدَ رَسُوْلِ للهِ صَلّـی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ الشِّعْرُ فَقَالَ رَسُوْلُ للهِ صَلّـی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ ,, هُوَ کَلَامٌ فَحَسَنُهٗ حَسَنٌ وَ قَبِیْحُهٗ قَبِیْحٌ.،، (رَوَاهُ الدَّارَ قُطْنِیُّ وَ رَوَی الشَّافِعِیُّ)

۴۵۹۸ نمبر حدیث ژباړه:. عایشه رض ویلې دي، چې نبي صلی الله علیه وسلم ته د پیبلي یادونه و شوه، رسول الله صلی الله علیه وسلم داسې و ویل ,, چې پیبلي خبرې (شعر کلام) دي، ښه یې ښه دي او خراب یې خراب.،، (دارقطنیو ویلي دي او شافعي له عروه څخه د لېږد په بڼه ویلې دي دا) ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۲۱)

:. په شمتېیو ساحه کې د اورنګ باغچه داسې د پېرانو استوګن ځای دی، چې الته هېڅ څوک ورتللی نه شي، چې پېنځه شپږ تکړه ځوانان نه وي هغې ساحه کې ترې د شپې تګ نه شته، د اورنګ باغچه کې په ډانګپیلې وینا د شپې تګ نه کېږي.

له لرغوني پېر څخه د پېرانو دور څخه د هندوکش په دې لړیو کې پېران تیت او خپاره وو، په لرغون پېر کې چې انسان په پنډوسی (پینی، نری) له نه وو، د دوی ببلا بېلو ډلو د پینی پر مخ فسادونه او وژنې کولې، تر منځ یې ډېرې شړې وې، یوه بل به یې په شخړو کې ربړول، تړل او بندي کول؛ ان خواړه به یې نه ورکوو.
تر څو چې له منځ لاړ شي، په همدغه موخو او کړنو څخه الله العظیم په خپل قدرت سره له پنډوسې ورک کړل او واکمني یې له منځه لاړه.
الله پرې ابوالبشر ادم ع را و لېږه، چې په کې ژوند و کړي، عدالت او خلافت کړنې پر چار کړي.
فرښتو ټول پېران تیت په ترک کړل څه یې و وژل او څه یې غرونو لورې و شړل.
زموږ په غرونو، درځنېیو سیمو، د الېنګار او الېشنګ لرغوني اریاني رښتي سیندونو غاړو ته یې په ځای ځای هډونه، کږې وږې پینې، ربېه ژامې د خاورو لاندې په کراتو مندل شوې دی.
د وګړو له لورې او بیا یې له خاورو سره ګډ کړي، چې بېرته له خاورو سره خاورې شي.

اورنګ باغچه که پېنځه شپږ ښه تکړه او ښه زړه ور ځوانان نه وي، دوې څلور حتمن وېروي او ډاروي یې؛ د اوبو ساحه هم ځاري، په لومړي وار په شګو وېشتل کوي، په شګه دې پوی کوي، بیا دې ورسته ډاروي.
دغسې معمېلې او کیسې دي دغه ځای کې.
په نوموړي ځای کې روټېغه غونډۍ ده، چې لاندې یې د تېږو غر دی او له پاسه پرې خاورې دي. دا یوه عجیبه خبره ده او دا یوه تاریخي ځای دی، ګوره ښه! داسې بویمه چې په سر یې خاورې دي او لاندې یې پرښې تېږې دي، تورې پرښې تېږې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دغه ځای کې دغه پېريان سکونت لري او د دې ځای استوګن دي، ښه پرېمانه هم دي او همدغه ځای يې مرکز دی.
تر دې پورې چې هلته پوستې، د ځواکونو چوړګه مېنې وړي خو هغه ساحه کې استوګن يا پاتې کېدلی (سکونت) نه شي کولی.
بل لوري ته يوه د هغه سيمې د ساحې وګړي دي، چې هغه پېژني چې دغه وګړي د دې ساحې ژونګړ دي؛ ډېر نه په خنډ او وېره کې اچوي.
تېر پېر کې وګړو به د کرکېلې له پاره او به لړولې، يوه تاريخي کېسه ده چې هغه سپين ږيری کاکا اوس هم ژوندی دی، ګل فکېر (فقير) کاکا نومېږي.
هغه ويلې چې د حبيب الله خان پېر و، زه مې له پلار سره د کروندې خړوبولو له پاره تللی وم، نيمنانی (نيمچه ژنکی) وم، ټوله کرونده مو اوبخښتې کړه؛ يو پټی پاتې و، هغه هم د دې پټي يو کونج.
پلار مې ماته و ويل بچيه! دغه کونج اوبه که او بيا اوبه و تړه چې د نورو وګړو کروندو ته لاړې شي؛ چې د هغوی پټي هم پرې خړوب شي، زه لاړم ته راځه را په سې، زه درنه لاړمه.
چې ګل فکېر کاکا اوبه وتړلې او راوان شو، چې دغه ځای ته رسېږي، يو ماشوم په زمکه پروت دی او ژاړي.
د سره دوې ښېلچې دي.
داسې چل يې کړی ده چې راځه دا ماشوم به په څادر کې و تړم شاته به يې واچوم، او زه به دا ښېلچې په اوږه کېږدم، چې د هر چا وي خو راځه د کوم لاروي څخه به لوېدلی وي.
ګنلو له دې نه روستو چې سړي شی په شا کړی دی، يو پېر (وخت) کېږي چې له څادر څخه يوه لوري سر اوباسي او دېخوا پښې، او پښې اوږدېږي، يو حالت ته چې سړی رسېږي، چې سړی له سد نه اوړي زوپ کېږي.

زوپتېدو نه ورسته درې، درې نيم ساعته ورسته چې پلار يې کله خبرېږي چې زوی مې څنګه په دا نيمو اوبو ورک شو، چې کله راځي څادر يې همداسې تړلی، ښېلچې نه شته، ښېلچه يوه التيه پرته ده يوه التيه. له هغې نه ورسته يې له زوی نه پوښتنه وکړه چې ځويه! څنګه چل ده!؟. په تا باندې څه شوي دي!؟

وی پلاره ماشوم پروت و، ما ويل چې لاروي په لاره ځي راځي د چا نه به لوېدلی وي. ما ماشوم راواخسته، چې کله څادر کې مې واچوه، هغه داسې اوږدېدو په حالت کې وه چې داسې مې ورته و کتلې؛ وضيت مې تور او سپين شو. دغه سې کيسې دي دلته او دا ټولو خلکو ته معلوم او څرګند ځای دی.

لکه اوس دلته يوه سيمه ده، چې د دوې الېنايي سيندونه سره ګډېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمتۍيو پورې اړونده، لغمان کې، د سيند تر غاړې يوه جيګه ونه ده او جيګه ونه ورته وايي.
دا يوه زړه ونه ده، هغه داسې يوه ونه وه چې د پېنځه تنو لاس ترې نه چارپېرېده، په دې کې هم ښه ډېر پېريان وو او اثرې ځای وو؛ په جيګه ونه کې هم د پېريانو استوګنځای و.
د کوزې کلا کوم سړي ويل چې ما دوی په دې ځای کې داسې حالت ليدلی دی.
ما پټی اوبه کوه، دې ځای کې ښه ډول او سرنی غږېده، چې کله مې ښېلچه په اولي کړله نو يا!؛ الکو!؛ دا لا څه حال دی، دا کوم د ليوني بچي دي چې راغلي دي دلته سيل کوي.
چې کله وړاندې شولم، خلک په کې ښه ګرم دي، ما اول کې و نه کتل چې پسته مې کتل او بجلکي مې و ليدلې. نو بسم الله مې کړل، پښې مې و ليدلې کږې، رېبه له وېښتو ډکې د اوښانو په ډول، هډوکې مې زيګه شوه، دې سره مې بسم الله کړه.
د بسم الله سره ګورم څه او ښېلچه پاتې شو.
نه مې اريکين و ليده نه ګيسونه، نه مې سړي و ليدل.
ډېر ښه پروګرام يې روان کړی وو.
په همدې ښه ډېرې نخښې د استوګنځيو يې له دې سربېره په خزانې غونډۍ، اکبر غونډۍ او تور کمر کې شتون لري. ۱۰۳۳ لېږدي کې اورنګ او زوی يې اکبر مغول لغمان کې ژوندګړ وو، هغه هم د ژوند په دې زړو ځايونو کې کړی ځای پر ځای کړی وو او خپل ژوند يې تېروه دلته.

دا زموږ د سيمې لرغوني لنډۍ ده، ګل پاچا الفت راټوله کړې چې له دې ټولګې څخه وړاندې، په پښتو ژبه کې د نوموړو پېيلو له چاپه تېر شوي ليکي شتون نه درلود. چې د پېريانو په اړه يې کښلې دي، د دوی د تاثير تشبه يې له ښځو سره کړې دی.

,, له پاسه سره لستوني راغله
د بام په سر ورته پېريانو و نيومه،،
(ګل باچا، ۱۳۲۵ لېږدی کال، ۱۱۷چوپړی)

محمد ګل ګلکی استاد، شمتۍيو ته راغلی وو، د حبيب الله پير کې، يوه سړی ور په سې پاسېدلی وو. ګلکي ورته د سېل په منځ کې و ويل:.

خدای دې زموږ د کور تنور که
چې هر سهار دې په موری کې لاس وهمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه سړي ورته په ځواب کې دا لنډۍ ویلې وه، دلته لیاز په پښتو وینګ کې او (لحاظ) په دري وینګ کې راغلی دی.

که د ځوانانو لیاز نه وی
په یوه څوک به دې و باسم اویا تیزونه

,, چې خدای به څه راسره و کړي
ما پر دنیا ځان ته اغزي کرلي دینه

چې خدای قاضي شي میزان راشي
ستا د جفا کاغذ به الته غوړومه

چې خدای کوي هغه به و شي
جانانه مه تره تقدیر ته تدبیرونه

چې خدای کوي هغه به و شي
کم بخته مه شکوه تنی په زیارتونه

چې خدای کوي هغه به و شي
ولې دې سر په زنګنو کېښنود مینه

چې خدای کوي هغه به و شي
الکه مه بډه زیږی غوا په زیارتونه

چې خدای کوي هغه به و شي
زما د فکر بېږی غرکه شوه مینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۷۴ چوپړی)

,,خدایه په داسې لمبو و سوم
چې نه یې دود شته نه یې تاو چا و لیدنه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۹۵ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,,الله نری، نری باران کې
چې سالووالي د لونګی محتاجې شینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۹۶ چوپړی)

,,یار مي د تورو غرونو شپون دی
ما ته به راوړې سپینې ژاولې ژېړ کلونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۳۳۰ چوپړی)

,, د یوه ټبنت ذهني او روحي پېژندنه، د هغه ټبنت له دود او دستور سره ټینګه اړیکه لري. همدغه شی یو ټبنت له بل ټبنت څخه په مانوي او دودیز ډول بېلوي، د یوه ټبنت دودیز ارزښتونه بل ته پوره ورته نه وي او نه د هغوی ښېګنې کټ مټ سره یوه بڼه وي؛ مګر ځینې برخې یې سره لږ او ډېر سره ورته وي.

د انسان ناسته ولاړه، تګ راتګ، خندا او ژړا، غم او ښادي، دوستي او دښمني، په هر ځای کې یوه بڼه ځانګړي ادب او رواج لري، چې څوک ترینه سرغړونه نه شي کولی. ښه سړی یا بد سړی په همدغه هنداره کې لیدل کیږي.

که موږ و غواړو چې د یوه هېواد یا دننه په ټاټوبي کې د یوه ټاکلي ولایت ذهني حال مطالعه کړو او معنوي څېره یې ځانته څرګنده کړو، تر ټولو لوموړی باید د هغه ملت یا د هغه ولایت په دودو او دستور، رسم، رواج کې یوه مطالعه پیل کړو او دغه شي ته په ډېر اهمیت و ګورو،، (عبدالجبار، ۱۳۷۰ لیږدی، وې چوپړی)

مینه د زړه خبره نه ده
مینه لګیږي د زړه وینه وچوینه

,, باهو په لاس ګوتې په ګوتو
زرګره ټوله دې یاری ته جوړه کړمه،،
(اطلاعات او کلتور وزارت، ۱۳۶۴ لیږدی، ۹۹ چوپړی)

یاری ته چمتو کول، ګوتې، باهو (له لرغون پېر څخه د بوتو، پوټکو، څنډو، دروو، ولې نري تارونو، شنډې ملو، وربښمو او ګلانو غاړه کی؛ تېرې وسپني، ژېړو، سپین زرو، سرو زرو غاړه کی؛ ګرانو مرغیو، یاکوتو یا یاقوتو او منرالونو غاړه کی) ، سره زر، وسپنه، کیمیاوي توکي لکه مس، جستو پېژندل دلته او د وګړو

(c) ketabton.com: The Digital Library

دود... . زرګران، منګړ، منګو، منګوړ، دې په علمي بنه و څېړې لیا دې منګولیا ته پرېړ دي، چې ډیناسور او سمځرو ته یې پېر رسېړي.
دلته دي خزنده په تېره ګونګټه، خسك، سمځرې له تېر پېر څخه و څېړی بیا به دا کره و مومي.

لوکاتې کلی دې هم تر شنني لاندې و نیسي، تر هغه پورې چې له مخزېړدي کې لا چین نه و، چین کې لوکاټ میوه پېژندل شوي نه وه، خو لغمان کې نومړي کلي له اریاني پېره شتون درلود.

الېنګار او الېشنګ په سنسیګریت، ویدي، او اریاني ژبو کې و پلتي، په دې سیمو کې دې سالو درې او کلي د پېخلیک پایله سپیني ته راوباسي، چې له سالاوي ژبو یا سالاویکو ژبو د زوکړې منځه ده.

لمپاکا کې د ګټې ځنګ باندې د اس سپرو، نېزه لرونکو اتلانو څېرې و ویني، چې زمونږ د پښتو ژبې لرغونی و ګړني پېیلې پېخلیک لرغون پېر ته رسېږي، له لرغون پېر څخه خوله په خوله مونږ ته رسېدلي دي.
لکه دا لاندې زمونږ د سیمې ټیکی ده.

،،ټیک په تندي پېزوان په شوندو
اوګۍ په غاړه د جلی مزه کوینه،،

(د لیکوال پېژند څرګند نه دی، ۱۳۱۲ لېږدی، ۹ چوپړی)

۱۳. ۱ لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د پېخلیک بېلګې

د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرو پېخلیک، د دې پایله ساده برابر وي، د پښتون پښت له زوکړې څخه چې کله زوکړه شوي، په لرغون پېر کې یې په پنډوسه کې ژوند پیل کړي، ژبې شوی، پلار یې پښتینا، پښتون، مور یې پښتیانا (پښتیانه) پېژندلې، شیث پلار او ورور یې پېژندلی او خبرې یې کړي. پښتو ابېڅې، وی، غوند، غونډلې، وینا، پېیلې یې ویلې، په اند، وند کې هر پېیلن او پېیلنې دا وګړنې پېیلې له لرغون پېر څخه جوړې کړي، د نورو جوړولو تکل یې کړی دي. چې د پښتو پیلنی پېیلې لندی، ټپه، ټیکی او مصری پېخلیک په لاندې ډول دی:.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. د لنډی پېخليک له لرغون پېر څخه دا کره سپيني ته را و باسي چې له لرغون پېر څخه ژوي (انسان) ماران پېژندل، او له ژوي څخه وړاندې پېر کې چې د پېريانو او د هغوی بېلابېلو ډولونو په څمکه ژوند کوو، نو ماران او سمڅارې نورو ژويو (دوپيمه مانا يې حيواناتو) هم ژوند که وو.

د دې له پاره د پښتو له ټولو پېيلو څخه لومړی لرغونی پېخليک لنډی پېيله لري، چې له لټکې يا مار سره څانګړې څانګېرنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري. پښتون پښت خوله په خوله، سينه په سينه د لرغون پېر په اوږده کې يوه بل ته لېږدولې دی.
پېخليک (تاريخ) يې له نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې ټېر پېر ته رسېږي.

۱۳. ۱. ۱ د پيل پېر پېخليک (تاريخ) لومړی لنډی بېلګه

مور يې د دربو سمڅاره ده
څکه يې لور په درې منی وېشتل کوينه

سپړنه (تشريح، د غتوغټو ټکو څرګندونه):.

- اې. پېيله: لرغوني لنډی.
- بې. پېيلن يا پېيلنه: پېژند څرګند نه دی.
- پې. پېخليک: ۷،۵۵۳ کاله وړاندې ټېر پېر دی.
- ټې. څای: بغل، خزانې غونډی نه لاندې، شمټی، د لمک سين غاړه يا د لغمان سين غاړه، اوراه پرته سيمه، که څور شمټې، مهترلام ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
- تې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.
- جې. سندرغاړو ويلې: سرغندوي وګړنې سندرغاړې ملاجان ملاکې ۱۳۲۲ لېږدې شا او خوا کې ويلې.
- چې. ښکالوه: د ميني پالنې لوړ حس، د ټاټوبي چارپېريال او هواويچې د تاثير پنځې زېږنده ده.
- څې. منسوبه: نر ته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲ د پېر پېخلیک (تاریخ) دوېیمې لنډۍ بېلګه

زما زړګی د کاوون غر دی
په نورو ګرد وي په ما واورې ورونه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: لرغونې لنډۍ.
بې. پېیلن یا پېیلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زیږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تې. ځای: زرکمر، سالو ته مخامخ، (هندوکش د غرونو لوړې لړۍ لاندې چې له لنډي کوتل څخه هم ښکارېږي) د ټیټنګونو، غونډۍ، کروندو او الېشنګ د سین تر منځ شتون لري)، الېشنګ د سین غاړه، اواره پرته سیمه، زرکمر، الېشنګ ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان (الېنا، ګندهارا، آریانا... . زمکه).
ټې. پېیلې بنه: وګړنې پېیله.
جې. سندرغاړو ویلې: سرغندوي وګړنې سندرغاړې ملاجان ملاګې او ګل محمد اوستاد ویلې ۱۳۲۲لېږدي شا او خوا کې ویلې.
چې. ښکالوه: د مېنې پالنې لوړ حس، د ټاټوبې چارپېریال او هواویچې د تاثیر پنځې زیږنده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.
څې. ګڼه: ۲.
خې. چوپړی: ۱۱۹.
دې. راټولونکې نوم: ګل پاچا الفت.
ډې. لیکی دی که لیکنه: پښتو سندرې.
رې. چاپ کال: ۱۳۲۵ لېږدی (۱۹۴۹ زیږدی).
ړې. کړه شوې Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۲
زې. خبرداری (Caution):۲
ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې. الیده بسپنه ورکول:. هندوکش د غرونو لوړې لړۍ هسکه سوکه ده، چې تل پرې واورې ورېږي، هواوېچه په کې ډېری وخت واورېژنه وي، واورېژونه یې په سیندونو غورځېږي او ټول کال یې هسکه سوکه په واورو پټه وي. په ټاټوبې کې له ټولو نه وړاندې لومړی پېخلیکپوهېزه سیمېزې پایلې چې د پښتو سندرو په اړوند شوې دي. هغه زما وطندار ګل باچا الفت کړې وې، چې د پښتو سندرې کتاب تر نوم لاندې په ۱۳۲۳ لېږدي له چاپه راوتې وې او د وخت د اقتصاد وزیر له لوري د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مطبوعاتي جوايزو کې لومړی جایزه په پښتو تالفاتو کې اخېستې وه.
چې د پښتو شعر تاریخ په لحاظ له ۱۳۹ لېږدي کال څخه نیولي تر ۱۳۰۰ لېږدي کال پورې له نظر لاندې نېولي وو، له منتخبو لنډیو او کاکړیو سره.

پښتو سندرې، ګل باچا الفت د پښتو ټولني مبصر او د صحافت او تاليف د څانګو امر، په ۱۳۲۵ لیږدی (۱۹۴۶ زیږدی)، د پښتو ټولني نشراتو نمبر ۹۵، د عمومي مطبعې له چاپه تېره شوې ټولګه؛ د افغانستان د علومو اکاډمي د کتابتون کې د موندنې ګڼه ۱۲ ده، پښتو سندرې الفت، ۱۱۶ داني لنډۍ، مصرۍ، ټپه او ټيکۍ په کې سره ګډې ټولې شوې دي، چې ۷۳ يې لنډۍ دي،۲۶ يې ټپې دي او ۱۷ يې مصرۍ دي، ۱۱۲ څخه تر ۱۱۹ چوپړي پورې دي.

چې ډېری يې زموږ د سیمې زوکړه ده او لږه برخه يې له ملي سندې اخېستل شوي او ځيني لنډۍ پرهېز او ښاغلي محمد علی لونګين ورکړي وي، چې د هغو يادونه يې هم په کې کړې او ليکی يې له ما سره شته دی.

زه دا ده دې له پاره کره بوږم چې له لرغون پېر څخه يې پښتون پښت خوله په خوله، اند په اند، وند په وند او سينه په سينه لمپاکا کې وايي.

د نوموړي لنډۍ د دنني سکالو، د پښتون پښت پښتپوهني پنځي پېر د ليکوال څېړنه، د ميني پالنې لوړ حس، د لغمان زرغون چارپېريال او هواويچې د تاثير پنځي زېږنده ده. د دې له پاره کره بوږوم چې ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

۲. د ټپې پېخليک له لرغون پېر څخه دا کره سپيني ته راوباسي چې له لرغون پېر څخه ژوي (انسان) شخړې، جګړې، بد نيتی، بخيلي، رنځ، درد او ټپ پېژندل، ژوي يوه تر بله د خبرو نه منلو په پيله کې زور لوري ته تللي دي، يو له بل سره خوابدي شوي، ناروغه شوي، په تن او په زړه يې ټپونه خوړلي دي، د رتلو دردونه، په کوروالي او زېږون کې دردونه ليدلي.
د دې له پاره د پښتو له ټولو پېيلو څخه دوېيم لرغونی پېخليک ټپه پېيله لري، چې له ټپ يا زخم سره ځانګړې ځانګېرنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري. پېخليک (تاريخ) يې له نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر ته رسېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۳ د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) لومړی ټپې بېلګه

ژړا مې نه ده په چا ګرانه
خوشې ګریوان په اوښکو څه ته لمده ومه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: لرغونې ټپه.
بې. پېیلن یا پېیلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تې. ځای: بغل، خزانې غونډۍ نه لاندې، شمتۍ، د لمک سین غاړه، اوراه پرته سیمه، که څور شمتي، مهترلام ولسوالۍ، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان (الپنا، ګندهارا، آریانا... . زمکه).
ټې. پېیلې بنه: وګړنې پېیله.
جې. سندرغاړو ویلې: سرغندوي وګړنې سندرغاړي ملاجان ملاګي او ګل محمد اوستاد ۱۳۲۲لېږدي شا او خوا کې ویلې.
چې. ښکالوه: د مینې پالنې لوړ حس، د ناکلتوب، ژوند ربښت ته تن ایښودل او زور هواویچې د تاثیر پنځې زېږنده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۳.
خې. چوپړی: ۱۱۷.
دې. راټولونکي نوم: ګل پاچا الفت.
ډې. لیکی دی که لیکنه: پښتو سندرې.
رې. چاپ کال: ۱۳۲۵ لېږدی (۱۹۴۹ زېږدی).
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۲
زې. خبرداری (Caution):۲
ژې . کنټرول کې (In control): تول
ږې. الیده بسپنه ورکول:. د دننې سکالو، د پښتون پښت پښتپوهنه یې پنځه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ٤ د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) دوېیمې ټپې بېلګه

▲ تا چي پر مخ ځپېږه راکړه
په ژړا ډکي سترګې چاته واړومه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.
اې.   پېیله: لرغوني ټپه.
بې.   پېیلن یا پېیلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې.   پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تې.   ځای: بغل، خزاني غونډۍ نه لاندې، شمېتې، د لمک سین غاړه، اوراه پرته سیمه، که څور شمېي، مهترلام ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان (الېنا، ګندهارا، آریانا... . زمکه).
ټې.   پېیلي بنه: وګړني پېیله.
جې.   سندرغاړو ویلې: سرغندوي وګړني سندرغاړي ملاجان ملاګي ویلي ۱۳۲۲لېږدي شا او خوا کې ویلې.
چې.   ښکالوه: مین څخه مینې پالنې لوړ حس تمه، د ناګټلتوب لوری، ژوند ربښت ته تن اېښودل او زور هواویچې د تاثیر پنځې زېږنده ده.
ځې.   منسوبه: ښځې ته.
څې.   ګڼه: ۴.
خې.   چوپړی: ۹۱.
دې.   راټولونکي نوم: پینده محمد زهیر.
ډې.   لیکی دی که لیکنه: غوږشکه د لنډۍیو.
رې.   چاپ کال: ۱۳۱۰ لېږدی (۱۹۳۲ زېږدی).
ړې.   کړه شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتني سمې شوې):۲
زې.   خبرداری (Caution):۲
ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې.   الیده بسپنه ورکول:. د دنني سکالو، د پښتون پښت پښتپوهنه یې پنځه ده، دا نو داسي نه ورته نه شو ویلی چې دا په ۱۳۱۰ لېږدي کې په لاسي لیک په استقلال لېسه کې کښلې، ۱۳۱۸ لېږدي کې پښتو ټولنې ته سپارلې او د ټاټوبې په ملي ارشف کې خونديږ کړې. چې دا دې لرغون پېر سره اړه و نه لري، یا دې لرغونوالی و نه لري، د دې له پاره چې اوس له ټاپن شوي، لرغون کې یې شتون نه درلود، په لرغون پېر کې یې شتون درلود خو په اوس پېر کې خوندي شوي او کړه شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. ټيکۍ پېخليک له لرغون پېر څخه دا کره سپيني ته راوباسي چې له لرغون پېر څخه ژوي (انسان) په ازاده هواېچه، ارته ځمکه کې ژوند و کړي، ځانته د ژوند ملګري پيدا کړي، خپل پښت اوږدو کلونو ته رمټ و رسوي، په لوړه لېوالتيا رښتې مينه و کړي؛ مينه و پالي، د مينې درناوى و کړي، چې څښتن ترې خوښ شي، خپلې جوړې ته خوښې ورکړي، ودنه ورسره وکړي؛ په ښادۍ کې يې نورې وګړې ستاينه و کړي؛ ټيک يې په تندې کړي او برابرې پېيلې ورته و وايي. د دې له پاره د پښتو له ټولو پېيلو څخه دريم لرغونى پېخليک ټيکۍ پېيله لري، چې چې د ټيک سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، ځرنګوالى او ځرګندوالى لري. پېخليک (تاريخ) يې له نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر ته رسېږي.

۱۳. ۱. ۵ د پيل پېر پېخليک (تاريخ) لومړى ټيکۍ بېلګه

▲ ټيک په تندي پېزوان په شونډو

اوګۍ په غاړه د جلۍ مزه کوينه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو ځرګندونه):.

اې. پېيله: لرغونې ټيکۍ.

بې. پېيلن يا پېيلنه: پېژند ځرګند نه دى.

پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دى.

تې. ځاى: بغل، خزانې غونډۍ نه لاندې، شمتۍ، الېنګار د سين غاړه، اوراه پرته سيمه، که څور شمتې، مهترلام ولسوالۍ، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبى، افغانستان (الېنا، ګندهارا، آريانا... . زمکه).

ټې. پېيلې بنه: وګړنې پېيله.

جې. سندرغاړو ويلې: پېژند ځرګند نه دى.

چې. ښکالوه: مينې پالنې لوړ حس، د ګېلتوب لورى، ژوند رښت، د ښادۍ شېبه، خوشحالۍ او ودنې هواويچې د تاثير پنځې زېږنده ده.

ځې. منسوبه: ښځې ته؛ څې. ګڼه: ۵.؛ خې. چوپړى: ۹.

دې. راټولونکي نوم: د ليکوال پېژند ځرګند نه دى.

ډې. ليکۍ دى که ليکنه: منتخبات لغات متفرقه پښتو، خطي نسخه (کلمي کښلې يا په قلم ليکلې) ملي ارشيف.

رې. چاپ کال: ۱۳۱۲ لېږدى (۱۹۳۴ زېږدى).

ړې. کره شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۱

زې. خبردارى (Caution):۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې. الیده بسپنه ورکول:. د دنني سکالو، د پښتون پښت پښتپوهنه یې پنځه ده، دا نو داسي نه ورته نه شو ویلی چې دا په ۱۳۱۲ لېږدي کې په لاسي لیک کې کښلي، ۱۳۱۸ لیږدي کې پښتو ټولنې ته سپارلې او د ټاټوبي په ملي ارشف کې خوندي کړي. چې دا دې لرغون پېر سره اړه و نه لري، یا دې لرغونوالی و نه لري، د دې له پاره چې اوس ټاپن شوي، لرغون کې یې شتون نه درلود، په لرغون پېر کې یې شتون درلود خو په اوس پېر کې خوندي شوي او کره شوي دي.

۱۳. ۱. ٦ د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) دوېیمې ټیکۍ بېلګه

د سپینو غاښو یې برېښنا شوه
چا ویل ږلۍ ده چا ویل واوره اوروینه

سپړنه (تشریح، د غټوغټو ټکو ځرګندونه):.
اې. پېیله: لرغوني ټیکۍ.
بې. پېیلن یا پېیلنه: پېژند ځرګند نه دی.
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زیږدي ځخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تې. ځای: بغل، خزانې غونډۍ نه لاندې، شمتی، الینګار د سیند غاړه، اوراه پرته سیمه، که ځور شمتي، مهترلام ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېیلې بنه: وګړني پېیله.
جې. سندرغاړو ویلې: پېژند ځرګند نه دی.
چې. ښکالوه: ودنیالني لوړ حس، د ناوې ستاینه، د ښادۍ شیبه، په لرغون پېر کې به د هغه پېر اسلامي دود په سټه ناوې او شا د ونې لاندې راوستل او بیا به د کهول مشر لاسونه یوه بل ته ورکول، د ګډ ژوند ورمونه او کړنلارې به یې ورته کولې، د ژوند او تېر دېرېدو دعا به یې ورته کوله.
څې. منسوبه: ښځې ته.
ځې. ګڼه: ۶.
خې. چوپړی: ۵۳.
دې. راټولونکي نوم: پینده محمد زهیر.
ډې. لیکی دی که لیکنه: غوړشکه د لنډۍیو، خطي نسخه (کلمي کښلې یا په قلم لیکلې) ملي ارشیف.
رې. چاپ کال: ۱۳۱۰ لیږدی (۱۹۳۲ زیږدی).
ړې. کره شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۲
زې. خبرداری (Caution):۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴. د مصرۍ پيخليک له لرغون پېر څخه دا کره سپيني ته راوباسي چې له لرغون پېر څخه ژوي (انسان) يوه بل ته زور په ډاګه کړي، توري د ځان ساتلو او بېلا بېلاو غوښوني له پاره تري ګټني واخلي، په جګړې کې يې په کار کړي، په ښه پام يې ورغوي، په غوره مېچه برابري وي، ښکلې يې و ساتي، وار په وار يې تېرې کړي. د دې له پاره د پښتو له ټولو پيپلو څخه ځلورم لرغونی پيخليک مصرۍ پيپله لري، هغه دوې سرې پيپلې ته وايي چې د لرغون مصرۍ تورې او مصرۍ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، ځرنګوالی او ځرګندوالی لري. او پيخليک (تاريخ) يې له نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۴۵۳ کاله وړاندې تېر پېر ته رسېږي.

۱۳. ۱. ۷ د پيل پېر پيخليک (تاريخ) لومړی مصرۍ بېلګه

سپوږمۍ يه! سر وهه، راخېژه
يار مې د ګلو لو کوي ګوتې رېبينه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو ځرګندونه):.

اې. پيپله: لرغوني مصرۍ.
بې. پيپلن يا پيپلنه: پېژند ځرګند نه دی.
پې. پيخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۴۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تې. ځای: بغل (هندوکش د غرونو لړۍ لاندې، د ټيټنګونو، غونډۍ، کروندو او لمک د سيند تر منځ شتون لري)، خزاني غونډۍ نه لاندې، شمټۍ، الينګار د سيند غاړه، اواره پرته سيمه، که ځور شمټۍ، مهترلام ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پيپلې بڼه: وګړني پيپله.
جې. سندرغاړو ويلې: سرغندوي وګړني سندرغاړي ملاجان ملاکي او ګل محمد اوستاد ويلې ۱۳۲۲لېږدي شا او خوا کې ويلې.
چې. ښکالوه: د مينې پالنې لوړ حس، د ټاټوبي چارپېريال او هواويچې د تاثير پنځي زېږنده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.؛ ځې. ګڼه: ۷.
خې. راټولونکي نوم: پينده محمد، عبدالروف، مجاوير.ا، سليمان لايق... .
دې. ليکی دی که ليکنه: ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
ډې. چاپ کال: پ. م. ۱۳۱۰، ع. ر ۱۳۳۷، م.ا ۱۳۵۸، س. ل او م.ا ۱۳۶۱
رې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتني سمې شوې):۴
ړې. خبرداری (Caution):۴؛ زې. کنټرول کې (In control): تول

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژې.   اليده بسپنه ورکول:. د دې مصرۍ وګړني انګېرنه داسې ده، چې د پسرلي په موسم کې به د سوما؛ (هوما) بوټې د لته خازاني غونډۍ سره پاس ټيټنګ منځ کې هندوکش د غرو لمنو کې ټوليده. خو په داسې پېر کې به د شپې له پلوه دا کار کې ده، چې د ۱۴ او ۱۵ سپوږمۍ شپه به وه. ځوانانو به دا بوټې رېبه او پېغلو به ټولوو. کله به چې دا بوټي را ټول شو بيا به ترې زوخا تياره شوه او خلکو به ډېرو ګرانو، منلو مېلمنو ته په مېلمستيا ګانو کې د برږو پې (ژاولو) او له نورو خوږو سره يو ځای اينوده... . ويل کېږي چې دا مصرۍ يوې پېغلې خپل مين ته په داسې شيبه کې ويلي (اچولې) چې مين يې د اوما لو کاوو نو ځکه يې په سپوږمۍ غږ کړی چې ژر را خيږه، نه چې زما مين په تياره کې ګوتې پرې نه کړي.
لکه څنګه چې راپور شوي د دوی هر يوه په واسطه؛ هر يو د سترګو تور، د پښتو ژبې ستورو، درنو ښوونډو او پوهانو نوموړې مصرۍ په خپلو ليکو او کښلې کې په لاندې بڼه کښلې ده.

۱:. پينده محمد زهير په خپل غوړشکه د لنډۍيو کښلې کې، داسې کښلې.

▲ سپوږمۍ يه! سر وهه، راخيږه

چې زما جانان د تورو غرو مزل کوينه

(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۱۴۵ چوپړی)

۲:. د سپوږميه کړنګ وهه راخيږه، له چاپه تېره شوې کښلې ليکوال د پښتونخوا د شعر هار او بهار، جېمز ډارمستټر له کښلې ورسته کښلې.

▲ ،، سپوږمۍ يه! کړنګ وهه، راخيږه

يار مې د ګلو لو کوي ګوتې رېبينه،،

۳:. عبدالروف بينوا په خپل کښلې کې، د لنډۍ په بڼه داسې کښلې.

▲ ،، سپوږمۍ يه! سر وهه، راخيږه

زما لالی د لويو غرو مزل کوينه،،

(عبدالروف ، ۱۳۳۷ لېږدی، ۵۳ چوپړی)

۴:. پوهندوی دوکتور مجاور احمد زيار په خپل کښلې کې، داسې کښلې.

▲ ،، سپوږمۍ يه! سر وهه، راخيږه

زما اشنا د تورو شپو مزل کوينه،،

(مجاوير، ۱۳۵۷ ل، ۱۱۶ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. سلیمان لایق او مجاور احمد زیار مومند په خپل وار سره یوه له بل سره په ګډه داسې کښلې.

,, سپوږمۍ یه! سر وهه، راخېژه
جانان د ګلو لو کوي ګوتې رېبینه
سپوږمۍ یه! سر وهه، راخېژه
زما لیلی د تورو غرو مزل کوینه،،
(لایق او مجاویر، ۱۳۶۱ لېږدی، پولس چوپړی)

۶:. پوهندوی ډاکتر محمد رحیم الهام په خپل کښلې کې، د لنډۍ په بڼه داسې کښلې.

,, سپوږمۍ یه! سر وهه، راخېژه
زما لالی د لویو غرو مزل کوینه،،
(محمد رحیم،۱۳۷۹ لېږدی، ۱۰۲ چوپړی)

۷:. پوهاند دوکتور مجاور احمد زیار په خپل کښلې کې، د لنډۍ په بڼه داسې کښلې.

,, سپوږمۍ یه! سر وهه، راخېژه
زما اشنا د تورو شپو مزل کوینه،،
(مجاویر، ۱۳۸۸ ل، ۱۷۱ چوپړی)

۸:. پوهاند د تاریخ پروفیسور شهسوار سنګروال داسې کښلې ده.

,, سپوږمۍ یه! سر وهه، راخېژه
یار مې د ګلو لو کوي ګوتې رېبینه،،
(شهسوار، ۱۳۹۰ لېږدی، ۵۹ چوپړی)

۹:. پوهندوی لال باچا ازمون په خپل کښلې کې، د لنډۍ په بڼه داسې کښلې.

,, سپوږمۍ یه! سر وهه، راخېژه
زما لالی د لویو غرو مزل کوینه،،
(لال باچا، ۲۰۱۵ زېږدی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

کره بڼې:. سړۍیه!، سپوږمۍ یه!، شپونکۍ یه!، نړۍ وال، پېنۍ ییبره، غونډۍ ټال، نړۍ جال کې د غبرګغږې یې (ۍ) غبرګغږ وساتل شي، ۍ ترې و نه غورځول شي تر ټولو غوره او کره پښتو راځي. له وټېزي (اقتصادي) اړخه هم په برېښنايي ټولوالو کې غوره راځي چې ,ۍ، و نه غورځول شي، که و نه ځورځول شي د ,, - مۍ یه ،، غږ ور کوي او که وغورځول شي د ,, - میه، غږ ور کوي. لکه لاندې نا کره بڼې:. سپوږمیه!، شپونکیه!، نړیوال، پېنییبره، غونډیټال، نړیجال... .

د دې پیله ساده برابر وي دا؛ چې پارنویکی دلته دوې مانا خندي:.

لومړۍ:. یه (نه یا اا) (سپوږمۍ نه، سپوږمۍ اا یا داسې مه کو کوه سپوږمۍ) د نه ځواب له پاره یې وایو. لکه تر اوسه پورې دې دا لیکی لوستلی دی؟، یه (نه یا اا.Uh-uh). په دې بڼه غږ لري، لکه په ډډ کې دوې د ډې (ډ) ابېڅې خوا په خوا راغلې، په اا (نه، یه) کې دوې د اې (ا) ابېڅې خوا په خوا راغلي. د لومړې ټوله هوا په تالو کې ساتل کېږي او خوله ډېره وازېږي، او په دوېیم ا کې بیا هوا په خوله کې لږه خو په ستونې کې ویل کېږي او ژبکۍ لړزوي. بله دا چې اا (نه، یه) نه شمېر نوم ۱۱ شمېر ګڼه یوولس دی، نه ۱.۱ په بڼه د لومړي څېرکي لومړی سرلیکه یا د مخکنې سرلیک شمېر ګڼه دی او نه لنډوون دی لکه ا.ا (اسلامي افغانستان).

دوېیم:. بلنویکی:. یه د ای! سپوږمۍ په ډول مانا خندي.

لکه:. یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، یه بچیه!

د پښتو ژبې د څېپز خجیز ټولوالې په سټه خبره، وینا، ویکي غونډ او غونډله په څلورګونو څپو څخه په هره یوه څپه باندې تر پایه پورې ورته زورنه راځي. یا به په لومړۍ یا دوېیمه، یا درېیمه یا څلورمه څپه زورنه راځي. د څېپز خجیز ټولوالې په سټه هم چې یې (ۍ) و نه غورځول شي، روغ راځي چې هره، هره خبره، وینا، ویکي غونډ او غونډله ویکیی د څلور ګونو څپو تابع ده. دا هم څلور څېپز غونډلې دي.

د هغوی ټولو درنو چې پر دې دنیا دي تر دې دمه او که په هغې دنیا دي، الله ج دې د دوی د زړه ارمانونه پوره کړي. د تللو ډېر درناوی کوو، خدمتونه ته یې درناوی کوو، خو لیکنې رمتې کوو او په نوي پېر کې یې روغې پیلې سپینې ته راوباسو او کره کوو یې، اوسني پېر سره اوړه ورکو او مخ په وړاندې ځو.

په ټولو کې تېروتنې کره شوي دي، چې (ناکره بڼه د چه) کارولې، اوږده ې (یې نرمه یې یا ی کارولې، کامه (،) او ندایه (!) یې نه ده کارولې، وت (سپیس یا واټن یې نه دی کښلی او ور سره ږې (ږ) یې ژې (ژ) ناکره بڼه کارولې چې کره شوي اېڅې په سره رنګ کره شوي دي.

بل لورې ته نومړې پښتو پېیلې ځانګړې ځانګړنې مصرۍ ته ورته دي، لنډۍ، ټپه او ټیکۍ ته ورته نه دي، نوموړې مصرۍ د پښتو وګړني لرغونې پېیله مصرۍ ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۸ د پيل پېر پېخليک (تاريخ) دوېيمې مصرۍ بېلګه

سپينه خولګۍ دې راته ژوې
که په چړو کې نرۍ لار وي در به شمه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو ځرګندونه):.

اې. پيیله: لرغونې مصرۍ.
بې. پيیلن یا پيیلنه: پيژند ځرګند نه دی.
پې. پيخليک: نن ۲۰۱۷ زيږدي ځخه ۷،۴۵۳ کاله وړاندې تېر پير دی.
تې. ځای: شمتۍ، که خور شمتې، الينګار د سيند غاړه، اوراه پرته سيمه، مهترلام، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبۍ، افغانستان.
ټې. پيیلې بنه: وګړني پيیله.
جې. سندرغاړو ويلې: پيژند ځرګند نه دی.
چې. ښکالوه: لېوالتيا لوړ حس، له خپلې ميرانه، په لرغون پير کې به چې ژوي تر هغه يې ټاکلې نخښې د يارۍ نه وي پوره کړې، د ګډ ژوند موخو ته به نه رسېده. سپينه خولګۍ یا پيغلې تر لاسه کول داسې و لکه په تېرو چړو چې مزل کوي، نو اړينه وه چې له ډېر پام ځخه به لېوال پام اخسته.
ځې. منسوبه: ښځې ته. ځې. ګڼه: ۸. خې. چوپړی: ۶۴.
دې. راټولونکي نوم: پينده محمد زهير.
ډې. ليکی دی که ليکنه: غوړشکه د لنډيیو، خطي نسخه (کلمي کښلې يا په قلم ليکلې) ملي ارشيف.
رې. چاپ کال: ۱۳۱۰ لېږدی (۱۹۳۲ زيږدی).
ړې. کړه شوې Action Req'ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۲
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې. اليده بسپينه ورکول:. د دننې سکالو، د پيغلې او ځلمي غوراوی، د چړو پيژند، د پښتون پښت پښتپوهنه يې پنځه ده، دا نو داسې نه ورته نه شو ويلی چې دا په ۱۳۱۰ لېږدي کې خوندي شوې. چې دا دې لرغون پير سره اړه و نه لري، یا دې لرغونوالی و نه لري، د دې له پاره چې اوس ټاپن شوي، لرغون کې يې شتون نه درلود، په لرغون پير کې يې شتون درلود خو په اوس پير کې خوندي شوې او کره شوې ده، په ورته بنه د دې سيمې تر ۱۰۰۰۰ ډېرې داسې پيیلې دي چې د لرغون پير دي. هر ابېځی، هر ويکيی، هر غونډ او هره غونډله يې د پښتو ژبې دی او لکه د نورو زړو ژبو په بنه لرغون پير لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۹ د لرغون پېر پېخلیک (تاریخ) لومړی مصری بېلګه

▲ دا الینګار ځیرې! ځیرې ده

هرې ځیرې نه یې د وینو بوی راځینه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پیپله: لرغوني مصری.

بې. پیپلن یا پیپلنه: پېژند څرګند نه دی.

پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زیږدي څخه ۲۳۳۴ کاله وړاندې تېر پېر دی.

تې. ځای: پنجکوره، سنګر، الینګار ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.

ټې. پیپلې بنه: وګړني پیپله.

جې. سندرغاړو ویلې: جمت الله.

چې. ښکالوه: د میني پالني لوړ حس، میرځمن ته د ولاړېدلو، د لغمان زرغون چارپېریال او هواویچې د تاثیر پنځې زیږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

ځې. منسوبه: نر ته. څې. ګڼه: ۹.

خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی.

دې. راټولونکي نوم: پېژند څرګند نه دی.

ډې. لیکی دی که لیکنه: پېژند څرګند نه دی.

رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.

ړې. کړه شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتني سمې شوې): ۰

زې. خبرداری (Caution): ۰

ژې . کنټرول کې (In control): ټول

ږې. الیده بسپنه ورکول:. د الیګزندر یا ماکیدانسکي یا اسکندر مقدوني ۳۲۶ مخزیږدي کې دوې میاشتې لمپاکا کې تړاکونه و کړه، دوې میاشتې یې د دې سیمې ډېری تېر تالا وا لا کړه، میرنو ورته کورونه پرېښښودل. غرونو او درځنیو سیمو د هندوکش (ساوو، کنده ګل، سوی مخ، واورو مخ، ځینګوړا، سالو، تګ، کاوون، تبۍ او درې) ته لاړه. چې په شخړو راوړلو کې د مقدوني میرځمن ډېرې نېزې، تورې او سپرې ماتې شوې، دواړو لورو ته ډېر ژور ټپونه ورسېدل، ډېرې ځنکي ځېرې یې ځیرې ځیرې کړلې، له یوه لوري د لمپاکا ټوله زوروره ګنه ګوڼه له زوروړو شخړو په پیله کې په شا تمبل کېدله، چې ټوله اواره سیمه یې په وینو وینخښتې کړه، په سنګره کې یې ورته د څواک له پاره د وسپنې وېلې کولو پینځه کورې و رغولې، چې خپلې نېزې تورې او سپرې ورغوي، له همغه پېره نومړې کلي ته پنجکوړه وایي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۰ د لرغون پېر پېخليک (تاريخ) لومړی ټپې ببلګه

▲ جانان چې ته ماته يې ويلي
د پړوايي مشنګ چې ګل شو ری به شمه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.
اې. پېيله: زړه ټپه.
بې. پېيلن يا پېيلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۲۳۳۴ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تې. ځای: منجلام، پړوايي، اړوکی، الينګار ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېيلې بڼه: وګړني پېيله.
جې. سندرغاړو ويلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د مينې او مينې پالنې لوړ حس، د لغمان زرغون چارپېريال او هواويچې د تاثير پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۱۰.
خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی.
دې. راټولونکې نوم: پېژند څرګند نه دی.
ډې. ليکی دی که ليکنه: پېژند څرګند نه دی.
رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.
ړې. کره شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې. اليده بسپنه ورکول:. د اليګزندر يا ماکيدانسکي يا اسکندر مقدوني ۳۲۶ مخزېږدي کې دوې مياشتې لمپاکا کې تراکونه وکړه، دوې مياشتې يې د دې سيمې ډېری تبر او اسونه تالا کړه، ميرنو ورته کورونه پرېښودل. غرونو او درځنۍيو سيمو د هندوکش (ساوو، کنده ګل، سوی مخ، واورو مخ، ځينګوړا، سالو، تګ، کاوون، تبی او درې) ته لاړه، چې په شخړو راوړلو کې د مقدوني ميرځمن ډېرې نېزې، توري او سپرې ماتې شوې، دواړو لورو ته ډېر ژور ټپونه ورسيدل، ډېرې ځنکي خبرې يې ځيرې ځيرې کړلې، له يوه لوري د لمپاکا ټوله زوروره ګڼه ګونه له زوروړو شخړو په پيله کې په شا تمبل کېدله، چې ټوله اواره سېمه يې په وينو وينځښتې کړه، په دې پېر کې د يوې پېغلې د ژوند ملګری د جګړې له پاره له خپل کاله څخه و وته او دې ته يې د بېرته راتلو ژمنه کړې وه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۱ د لرغون پېر پېخليک دوېيمې مصرۍ او لومړۍ لنډۍ بېلګه

د پېغلو پېغور ورکولو يوه تربله ځوابونه.

▲ مه سيندغاړي کې مه يې نوم کې

نېزې يې نه شته اورلړوني ګرځوينه

▲ مه سنګره وال کې مه يې نوم کې

اوبه يې نه شته مخ په لاړو وچوينه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېيله: لرغوني مصرۍ.

بې. پېيلن يا پېيلنه: پېژند څرګند نه دی.

پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۲۳۳۴ کاله وړاندې تېر پېر دی.

ټې. ځای: ګرمکاچ، الينګار سيند غاړه، الينګار ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.

تې. پېيلي بڼه: وګړني پېيله.

جې. سندرغاړو ويلي: پېژند څرګند نه دی.

چې. ښکالوه: پېغور افساني، ميرڅمن ته د ولاړېدلو، د لغمان زرغون چارپېريال او هواويچې د تاثير پنځې زېرنده ده، د دې له پاره کره بوړوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

ځې. منسوبه: نر ته. څې. ګڼه: ۱۱.

خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی.

دې. راټولونکي نوم: پېژند څرګند نه دی.

ډې. ليکی دی که ليکنه: پېژند څرګند نه دی.

رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.

ړې. کره شوې Action Req'ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰

زې. خبرداری (Caution):۰ ژې . کنټرول کې (In control): ټول

ږې. اليده بسپنه ورکول:. د دې مصرۍ او لنډۍ افسانه او وګړني انګېرنه داسې ده، په ۳۲۶ مخزېږدي اسکندر په سنګر کې د شخړو په لړ پنډغاله و وهه له او دمې ځای يې ځانته جوړ کړه، په دې پېر کې به پښتانه اتلان د شپې په تيارو کې ګرځېدل، د ميرڅمنو څارکښې به وو، ځينې پېر به د ودنې له پاره پېغلې يوه بل کلي او سمې ته په پټه تللې، نو د خپلو څارکښو به چې د پېژند غږ کوو چې تاسو څوک يئ؟ دوی باندې يې د وېرې اثر شينده، دوی له سنګره کلي څخه سيند غاړې ته راغلې وې، او سيندغاړيو ته يې پېغور د ځيرې کونکو وسلو او سوی غوره سمبالتيا ور کوو، دا بل لوري هغوی ته د اوبو کمتون او لږې ګټه اخستنې پېغور ور کوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۲ د زوړ پېر پېخليک لومړۍ مصرۍ بېلګه

مينه روا که ناروا ده
په کومه مينه چې اخلاق ناولی شينه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو ځرګندونه):.

اې. پېيله: زړه مصرۍ.

بې. پېيلن يا پېيلنه: پېژند ځرګند نه دی.

پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۱۳۶۱ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۳۷ لېږدې (۶۵۸ زېږدي).

ټې. ځای: مندره وړ، وربېنم لار، زوړ کلی، قرغه يي ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.

تې. پېيلي بڼه: وګړني پېيله.

جې. سندرغاړو ويلي: اوستاد ګل محمد ګلکي ۱۳۲۲ لېږدي کې ويلي.

چې. ښکالوه: د اسلام پالني لوړ حس، دينپوهني زده کړې د تاثير پنځي زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

ځې. منسوبه: نر ته. څې. ګڼه: ۱۲.

خې. چوپړی: پېژند ځرګند نه دی.

دې. راټولونکي نوم: پېژند ځرګند نه دی.

ډې. ليکی دی که ليکنه: پېژند ځرګند نه دی.

رې. چاپ کال: پېژند ځرګند نه دی.

ړې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتني سمې شوې): ۰

زې. خبرداری (Caution): ۰

ژې . کنټرول کې (In control): ټول

ږې. اليده بسپنه ورکول:. اسلامي لښکرې چې ټاټوبي ته راغللې، له درنو او اوږدو جګړو ورسته، د خبرو او ناستې له لارې سره د محمد رسول الله اسلام دين منلو ته غاړه کېښوده، د نوي دين د زاړه اسلام دين له ارکانو سره بېلوالی شتون درلود، ځينې کړنو کچې په کې ډېرې او د ځينې کړنو کچې په کې کمې وې، د دې ټولو کچو پوهېدلو باندې چې د وګړي له ځاني پېژند سره اړېکه لري، چې په ټاکلو ارکانو ځان برابر او په روغه اسلامېچه ژوند پر مخ بوزي، اړتيا يې دې ته وه چې له عالم څخه چې کړ او ژبه يې يوه وه، پوښتنه وکړې، مينه کول روا دې که ناروا، هغه ورته وايي، هغه مينه نارو ده چې اخلاق خرابوي، سلوکو ته خنډ جوړ وي، په رښت کې مينه روا ده، مين له مينې سره د دې له پاره مينه کوي، چې نوی ژوند ځانته جوړ کړې او تر پايني ورځې سره ګډ وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۳ د زوړ پېر پېخلیک لومړی لنډی بېلګه

▲ داسې چې ته وې داسې زه ومه
داسې به شې لکه دا څه چې داسې یمه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.
اې. پېیله: زړه لنډۍ
بې. پېیلن یا پېیلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۱۳۶۱ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۳۷ لیږدي (۶۵۸ زېږدی).
ټې. ځای: نیم نانی، کلاټکه، سلینګار، الېنګار ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.
تې. پېیلي بڼه: وګړني پېیله.
جې. سندرغاړو ویلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: دین پالنې لوړ حس، منځني ژوند ته د وګړو هڅه ونه، د پنډوسي په سر د ښه کړو وړو سپارښتنه ده، ادېرې چارپېریال او هواویچې تاثیر زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.
څې. ګڼه: ۱۳ .
خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی
دې. راټولونکي نوم: مولوي احمد خان لغمانی
ډې. لیکی دی که لیکنه: پېژند څرګند نه دی.
رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتني سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): تول.
ږې. الیده بسپنه ورکول:. زما د اسلامي فنونو استاد په ۱۳۷۴ل کې احمد خان د امیرخان زوی چې د ظاهر شا د پېر ستر عالم او د لغمان د تالبانو امیر و، د ککځور شمتي شیخ او خطیب. وېل یې راته چې حبیب الرحمن مې شاګر و، چې ولایت باندې پیلنی حمله و شوه، داود خان په امر لومړی بندي زه او زما زوی وو، د نور محمد پر ګدی له کډوالی ته اړ شوم. دیر کې مې شاګرد خطیب و، پېښور ته مې لیدو ته راغی؛ ویلې اوستاده راځه زموږ خطیب شه، دیر کوټکي میدان کې خطیب وم، زموږ د مذهب په ستړه وګړو ته په خپله ژبه ورم او لاربنونه ډېره ښه وي د هدایې په ستړه هم. خو مشکات په ستړه نېغه خطبه وایې، دا مې په ۱۳۵۹ الته ویلې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

١٣. ١. ١٤ د زوړ پېر پېخليک لومړی ټپه او دوېيمې مصرۍ بېلګه

▲ جانان مې ټپ پر ټټر و خوړ
په جګ مغزی د کلو پېغلو کې ګرځمه

▲ له سپيني تورې نه دې ترپلود
په بېګانی درکړې خوله پښېمانه يمه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېيله: زړه ټپه او مصرۍ
بې. پېيلن يا پېيلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېخليک: نن ٢٠١٧ زېږدي څخه ١٠٧٣ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ٣٢٢ لېږدي (٩۴۴ زېږدي).
تې. ځای: بوست، کښکرګا، لښکرګا ولسوالی، هېلمند ولايت، کندهار زون، سويل ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېيلې بنه: وګړني پېيلې.
جې. سندرغاړو ويلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د ټاټوبي پالنې لوړ حس، زړورتيا، ځيرکتيا، پوهې، ځيګټوب او سرخندنې د تاثير پنځې زېرنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګنه: ١۴.
خې. چوپړی: ٢٧۶.
دې. راټولونکي نوم: اوستاد عبدالحی حبيبي.
ډې. ليکی دی که ليکنه: تذکرة الشعراء ,, پټه خزانه،،.
رې. چاپ کال: ١٣٣٩لېږدی (١٩۶١ زېږدی).
ړې. کړه شوې Action Req'ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):٢
زې. خبرداری (Caution):٢
ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. اليده بسپنه ورکول:. په ١٣٢٢ لېږدي د محمود هوتک پټې خزانې يوه نخسه د پښتو ټولنې لاس ته راغله او هغه يې حبيبي ته د دېرې شننې او درې ژبې شرحې او ژباړې له پاره په لاس کې ورکړه، او نوموړی کار حبيبي په کابل، خوابګاه کې په ١٣٢٣ لېږدي کې بشپړ کړه. دوېيم وار چاپ ته يې د درې ژبې شرحې او ژباړې سره چمتو کړ، دوېيم چاپ يې په ١٣٣٩لېږدې کې د پوهنې وزارت د دارالتاليف رياست کې تذکرة الشعراء ,, پټه خزانه،، ۵٠٠٠ ټوکه له چاپ سالامت تېر کړي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۵ د زوړ پېر پېخليک دوېيمې لنډۍ بېلګه

که د خانو لښکرې راغلې
زه به ګوملې ته د يار سلام ته ځمه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېيله: زړه لنډۍ.

بې. پېيلن يا پېيلنه: ملک خانو خان مېرمن.

پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۹۷۹ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۴۱۶ لېږدې (۱۰۳۸ زېږدي).

تې. ځای: برمل، برمل ولسوالی، ښرينه، پکتيکا، پکتيا زون، افغانستان.

ټې. پېيلې بنه: وګړنې پېيله.

جې. سندرغاړو ويلې: پېژند څرګند نه دی.

چې. ښکالوه: د مينې پالنې لوړ حس، شخړې له بريا څخه د ميره برې راوړو د تاثير پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوړوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

ځې. منسوبه: ښځې ته.

څې. ګڼه: ۱۵.

خې. چوپړی: ۱۲۱.

دې. راټولونکې نوم: افضل خان خټک (APZAL KHAN KHATIK).

ډې. ليکې دی که ليکنه: تاريخ مرصع (TARIKH I MURASSA PASHTU) *(Britannia Musoriena1 2893)*.

رې. چاپ کال: ۱۲۶۳ لېږدی (۱۸۸۵ زېږدی).

ړې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰

زې. خبرداری (Caution):۰

ژې . کنټرول کې (In control): تول

ږې. اليده بسپنه ورکول:. اليده بسپنه ورکول:. د ابو المنصور سبکتګين محمود (غزنوي) تورک تر ټولو لويه او خونړۍ جګړه له هندو شاهي واکمن يا امير د جاياپالا Jayapala څخه چې ۱۰۰,۰۰۰ چمتو راټول کړل شويو هندو ځواکونو څخه د لغمانو په پند او سند په لغمان کې وګټله. ,, د مثال په بنه کله چې غزنوي محمود د ۳۹۲ لېږدي نه تر ۴۱۶ لېږديز ۱۷ واره د هند په لويه وچې لوی او واړه بريدونه و کړ لړ ولې له دېنه د مخه له ۳۹۰ لېږدي نه تر ۳۹۲ لېږدي پورې نومړي سلطان له جاياپالا سره په جګړه کې د لغمان، پېښور، د آټک دواړه غاړې او يو شمېر نورې سيمې لاندې کړې وې. په ۴۹۷ ل- ۱۰۰۶ ز کال يې د هند راجه ګانو ته په ويهند کې ماتې ورکړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا چې ومو ويل محمود ۱۷ واري په هند بريدونه وکړ خو بشپړ برى يې تر لاسه نه کړ او يا لږ تر لږه يو واکمن و نه ګماره چې د ده د غوښتنو پخلى و کړي. ويل کېږي يوه ورځ د سلطان مور له خپل زوى محمود نه و پوښتل چې ولې؟ پرلپسې توګه په هندستان بريودنه کوې او کوم د پام وړ برى نه ترلاسه کوې؟ (په چټک بريد به له غزني په ګوملې ته) سلطان بيا مور ته و ويل چې تاسو و وايئ څه و کړم؟
مور يې محمود ته و ويل چې د پښتنو په مشرانو او سردارانو غږ و کړه چې ستا ملاتړ و کړي.

په تاريخ مرصع کې افضل خان خټک د سلطان محمود يا دونه کوي او په اړه يې کاږي: ؛... ,, اته کسه د سردارانو د افغانو چې نومونه د دوى په کتابونو کې مسطور دي، يوه ملک خانو، ملک عامون، ملک داود، ملک يحيى، ملک احمد، ملک محمود، ملک عارف او ملک غازي په ملازمت د سلطان محمود غازي ته راغلل.،، (افضل، ۱۸۸۵ زيږدى،۱۲۱ چوپړى)

د دغو مشرانو په اړه ويل کېږي، چې کله په ۴۱۶ لېږديز کال سلطان محمود د سويلي هند د کاتيا وار پر سومنات بريد وکړ نو دوى يو بل ته غږ و کړ چې تربورانو راځئ چې خپلې لمنې سره غوټه کړو... . څنګه چې د دوى ګڼې کميسونه په تن وو، يوه له بل سره يې لمنې و تړلې او بيا يې په سومنات بريد و کړ. کله چې د سومنات دروازه ماته کړه که ګوري چې د لمانځنې بوت پرته له کوم تړاوونه د کوټې په هوا کې ځوړند دى.

مسلمانان ټول هک پک شول ان تر دې چې د دوى په عقيده يې اغېزه وښندله چې دا څنګه کيدلى شي، پرته له کومې ستنې بت په هوا کې ځوړند پاتې دى. سلطان هم ګوته په خوله وه. ولې کله چې د کوټې چت، ديوالونه وغورځول او ځمکه يې وکندله، وې ليدل چې په ډېر مهارت د وخت مهندس په ځمکه، ديوالونو او چت کې وسپنه کشونکي (مقناطيس، آهن روبا) داسې ځای پر ځای کړي وه، چې د بوت توله او توازن يې په هوا کې ساتلى و. د دغو مشرانو په لړ کې د يوه تن نوم په يوه لنډۍ کې هم ياد شوى چې په هغه مهال کې د کومې پښتنې مېرمنې ,, د خانو خان مېرمن وه، برمل کې ويلې وه، غوښته يې چې خپل اس باندې له برملې څخه کوز د ګوملې سيند ګودر ته شګين څخه انګور اډې لورې سترې مشې ته ورشي. ،، له خوا ويل شويده. لنډۍ داسې ده:

▲ که د خانو لښکرې راغلې
زه به ګوملې ته د يار سلام ته ځمه،،

(شهسوار، ۱۳۹۱ لېږدى، ۱۰چوپړى)، (شهسوار، ۱۳۹۰ لېږدى، ۶۱چوپړى)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱٦ د زوړ پېر پېخليک دوبيمې او دربيمې ټپې؛ دربيمې څخه تر اته لسمې لنډۍ او دربيمې او څلورمې مصرۍ بېلګې

له مخې لرې شه ډېواله

که چېرې باد د خراسان وي روغ به شمه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پيبله: زړه لنډۍ.

بې. پيبلن يا پيبلنه: مومن خان.

پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زيږدي څخه ۸۱۷ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۵۷۸ لېږدې (۱۲۰۰ زيږدي).

تې. ځای: دکن، دکشينا، ستاپورا، کارناتاکا، بنګلور، د هندستان.

ټې. پيبلې بنه: وګړنې پيبله.

جې. سندرغاړو ويلې: پېژند څرګند نه دی.

چې. ښکالوه: د ټاټوبي پالنې لوړ حس، مېرمن يادولو رنځ او درد د تاثير پنځې زيږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

څې. منسوبه: ښځې ته.

ښې. ګڼه: ۱۶.

خې. چوپړی: ۶۲.

دې. راټولونکې نوم: پوهاند د تاريخ پروفيسور شهسوار سنګروال.

ډې. ليکی دی که ليکنه: داستانې او هنري ادبيات.

رې. چاپ کال: ۱۳۹۰ لېږدی (۲۰۱۱ زيږدی).

ړې. کره شوې Action Req'ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰

زې. خبرداری (Caution):۰

ژې . کنټرول کې (In control): ټول

ږې. اليده بسپنه ورکول:. د دې ټپې ته دکنی ټپه هم وايي، چې مومن خان دکن کې ويلې ده، افسانه او وګړنې انګېرنه داسې ده،

مومن خان د شيرينۍ کوژدهړن، چې د خويندی (مومن خان کلی) ژوند کړ و، چې د کابل سيند په لوړه کمرډاګه يې کلا ده چې ورته د مومن خان کلا واي، ماهيپر له کوتل لاندې، د کابل جلال اباد په لوی واټ، د سروبي والسوالۍ اړوند پروت کلی د مومن خان کلي په نوم ياديږی. د دې کلا ختيځ ته خاورو پول او مانو کلی دی، لويديځ ته يې د ماهيپر تنګی غارو، سر ته شمال ته د خويندی او باغيچړ غرونه دي، وړاند مخامخ يې سويل ته د ګورا منده، څمڅې ښکاربړي، سلګۍ او د ملاعمر کلي دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورونو په دې تړه و منله چې مومن خان به د پلار په پاتې میرات نه ودووي، په خپله ګټنه دې پورته او ولوار پرې کړي.

دوی سره و منله؛ مومن خان د هېندوستان ته لاړه ګټني په سې، دکن کې په یوه دښته کې، په اوښ سپره جلی سره مخ شو، چې د ښامار مړی ته د ځواکګدی وګړو پاینی مېلمستا د انجونو چې د دولت اباد کاکتیا وړانګل واکمن باچا لوره یا د ستاپورا لور اناره چمتو کړې وه، له کلي به په ناتار یو ښامار انجوني داړلې او خوړلې. واکمنو ورته د ژوغورلو په پاره تړه و کړه چې یوه، یوه جلی به ورته بړدو چې د دوی خوراک شي. موږ به ترې خوندي شو.

وار د اناري (انارګوډې، ګلغوټی، انارګلې) راغلی وو، د مومن پرې د سفر په پېر پام شو، خوا ته یې ورغی، خبرې یې ورسره پیل کړې، هغه ورته و ویل تاسو لاړ شئ دلته ښامار راځي تاسو به و خوري. هغه ورسره پاتې کیږي، خبرې ورسره کوي، ستاپورا دښته کې څه نه شته بې له دې دواړو، مومن خان ستړی دی، خوب وړی دی، خوب یې وړي، اناره یې سر په خپل زنګون کوي، چې د ښامار پشهار او اواز اوري له سترګو یې اوښکې بهیږي چې اوس به دا ښکلی ځوان هم له ما سره ګډ وخوري، وند یې کوه چې پرېږده چې له خوبه یې تېر کړي او و یې خوري، چې اوښکې یې د مومن په ښکلي مخ غورځیږي او هغه راپا سیږي، ښامار سره جنګ کوي، مومن خان باندې چې حمله کوي، هغه یې رټ په کریچ څېرې کوي، او په منځ دوې ځایه څړیږي، شاپټ یاره یې نخښنه له ځان سره وړي، اناره په خپل پلار سپاري.

پلار یې همده ته په نکاح کوي، او د ده مېرمن کیږي، له کال ځنډ ورسته، د مومن خان دي شپون (ګنجه، پک)غواړي چې دی بېرته کاله ته راولي په سې پل وهي، ځان دکن ته رسوي، وینې یې ورته وایي مور دې رنځوره ده او شیرینی یاربازه شوې، ځانته یې یار نیوله.
مومن خان ښایي ۲۱ کلن وي له احساساتو نه ډینګیږي، ګړندی خپل سفر لنډوي، خپل اس باندې سپرېږي او سفر پیل وي. که هر څومره ورته اناره زاری کوي چې مه ځه پاتې شه، ما یوازې مه پرېږده، ده ورته مېرړانه دود او ژبه خودلې وي، په یوه خبر والاړ وي او ځان رارسوي، ۲۳۹۶.۹۵ کیلومتر نیغ مزل یا ۲۵۰۰ کیلومتر مزل په ۲۱ شپو او ورځو کې ځان له دکن، دکشینا، ستاپورا، کارناتاکا، بنګلور، د هندستان نه ځان، خویندی (مومن خان کلی)، کوګامنده، سروبي ولسوالی، کابل ولایت، افغانستان (خراسان) ته ځان رسوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اس له سپې لرې تږې او ځان د تره کلا ته رسوي، هغه د اووه ورونو په منځ کې کټ کې وېده ده، مومن خان ځان سره دوې اند کړی وي، لومړی:. دا چې د کلا ور شیرینۍ تړې، که زنځیر یې نه و تړلی ور خلاص وو نو پوهېږم چې یار بازه شوې، دوېیم:. انګر ته به په سې ورشم او په ویدو به یې په سینه لاس کېږدم، که غږ یې و کړه خو یاربازه نه ده او که غږ یې ونه کړه نو زما شک به ربښت شي زه به یې غلې په چړې و وژنم.

دی چې کلا ته ورځي ور تړل شوی نه دی، یوه شک یې ربښت شو، نېغ ورځي له ورونو څخه یې تېرېږي او د هغې کټ ته ځان رسوي، چې په سینه یې لاس ږدي. هغه کړیکه کوي چې اله! غله دي، ورونه یې را پاسېږي پرې د چړو وارونه کوي، اووه چړې یې وهي و هي د ظفر خان په اخري چړې غږ کوي چې مړ مو کړم مومن خان یم.

ټول تره زامن یې اریانېږي، چې دا څخه و شو، ظفر خان و ویل چې ماته به ټول وګړي تانه او پېغور راکوي چې په خور مو خپل ورور و واژه، هغه ځان په کرېچ و وهه عمر یې و بخښه.

مړی یې دې غاړې خپل کلي ته راوړه. سلګۍ، ملاعمر ته خانجان چینې څخه یې مړی خاورو ته سپاره، چې کونډې مور یې ښایسته ځلمی زوی په وینو لت او څېرې و لیده، په لیدو یې عمر وبخښه. اناري چې له شا یې ور په سې پل راخستی وو، چې دلته یې د دوی جنازه ولېدله، ډېره له زړه ژوره خفه شو، مونځ یې و کړه، ځنګون یې و وهه پرې، دې هم عمر و بخښه. شیرینۍ چې د دې ښځې دا حال ولیده دې و ویل چې دا ځوک ده، چې ځان یې دا سې و بخښه، خپله یې دوې رکاته لمونځ و کړه دي هم خپل عمر و بخښه، دوی ټول مړه شو.

اوس یې همدله خانجان چېنې څخه ادېره ده، دوی نږدې قبرونه، یوه لرې، ترې لس متره لرې د اس (دل دل) او سپې قبر هم خوا په خوا دی.

د مینې پالنې لوړ حس، سپېڅلې پښتیانه چارپېریال او هواویچې د تاثیر پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
لاندېنۍ ۳ لنډۍ د مومن خان دي ، ۱۲ لنډۍ، ۱ ټپه او ۲ مصرۍ شیرینۍ او یوه لنډۍ د اناري ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تا د سفر موزې په پښو کړې
د زېړو ګلو باغ په چا سپارې مينه

ما د سفر موزې په پښو کړې
د زېړو ګلو باغ په خدای سپارم مينه

يار مې سپرېږي روانيږي
په نارنجي مخ مې سيلاب د اوښکو ځينه

چې الته ځې خال مې سيې که
د هندستان د نجونو نه شته شنه خالونه

د هندستان ولور ته ځمه
د هندستان جونې زما خويندې ميندې دينه

د هندستان ولور ته ځمه
د شيرينو ولور په خپل لاسو ګټمه

چې مومن خان له ما جدا شو
بدن مې ريږدي زړه مې صبر نه کوينه

په جدايي سره جدا شو
مومنه! کله به وصلت سره کوونه

ما جدايي ليدلې نه ده
چې مومن خان رانه جدا شو وبه مرمه

مومنه ځه الله دې مل شه
دا شينکی خال او زلفې تا لره ساتمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ مسافري په پوره زړه کړه
خولګۍ مې ستا ده که زه خاورې شم مينه

دا لنډۍ د اناري له لورې مومن خان ته ويل شوې، چې په هغه پېر کې به مومن ورته د ولور په اړه کيسې کولې، د هغه ځخه ورسته ورته په ځواب کې انارې دا لنډۍ ويلې ده، دې ته دکنۍ لنډۍ هم وايي.

▲ د هندستان ولور ته مه ځه
د شيرينو ولور له ما واخله مينه

▲ د مومن خان عقل کوتاه و
په نيمو شپو ځوک د چا کور لره ورځينه؟

▲ ادې راکېنه اور رابل کړه
د مومن خان په وينو رنګ شو بالښتونه

▲ مومن خو اووه چړې خوړلي
د ظفرخان د چړې ډېر فرياد کوينه

▲ د پاسه دوې جنازې راغلې
د مومن خان جنازه پيغلې جونې وړينه

▲ کرنګه مات دې شه لاسونه
په نيمو شپو دې مومن خان راوړ له کومه

▲ که زه خبر وای چې مومن دی
ما به خوني ظفرخان ولې ويښونه

▲ جانان زما په خولګۍ مړ دی
عالمه مه يې لمبوئ چې شهيد شونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۷ د زوړ پېر پېخليک نولسمې لنډۍ بېلګه

د لته د هغو لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصرو يادونه کوو چې يوه ځانګړې مناسبت ته ويل شوي دي. نه يوازې تر شا يې يوه کېسه پرته ده، بلکې يو ټاکلی پېر هم په ګوته کوي او تاريخي ارزښت لري.

▲ تر مارګلې به در سره يم

په هندستان کې دې په خدای سپارم مينه

سپړنه (تشريح، د غنوغتو ټکو ځرګندونه):.

اې. پېيله: زړه لنډۍ.

بې. پېيلن يا پېيلنه: پېژند ځرګند نه دی.

پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي ځخه ۸۰۰ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۵۹۵ لېږدې (۱۲۱۷ زېږدې).

تې. ځای: اټک، اباسيند ژی، پېښور، خيبر زون، پښتونخوا.

ټې. پېيلې بنه: وګړني پېيله.

جې. سندرغاړو ويلې: پېژند ځرګند نه دی.

چې. ښکالوه: د مينې پالنې لوړ حس، مړی مندلو ته مېړه د لمسون د تاثير پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

ځې. منسوبه: ښځې ته.

څې. ګڼه: ۱۷. خې. چوپړی: ۶۰.

دې. راټولونکي نوم: د تاريخ پوهاند پروفيسور شهسوار سنګروال.

ډې. ليکی دی که ليکنه: داستاني او هنري ادبيات.

رې. چاپ کال: ۱۳۹۰ لېږدی (۲۰۱۱ زېږدی).

ړې. کره شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰

زې. خبرداری (Caution):۰

ژې . کنټرول کې (In control): ټول

ږې. اليده بسپنه ورکول:. مارګله د هغې سيمې او غر نوم دی چې د پېنډۍ او ټکسلا تر منځ لکه د يوې پولې په څېر اوږد غځېدلی دی. اټک نه آغاړې تر حسن ابدال او بيا تر ټکسلا؛ خان پور پورې پښتانه مېشت او ودان وو. خو له ټکسلا نه اخوا بيا ټول هندستان وو، له لنډۍ څخه جوتېږي چې هغه پېر ښايي انګرېزان هم لا هندستان ته نه وو راغلي، ياني هغه پښتون چې د غريبې له پاره هندستان ته روان و، نو مېرمنې يې ورته ويلې ده، چې تر مارګلې به زه ستاسو د درناوي له پاره درسره ملګرې يم خو په هندستان کې دې په خدای سپارم. له دې لنډۍ څخه د خلکو انګېرنه دا ده چې نومړې مېرمنې دغه لنډۍ په هغه پېر کې ويلې چې مېړه يې هندستان ته د سفر په نيت روان و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۸ د زوړ پېر پېخليک شلمې او يوويشتمې لنډۍ بېلګه

اصيله وم کم اصله! وپوړم

کم اصل داسي مې ساتي لکه مغله

سپړنه (تشريح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

اې. پېيله: زړه لنډۍ

بې. پېيلن يا پېيلنه: پېژند څرګند نه دی.

پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زيږدي څخه ۷۹۶ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۵۹۹ لېږدي (۱۲۲۱ زيږدي).

تې. ځای: نوتندک، يکاولنګ ولسوالی، باميان ولايت، مرکز زون، مرکز ټاټوبی، افغانستان.

ټې. پېيلې بنه: وګړنی پېيلې.

جې. سندرغاړو ويلې: پېژند څرګند نه دی.

چې. ښکالوه: د تاوتريخوالي، غلامي، په خپلو کې د جګړو، ربړ، بې پتي، بې ننګي چارپېريال او هواويچي تاثير زېږنده ده، د دې له پاره کړه بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

ځې. منسوبه: ښځې ته.

څې. ګڼه: ۱۸.

خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی

دې. راټولونکي نوم: (سلېمان او مجاوير، ۱۳۶۳ لېږدی، ۳۳۰ چوپړی)

ډې. ليکی دی که ليکنه: پېژند څرګند نه دی.

رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.

ړې. کړه شوې Action Req'ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰

زې. خبرداری (Caution):۰

ژې . کنټرول کې (In control): ټول.

ږې. اليده بسپنه ورکول:. نوتندک يا د پستو ختو موړ، نو ته ورته څڅوبکی ځوړی، چې يوه څرخې پښتنه وګړې وه، د هغې له خولې خپل مغول بادار ته د هنتي لېږد په پېر ويلې وه، مغلو مشر چنګيز خان تموچين مغول، غوره دروزګر (پېښ) و، په منګوليا ګوبي دښتې هنتي کې ۱۱۶۰ زيږدي کې زوکړه شوي و، د يسوګي خان زوی او د کبلی خان مسی و. کوکوچو ملا ورباندې د چنګېز خان (چنګېزی، چنګيژی يا چنګ يژی يا تاولرګين کلم، برخليک ټاکونکی، سخت ليک، پياوړي خت، پرېکړی بخت) لقب ورکړی و، د ډېر پياوړی ځواک درلوده او هر يوه ته يې ويلې و، چې سل تنه ونه وژنئ!، تاسو بايد مړه نه شئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شپنو د واک ساتنه بايد و کړئ، ښه غېړنېوني شئ، ښي غېړې و نيسئ، د دښمنانو ښځې، ميوې او سره زرو څخه ګټني واخلئ، کورونه ته يې اور واچوئ، دښمن مو تړاک کړئ، د حاکمانو په خوله کې يې د هغوی سره سزر وېلې کړئ او خوله کې ورته وڅځوئ، د سر ځلمي يې ځان سره کړئ او د غشو مخې ته يې کړئ، غوره او تېزې تورې واروئ، ځان ژوندي و ساتئ، د دښمن زېرمې لومړی له منځه يوسئ بيا يې مشران پرې کړئ، دوکه ډېره کوئ، اس له شل اړخونو (سر، ملا، غاړه، لاس، ملا، ورنو، لکی، پښه، نس، د نس لاندې لور، د پښو له منځه يې، هر بند د غړي... .) څخه په منډه کې خپل دښمن په غشو په مری و لئ، څارکښني اس ځغولونکي خپل هرو سل تنو څخه سل متري کې خپاره کړئ.

مغولېستان د شپانه (کوچيانو) قامي مشر چنګيزخان په خپل جنګي واک د چين ولايتونه را لاندې کړ او ځينو ځايونو کې يې خپل ګستيان سخت و زپل اروپايي عيسويان وايي چې د په خپله زمور. زېرمې په نخښه کولې، زمور. سپاره به ورپسې و، د به د اس له شا څخه هم په اور ککړ غشي ويشتل او زېرمو به اور واخسته، دوه درې ورځې په ځنډ به يې خونړۍ حمله راوړه او بريالی به شو. هغه پېر د ده مشر يا د اسلامي ملکونو مشر د بغداد خليفه النصر و چې خراج (ټيکس) به يې اخيسته. سلطان علاوالدين (اوزبېکېستان، تاجيکېستان، تورکمانېستان، کېرغېزستان، کزاکيستان او داغستان چې پلازمينه يې خوارزم اوزبېکېستان و؛ دی يې حاکم و، د دې سيمې د مصرف نه رسيدو، کمتون، تت خدمت له پاره) د خراج نه ډډه کوله. خليفه النصر چنګيز خان ته د شا خوارزم خلاف د حملې لمسون و کړو، د کره خوتن له ماتې وروسته د مغلو سلطنت نورهم پراخ او د دې پوله د خوارزم سره نږدې شوه.

چنګيزخان غوښتل چې ګاونډي ملکونو سره تجارت شروع کړي او په ۱۸۱۸ زېږدي کې يې د ۴۵۰ کسانو يوه وتيز کاروان خوارزم ته و لېږه، په لار د فاراب (اورتار) حاکم ايساره کړه. هغه شکمن و چې په کاروان کې د چنګيز جاسوسان وو نو د خوارزم شا په امر ټول يې و وژل. چنګيز درې سفيران (دوه مغل او يو مسلمان) خوارزم دربار ته ورولېږل نو هلته د مغلو سرونه يې و خرييل او مسلمان يې و وژلو، دا په ښکاره د مسلمانو خپل منځې جنګ ته بډې وهل وو. دوی پام کولو چې چنګيز خان له ژمي ورسته حمله راوړي، خو د چنګيز مشر زوی، جوچي او جنرل جبېي له ۳۰ زرو سپرو په اسونو او غوره ډالختو سمبال له واورو را تېر شو او ځواک يې په دوې برخو و وېشه، د سر دريا ښارونو ته يې اور واچو، فاراب کلا يې کلابنده کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د التا له لارې خپله چنګیز خان را روان و له جنګ څخه يې ډډه کوله، چې سلطان علاوالدين د ده په لومه کې بند شي. له سمرکند را و وځي، هغه يې چې د راوتو په دوران ښار ته نږدې سپاره و ليدل فارات ته له تلو يې ډډه و کړه. د جوچي او جنرل جيبي ځواک د فاراب غشويشتونکو غشو لاندې ۵ مياشتي وو، اخر د هغه ځای يوه خاين قراچه چې د حاکم مخالف و، مغل پوځ ته د کلا يوه ور پرانسته. بيا هم د فاراب پوځ يوه مياشت نه زياته موده د مغلو مقابله و کړه او اخر مات شول. اوګدی او چغتی د فاراب حاکم اورتار په خوله کې وېلې کړې سره زر و څڅول، له سرونو يې ورته څلی جوړ کړه او ښار ته يې اور واچو.

په بخارا د حملې له پاره چنګيزخان د کزلکوم (قزل قم) په دښته کې ۳۰۰ ميله لويديځ ته سفر و کړو او التبه هېڅ څوک د هغه په پلان خبر نه شو، چې له خليفه النصر سره يې ليدل که له نورو استازو سره. ان تر دې چې مغل ورته په ور ودرېدل. د دې لرغوني ښار چاپېره دېوال او مخې ته يې د اوبو دفاعي خندق و. د کلابندۍ په درېيمه ورځ د دوی تکړه پوځيانو يوه ډله له ښاره باندې و وتله خو مغلو په جنګ کې ټول و وژل.
د ښار مشران انديښمن او د چنګيز له خوا ورته داډ ورکړی شو، نو د سلامي کيدو پېکړه يې و کړه. پوځيانو ۱۲ ورځې نورهم مخډبی جنګ کوو تر څو ښار مات شو. چنګيز مسلکي خلک د غلامانو په شان منګوليا ته واستول، ځوانان په مغل پوځ کې واخېستل او ځيني پوځيان په خپله مغلو ته واوړېدل. بيا د بخارا ښکلي لرګينې ودانۍ په اور کې سکاره شول. بخارا د سرونو څلی (کله مينار) هم جوړ شو.

چنګيزخان ته جاسوسانو خبر را وړو چې د شا او د ده مور تر منځ خبره يوه نه ده او بېلوالی يې په منځ کې شتون لري. تورکان خاتون د ګورګنج (اورګانج) حاکمه، پوځ جنرالان او سپارو چټکغبګون ځواک د هغې سره و.

د مور او زوی خوارزم شا ځيني ليکو نه مغل جاسوسانو لاس ته ورغلل چې د ليکونو متن بدل کړی شو او په پلازمينه سمرکند کې ګډوډی پيدا شوه.
مغل سمرکند ته ۱۲۲۰ زېږدي په پسرلي کې ورسيدل چې د بخارا په پرتله دفاعي حالت يې ښه وو. دوی د پوځ ګڼه ۱۲ زرو شا او خوا وو. د مغلو د پوځ په لومړيو ليکو کې د بخارا بندي تورکان وو چې د کلا سر نه په غشو وژل کې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په درېيمه ورځ د غشو په ناتار مغل پوځ ناڅاپه کلابندۍ بشپړه او په تيښته شول. د سمرکند ځواک ګڼله چې دښمن يې مات کړو نو له ښار بېرون شول. ناڅاپه مغل لښکر پرې بېرته تاو شو او نيم نه زيات يې و وژل.

محمد خوارزم د تازه چټکغبرګون ځواک سره دوه وارې بيا حملې وکړې خو بريالی نه شو. ورو، ورو د خلکو اوصله ماته شوه او په پينځمه ورځ د سمرکند زيات پوځ مغلو ته تسليم شو. خوارزم شا د خپلو نوکرانو او زوی جلال الدين سره لويديځ ته وتښتيدو. چنګيز په امر د سمرکند عام وګړي د ښار نه باندې په يو لوی ميدان کې راټول او ډېری يې هم هلته و وژل. د لوټمار نه علاوه په زرګونو ښځې او ماشومان يې وتښتول او د وګړو له سرونو يې ځلی لا ډېر هم لوړ کړه.

سلطان علاوالدين د کسپين بحيرې يوه وړوکي ټاپو ته پناه يوړه او هم هلته په ډيسمبر ۱۲۲۰ زېږدي کې مړ شو. تورکان خاتون د قيدي په توګه، منګوليا ته يې واستوله. د ګورګنج يوه جنرل خمارتګين سلطان شو.

چنګيزخان، جوچي، اوګدی او چغتی په ګډه د آمو سيند پر غاړه دا ښار کلابند کړ خو دلدل کې د منجنيق تېرې نه وې. چنګيزخان دغه ښار، جوچي ته د برې په ډالۍ کې د ورکولو لوظ شوی و نو ځکه هغه دا ويجاړول نه غوښتل. په دغه پرېکړه چغتی خوابدی (ناراضه) شو نو چنګيزخان اوګدی د اورګنچ کلابند کوونکي پوځ مشر وټاکه. د اووه مياشتو نه ډېر پېر ګورګنج خپله دفاع وکړه له پېچلو خنډونو سره، سره مغل کلا ته ورختل چې مرګ ژوبله يې ډېره وه. دلته يې هم د بخارا او سمرکند تاريخ تکرار کړ. ځوانې ښځې او ماشومان يې مغل جنګيالو ته ورکړل، د ښار د اوبو بندونه يې مات کړل چې دا ځای بشپړ ويجاړ شو.

د پلار له مړينې وروسته جلال الدين خوارزم د چنګيزخان مقابلې ته ملا و تړله. د خراسان په ښارونو کې ګنګوسې خپرې شوې چې هغه د جنګ له پاره لښکر راټول وي. د چنګيز جنرال جبيي د سوبوتی په ملتيا خراسان ته روان شو. چنګيز ورپسې ۷ زره غوره چاپ پوځ د تولوی په مشرۍ او تورک قيدي پوځيان چې ګڼه يې ۲۵ زرو ته رسيده، ور واستول. په ترميز کې ورسره ډېر مقامت ونه شو خو بلخ کې جلال الدين يوه مخډبی پوځ تيار کړی وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بخارا او سمرکند نه ښتیدلي خلکو بلخ ته د مغلو د ورانۍ خبرونه راوړل چې په اورېدو یې هند او ترکي ښارونو ته د کډوالو بهیر روان شو. د امیر خسرو او د مولانا جلال الدین رومي پلار په دغو کډ والو کې و.

چنګیز خان پوځ په ۱۲۲۰ لیږدي کې د ټاټوبي په بلخ ښار (د ښارونو مور، ام البلاد) بلخ کلا حمله و کړه، ښار ته یې اور واچو او لوټې لوټې کړ. په مرو کې ۱۲ زره پوځ نه بر سیره د ختیځ خراسان ګڼ شمېر کډوال هم شتون درلود. پوځ د بخارا او سمرکند حال نه خبر شو نو د ښار له دروازو بېرون جنګ ته را و وتل. مغلو شپږ ورځې د دوی جاج اخیستو او په اوومه ورځ یې یوه لویه حمله و کړه چې تورکانو (د سلطان محمود پښت، پښتنو پښت او ددک پښت د هغه پېر باچا) شا ته وتمبول او مغول ماته و خوړه.

تولوی مغول پوهېدو چې جنګ په حالت کې به ورته کلک او ټینګ ځاني تاوان ورسېږي، نو د مرو حاکم ته یې د روغې خبر ور واستاو. حاکم ورته د کلا ور پرانسته او د مغلو له خوا د انسان وژنې لړۍ پیل شوه. د مرو له ویجاړولو وروسته، تولوی نیشاپور په درې ورځو کې مات کړ. خو هلته د چنګیز یوه زوم توکوچار په یوه غشي و وژل شو. د چنګیز حامله لور په بدل کې مغلو د نیشاپور هر ژوي د وژلو امر و کړو. وایي چې د نیشاپور د سرونو ځلی تر ټولو لوړ و.

هرات پرته له جنګ مغلو ته تسلیم شو او په ۱۲۲۱ زېږدي کې مغلو بامیان کلابند کړو چې د چنګیز مسي هلاکوخان په کې سر و خوړو. د غچ له پاره مغلو دومره وګړي و وژل چې تر اوسه هغه کنډوالې د غولغوله ښار په نوم یادېږي. د طوس په نیولو ۱۲۲۱ زېږدي کې ټول خراسان د چنګیز خان په لاس کې شو. چنګیزخان د جلال الدین خوارزم شا نیولې وه او نه یې پرېښوده، د نیولو له پاره هرې خوا ټولي، ټولي ور استول. د ۱۲۲۱زېږدي په پسرلي کې د دوی یوه ټولی په پروان کې ورسره مخ شوه. خوارزم مغل مات کړل د پښت پلازمینه غزني یې هم ورته لوټ، لوټ تالا او په اور سوزولی و، له ماتې ورسته د تګاب اوزبین په دښتو لغمان ته لاړه، د وریښمني لار پوځي کلا، کلا کوټ کې جلال الدین خوارزم دمه و کړله، په حیدرخانۍ کې یې د غشو، سپینموټو، تورمټو، تورو او زغرو د مخنوي پیداوار زېرمه کوټ کړه. چنګیزخان په خپله له خپل تکړه ځواک سره ورته زېږانۍیو کې دمه و وهله؛ دولس ورځې یې تر ځار لاندې پلټه خو کار یې پرې نه لره، لرې او نږدې به کلا ځخه راته خو په څه به نه کړ کې د، اوږده غلې، غلې دمه یې و هله

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دیارلسمې ورځې مازیګر ناوخته یې پرې تر ټول ټینګ وژونکی برید و کړه، ټوله شپه یې جګړه و کړه. په زرګونو تورکي ځانګړي او د ده ساتونکي ځواکونه په کلا کې و وژل شول، چې کلا او سیمه له وینو ډنډ شو، جلال الدین خوارزم ډېر غمجن شو، که ګورې چې سپوږمۍ یې په وینو کې و لیدله، زړه ته یې ډېرې اندېښنې راغلې، ځمکې ته یې کتلې د خپلو ځانګړو ځواکونو په وینو کې یې سپوږمۍ ښکاره کې دله، تر کلا لاړه. د لغمان په سیند واوخته شمکټ ته، ګمبرې باندې کوز کنړ ته، په مروره، نارۍ، باجوړ جترال ته لاړ. په ۴:۳۰ بجې شا او خوا د کب په شپاړسمه د ۵۹۹ لیږدي (ورسته له وخته ۴:۳۰ بجې ۲، ۱۷، ۱۲۲۱ زیږدي) کې. جلال الدین خوارزم شا د هند په پوله د اباسین په سر کې خپل اس اباسین ته و غورځولو، چنګیز خان نور وړاندې تلو او د هغه له ځغولو نه ډډه و کړه.

دی ۱۸ اګست ۱۲۲۷م کې منګولیا کې مړ شو او قبر یې پټ ساتل شوی دی. جلال الدین څه موده هندستان کې د سند او ملتان سیمه ویجاړه کړه او بیا فارس او تورکیه کې د خپل وکمنۍ د بېرته اخېستو له پاره جنګیده. پای کې ۱۵ د اګست ۱۲۳۱م د تورکیې په دیارباکر کې و وژل شو.

چنګیز خان د لښکر ګنې په اړه تاریخونه د مبالغې نه کار اخلي ځکه منګولیا (مغولېستان) ښېرازه ځمکه نه ده او هلته ژوند سخت دی. د مغلو اصلي بریا د دوی په یووالي، خپل ټبر ته درناوي، خپل منځ کې یوه وندي، جنګي وسلې، پیاوړی ځواک، غبرنیوني، واک، د وژنې، تړاک، میوو، مېرمنو او زرو څخه د ګټنې فتوا وه. د خوارزم د تباهۍ پېره د ده په مغرور واکمنو په غاړه وه چې د چنګیزخان ملګرتیا ته یې د شک په سترګه کتل ځکه چې تنګ سترګي او پېرمخي ژونکي سره لرلې. وایې چې چګېزخان له مور څخه زیږون په پېر چې زوکړه شو په لاس کې یې وینه نیولې وه. له کوشنیوالي یې غچ اخسته، خپل اس، سپی او باز پرې ډېر ګران و، یوه وار ښکار ته تللی و، په بې خبرۍ کې تر خپل ورور په غشي سوری شو، بل وار یې په ځنګله کې یوازې ښکار کولو چې اوبه یې څښلې خپل باز به یې په وزر اوبه واړولې، په دریېم ځل یې چې پرې اړولې د په تورموتې و وهه او وېوژه، چې کله د لختي سر ته لاړ په کې مړ مار پروت و، هغه مار باز لیدلی وه، که د اوبه څښلې وی. د ژوند څکه به یې نه وی کړې، د دې له پاره د یې په یاد کې یوه څلی د ده د څېرې څخه جوړ کړه، خپلو ځواکونو ته یې و ویل زما مړی به د هغه درې په منځ کې ښخ کړئ؛ اسونه به پرې ټبر را تېر کړئ چې پټ پاتې شي، هېڅ تن یې و نه پېژني تاسو هم، که دښمن برۍ را وړي زه به خوندي یم او زما د مړي پټ به هم خوندي وي چې تر اوسه پټ دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښکالوه په اړه موږ دلته د دغې لنډۍ يادونه و کړه چې دغه ځانګړي مناسبت ته ويل شوي ده، پېغله بې پته شوې، کور يې وران او پلار په خوله کې زر ښخول شو وي او دا دې منګوليا ته رټلې بيايي. د پټو مشرانو په پټو کښلو کې ډېرې نادودې وي، هغوی به د دارنګه وګړو او پېغلو له اه څه خبر شي... . نه يوازې تر شا يې يوه کېسه پرته ده، بلکې يو ټاکلی پېر هم په ګوته کوي او تاريخي ارزښت لري. چې د دې کيسې تر شا پټې وې ليکوال په سپړنه کې و ښېړله او د کيسو يادونه مو و کړه.

کومې انګېرنې لکه ښنګه چې راپور شوې د دوی هر يوه په واسطه په خپلو کښلې کې په لاندې بڼه کښلې ده.

۱:. محمد دين ژواک په خپل کښلې کې، داسې کښلې.

▲ اصل نسب که په کار نه وی

زاغ په پيسه باز به په زر نه خرڅېدنه

▲ اصيله وم کم اصله يووړم

کم اصل داسې مې ساتې لکه مغله

(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی ، ۶ چوپړی)

۲:. سليمان لايق او مجاور احمد زيار مومند په خپل کښلې کې، داسې کښلې.

▲ اصيله وم کم اصله يووړم

کم اصل داسې مې ساتې لکه مغله

(سليمان او مجاوير، ۱۳۶۳ لېږدی، ۹ چوپړی)

۳:. ښېرنوال دوست محمد دوست شينواری په خپل کښلې کې، داسې کښلې.

▲ اصيله وم کم اصله يووړم

کم اصله! داسې مې ساتې لکه مغوله؟

(دوست محمد ، ۲۰۰۶ زېږدی يا ۱۳۸۴ لېږدی)

۳:. محمد داود وفا په خپل کښلې کې، داسې کښلې.

▲ اصيله وم کم اصله يووړم

کم اصله! داسې مې ساتې لکه مغوله؟

(محمد داود، ۱۳۹۲ لېږدی، ۴۳ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۹ د زوړ پېر پېخلیک څلورمې او پېنځمې ټپې بېلګه

سپوږمۍ په منځ د اسمان راغله

زه خواره ناسته مرور په خلا کومه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: زړه ټپه.
بې. پېیلن یا پېیلنه: ګلبشره کندهارۍ.
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۳۴۰ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۰۵۵ لیږدي (۱۷۷۷ زېږدي).
تې. ځاې: غرګۍ، چارباغ، کندهار، سویل زون، افغانستان.
ټې. پېیلې بڼه: وګړنې پېیله.
جې. سندرغاړو ویلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د مینې پالنې لوړ حس، زده کړې مندلو ته مین د لمسون د تاثیر پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۱۹.
خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی.
دې. راټولونکې نوم: محمد ګل نوري.
ډې. لیکې دی که لیکنه: میلي (ملي) سندرې.
رې. چاپ کال: ۱۳۲۳ لیږدی (۱۹۴۵ زېږدی).
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې): ۰
زې. خبرداری (Caution): ۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې. الیده بسپنه ورکول:. وایې:. ګلبشره چې د یوه شتمن سړي لور وه، په یوه غریب تالب ملاعباس مینه شوې وه، چې په پاې کې د دواړو واده و کړ، خو یوه ورځ تالب جان د نهیلۍ له بابته له ګلبشرې نه خوابدی شو، غوښته یې چې کلي پرېږدي، ولې ګلبشرې ورته ډېرې عذرونه او زاری وکړې چې ما یوازې مه پرېږده. خو هغه نه منله. شپه ټوله په زاریو تېره شوه، ښایي دغه پېر به د شپې نا وخته (نیمه شپه) وه، چې ګلبشرې په ډېره نا امیدي یاده شوې لنډۍ زمزمه کړې وه.
دا د ګل بشرې او ملاعباس سوال او ځواب دی (تالبه خدای که به ملا شې؛ په کتاب پروت یې یادوې شینکي خالونه. له دیوال دوې ګوتې سر جګ که؛ په دیواله دې زنې سر وسولو نه).
لکه څنګه چې راپور شوې د دوی هر یوه په واسطه؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

نومورې لنډۍ په خپلو ليکو او کښلې کې په لاندې بڼه کښلې ده.

۱:. پينده محمد زهير په خپل غورځشکه د لنډۍيو کښلې کې، داسې کښلې.

،، سپوږمۍ په منځ د اسمان راغله

بې ياره خوب نه شته که ماله نه راځينه،،

(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۱۱۹ چوپړی)

۲:. محمد دين ژواک په خپل کښلې کې، داسې کښلې.

،، سپوږمۍ پر منځ د اسمان راغله؛ وا!

بې ياره خوب؛ وا! نه شته که ما له نه راځينه،،

(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، هـ چوپړی)

۳:. عبدالروف بينوا په خپل کښلې کې سپوږمۍ داسې سپوږميه کښلې.

،، سپوږمۍ په منځ د اسمان راغله

بې ياره خوب نه شته که ما له نه راځينه،،

(عبدالروف ، ۱۳۳۷ لېږدی، ۵۸ چوپړی)

۴:. محمد سور وکيلي په خپل کښله کې، داسې کښلې.

سپوږمۍ پر نيم د اسمان راغله

زه خواره ناسته مرور پخلا کومه،،

(محمد سور وکيلي له المان څخه ۳ د کب ۱۳۷۸ لېږدی، ۲۱-۰۲-۲۰۰۹ زيږدی)

۵:. شاسوار (شهسوار) سنګروال په خپل کښله کې، داسې کښلې.

،، سپوږمۍ په منځ د اسمان راغله

بې ياره خوب نه شته که ماله نه راځينه،،

(شهسوار، ۱۳۹۰ لېږدی، ۶۲چوپړی)

۳:. عبدالباري جهاني په خپل کښله کې، د لنډۍ په بڼه داسې کښلې.

سپوږمۍ پر منځ د اسمان راغله

زه خواره ناسته مرور پخلا کومه

(عبدالباري،۲۰۱۶ زيږدی (۱۳۹۵ زيږدی))

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۰ د زوړ پېر پېخليک دوېوېشتمې لنډۍ او شپږمې ټپې ببلګه

▲ ياد سايه د پاره ياره!
له ډولۍ په تکيه کې ناسته خونخواره

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو ځرګندونه):.

اې. پېيله: زړه لنډۍ
بې. پېيلن يا پېيلنه: حميد مومند
پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي ځخه ۳۲۷ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۰۶۸ لېږدي (۱۶۹۰ زېږدي).
تې. ځای: ماشو، ماشوګګر، بډه بېره، پېښور، خيبر زون، پښتونخوا.
ټې. پېيلې بڼه: وګړني پېيله.
جې. سندرغاړو ويلې: پېژند ځرګند نه دی.
چې. ښکالوه: مينې پالنې لوړ حس، منځني ژوند ته د وګړو هڅه ونه، د پنډوسۍ په سر د ښه کړو وړو سپارښتنه ده، ادبرې چارپېريال او هواويچې تاثير زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.
څې. ګڼه: ۲۰.
خې. چوپړی: ۵۸۲
دې. راټولونکي نوم: عبدالحی حبيبي
ډې. ليکی دی که ليکنه: افغانستان درعصر ګورګانيان هند.
رې. چاپ کال: ۱۳۴۱ لېږدی (۱۹۹۳ زېږدی).
ړې. کره شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. اليده ښسپنه ورکول:. مولوي عبدالحميد ماشوخېل وېښته چوونکی (موشګاف) سرېنی مومند د عبدالحق مومند زوی. د پېښور سويل لورې ته اته ميلې کې کوهاټ سړک او باړې روډ پر ښې غاړه پراته کلې ماشوګګر (ماشو) بډه بېرې ته نږدې په ۱۰۳۸ لېږدي (۱۶۶۰ زېږدي) کې زېږېدلی او په ۱۱۰۸ لېږدي (۱۷۳۰زېږدي) کې ژوند بخښلی، ماشوګګر د بهلول زو په ادبره کې خاورو ته سپارل شوی. ۷۰ کاله يې عمر و، حميد مومند په ۳۰ کلنۍ کې دا ټپه هم کښلې ده.

▲ سينه مې ديګ، زړګی مې غوښې
اوښکې اوبه دي، بېلتون اور پسې کوينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه څنګه چې راپور شوي د دوی هر یوه په واسطه؛ هر یو د سترګو تور، د پښتو ژبې ستورو، درنو ښووندو او پوهانو نوموړې ټپه په خپلو لیکو او کښلي کې په لاندې بڼه کښلې ده.

۱.: پینده محمد زهیر په خپل غوړشکه د لنډیو کښلې کې، داسې کښلې.

,, سینه مې ډیک زړګی مې غوښې

اوښکې اوبه دي بېلتون اور په سې کوینه ،،

(پینده محمد، ۱۳۱۰ لیږدی، ۸ چوپړی)

۲.: پوهندوی دوکتور مجاور احمد زیار په خپل کښلې کې، داسې کښلې.

,, سینه مې ډیک زړګی مې غوښې

اوښکې اوبه دي بېلتون اور په سې کوینه ،،

(مجاویر، ۱۳۵۷ لیږدی، ۱۰۳ چوپړی)، (سلېمان او مجاویر، ۱۳۶۳ لیږدی، ۳۳۰ چوپړی)

۳.: پوهاند دوکتور مجاور احمد زیار په خپل کښلې کې، داسې کښلې. د حیمد مومند د دیوان د کومې لاسکښنې (قلمي نسخې) پر دوتنه را پاتې ده او له سبکه یې هم دا پوره جوتېدای شي، چې د همدغه نومیالي شاعر رغاونه اوسې.:

,,سینه مې ډېک، زړګی مې غوښې

اوښکې اوبه دي، بېلتون اور پسې کوینه،،

(مجاویر، ۱۳۸۸ ل، ۱۵۷ چوپړی)

د بې سربوله انګېرنې له پاره د ۲ توک ۵. عیبونه او تېروتنې سرلیک وګورئ.

د مولوي صیب عبدالحمید ماشوخېل وېښته چوونکی (موشګاف) سړبنی مومند یا حمید مومند د عبدالحق مومند زوی. ادبي ښوونځی د پښتو ادب د پېیلو نازکیالی، رومانوي (ناانډولې، ناول) ادبي ښوونځي بنسټ کړ دی، لوړ واند (تخیل، شېري خیال، د شعر پیېلی انځور)، نازکخیالي، هنري نوښت، نادرې تشبه، استعارې او ورمونه. د ده د ښوونځي بنسټیز ځانګړتیا دی. نوموړي تل د پښتو ژبې له پاره په چورلېڅ پېر لورا لور مزل کړی دی او پېیلې یې تر موږ راسپېدلي دي، که نوموړي څه نه وی کړي، موږ به له کومه څه کړې وی. په څه کړ شوی دی چې موږ پرې اوس کړ کېږو، د دې له پاره د تېرو تېر مزل ته ملا ور کوو له روان پېره یې پرمخ بیایو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۱ د زوړ پېر پېخلیک پېنځمي مصرۍ بېلګه

▲ د غم لښکرې را په سې دي
د پاچا هي تخت مې په سر له ملکه ځمه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: زړه لنډۍ.
بې. پېیلن یا پېیلنه: امیر شېرعلي خان د افغانستان سلطان.
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۱۳۸ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۲ د کب ۱۲۵۷ لیږدې (۲۱ ۲ ۱۸۷۹ زېږدي).
تې. ځای: بلخ، بلخ ولسوالی، مزار شریف، بلخ، شمال زون، افغانستان.
ټې. پېیلې بڼه: وګړني پېیله.
جې. سندرغاړو ویلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د ټاټوبي پالنې لوړ حس، د ځواک، زور، باچاهي تخت، سلطانت د سویي وفا او ناځوانۍ د تاثیر پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۲۱.
خې. چوپړی: ۶۲.
دې. راټولونکي نوم: د پوهاند تاریخ پروفیسور شهسوار سنګروال.
ډې. لیکی دی که لیکنه: داستاني او هنري ادبیات.
رې. چاپ کال: ۱۳۹۰لیږدی (۲۰۱۱ زیږدی).
ړې. کره شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې. الیده بسپنه ورکول:. په ټاټوبي کې د نوي پرمختګ پېر پیل؛ چاپخونه هېواد ته راوړل؛ شمس النهار اخبار پیل؛ پوستي ډاګ غونډال چمتو کول؛ د پوست ټکټونه چاپ شولو؛ عصري لښکر یا پوځ جوړول چې ټولې پوځې اړتیاوې یې پوره کولې؛ لومړي ځل کابینه جوړول؛ د بېلا بېلو چارو له پاره د کار وېش، وزارتخونې جوړې او منځ ته راتلل؛ چارو د ښه والي، وګوړو ګڼلی امارت، ښې سمبالتیا له پاره د مسلکي کدرونو روزلو له پاره یو پوځي او یو ملکي ښوونځی پرانیستل. خدیجه بیګم پوپلزۍ او امیر دوست محمد خان د بارکزیو بنسټ ګر دریېم زوی امیر شېرعلي خان بداینه وه، خو د انګلېسانو له درغل یا مکاره پلانونو یې زړه کلم، کلم و چې په اخېر پېر کې یې پورتنۍ مصرۍ و ویله او مزار شریف کبود مسجد کې خاورو ته وسپارل شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۲ د زوړ پېر پېخلیک درېویشتمې لنډۍ او شپږمې مصرۍ بېلګه

▲ که په میوند کې شهید نه شوې

خدایږو لالیه بې ننګۍ ته دې ساتینه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: زړه لنډۍ.

بې. پېیلن یا پېیلنه: ملالۍ میوندۍ، نورزۍ.

پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۱۳۷ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۷ د څمري ۱۲۵۹ لېږدي (۲۸ ۷ ۱۸۸۸ زېږدي).

تې. ځای: خیګ کلي، میوند د شهیدانو زیارت، میوند ولسوالی، کندهار ولایت، کندهار زون، سویل ټاټوبی، افغانستان.

ټې. پېیلې بڼه: وګړنې پېیله.

جې. سندرغاړو ویلې: پېژند څرګند نه دی.

چې. ښکالوه: د ټاټوبي پالنې لوړ حس، زړورتیا، ځیرکتیا، پوهې، ځیګتوب او سرخندنې د تاثیر پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

ځې. منسوبه: ښځې ته.

څې. ګڼه: ۲۲.

خې. چوپړی: ۶۲.

دې. راټولونکي نوم: د تاریخ پوهاند پروفیسور شهسوار سنګروال.

ډې. لیکی دی که لیکنه: داستاني او هنري ادبیات.

رې. چاپ کال: ۱۳۹۰لېږدی (۲۰۱۱ زېږدی).

ړې. کړه شوې Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰

زې. خبرداری (Caution):۰

ژې . کنټرول کې (In control): ټول.

ږې. الیده بسپنه ورکول:.

په رښتې کې د انګلېسانو میوند جګړې له ټولې کیسې څخه دا کره څرګندوم، چې دا څرګندول رونوي کتنه داسې. د میوند جګړې په دوییمه ورځ د زمري میاشت په ۷ د ۱۲۵۹ لېږدي کال (د جولی ۲۸، ۱۸۸۰ زیږدي) د افغانستان سویل کندهار، د لودیځ لورې ته میوند ولسوالی په خیګ کلي کې ملالی میوندۍ ماسپښین یوه بجه لنډۍ یوه دمې ویلې وه او خپله پېیله یې وه.

کله یې چې خپل کلي خیګ کې په خپل بڼ کې انګلېسانو حملې ولیدلې او پښتانه میرنې یې وژل، دې له حیبته یوه دمې و ویل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, که په میوند کې شهید نه شوې؛ خدایږو لالیه! بې ننګۍ ته دې ساتینه.،،

له زخمي بیرغچي څخه یې بیرغ پورته کړه او ودرېدله، د دې پېغور په اورېدلو پښتانه ټیپان ښه وکتېدل او یوه لس تنه یې په همدې بڼ کې اېنګلېسان له خپل سپي سره ګډ مردار کړه.

د خیګ بڼ یې ورته ادېرې کړ او تالا یې پرې واړوله، پښتانه څارکښې ځواکونه له ټوپکو او تورو سپرو سره بڼ په بڼ اېنګلېسانو په سې ګرځېدل.

یوه ساعت ورسته جګړې زور راوړه د سند آس سپرو ځواکونو (د وخت فرنګیانو اجیرو ځواکونو اوسني پاکیستانیانو) له لورې له همغو اتلانو سره په ۱۸ کلنۍ پېغلتوب کې شهیده شوه، د شهادت په وخت یې چې په وینو کې لت پت وه ویل ,, خال به د یار له وینو کې دم؛ چې شینکي باغ کې ګل ګلاب و شرموینه.،،

په همدغه ځای کې خاورو ته و سپارل شوه، اېنګلېسانو بولندوی ډګر جنرال بوروز هم میړنو له درنې جګړې څخه خیګ کلي کې ګېر راغلی وو، خو د خیګ له لارې یې د وتلو لاره و موندله، خپل د سپرلی آس یې یوه بل ټېپي افسر ته ورکړچې د سند ,, اوسني پاکستانیانو ،، د آس سپرو د یوه بریدمن افسر وارنټ په لاس وژغورل شو، تړاکګر بوروز نه پوهېده چې د هغه د پلې پوځ ښی اړخ ټینګ کافران او سخت زړي منافقین پاکستانیان د هغه تر شا د مرګ تر پولې پورې جګړه کوي.

کله چې خیګ ته څلور بجې د اتلانو امیر یعقوب خان د امیرمحمد ایوب خان ورور راغی له اتلانو یې پوښتنه و کړه، زموږ بیرغ یې چې پورته کړی وه، دغه شهیده پېغله څوک ده؟ اتلانو ورته و ویل، د دې خیګ اوسیدونکي ده، نوم یې ملالۍ ده، په خټه نورزۍ ده، تر کشکنخود پورې به یې خپلې رمې پیولې. هغه ورته و ویل دا همدلته د شهیدانو خوا کې خاورو ته و سپارئ. اوس هم په میوند کې د شهیدانو په ادېره کې یې قبر دی، ډېر مسلمانان یې اړین زیارت ته ورځي او ډېره دعا ورته کوي.

لکه څنګه چې راپور شوي د دوی هر یوه په واسطه؛
نوموړې لنډۍ په خپلو لیکو او کښلې کې په لاندې بڼه کښلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱.: پینده محمد زهیر په خپل غوړشکه د لنډیو کښلي کې، داسې کښلې.

,, که ته پر سپینه خوله مړ نه شوې
سوګند په خدای دی بې ننګی ته دې ساتینه،،

(پینده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۶۲ چوپړی)

۲.: عبدالروف بینوا په خپل کښلي کې داسې کښلي.

,, که په میوند کې شهید نه شوې
زما لالیه بې ننګی ته دې ساتینه،،

(عبدالروف ، ۱۳۳۷ لېږدی، ۳۵ چوپړی)

۳.: ځېرنوال دوست محمد دوست شینواری په خپل کښلي کې، داسې کښلي.

,, که په میوند کې شهید نه شوې
خدایږو لالیه بې ننګی ته دې ساتینه،،

(دوست محمد ، ۲۰۰۶ زیږدی کال یا ۱۳۸۴ لېږدی)

۴.: ولایت خان ځدراڼ په خپل کښله کې، د لنډی په بڼه داسې کښلې.

,, که په میوند کې شهید نه شوې
خدایږو لالیه بې ننګی ته دې ساتینه،،
(ولایت خان، ۲۰۰۸ زیږدی یا ۱۳۸۶)

۵.: محمد سور وکیلي په خپل کښله کې، داسې کښلي.

که په میوند کې شهید نه شوې
خدایږو لالیه بې ننګی ته دې ساتینه،،

(محمد سور وکیلي له المان څخه ۳ د کب ۱۳۸۷ لېږدی، ۲۱-۰۲-۲۰۰۹ زیږدی)

۶.: پوهندوی محمد ابراهیم همکار په خپل کښله کې، داسې کښلي.

,, که په میوند کې شهید نه شوې
خدایږو لالیه بې ننګی ته دې ساتینه،،

(سمندر د بدر شو، ۱۹۷۵ ز، پښتني، پېښور، یونیورسیټي بک اجنسي)، (محمد ابراهیم، ۱۳۹۳ لېږدی، ۱۷۴ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳ . ۱ . ۲۳ د زوړ پېر پېخلیک څلورویشتمې او پېنځه ویشتمې لنډۍ بېلګه

▲ یوه واري غاړه غجۍ راشه
د تا دیدن په سې شیدا دي عالمونه
▲ په څو ځلي مې درته ویلي
چې د دیدن په ځای کې رو ږده قدمونه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پپیله: زړې لنډۍ
بې. پپیلن یا پپیلنه: اروابناد محمد نور بابا.
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۱۱۴ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۲۷۹ لېږدی (۱۹۰۱ زېږدی).
ټې. ځای: د زیارت، لودیځ نوی ښار، مهترلام ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پپیلې بڼه: وګړنې پپیلې.
جې. سندرغاړو ویلې: ګل محمد ګلکی او ملاجان ملاګی.
چې. ښکالوه: د مینې پالنې لوړ حس، ورم، ځیګتوب چارپېریال او هواویچې تاثیر زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.
څې. ګڼه: ۲۳.
خې. چوپړی: ۱۳۹.
دې. راټولونکې نوم: پوهندوی لال باچا ازمون.
ډې. لیکی دی که لیکنه: د سپند غاړې ګلونه.
رې. چاپ کال: ۱۳۷۲ لېږدی.
ړې. کره شوې Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. الیده بسپینه ورکول:. د پورتنۍ لنډیو پپیلن اروابناد محمد نور بابا په مهترلام کې زموږ د کلي لویدیځ اړخ ته یې مېنه او زیارت دی، چې په ۱۲۴۳ لېږدي کې زوکړه شوی او په ۳۳۹ لېږدي کې په ۹۶ کلنۍ کې وفات شوی. نوموړې لنډۍ یې په ځوانۍ کې ویلې دي، د پپیلو له لړ، د شعر له سکالو او د ژوند له شېبو یې دا پېنتو وګړنۍ پپیله لږ تر لږه په ۱۲۷۹ لېږدي (۱۹۰۱ زېږدي) کې کښلې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲٤ د زوړ پير پيخليک شپړويشتمې ښخه تر يوديشمي لنډۍ بېلګه

جانان ادبار که ځان مې خوار که
بې وفا يار په نيمه لار کې پرېښودمه

عمر په واړو، واړو تېر شو
که ته باچا وې زه ملنګ د دوهۍ ومه

جانانه ستا نصيب له لاسه
چېرې زه چېرې د کورمي کاروانونه

جانانه دومره په ما ګران
د خورلن اور دې ځکه کونې لاندې ږدمه

ته خو کوچ وې کوچ دې وکه
د ښرې اور دې په کوڅو کې و شندنه

اوړی دې پاس کابل کې تېر که
په ژمي راغلې غواړې سلامت خالونه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو ښرګندونه):.

اې. پيپله: زړې لنډۍ
بې. پيپلن يا پيپلنه: بي بي ادې (د دروزګر دوست محمد اکا مور).
پې. پيخليک: نن ۲۰۱۷ زيږدي ښخه ۱۰۸ کاله وړاندې تېر پير دی؛ ۱۲۸۷ لېږدي (۱۹۰۹ زيږدي).
تې. ځای: منجلام، پروايي، اړوکی، الينګار ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پيپلي بنه: وګړني پيپلي.
جې. سندرغاړو ويلې: پيژند ښرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د مينې پالنې لوړ حس، سپېڅلې پښتيانه چارپېريال او هواويچې، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
ښې. ګڼه: ۲۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی
دې. راټولونکي نوم: لیکوال.
ډې. لیکی دی که لیکنه: پېژند څرګند نه دی.
رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.
ړې. کړه شوې Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې. کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. الیده بسپنه ورکول:. له خپلې نیا څخه مې اورېدلې دي، له ۲۰۰۱ زېږدي څخه نیولې تر ۲۰۱۴ پورې، راته به یې وینا او خبرو کې یوه، یوه دانه ویله، نیا مې بي بي زلقایده د مولوي صیب عبدالوهاب لور وه، ۹۵ کاله یې عمر وه، په ۱۳۰۱ لېږدي کې زوکړه شوې او په ۱۳۹۲ لېږدي کې وفات شوه. د اړوکو دا دود دی چې خپلې مشرې خور ته کوکی وایي، محمد سرور اوستاد، محمد نبي او نورو خویندو به ورته کوکۍ ویل.

بي بي کوکی یا انا به ویل راته چې مسیه ډېره صدقه به مې کوله، د الله ج له پاره، هر تن به مې چې کور ته راغی، یا به راغله ما به د ورته غله دانه ورکوله، هیڅ فکیر او غریب مې نه دی پرېښی چې زما له انګړه دې بې غلې دانې تللي وي. اړې مې مېرمنو ته ورکوو.

بي بي ادې به د ډېره راتله، را سره به ناسته وه، خبرې اترې به یې راسره کولې، دمه به یې جوړه کړه، په غږېدلو، غږېدلو کې به یې یوه، یوه دانه لنډۍ یا مصرۍ اچوله. دا د دې له پاره نه وه چې زه دې د دې اړتیا پوره کوم او دا دې ماته څه و وایي. ما به بې لورې د اړمنو اړې پوره کول، د الله شکر وو، ښه ډېره غله دانه به مو وه، ما پرې لاس نه تړه.

ویل یې یوه ورځ زموږ مزدور، د سره کمر له ژرندې څخه درې بوجۍ وړه راوړه، برج کې یې کېښوده، موږ شپږ تنه وو، دا به زموږ یوه، دوه میاشتې کېدل، له هغې څخه مې ډېر اړي ورکړي وه، دوې اونۍ ورسته وړه خلاص شو، ما اکا ته و ویل چې مزدور و لېږه چې غنم ژرنده کې وړه کړي او رایي وړي. هغه راته و ویل هغه د خو دا تېره اونۍ درې بوجۍ وړه کړي وه کنه!، ما ورته ویل ډېر مې خیرات کړه. هغه راته و ویل، چې نور له ما څخه پوښتنه کوه بیا خیرات کوه!.

ما به خیرات ډېر کوه، غله دانه مې له بابا څخه دې پټه ورکوله، خدای مې دې پرې غاړه نه بندوي، ما ویل په دې غله دانه کې زه هم ربښت لرم. چې په خپل لاس یې خوارو، فکېرانو، مسافرو، یتیمانو ته ورکړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۵ د نوي پېر پېخليک لومړی او دوېيمې لنډی بېلګه

▲ چې ګولزېړی پرې خوشحالېږي
د کروندې کدوان دې دوې نيسې ګلونه
▲ مزې خو تا وکړې هيکله
د ګولزېړی د سينې منځ دې و وهنه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو ښرګندونه):.

اې. پېيله: زړه لنډی
بې. پېيلن يا پېيلنه: اېسکندر خان سدوزی.
پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زيږدي ښخه ۹۲ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۰۳ لېږدي (۱۹۲۵ زيږدي).
تې. ځای: منجلام، پروايي، اړوکی، الينګار ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېيلي بنه: وګړني پېيلي.
جې. سندرغاړو ويلې: پېژند ښرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د ميني پالنې لوړ حس، سپېڅلې پښتيانه چارپېريال او هواويچې د تاثير پنځي زيږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.
ښې. ګنه: ۲۵.
خې. چوپړی: پېژند ښرګند نه دی
دې. راټولونکي نوم: ليکوال.
ډې. ليکی دی که ليکنه: پېژند ښرګند نه دی.
رې. چاپ کال: پېژند ښرګند نه دی.
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتني سمي شوې): ۰.
زې. خبرداری (Caution): ۰.
ژې. کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. اليده بسپنه ورکول:. مور مې ويل چې مور. ۳۰ شپې اوږ. پلې مزل وکړه، درې ځايه راباندې الوتکو بمونه را خلاص کړه، الله ج ترې وساتلو، له الينګار درې ښخه په سرحد واوختو، کړنګل باندې چپې ته له چپې ښخه مرورې ته او د مرورې په غابنې باجوړ ته وا وختو. يوه تن لار ښودې مې پلار ته و ويل:. اکا دا ده ډيورن کرښه ده او دغه ښبنې کړې تيرې يې نخښې دې. اکا (ټلو وګړو به زما پلار ته اکا ويل موږ. هم ورته اکا وايه) مې اوږ. اوسيلی وباسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېناسته سر يې ټيټ کړی وو، غلې، غلې يې ژړلې، بيا يې سر پورته کړه، موږ ته يې ويل تاسو ځئ لورې چې توپونه او الوتکې مو په نخښه نه کړي، زه پخښه نبولې تلم پلار مې مخ مرورې ته اړولی وه، او داسې يې لنډۍ واچوله. ,, څوک په رضا له ملکه نه ځي؛ يا ډېر غريب شي يا د يار له غمه ځينه. ،، بيا مې اکا رنګه ور واړوله او دوباره داسې يې و ويل:. ,, څوک په رضا له ملکه نه ځي؛ زه سکندر خان د شوروي له لاسه ځمه. ،، اېسکندر خان سدوزی د نياز محمد خان سدوزی زوی دوېيم زوی و، پښتو يې پاله، پښتو يې کوله، په پښتو ولاړ وګړی و، کهول يې ډېرای ستر اخوانيان وو، د لغمان، پنجشير، فيض اباد حملو باندې يې کورنی غړو غوښن لاس درلود. ځکه په لومړۍ لويه حمله کې په لرغړي کې نارې وهلې ,, سکندر خان! سر يې پرې!؛ کور يې چور!؛ مال يې تالا!!،،

د همدې له وېرې تګ ته لاړه او درې شپې او ورځې جوارو کې پټ و، ځان يې د ځيګيو پر سټ واړو د کندې په ګودر سنګره ته ځان ورسو، دوباره د کنده ګل له لورې بېرته درې ته راغی، موږ فنا لرې د دولت لوی تن د خور کاله ته وړې و، د لوي قوي په پېر، د هغه له غره موږ ته احوال را ولېږه، موږ خپل کالي د کډوالۍ په لور واخسته.

اکا مې ډېر ځيګ، په ونه دنګ او لويې اوصلې سړی وو، پاکې سپينې کالي به يې ډېر اغوستل، د دې ځای له مر مۍيو لاړه، التّه د سوات په سړک د جلالا ستر مسجد د ادېنې (جمعه، ۱۳۷۰ لېږدي کې) لمانځه ته تللی و، په دې ورځ د دوې پښتنو خانانو تر منځ دښمني وه، د ده ورته نومي سکندر خان ته غلې شوي وو، له لمانځه څخه مې اکا را وځي له قصاب څخه يې غوښه پېرودله، اکا (سکندر خان) څخه مې هغه سکندرخان راځي دښمنان يې پرې زربه کوي هغه ځان ګوښې کوي ګندې ته او زما اکا سکندر خان د کلاشين کوف په اووه مرمۍ ولي او شهيد کوي يې.

ډېری وګړي د سکندر خان يا اېسکندر خان په پېخليکونو کې غلتېږي. يو لرغون اېسنکدر خان (د اليګزندر يا ماکيدانسکي يا اسکندر مقدوني ۳۲۶ مخزېږدي کې دلته شخړه را وړې وه،) کافر و، بل سکندر خان (۹۲۳ ل مړ شوی سلطان سکندر نظام الدين لودي د سلطان بهلول لودي زوی، چې د اګرې نسټ يې کېښوده او ۲۸ کاله او پينځه مياشتي يې عادلانه واکمني وکړه، چې ډېرې قصدي پرې کښنل شوي)؛ بل مې خپل اکا دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲٦ د نوي پېر پېخليک درېيمې څخه تر نهمې لنډۍ بېلګې

چې فاکولته دې ويلې نه وي
و به دې نه کړم د لېسې کوناټوره

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېيله: زړه لنډۍ
بې. پېيلن يا پېيلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷۴ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۲۱ لېږدې (۱۹۴۳ زېږدي).
تې. ځای: سالو، کچور، الينګار ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېيلې بنه: وګړني پېيلې.
جې. سندرغاړو ويلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د مېنې پالنې لوړ حس، زده کړې ته د وګړو هڅه ونه، د پرمختګ جغات، سپېڅلې پښتيانه چارپېريال او هواويچې تاثير زېږنده ده، د دې له پاره کره بورږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۲٦.
خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی.
دې. راټولونکې نوم: بي بي حاجي جان بېګم ضياګل.
ډې. ليکی دی که ليکنه: پېژند څرګند نه دی.
رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.
ړې. کړه شوې Action Req'ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې): ۰
زې. خبرداری (Caution): ۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. اليده بسپنه ورکول:. زما مور بي بي جان بېګم ضياګل د اپسکندرخان لور، د نياز محمد خان سدوزي مسی، د مولوي محمد علم عظيم خان تره خېل مېرمن او د شيخ مولوي حبيب الله تره خېل اېنګور. چې په دې کال ۱۹٦۸ زوکړه شوې او په ۱۷ کلنۍ کې ۱۹۸۵ لېږدې کې واده شوې ده، په عمر او رمټتيا يې برکت شه؛ هغې د ورم له پاره نومورې پېيله په ۲۰۰۲ لېږدې کې راته ويلې وه، ويل يې چې زما مشر ورور محمد يوسف خان په ۱۹۵۱ زېږدي کې زوکړه شوی وو، په ۱۳۵۱ لېږدي يا ۱۹۷۳ زېږدي کوژدن وکړه، په ۱۳۵۳ زېږدي (۱۹۷۵ زېږدي) کې مې ورور، ورېندار او وراره (ارشاد الله خان) سره ګډ جالم ته مېلمستيا

(c) ketabton.com: The Digital Library

تللې وو، ورېندار مې پلار کره تلله زه يې له ځان سره وړې وم.

په مېلمستيا کې مې د ورېندار بي بي شيرين ګل د ماما زوی د ميرحاتم خان د سيد ماما زوی ويلې و، نوموړی مو د اتبنې انی وراره (فقير محمد د مور وراره) و، هغه له سالو کچور ښځه جالم او دړين ته راغلی و، له لوې قوې ۵ کاله وړاندې، يا زموږ له کډوالۍ ښځه وړاندې، زه په هغه پېر کې اووه کلنه وم چې نوموړې پېيله مې واورېدله او ياده مې کړه.

ښايي چې هغه پېر ښځه لس کاله وړاندې مې ورور روغمنی (ډاکټری) ته بريالی شوی و، خو پلار مې پرې و نه وايه چې سخته وه د روغتيا فاکولته، د ورور مې سر ګرځيده او اولتې يې کوله.

ورور مې د داودا خان په پېر بلخ شولګرې ولسوالۍ کې سر ښوونکی و، د ميرهاتم موخه خپلې ماما لور ته دا وه چې تا غوره کار کړی دی، چې پوهګړ تن سره دې واده کړی دی، هغه ځوانانو ته ويار (عيب) او تانه ده چې لوړې زده کړې نه کوي، ټېټې زده کړو والا لټ او پټ وي.

نو د په ټاټوبي کې فاکولتې شتون درلود، ښايي په همغه پېر کې نوموړې لنډۍ کومې مېرمنې ويلې وي او ميرهاتم خان ترې ياده کړې وي، چې موږ ته د نوموړې پېيلو د تېر پېر په لاس راکوي.

لاندې انګېرنې لکه ښنګه چې راپور شوي د دوی هر يوه په واسطه په خپلو کرارو ناستو کې په لاندې بڼه کښلې دي.

۱:. په همغه پېر کې د کرارې ناستې په پېر بلکېسې توری د مولوي صيف الرحمن مور بي بي داسې لنډۍ و ويله.

▲ عبدالاحمده دور دې غربيږي
رنګارنګ زومان دې وځي له انګړه

۲:. ما يې ښېره داسې واړوله، د دې ټولو پای کې هې ,, ه ،، راځي.

▲ عظيم خانه دور دې غربيږي
لاچي لونګ زامن دې وځي له انګړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳:. د کرارۍ ناستې په پېر کې یوې د هېر او بېرک له پاره داسې لنډۍ و ویله.

نه دې ونه شته او نه غنه
زه دې مین شوم په دا غټه مټه پزه

۴:. په همدې لړ لیکوال د نن ۲۰۱۷ زېږدي پېر لنډۍ ده.

لکه کوچۍ نوم دې بادرنګ دی
ماته په مینه باندې نوم ټاکې زردکه

۵:. په همغه پېر کې د کرارۍ ناستې په پېر ابی (تورۍ) دا لرغونې لنډۍ و ویله.

ستا د دیدن په تمه، تمه
لکه یعقوب پیغمبر وړوند در په سې شومه

۶:. په همغه پېر کې د کرارۍ ناستې په پېر دا لاندې لنډۍ په پېروایي کې ویل کېدله خو په منګو کې بله بڼه ویل کېدله چې تر ډېره التـه چې یې ویله روغه نه برېښېدله، ځکه په تېر پېر کې به جلۍ د خوسر په شتو ودېدله، د خاوند په شتو به نه ودېدله، په دې دواړې کې خوسر او خاوند ته د برعکس ودولو هڅونه ده.

خوار تر ډېره د درې او پېښتو ګډ ویکی دی او نېسمن (د درې نیست مند، سوېي بډایه، بې شتو، بې ماله، غریب، ګدا) ته وایي. خو ابلاغ تر ډېره یاره ته وي، خو په ربښت کې په غوږ وهل د خوسر وي، چې د پرېکړې واک او پرېکوڼ تړه په لاس کې وندې لري.

پېروایي والو به دا لرغونې لنډۍ داسې ویله:.

ور مې کړې واده مې مه کړې
خوسر مې خوار کړې چې کراره ناسته یمه

منګووالو به دا لرغونې لنډۍ داسې ویله:.

ور مې کړې واده مې مه کړې
یار مې نېسمن کړې چې کراره ناسته یمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷:. د کډوالۍ په پېر ۱۳۵۹ لېږدي کې مې مشر وررور مدیر یوسف خان ورک (سدوزی) د مهاجرینو د درې کمپونو امر و، چې ډېری کډوال به راغله لومړی به موږ ورته مېلمستیا کولوله، یوه، دوې، درې شپې، بیا به مو ورته خېمې او د اړتیا د مرستې توکي ورکړه، بیا به هغوی خپلې پنډغلې جوړولې، په همغه پېر زموږ مېلمانه د توری کلا، ګرمه کاچ، نیازي، الینګار ولسوالی، لغمان، افغانستان څخه راغلي وو، غلي موږ کره ناسته وه، دا یې له موره د بمبار په پېر په لویه کوه (قوه) کې له مور او پلار څخه پاتې شوې وه. انا یې ماته و ویل ته دې ته و وایه چې مسرې دې و وایه، (یوه لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ دوې مسرې لري.) زه یې خواته ورغلمه ما ورته و ویل نوم دې څه شی دی؟، ورو یې و ویل لاله. ما ورته و ویل ته دې هغه مسرې و وایه. ماته یې و ویل:.

▲ افغانستانه! په لالي ګرانه
علم جانه لاړه لاله به دې ساتینه

ما یې انا د عبدالحق مور ته و ویل نه، نه، دا به د دې نه وي، هغې و ویل هو د همدې لالي ده، الته یې ویلې، موږ ورته نه و ویلې، د مور د جلاوطنۍ په اند کې ویلې وه ځان سره موږ هم ورته اریان وو.

▲ خراسانه! په لالي ګرانه
علم جانه لاړه لاله به دې ساتینه

۸:. په همدې لړ لیکوال د نن ۲۰۱۷ زېږدي پېر په بې پامۍ کې یوه د میا عمر صیب چې احمد شا بابا یې هم د پېښور ځمکنو ته سلام او دعا ته تللی و لنډۍ ده.

▲ ،، په پېښور کې ولیان ډېر دي
کېږې جنډې په میاعمر ولاړې دینه،،
(ځلمی، ۱۳۹۴ لېږدی کال، ۶چوپړی)

بي بي حاجي مور مې ویل: بچیه! دا چې تا و ویل دا د زوړ پېر پېخلیک لنډۍ ناکره ده، عیبونه لرې او د دې ځېره اړول شوې ده.
ما ورته و ویل دا خو سرمحقق ځلمی هېوادمل ویلې.
بي بي حاجي مور مې ویل: بچیه! له ما څخه خو به وړاندې ځلمی هېوادمل ځمکنو ته نه وي کډوال شوی، زه الته واده شوې یم، زموږ کور هم الته و، ستاسو شیخ بابا شیخ مولوي حبیب الله تره خیل مو الته په همدې ادیره کې خاورو ته سپارلی، ستا د زوکړې ځلوېښتمه ورځ وه، بي بي وزېرې خاله خوابښې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

امته ابی (د سید الرحمن لالا مور د ملک سعادات خان مېرمن) ۱۳۶۴ لېږدي کې په ۴۰ ځولوېښتي راغلي وو، بي بي وزېره خور مې میا عمر ته زیارت ته هم تللي وه. امتي ابی نومورې زړه لنډۍ و ویله، ښايي چې څمکنوالو مېرمنو ۲۵، ۶، ۱۱۵۵ لېږدی (۱۱۹۰ سپوږمیز لېږدي بزرګي میاشت په لومړی نېټه یا ۱۷۷۶، ۰۹، ۱۵) د میا عمر د ژوند بخښلو پېر ورسته ویلي وي.
همدا يې کره او روغه بڼه ده.
که ته پام کوي چې په دې کې دوې ویکي ورته تې خو داوړه بېلې مانا او بېل ابېڅې لري، د ډېر او ډېرې تر منځ بېلوالی شتون لري، یوه يې د لرې ګڼې او بل يې د ډېرې ګڼې له پاره په دې د زوړ پېر پېخلیک لنډۍ کې را وړی دی، په ډېریو مسرو کې ورته ویکي هم ډېر راځي.

▲ په پېښور کې ولیان ډېر دي

ډېرې جنډې په میاعمر ولاړې دینه

۸:. رضاعی مور (بي بي راکیبه د ډګرول حاجي قیوم پرزند لور) مې چې زه يې پتی (تیخور کوشنی، چې ښځېینه ته يې پتی وايې تې ځښونکې) وم، راته ویل:.
ته یوه کلن وې، وچ له پېنو سپک وې او ژر ګرځېدلې.
پېښور، کوهاټ سرک، ماشوګر لورې عطامحمد ګړی کې د ډاکتر وکیل خان کور کې د سید الرحمن لال، ستا د خاله بي بي وزېرې کور و، مور ته يې مېلمستا کړې وه، د هغه یوه دوې کلن وراره بصیر خان و د ګل رحمن لالا زوی. هغه ماشوم ته ډېر تنګولې. بي بي او ما تاته و ویل:

▲ پیلو جانانه ګواښ که پې

خواته راغلی غلی ډېر دې تنګوینه

تا زما امر ومنه او هغه دې په تېر تېله، تېله کړه او و دې غورځو.
نو مور ډېر وخندل چې ته خو په خبره پوهېږې، زړه ور هم يې، تیک یوه کلن وې زویه!. پیلو(پیل ځغلونکی یا پیلوان) ته وايې.

د دې پېله ساده برابروي دا چې د دې ټولو پښتنې درنې مېرمنو وګړنې لوړ د پښتو پالنې شته دي چې د پښتون پښت راتلونکې پېر ته يې د وند، اند، ورم، لاربښونې له پاره پاتیشونې پرېږدي، چې د پښتو ادب په پېړه لمن کې د لس پانۍیو په بڼه خوړې هواوېچې ښاندي.
زما د بي بي حاجي مور څرګندول چې رونوي کتنه داسې، تر سلو ډېرې نومورې ګړنې پېیلې مې یا دې دي، تاسو ته مې د خوبلو په پېر، چې ډېری پېر په کاله کې یوازې وم،

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر تن ببل، ببل خوندي کورونه لرل، د خوږو پخولو په پیر پخلنځي کې، د ختو او تو کو په پیر مو ویلي دي، لکه د نورو ټولو پښتنو په بنه موږ هم د یوه بنه ډوډۍ پخو وو، ټکرۍ کې یې خوندي که وو، مېلمنو ته یې ږدو، لومړئ هغوی مړه وو، بیا یې خپله خاورو، په یوه بنه په پېځکو لمونځ که وو، په یوه بنه الله تعالی ته ځځلي که وو، په اړتیا په وخت الله ج ته وایو چې را و رسېږي. ای! الله ته مو مل شي، ای! ژغورونکی شي، ای! را ورسېږي. پښتاني یو، پښتو مو ژبه ده، پښتو مو دود دی، په پښتو هر څه وایو او یاد وو یې. زه هرې وګړې ته دا ۳۰ کاله د هڅ بېځایه کېدو، پخښه، لاس، پخښتی، غاړې، ملا اوږېدو ماتېدو وړیا در ملنه د فیزوتراپی په نویو اسبابو کاله کې کوم. لیکوال د روزنې ځانګو ده، چې روزنه یې ترې له کوشنیوالي لیدلې.
د بي بي حاجي لاندې کړه وړه او دا کښلي تر سل سلنې ورتېر د پښتون پښت د دودیزې ودې له پاره، د ژونکو هېښانده زورنه ده.

۱:. ادېنې ختم؛ ماسپخین لمانځه څخه ورسته ۲۱ وارې یاسین شریف وایي، بیا خیرات د کیک،حلوا کوي کورو کې وېشي، یا یې خپل کاله کې وېشي او دا ژر دعا قبلوي.
۲:. ۴۳ وارې یاسین شریف هر خنډ پرې الله لرې کوي.
۳:. قران پاک لږ تر لږه درې وارې اړین کال کې ختم وي.
۴:. الله اکبر ختم؛ ادېنې په سهار پیل کوي، اوله ورځ زر وارې، په دوېیمه ورځ دوې زره وارې، په څلورمه ورځ څلور زرره وارې ... . یوه څلوېښتم ورځ ۴۱ زره وارې وایي، دا ډېر بختي ختم دی. ټول ټال ۸۶۱۰۰۰ وارې الله اکبر (الله لوی دی) وایي.
۵:. الله صمد ختم؛ څلنۍ باندې پیل کوي، پېنځنۍ او ادېنه کې هم هره ورځ، ۱۱۰۰۰ وارې وایي. اووه اونۍ کې نوموړی ختم کوي. زړه کې مې هر سوال مې وي الله یې قبلوي راته. ټول ټال ۲۳۱۰۰۰ وارې الله صمد (الله کوم تن ته اړتیا نه لري) وایي.
۶:. یا وهاب ختم، ادېنې په ورځ پیل کوي. اووه ادېنې ده، په یوه اونۍ په دې بنه کوي:. پیلنۍ زر، یوه نۍ دوې زره، دونۍ درې زره، ... تر ادینې ورځ ۸۰۰۰ وارې کېږي، په پیلنۍ بیا له زرو پیل په ۸۰۰۰ وارې ویلو بشپړېږي. اووه اونۍیو کې ختم مېږي. ټول ټال ۲۵۲۰۰۰ وارې یا وهاب (له بدلي پرته ورکونکیه!) وایي.
۷:. لا اله الا انت سبحانک اني کنت من الظالمین :. ۱۲۵۰۰۰ یوسلو پېنځه زره وارې وایي، په منځ کې نور ذکرونه هم کوي. یوه ورځ کې د زړه په خوښه یې اته زره وارې، زر وارې یا لږ وایي، په خپله یاد لیک کې زېرمه کوي اوبیا یې حساب وي.
۸. د سنتو په سټه واړه ختمونه هم کوي چې هر سهار او مازیګر قران وایي، په لس پېنځه چوپړو هر څومره چې یي. په پای کې پاینۍ سیفاره وایي بیا یاسین شریف وایي. اوبه دم وي، هرې ناروغۍ او شیطاني تاثیرات او جادو له منځه تللو له پاره ډېره ګټه کوي ورته.
۹. ماښام مانځه نه ورسته ۲ رکاته نفل، ۲ اړتیا، ۲ نفل مونځ، ماسختن لمونځ، سونتو څخه ورسته ۲ اړتیا بیا واجب مونځ، د شپې تهجت لمنځ ۲، ۲،۲، بیا ۲ اړتی لمونځ کوي.
د شپې ۲:۰۰ بجې ورته ودرېږي. تر اذانه یې وایي. کله، کله تر څلوېښت رکاتو پورې دوې، دوې، دوې رکاته... شل وارې کوي. په پیل کې ۲ اړتیا لمونځ کوي. د سهار لونځ ۲ سونت او دوې فرض کوي. قران شریف وایي بیا یاسین شریف وایي، بیا اشراق (چې لمر ښه وغوړېده ، ۲ مونځ کوي، بیا ۲ رکعته د اړتیا (حاجت)، . لس بجو کې د ساخت لمونځ کوم ۲، ۲، ۲ بیا ۲ اړتیا مونځ کوي. ماسپین لس رکعته کوي او مازیګر کې څلور رکعته کوي، نور نفلي لونځ نه کوي ور سره د نفلو او اړتیا لمونځونه یا نور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳ . ۱ . ۲۷ د نوي پېر پېخليک لومړی مصری بېلګه

▲ کلي کې نوم د سميني دی
ورانې کنډرې شاسوار خان ابد وينه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پيبله: زړه مصری
بې. پيبلن يا پيبلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۶۴ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۳۱ لېږدې (۱۹۵۳ زېږدي).
تې. ځای: ټيک لام، سباخېل، نيازی، کنده، الېنګار ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پيبلي بنه: وګړني پيبلي.
جې. سندرغاړو ويلي: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د مېني پالنې لوړ حس، ودانونې ته د وګړو هڅه ونه، د پرمختګ جغات، سپېڅلي پښتيانه چارپېريال او هواويچې تاثير زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۲۷.
خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی
دې. راټولونکي نوم: بي بي نور بېګم
ډې. ليکی دی که ليکنه: پېژند څرګند نه دی.
رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.
ړې. کړه شوې Action Req'ed (عيبونه او تېروتني سمي شوې):٠
زې. خبرداری (Caution):٠
ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. اليده بسپنه ورکول:. زما مشره خله بي بي نور بېګم د ملک قلندرخان لور، د نياز محمد خان سدوزي مسی، د ملک محمد طاهر خان نيازي مېرمن او د ملک ګل محمد خان نيازي اېنګور. چې په دې کال ۱۹۴۷ زوکړه شوې او په ۱۶ کې ۱۹۶۳ لېږدې کې واده شوې ده، په عمر او رمتيا يې برکت شه؛ هغې ويل چې زما له واده څخه مې ورسته دا مصری د يوې ښځې له خولې واورېدله.
ښايي چې زما له واده څخه لس يا اووه کاله وړاندې زما د لېور ملک شاسوار خان نيازي (شهسوار خان مشهور په باړې ابا) په ستاينه کې د کلا ودانونې په پېر کې ويلي وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۸ د نوي پېر پېخليک لسمي، پولسمې لنډۍ او لومړۍ ټپې بېلګه

▲ په خوب کې ګرځم چپرهار کې
کله چې ويښ شم په کوډله کې پروت يمه

▲ خوب او خندا په بې غمې شي
د غمزده زړونو به څه خوبونه وينه

▲ سر مې پنجابه پورې لاړو
الله د خير کړي چې به نور کومه خوا ځمه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېيله: پيلنی او پاينی زړه لنډۍ ده او منځنی يې ټپه ده.
بې. پېيلن يا پېيلنه: سيد صديق فکري.
پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۲۶ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۶۹ لېږدی (۱۹۹۱ زېږدی).
تې. ځای: چپرهار، چپليار ولسوالی، ننګرهار ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېيلې بنه: وګړني پېيلې.
جې. سندرغاړو ويلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د مينې پالنې لوړ حس، بداينې، د سوکاله چارپېريال او هواوېچې تاثير زېږنده ده، د دې له پاره کره بوړوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.
څې. ګڼه: ۲۸.
خې. چوپړی: ۵۶.
دې. راټولونکي نوم: پوهنيار خان سلام.
ډې. ليکی دی که ليکنه: ادبي فنونو درسي ليکی
رې. چاپ کال: ۱۳۸۷ زېږدی.
ړې. کړه شوی Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. اليده بسپنه ورکول:. د کدوالی په پېر کې يې کښلې دي، د نوموړې له سيمې څخه د لرې والې له اړخه يې کښلې او همدا يې د پنځې منځه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳ . ۱ . ۲۹ د نوي پېر پېخلیک لومړی مصری بېلګه

▲ بېلتون ټوپک شو را ته ډک شو

ناڅاپه ټک شو په زړګي یې و ویشتمه

سپړنه (تشریح، د غتوغټو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: زړه لنډی

بې. پېیلن یا پېیلنه: حبیب الله رفع.

پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۲۲ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۷۳ لېږدی (۱۹۹۵ زېږدی).

تې. ځای: ابدره، سید اباد ولسوالی، میدان وردګ ولایت، مرکز زون، مرکز ټاټوبی، افغانستان.

ټې. پېیلي بنه: وګړني پېیلي.

جې. سندرغاړو ویلي: پېژند څرګند نه دی.

چې. ښکالوه: د مېني پالني لوړ حس، د بېلتانه چارپېریال او هواویچې تاثیر زېږنده ده، د دې له پاره کره بوروم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

ځې. منسوبه: نر ته.

څې. ګڼه: ۲۹.

خې. چوپړی: ۹.

دې. راټولونکي نوم: هارون حکیمي.

ډې. لیکی دی که لیکنه: حبیب الله رفیع د هارون حکیمي د مرکه.

رې. چاپ کال: ۲۰۱۰ زېږدی.

ړې. کره شوې Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰

زې. خبرداری (Caution):۰

ژې . کنټرول کې (In control): ټول.

ږې. الیده بسپینه ورکول:.

دا چې حبیب الله رفع صیب د لنډیو، ټپو، ټکیو او مصریو لېوال پاتې شوی، له کوشنیوالې څخه یې وګړني پېیلې لیکي دي.

په کلي کې ستر شوی، لوبېدلی دی.

له خپلې مینې او مېني سره لېوال پاتې شوی دی، له مصری یې انګېرل کېږي چې په بشپړه بنه له خپلې مینې څخه بېل شوی دی.

هر ګوره چې د بېلتانه زېری پرې شوی دی، نو په کره منځه نخښه یې ویشتلی دی.

نور ترې مینه له لاس وتلې، د همدغه پېر د تاثیر پښتو وګړني پنځه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۳۰ د نوي پېر پېخليک دوېيمې څخه تر څوارلسمې ټپې بېلګه

د الله داسي رضا و شوه
سترګې ورندې شوې د بدن محتاجه شومه

په اخرت به سترګي غواړم
په دې دنيا په روغمن نه شته علاجونه

زما زخمي زخمي بدنه
هره ټوټه به دې الله ته وسپارمه

دا د پرديس سرې ټپې دي
چې زخمي زړونه له خوبو را وېخښوينه

زما کسمت په خوب ويده دی
د خلکو و ختل اسمان ته کسمتونه

خلک وېده دي کړي خوبونه
زما د زړه زخمونه وېښ شو درد کوينه

زړه مې د ډنډ خړه چکړی ده
نه يې کبان خوري نه يې کته اوبه وړينه

د غرمنی په خوب ويده وم
بېلتون د غم ځپېره راکړه وېښ يې کړمه

په دنيا مه نازيږه ياره
دنيا د غم ټالونه خوري ورانه به شينه

په دنيا ښه کوئ لمونځونه
لعين شيطان دی چې ايمان را ړنګوينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ نن خو دې داسې خوله نېولې
لکه يې ماړه سخوندر چې غر وتلي وينه

▲ سخوندر دې تاغوندي ماړه دي
پيړې لګی دې ببر سر درکې وهينه

▲ مرګيه دغه ځای ته رای نه شې
بيا خاورې کېږي غازي جان مامور بريتونه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پيپله: زړې ټپې
بې. پيپلن يا پيپلنه: بخت مير.
پې. پيخليک: نن ۲۰۱۷ زيږدي څخه ۲۲ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۷۳ لېږدی (۱۹۹۵ زيږدی).
تې. ځای: سليمان خيل، اندړ ولسوالی، غزني ولايت، مرکز زون، مرکز ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پيپلې بڼه: وګړنې پيپلې.
جې. سندرغاړو ويلې: بخت مير.
چې. ښکالوه: د مينې پالنې لوړ حس، سويې بداينې، خوارۍ، د ببلتانه چارپېريال او هواويچې تاثير زيږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
حې. منسوبه: نر ته.
څې. ګڼه: ۳۰.
خې. چوپړی: پيژند څرګند نه دی.
دې. راټولونکې نوم: ليکوال.
ډې. ليکې دی که ليکنه: ټپې دې د بخت مير د ناستې پېر څخه.
رې. چاپ کال: ۱۹۹۵ زيږدی.
ړې. کره شوې Action Req'ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنترول کې (In control): تول.
ږې. اليده بسپنه ورکول:. بخت مير سره خپله غچکه وي، په هر ناسته کې ځوانان خوښ وي، تازه دلدل تل په ما پام کړي؛ زه نظر کم يم چې دواوي غره ومه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۳۱ د نوي پېر پېخليک دولسمې ځخه تر څوارلسمې لنډۍ بېلګه

▲ البم را واخله راته ګوره
د تورو خاورو لاندې نه شته ديدنونه

▲ انځور مې کېده مخ دې پټ که
ستا د رخسار په ننداره کې فنا شومه

▲ که مې له سترګو نه فنا يې
نو ستا انځور ته په ژړا شم دعا کړمه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېيله: زړې لنډۍ
بې. پېيلن يا پېيلنه: ډاکټر عبدالوکيل مخلص.
پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زيږدي ځخه ۲۲ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۷۳ لېږدی (۱۹۹۵ زيږدی).
تې. ځای: منجلام، پېروايې، الينګار ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېيلي بڼه: وګړني پېيلي.
جې. سندرغاړو ويلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د مينې پالنې لوړ حس، بداينې، د سوکاله چارپېريال او هواويچې تاثير زيږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.
څې. ګڼه: ۳۱.
خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی.
دې. راټولونکي نوم: ليکوال.
ډې. ليکې دی که ليکنه: پېژند څرګند نه دی
رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.
ړې. کره شوې Action Req'ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې. کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. اليده بسپنه ورکول:. د کډوالی په پېر کې زما کوشنې ماما د خپل کورنې انځورونو البم په پخښتی کښلې دې او همدا يې د پنځې منځه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۳۲ د نوي پېر پېخلیک دوبیمې مصرۍ بېلګه

▲ په پېښور کې مې زړه تنګ شو
کله به درشمه پراخه دېوګله!

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.
اې. پېیله: زړه مصرۍ
بې. پېیلن یا پېیلنه: پښه یي ملا(ملامت تورن).
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۲۲ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۷۳ لېږدی (۱۹۹۵ زېږدی).
تې. ځای: دېوګل دره، څوکۍ ولسوالی، کونړ ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېیلې بنه: وګړني پېیلې.
جې. سندرغاړو ویلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د مینې پالنې لوړ حس، بداینې، ودنې، د تازه چارپېریال او هواویچې تاثیر زېرنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.
څې. ګڼه: ۳۲.
خې. چوپړی: ۱۵۸.
دې. راټولونکي نوم: پوهاند مجاویر احمد زیار.
ډې. لیکی دی که لیکنه: پښتو بدلمېچ یا پښتو شعر څنګه جوړېږي؟.
رې. چاپ کال: ۱۳۸۸ زېږدی.
ړې. کړه شوې Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):٠
زې. خبرداری (Caution):٠
ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. الیده بسپنه ورکول:.
د یوه دېوګلي (پښه یي) ملا پر حواله را یادښت کړې ده: چې د کډوالی په پېر کې یې کښلې د، د نومړې له سېمې څخه د لرې والي له اړخه یې کښلي ده.
نومړې مصرۍ ترګنوک په زورکی هې باندې شوی دی، دېوه ګله!
چې په نومړې هې په بنه دېرې لرې په ټول ټاټوبي کې شتون لري،
نومړې مصرۍ لیکوال په پېښور کې کښلې ده، خو وند او ژبه یې ټوله ګونړۍ ده او همدا یې د پنځې منځه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳ . ۱ . ۳۳ د نوي پېر پېخلیک پېنځه لسمي څخه تر شپږ شپېتمي لنډۍ؛ پېنځه لسمي څخه تر درېپېنځوسمي ټپې؛ لومړۍ څخه تر شپږمې ټیکۍ او درېیمي څخه تر دوې دېرشمي مصرۍ بېلګه

▲ جانانه زه دې ساز خدړ کړم
چې خپله مور مې تنده نه مچو کوینه

▲ جانانه پلار د دد ښکارېږي
د درکړې ږوږ ګورئ په هر مجلس کوینه

▲ ای خولګۍ زه د خدریوان کړم
ځکه ولس کې د هر میر کور له ورځمه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: زړې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ
بې. پېیلن یا پېیلنه: لیکوال (ډیپلوم اینجینېر صفی الله فردوس).
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۱۱ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۸۴ لېږدی (۲۰۰۶ زېږدی).
تې. ځای: ختیځ نوی ښار، مهترلام ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېیلي بنه: وګړني پېیلې.
جې. سندرغاړو ویلې: اوستاد باچا خان لغمانی.
چې. ښکالوه: د مینې او مېنې پالنې لوړ حس، ورم، ودنې، بداینې، وګړنې، ځیګتوب، سپېڅلې پښتیانه چارپېریال او هواویچې تاثیر زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: سرو او مېرمنو ته. څې. ګنه: ۳۳.
خې. چوپړی: ۲۴۰، ۲۴۹، ۲۳۷، ۲۵۱، ۲۲۹ او ۲۲۴.
دې. راټولونکي نوم: څېرونکی (ډیپلوم اینجینېر صفی الله فردوس).
ډې. لیکی دی که لیکنه: څلېر کې د ددو دود.
رې. چاپ کال: ۱۳۸۸ لېږدی.
ړې. کړه شوې Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰ ژې . کنټرول کې (In control):ټول.
ږې. الیده بسپنه ورکول:. د لاندې لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍ یو پېیلن ټولې د دندې په پېر ځای، ځای په ټول ټاټوبې کې پنځې بنه کښلې دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, لنــډی

▲ ربه له غیبو مې ثواب کړې
هغې دنیـا کــې مجردانـو د صف شومه

▲ ربه د هغې دنیا مې خیر کړې
چې مـجردانو صـف کـې زه ونه درېږمه

▲ بیا به سـرکوب غونډې ولاړ یم
د ټـول عـالم مخکې به زه مختورن یمه

▲ ربه د هغې دنیا مې خیر کړې
بې پټـه یار مې د یهودو نوکـر کړمه

▲ ښـښتنـه! ژوند عمر مې خیر کې
ړبـن جیویش مې د لالا ډډون کوینه

▲ ژاخـو جانانه خدای دې واخله
نه دې ښایست شته نه دې سـم دې اندامونه

▲ خداېـرو درکړ دې رانه جوړ کړ
چغځـی کوراک ومه ځـرمه د مـتاک شومه

▲ یـاره زوزان ته ساډېزم شوم
د غم دردونه مې ړنجـې له منځه وړینه

▲ دادا دې سم درسره پوی کړه
دا په دا داج به دې په دانـګ را له راوړینه

▲ جانانـه مانـه ګیلـه مه کړه
د لغمان خلک درغلي نــه قبلوینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ربه رښتینی مې سالار کړې
دا کوږ زړبن به همیشه ژنل ومه

▲ زما پر تا د ستا پر مادي
چناک ګټلی داوڼ زه نه درکومه

▲ په دواړو لاسو مې زیندي کړه
سادې سودې ملګرې څه دې و ستایمه

▲ یاره ساډو سابټ دې پلار دی
په ساړ پوکي دا سابیرې راغور ځوینه

▲ نامه دې شته حضور دې نه شته
چرلنډه یاره په بیدیا دې لټومه

▲ یار مې په لوبو کې څرو دی
ځکه لوبغالې له په دنګو ګامو ځمه

▲ غمونه نور دې رانه شړه
ما په شپه غاله کې سبق ته نه پرېږدینه

▲ ستا د دوستی کتاب مې جوړ کړه
په هر څپرکي کې جفا لیکلړ راځینه

▲ نا ځوانې دې پینی له ګوره
ژوي له ژوو سره خومره ښه کوینه

▲ فردوس پښتو ویوکي وایي
ځکه ژاپن ړنګرې په ژی ړغرله وینه

د کابل پولي تخنیک پوهنتون شپه غاله، پینځم بلاک، لومړی پوړ، دوییمه کوټه ۵:۱٤ pm ۰۹ /۰۱/ لیږدی. ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۴۹ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, د شپه ميرو لنډۍ

▲ موږ له قـوي پوليـس پـه کار دي
ږبـن پوليس خلک ميوزيک کنډک له وړينه

▲ وطن تـکړه شپه ميري غواړي
چې ملک دبنن له اوږدې شپې شيـبې کوينه

▲ خـدای شته دا څـرنګه عسکر دی
چې ملک وردی کې د دبـن سوسيس راځينه

▲ د ستا ګناه نه ده ملګـريه
د اکاډمـی له څـنګه پـټ تېر شوی يينه

▲ زه درتـه لنډ تـورم غږومه
ږبـن عسـکر راتــه کاږه ګامونـه ږدينه

▲ لاليه يو دوه راتــه وايــه
موزون قـدم ډولونـه زه درتـه وهمـه

▲ زه به د ستا لـوري له ګـور کړم
تعلـيم قـدم مې قبلـوه چې خوښـه شمه

▲ که سترې مه شـي راتـه وايې
زه به ژوند، ژونـد درله ويم چې مير مې يينه

▲ تـه بريالی اوسـې فردوسه!
له درسـه وروستــه الله پامـان دي و واينه

▲ له خدمتي ځيني راسـتون شه
مور په خپې لوڅـو تيرګړو پلـه ته درځينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کابل پولي تخنیک پوهنتون شپه غاله، پینځم بلاک، لومړی پوړ، دوپیمه کوټه E۱۰۲, ۱۱:۰۰ pm ۱۰ /۰۲/ ۱۳۸۵ لیږدی ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۵۱ چوپړی)

,, لنـډی

▲ وطن تم تول کافران راغله
ژر را پاڅیږه چې جوړه جهاد له ځونه

▲ د بوست له ور به زه درتېر شم
غاړه غړی دې له کاله راځه مینه

▲ دا وطن نه جوړېږي یاره
غټ او واړه یې بلواګر جوړ شوي دینه

▲ دا بچي څه بچي دي یاره؟
لکه لړمې بچي خپله مورکی خورینه

▲ مونږ به ګاډیلي جواري خوارکړو
چې پر وطن مو کراری حالت راشینه

▲ ای ګنو ژنو میرځمنو
څنې له څنډو سازوی خندا راځینه

بوست، د فکیرانو کلی، لښکرګاه، هیلمند، ۲۰۰۷/۱۲/۲۹ زیږدی
Roshan BTS site HLM ۰۳۰, ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۲۲ چوپړی)

▲ دښمن زمونږه پاکستان دی؛ خدایه!
نه انګلېسان نه امریکایان نه روسیان دینه

▲ د ډارنډکي زو ډارېږه
فرضي تواف ښې منډې نه غواړي څرګنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

څاڅکي هوس څارل څاړي ده
څپان، څپاڼ، څپاڼ غواړي خوړلنه

ځاځل جوګر جلبنګ جنبان که
په لېوالتې مې جیجیونتې ترښتې شینه

چټي چټي چرلنډیه یاره
ځنځوونکې ځغونځونکې جیجرۍ یمه

د شرمېدلې زو شرمېږه
د تخت سیالۍ کې مېړنې اور څرمه وینه

په درنو غېږو څربولېږه
په څلورڅنډو کې د غبرګو څکل څکه

چې څه دې کښت که کښت بې ټول کړې
زړه دې دنیا که ګشمالۍ کړې خاونده

ته دې له خپل مېرمن ډارېږې
خلک پردو په سې کلا ته وا وختنه

ما چې به اسپې څرولې
زما مېړنۍ سور په اس سور راغلی ونه

الله تــــالا شــــــــولو مانعه!
ټولو کانونو مو تالا و لړېدنه

تن مو هرېږی د مرغلرې
ټولو کانونو مو تالا و لړېدنه

لکه کوچی نوم دې بادرنګ دی
ماته په مینه باندې نوم ټاکې زردکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, ټپې

▲ راځه جومات کې قسم و کړو
نور به په زړونو لوبې ژوند کې نه کوونه

▲ زما ځښتن باندې سوګند دی
رسول الله له په پښتو درخواست لېږمه

▲ د تبۍ غره د سر ښاماره
زموږ بديداره افسانې دې غږوونه

▲ مورې د ستا مې نه منله
د مهترلام اوبه مې پاس طرف ته وړينه

▲ زده کړياله ياره يوځل راشه
چې دد وګړي خواست ګاري راله راځينه

▲ زده کړياله ياره يوځل راشه
چې ضدي پلار مې خدربوان له ورکوينه

▲ چې هر څه و راباندې تېر شو
ناځوانه خوب کې خو راځه چې خوالي کړونه

▲ ته الته داږ باندې اوسېږه
دلته زما له ډېره تاو شو کيبلونه

▲ پښتو پښتۍ کړې راته ماتې
ړبن ړبن سره مې خواکې نه پرېږدينه

▲ چې څه د زړه و پوره نه شو
که ژوند باقي و ننهواتې به درځمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ستا د کتو انداز را یاد شي
بې دریغـه و ژاړم چې کلـه به مخ شـونه!؟

▲ ښـښتن تعالی نه به دې غواړم
په دې دنـیا دې خدړان نه را کوینه

▲ التـه به دواړه سره ګورو
ځوک وفادار ځـوک بې وفا په دنیـا ونه

▲ کله په خیال کې ورسـره یم
کله په خیـال کـې یې راوړم رانه تم یینه

▲ کله تقـدیر راسره مل وي
کلــه بې رحمـه تـوکـې و کړي رانه ځینه

▲ فردوسه! ولې سـودایي شوې؟
تقدیر سـودا راسـره کړې مخـتورنه

د کابل پولي تخنیک پوهنتون شپه غاله، پینځم بلاک، لومړی پوړ، دوبیمه کوټه E۱۰۲, ۳:۰۰ pm ۱۰ /۰۲/ ۱۳۸۵ لیږدی. ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۳۷ چوپړی)

،، ټپې

▲ محضـې په خـوله رښـتینې وایي
راځه د زړه خوالـي و کاندو مرګ راځینه

▲ راځـه وصال ته غـاړه کېږدو
نور له هجرانه تـوبـګاره شـوم مینه

▲ مینه کې وصل تکی ورک شو
هجر کې و ګوره کلیات راغلي دینـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ په غيږ کې سمه را غورځيږه
ما برايي درپسې ډېر ژړلي دينه

▲ ستا رنګ انار غوندې ښکاريږي
زما دې رنګ د مکياندې واړه ونه

▲ که يارانه نه کړې جانانه
داسې بيا مه وايه چې بيا له کلي ځمه

▲ زه دې رمټه ليونۍ کړم
مينه دې واخله ما په خپل خيال کړه مينه

▲ چې زه پخوا په خيال کې بيا شم
نور به په ژوند کې مينه نه کوم مينه

▲ دا سترګې ما وژني جانانه
چې ترمې اوښکې يې سهار کې و وينمه

▲ په ګناهو توبې و کاندو
د پاک ښبنتن ډېر ګناکاره يو مينه

▲ له پاک الله به فردوس غواړو
مور ګناکار يې د ورتلو لايق نه يونه

د ملا باقي غونډۍ په سر، د موسی کلا ولسوالۍ، هېلمند، ۲۰۰۷/۰۱/۱۶ زيږدی
Roshan BTS site HLM ۰۱۲, ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۲۲ چوپړی)

▲ ,, لاس کې به غټ لرګی د ستا و
لکه د غره شپنه چې سمې ته راشينه

▲ ځانه ښبنتن باندې دې سپارم
تودو ايرو باندې مې خپل يار ولږمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ د غم سیلۍ را باندې راغله
نمجنې سترګې مې له خاورو ډکه وینه

▲ ولې په اوښ باندې سوره یې؟
ماته معلوم شول ګولې ستا تول فریبونه

▲ ځان د پشان د کوم قمرۍ کړه!
د خلاصیدو ځواب په ستونې کې واینه

▲ بنګالۍ پیغله درنه ښه ده
کوډګرې زه دې له خندا په ژړا کړمه،،
(صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۸۷ چوپړی)

▲ پریږده چې ښې بلا وکاندې
نادان بچې دې د دښمن په لمسون دینه

▲ ځان سره تل په ژړا ژاړم
د یهودې لمسی د دین تیکه دار شونه
(صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۳۲۹ چوپړی)

▲ په پټه، پټه غلی وران شې
پټ ړنګېدو پروژې م ستا له کور راځینه

▲ له ملو ړنک شې پاکستانه!
په زړه بدانه زړه مې وران تل له تا وینه

▲ کړېکې دې کوم شهید رایاد کړم
که تیمرشاه، که ملالۍ که نجیب کړمه

▲ د سلګۍ زړه پر دغه شین دی
سلګۍ، سلګۍ، سلګۍ، سلګۍ لیدلې دینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, ټیـکی

▲ پـیـغلو چکچکي کړئ حلقه شئ
د پیغمبــر اومتــی ځــوک نه نازوینه

▲ ناوی لالــی دي لاس نه نیسـه
چي ننـواتـي سـتا د زړه کور ته درځینه

▲ ناوی رو، رو قـدم اخـلـه
د ولـس پیغلـي په کتار درسـره ځینه

▲ ناکی دنیا درتـه فردوس شـه
مونږ د الله نه درتـه دا غوښـتني کړونه

▲ بډی ملګرې دې خوشحاله
واده د ستا دی ژړا دوی د دروغـو کړینـه

▲ که یې بوغان راباندې پلـوري
زه پیرودونکې د ابـی د ګسټ ګل یمه

زمونږ کور، مهترلام، لغمان، افغانستان ۱۳۸۵/۱/۱ لیږدی ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۲۲ چوپړی)

,, مصری

▲ د تورو تکو برکت دی
تا غوندې خلک ځوک منبر کې نه پرېږدینه

▲ سـوګند په تورو تکو کومـه
که د نامه په خوله واخلـم سـرکوب به یمه

▲ مونږ به دې هسـې خاطر و کړو
کم اصل خلک ځوک په پوځ کې نه پرېږدینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

په سپينه ږيره کونيتوب کړي
ورانو کارو پسې د سپي په شانتې ځـينه

په سپينه ږيـره سـودايي يې
جومات کې کـېنه عبادت و کړه ربـنه

د اسلام رنګـه دې کړه بده
سادې سودې امامه څه دې وستايمه

اسلام بدنـام خلکو بدنام کړه
ځکه يـهودو باندې ديـن له منځـه وړينه

ګاونـډ دې وری ته چرګان خوره
داسې کارونه اسلام هېڅ نه قبلـوينه

اسـلام د عدل انصاف دين دی
ځکه غريب غني يو ځای څځلې کـوينه

د کابل پولي تخنيک پوهنتون شپه غاله، پينځم بلاک، لومړی پوړ، دوېيمه کوټه E۱۰۲ ,۱۰:۰۰ pm ۱۰ /۰۲/ ۱۳۸۵ ليږدی ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ ليږدی، ۲۴۹ چوېری)

,, مصرى

په لغمانيانو کې مې خوښ کړي
راځه، پرديـه زه دې خپله ومه

ربـنچينه سمه په سر کېږده
چرلنديه ياره خوک به غږ درو کوينه

ستا کوږ اوږ پـاچ نه کربان شم
لکه جلغ زه درنـه تاو راتـاوه شمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ چې د وصال په خيال کې جوړ کړم
بېلتون ظالم مې سم دستي په منځ کې شينه

▲ ستا له اوبښتو سترګو ځار شم
په دا زرغونه سيمه يې ساری نه وينمه

▲ ته په ښايسته دمبر ګرځېږه
زه په خامه کشونو ځم لېونی شومه

▲ پرېږده چې ستا تعليم پوره شي
مور مې خبره د کراري مجلس کړنه

▲ ښاګليه ياره مه ځورېږه
که قسمت و شو په هغه ځای به يو شونه

▲ په رېګستان کې مې رېدي ده
ربه زرغون يې لويه وه تري لرې يمه

▲ زمام کم اصلو ته سلام دی
ځوک چې له ټېټه وره ځي سر ټيټه وينه

▲ ربه د ستا په ازموينه
ما خو له پيغلو شوندو رنګ خوړلي دينه

▲ ربه د ستا په ارزونه
ما يې په زنه د ستا نوم ليکلی ونه

بوست، د فکيرانو کلی، لښکرګاه، هيلمند، ۲۰۰۸/۰۱/۰۱ زېږدی
Roshan BTS site HLM ۰۳۰, ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۲۲ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

بيا به کړی ورځ را په شا وې
لکه چې کوټې څوک په بار بلده وينه

ستا به لاسونه زما غوړونه
لکه ګاډی جلب دې هر وخت کش کونه

ښنګ ته مې راشې راته نه ګورې
لکه هندو چې کليمه بده راځينه

اوس په لکسس باندې ګرد مه کړه!
ماته معلوم دې واړه لوښې لرګي دينه

ځانه د غټ ساګر جوړ کړی
ټول شيطانان دې دوې لاسې سلام کوينه

فردوس ته هغه وخت ورياد کې
چې د غوبله غوبل يې تا باندې کونه

ځانه د غټ ساګر جوړ کړی
ټول شيطانان دې دوې لاسې سلام کوينه

يه کربانه!؛ کربان وطنه زموږ کور يې
په سر او سترګو به دې موږ جوړو اړمنه

يه کربانه!؛ کربان وطنه ښومره خوږ يې
له ځانه ګرانه و خوږمن افغانستانه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱٤. لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ پېر

لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ پېر یا د وخت موده یا وخت (وخت ټاکل، نېټه اېښودل: پرسور برابرول: وخت اندازه کول، وخت، دوران، نېټه: ټيك وخت، ټايم، وخت، بیدو، موده، موکې یا موقع: دم، وار، ځل: ګړۍ، ساعت، شیبه، غوټه: مهال: د موسیکي شېبه: پروخت، پرټاکلي وخت.):.
۰۰:۰۰:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دقيقې: ساعته) په وخت کې ويلو ښکاروندی وندی کوم.

پښتون ښېت په لنډو، منځنۍیو او اوږدو ساوو لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ په ناستو، خبرو اترو کې وګړي نوموړې ګړنې پېبلې په لنډ پېر کې وايي؛ په سندرو، ښادۍیو او غوره شېبو کې یې په منځني پېر کې وايي او په غرونو، دښتو، سر خلاصو ځایونو کې په اوږد پېر کې وايي.
نه يې ډېر لنډوالی خوند بې خونده کوي؛ نه یې منځنیوالی خوند بې خونده کوي او نه يې ډېر اوږدوالی خوند بې خونده کوي.
شپانه یې په نیمو شپو کې د مزلونو په لنډولو سره، په اوږده سا وايي غږ یې هم خوندور کېږي، په یوه شرط چې روغې یې و وایي.

په دیارلسومه پېړۍ کې د لنډپېر بنسټ ګل محمد ګلکي کېښوده؛ منځني پېر ملاجان ملاکي، احمد ظاهر، خان قره باغي، پینده محمد منګل، منور اوستاد، حسني اوستاد، ايوب اوستاد، شاولي اوستاد، خيال محمد اوستاد، پاچاخان لغماني، اشرف تيراوال، هارو باچا،... . او اوږ پېر بنسټ اوستاد ګلزمان، اوستاد حيات ګرديزي، اوستاد عبدالله مقري او اوستاد انجېنير سردار علي ټکر کېښوده.

د ټاټوبي سرغندوو سندر غاړو هر یوه اوستاد ګل محمد ګلکي او اوستاد ملاجان ملاکي د ظاهر شاه خان بابا د سلطانت په پېر کې دا لاندې لنډۍ د لغمان په ښادۍیو کې ثبت کړي دي.

ليکوال دا ناځانخبرې (زېرمې) په جوليز (شکلي) پېره وخته (پېر وخت) کالب کې سويې نټيالۍیو (منونکو، سويې منکرو) وګړو ته په ګړنې ښه نوموړې پېبلې ټکي، ټکي انځورليک ډول په لمېسه کې کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴. ۱ لومړی بېه لنډی: اې ,, الف،،:.

زړې لغمانۍ لنډۍ: دا زړې لغمانۍ لنډۍ کاستوري سور کې اوستاد ګل محمد ګلکي په ۱۳۲۲ لېږدي کې ويلې دي:.

وه!؛ له کاله نه مې سر هسک کړه
له تور کارغه سره ښارو مستي کوينه
پېر:. ۰۷:۷۸:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکيکې يا دقيقې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

ولې به زه ورپسې نه مرم
مخ يې برباد کابل سردار زلفې فوځونه
پېر:. ۰۸:۱۸:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

الف اشنا کړم بې جدا کړم
تې په تلوار يار ته ورځم که په خولا شينه
پېر:. ۰۷:۹۸:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

ثې ثاني يار به پيدا نه شي
جې په جمال کې خلک تېره کئ ديننه
پېر:. ۰۷:۹۹:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

عينه (ع) ته ورشه ورته وايه
غينه (غ) نه غمازه يار مې را وله دننه
پېر:. ۰۸:۱۶:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

دال (د) دې ديدن ماته نارى ده
ذال (ذ) دې ذليل کړه د عاشکو نري زړونه
پېر:. ۰۷:۹۷:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جلی خوله شینکی کابل ده
دا نری وریځې کوهدامان شینکي باغونه

پېر:. ۰۰:۰۰:۰۷:۰۸ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

ولې په تور دکن ته نه ځم
چې په دې مړو سترګو کوم د خولې خواستونه

پېر:. ۰۰:۰۰:۴۴:۰۷ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

د ابېڅو په بڼه لنډۍ چې په کې د:. ا ب ت ث ج ع غ د ذ (اې، بې، تې، ثې، جې، عې ,, عين ،، غې ,, غين،، دې,, دال ،، ذې ,, ذال،،) پورې شتون لري.
د دوې لغمانۍ زړو لنډيو په منځ کې ګل محمد ګلکي اوستاد ويلې دي.
د زوکړې موده يې ځرګنده نه (نامعلومه) ده، له پخوانيو زمانو ځخه يې وګړي خوله په خوله مهترلام کې وايي.

له جګړو وړاندې ښه په درز په ښاديو کې رواني وې، په لنډ پېر کې سرغندوو سندرغاړو ويلې دي. لکه اوستاد ګل محمد ګلکي او اوستاد ملا جان ملاګي په ۱۳۲۲ لېږدي کې ويلې؛ د دوباره ثبت کره موده يې ۱۳۶۹ لېږدی دی، خو په غږېزه پوستکالي (اډيو) له پيټې (کيسټو) ځخه د سندرو هټۍوالو دوباره اړولې ده په دونۍ، ۴:۳۵:۵۲ ۰۳ /۰۷ /۲۰۱۶ زيږدي کې يې دوباره غږېزه پوستکالي په بڼه خوندي کړي.
چې له ځلورمې پيټې سندره ده، وخت : (وخت ټاکل، نېټه ايښودل: پرسور برابرول: مهال: د موسيکي يا موسيقي شيبه: پروخت، پرټاکلي وخت):.
۰۰:۲۰:۳۰:۰۱ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

د مينې پالنې لوړ حس، لغمان زرغون سيمې او سپېڅلې پښتيانه چارپېريال او هواويچې د تاثير پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوروم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴. ۲ دوېیمه بڼه لنډۍ: بې ,, ب،،:.

زړې لغمانۍ لنډۍ: دا زړې لغمانۍ لنډۍ کاستوري سور کې اوستاد ملاجان ملاګي په ۱۳۲۲ لیږدي کې ویلې دي:.

وی!؛ الف اشنا کړم بې جدا کړمه؛ وی!

تې په تلوار یار ته ورځم که په خولا شینه

وخت : (وخت ټاکل، نېټه اینسودل: پرسور برابرول: مهال: د موسیکي شیبه: پروخت، پرټاکلي وخت.):.
۰۹:۲۴:۰۰:۰۰ (رپه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلي ده.

وه!؛ ثې ثاني یار به پیدا نه شي

جیم په جمال کې خلق تېره یې کړه دیننه

پیر:. ۰۷:۹۵:۰۰:۰۰ (رپه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلي ده.

عینه (ع) ته ورشه ورته وایه؛ وی!

غینه (غ) نه غمازه یار دې را وله دننه

پیر:. ۰۷:۹۴:۰۰:۰۰ (رپه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلي ده.

دال (د) دې دیدن ماته ناری ده

ذال (ذ) دې ذلیل کړه د عاشکو نري زړونه

پیر:. ۰۸:۸۶:۰۰:۰۰ (رپه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلي ده.

یو مې په دې زړګی خوشحال ده؛ وی!

چې خان غریب به ټول یوې خاورې ته ځینه

پیر:. ۰۷:۴۱:۰۰:۰۰ (رپه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلي ده.

وه!؛ خالي به پاتې شي میدانه

مسافر کډې باروي وطن ته ځینه

پیر:. ۰۸:۹۸:۰۰:۰۰ (رپه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلي ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

علمه کاڼي د ویشتو یمه؛ وی!
مرګ مې لیده اشنا مې نه راستنه ونه
پېر.. ۰۸:۹۱:۰۰:۰۰ (رپه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلې ده.

پام کو دوکه نه شې جانانه
غمازان شته څوک به دې تېر باسي مینه
پېر.. ۰۸:۳۰:۰۰:۰۰ (رپه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلې ده.

وه!؛ خیال دې په خوب کې را په یاد شي
د شپې مې وبخ کړي تر سبا سلګی وهمه
پېر.. ۰۰:۰۹:۰۰:۰۰ (رپه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلې ده.

د ابېڅو په بنه ا ب ت ث ج ع غ د ذ (اې، بې، تې، ثې، جې، عې ,, عین ،، غې ,, غین،، دې,, دال ،، ذې ,, ذال،،) لنډۍ، له څلورو لرغونو لنډۍ او یوې ټپې سره ویلې دي.

دا پورتنۍ ټولې وګړنې پېیلې له پارنویکو سره په سندره کې له ساز او اواز په سور او لی کې یې ټول ټال پېر.. ۰۱:۴۴:۱۸:۰۰ (رپه: ثانیې: دقیقې: ساعته)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴. ۳ درېیمه بڼه لنډۍ: پې ,, پ،،:.

زړې لغمانی لنډۍ: لاندېنی زړې لغمانی لنډۍ کاستوري سور کې قاري عبدالحادي، د محمد بشیر په غوښتنه، په ۱۳۶۸ لېږدي کې ویلې دي، پېر یې له ټنګټکور سره په دې بڼه دی:.

الف الله بې برکته
تې ده توبه ثې د ثواب جېم جنتونه
پېر:. ۰۰:۰۰:۰۵:۱۴ (رپه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلې ده.

حج مې د خېر دال دلالت ده
رې ده روژه زې زلمي ذال ذکاتوهه
پېر:. ۰۰:۰۰:۰۵:۵۴ (رپه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلې ده.

شین د شراب سین د سودونه
صې د صلات غې غلامي طې طلاقونه
پېر:. ۰۰:۰۰:۰۷:۰۵ (رپه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلې ده.

ضې د ضهمت عین د عیا ده
غین د غماز فې د فرهر قاپ قلمونه
پېر:. ۰۰:۰۰:۰۵:۹۸ (رپه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلې ده.

کاپ کلیمه لام لاالا ده
مېم محمد نون یې دی نور واو یې لوزونه
پېر:. ۰۰:۰۰:۰۶:۶۰ (رپه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلې ده.

الکه شابسې په مینه؛ کنه!
د اوړې ورځ دې راته تېره کړه مینه
پېر:. ۰۰:۰۰:۰۶:۶۱ (رپه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلې ده.
دا ټولې وګړنې پېیلې له پارنویکو سره په سندره کې له ساز او اواز په سور او لی کې یې ټول ټال پېر:. ۰۰:۰۰:۳۹:۳۳ (رپه: ثانیې: دکیکې: ساعته) دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ستر تاثير لرونکی او وېشونکی لوری

د يوې کره پښتو ليکلارې سيندګی ډوله لاربسود په بنه پښتون پښت ته د دوی د ابېځو په ستړه ستر تاثير لرونکی او ويشونکی لوری د لنډی، ټپه، ټيکې او مصرۍ موږ ته په لاس راکوي.

د يوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د ليکوال ځرګندول چې رونوي کتنه داسې:
له لرغون پېر ځخه زموږ نيکونو، له اوسني مجاوير احمد زيار، عبدالشکور رشاد، قيام الدين خادم، عبدالروف بينوا، ګل پاچا الفت، صديق الله رښتين، عبدالحی حبيبي، صالح محمد کندهاري، پير روښان، اخون دروېزه، شاه پولاد امير کروړ، بيټ نيکه ... . نوح د لمک متوشلښ(متوشلخ) زوی، اښنوښ(اخنوخ) مسی، يارد(يرد) کړوسی، مهلائيل کودی، قينان اودی، انوش خوندی، د شيث ع پردی او د ادم ع له خولې (ساييز (تنفسي) غږي، سرږې، کرنکې (د سرږو نلونه)، مری، ژبې، ژبه، تالو، ژبې لاندې برخه، غاښونه او شونډې، کله په لږه او کله په ډېره سا.) وتلي غږونه دي چې نومړو غږېز ليک (غږ) او ابېځې خوله په خوله، سينه په سينه، ځمځه پر ځمځه، ټيټنګ په ټيټنګ، بانده په بانده، سيند ژئ پر ژئ، لورا لور، کورا کور، ښارا ښار، ټاټوبی په ټاټوبی موږ ته کاپي (نقل، نمونه، سواد يا نسخه) کښل (تقليد ليکل، انشاء کول يا تاليف کول) بڼه راغلې دي.

د پښتون پښت د پښتو کاپي کښل شوي ابېځې (Pakhto Copy Write Alpabets) په لاندې بڼه دي، چې تر ټولو لوستونکو او پوهګړو وګړو ته يې يادول او لېپل (هڅول، جغات ورکول، تشويق کول) فرض دي. خو کوشني پښت ته يې وېلاړ يوون (ارادي يکړ، تصميم واحد، عزم يونټ) لا ډېر په چار دی.

په لاندې ډول يې د پښتو ژبې له لومړي توري پيل کوو او نړه پښتو ابېځې يې تر ۴۴ کښنو. خو تللي يا د عربي ژبه کې ورګډ شوي ابېځو چې عربي وی يا ويکي کې ترې ګټنه اخستل کېږي، يوازې په همغه کې ترې نټه (انکار) نه کوو، چې هغه ځانته لس داني دي.
ځه او ځه چې هر ابېځې په پښتو وی کې کوم غږ لره چې له خولې ځخه را وځي کټ مټ همغه د پښتو ابېځی کښنو، له سلو سل ۱۰۰٪ پورته يې غږېزليک (غږ، تلفظ) ته پام کوو، بيا يې په همغه وار ابېځی کښنو او بوږ وو.
په لاندې بڼه :. ګڼه. غږېزليک (غږ) ابېځی... .

۱:. ,, اې ،، ا (الف، آ، ع) ۲:. ,, بې ،، ب ۳:. ,, پې ،، پ (ف) ۴:. ,, تې ،، ت (ط) ۵:. ,, ټې ،، ټ ۶:. ,, جې ،، ج ۷:. ,, چې ،، چ ۸:. ,, ځې ،، ځ ۹:. ,, څې ،، څ ۱۰:. ,, خې ،، خ ۱۱:. ,, دې ،، د ۱۲:. ,, ډې ،، ډ ۱۳:. ,, رې ،، ر۱۴:.

(c) ketabton.com: The Digital Library

„ ړي ،، ړ ۱۵:. „ زې ،، ز (ذ، ض، ظ) ۱۶:. „ ژې ،، ژ ۱۷:. „ ږې ،، ږ ۱۸:. „ سې ،، س(ث، ص) ۱۹:. „ شې ،، ش ۲۰:. „ ښې ،، ښ ۲۱:. „ غې ،، غ ۲۲:. „ کې ،، ک (ق) ۲۳:. „ ګې ،، ګ ۲۴:. „ لې ،، ل ۲۵:. „ مې ،، م ۲۶:. „ نې ،، ن ۲۷:. „ ڼې ،، ڼ ۲۸:. „ وې ،، و ۲۹:. „ هې ،، ه (ح) ۳۰:. „ يې ،، ې: (اوږده يې، دوې ټکې سر په سر يا په والاړه لرونکي يې، ښځېنه وۍ (وييکي يا لغات) ډېرګڼه يې، ترمخې ابېڅي يې اوږ زېر(ِ) اخلې او خوله ډېره خلاصيږي، لکه ټول ابېڅې چې غږ لري لکه:. اې، بې، تې، ټې... . پې پورې، ادې، شپې، شړومبې، شپنې، تياري، ناوړې، باندې، لاندې، کې، کيږي، شې، لرې، لېوې، دې، وې، ادې، هېڅ، بېخ، تېز، تېر، پېر، کېځ، زېږ، زېږون، ېږ، يېبره، لېڅ، مېرمن، کېنه، کښېنه، ابېڅې، ګنځې، ږومنځې، ګندې، رېب، ستنې، لمنې، بړستنې، درغنې، خبرې، اترې، خپرې، منګولې، لارې، لوېشتې، څنګلې، ځنګلې، مټې، مڼې، خېښې، لېږدېدل، خورې، ترورې، مورې، لورې،... .)

۳۱:. „ يې ،، ي: (لنډه يې، دوې ټکې خوا پرخوا يا په پرتو لرونکي يې، نرينه وۍ يا وييکي (لغات) ډېرګڼه يې، ترمخې ابېڅي يې لنډ زېر (ِ) اخلې او خوله لږه خلاصيږي، لکه:. زياتي، بياتي، کينچي، وري، نالبکي، دي، وي، کړي، ځي، شي، کيږي، سيمي واوېل، کانسوننټي، غويي، خېښي، تربګني، دوستي، وراني، ابادي، وداني، خپلوي، ښادي، پردي، کودي، اپريدي، لغماني، الېنګاري، الېشنګي، بادپېښي، قرغه يي، پشه يي، نورستاني، کوهستاني، عربي، ارياني، جرمني، روسي، امريکايي، روسي، اېنګلېستاني، پنجابي، چنګيزي (منګوليايي)، مغولي (اوزبېکيستاني)، تورکي، غزنوي، صفوي، اموي، غربي، اېندي، اېټالياوي، رومي، فارسي، غوري، بخدي، اليناييي، سالوي، لغماني، ارياني، بېباکي، شتمني، ر وي، ز وي، و ري، يکړ، يوون، يوسلو يولسم، يودېشتم، يوزرو او يوسلو او يوم، بوين، ښکاروندي، پلغاړي (زېنې)، تلپوړي (ځمکپوړي، تاکاوياني)، ځانګړي وګړي، نټيالي، وييپوهي، ويار، يېبرور، يېړ، نياوتون، لېوکټي، لنډوين، کيڅليک، ستغيوني، سونتوکي، ويرژلي، ميړني، بريالي، اتلولي... .)

۳۲:. „ يې ،، ی:(نرمه يې، بې ټکو يې، زور واله يې، هېڅ ټکي نه لري، نرينه وۍ يا وييکي (لغات) يوه ګڼه يې، ترمخې ابېڅي يې زور (َ) اخلې او خوله لږه خلاصيږي پاس تالو لورې هوا ځي، لکه:. زياتی، دی، وی، کړی، ځای، شی، چای، منګی، کانسوننټی، غويی، خېښی، تربګنی، ورانی، بدی، ښادی، پردی، کودی، اپريدی، لغمانی، الېنګاری، الېشنګی، بادپېښی، زمری، زلمی، پشه يی، نورستانی، کوهستانی، عربی، اريانی، جرمنی، روسی، امريکايی، بېباکی، شتمنی، کجی، ليونی، ځغاستی (دهلېز)، پلغاړی (زينه)، چړچوبی (تشناب، ټوليت)، ورياوی (شاور، لمبازی)، ليکی (کښلی، کيتاب يا کتاب) ښکاروندی، ځانګړی وګړی، نټيالی، وييپوهی، لېوکټی، لرګی، سړی، غبرګولی، غبرګږی، لرليدی، ستغيونی، سونتوکی، ويرژلی، ميړنی، بريالی، ښاروندی، بوی، دوی، نری، خدای، وری، لوی، ښکارندوی، خوی... .)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۳:. ,, يې ،، ی: (درنه يې، لکی داره يې، هېڅ ټکي نه لري خو لکی لري همدا ورته غبرګغږ ورکوي او اوږده غړانګه غوندې غځول کېږي، ښځېنه وی یا وییکي (لغات) یوه ګڼه يې، لکه:. انی، بنی، اکی، کاکی، تورړی، کوکی، برګی، لسپاڼی، نی، حجیاڼی، رتی، پتی، ګولوی، ټری، ډری، شبونکی، شپیلی، ګټیالی، لېوهګی، ناکی، شبی، بدی، ښادی، پردی، کودی، اپریدی، لغمانی، الېنګاری، الېشنګی، بادپیښی، ځمری، سړی، پشه یی، نورستانی، کوهستانی، عربی، اریانی، جرمنی، روسی، امریکایی، شتمنی، کجی، لیونی، نټیالی، وییپوهی، ویرژلی، مېړنی، بریالی، څاروندی، نری، وری، نړی، کړی، ډوډی، څوکی، زغرټټری، انډی (قورمه)، ږلی، ټولنجی، بغبغی، ټپټپی، ډګډګی، سیوسیوی، یکی، کښتی، هګی، څړځی، غرځنی، ځاځی، دورانی، دورخانی، اڅکزی، غرغښتی، ګوربځی، ملخنی، ژی، وی (لغات)، وی!(پارنویکي غږ دی د درد) ادکی، څپلی، انګېټی (بخاری)، څېړی، کوکی، کړکی، شالي ولی، پی، لنډی، ټپی، ټیکی، مصری، انګی، لنډکی، بګتی، کیسی (شبې)، پاړکی، کاکړی، چاربیتی، سپینی (ازادې پیبلې)، کېسه ګی، د اتڼ غبرګی، درې څپېزی، څلور څپېزی، پېنځه څپېزی، شپږ څپېزی، اووه څپېزی، اته څپېزی، نهه څپېزی، لس څپېزی، هایکویی، مونډی (سر پرېکړی)، انځورګی، کېنتوزی (سانتی)، نامانېزی، زخی، بې تولی، تولونجی، نا پښېلیزی، ناپیبلی او سلسلی، ... .)

۳۴:. ,, يې ،، ئ: (امریه يې، ګوډکی الف واله يې، په کړ(فعل) کې ترې ګټنې اخستل کېږي، هېڅ ټکي نه لري خو ګوډکی الف لري. همدا ورته غبرګغږ ورکوي او اوږده غړانګه غوندې غځول کېږي،، لکه. ډوډۍ و خورئ، ښه کوئ، بد مه کوئ، ټاټوبی ودانه وئ؟، درناوی يې کوئ؟؛ د درنو درناوی کوئ!، بدې مه غواړئ!، د پردو مه کېږئ!، ځانونه وپېژنئ، خپل یوژبی مه وژنئ، د خپل پښت وګړي سره منډه وهئ!، ترلو کره لوښی ګرځئ!، ناغه له غواره مه اخلئ!، چې له تاسو ټېټ وي زور ورسره مه ازمایئ!، لاس مو خلاص ساتئ، سخته کې سم لاس ورکوئ!، دا ټولې کښلې ولولئ، د پوهې او ځیرکتیا انګړ ځان ته وټاکئ!، په کال کې جاپانیانو غوندې سل کتابونه لولئ؛ عربانو غوندې مه کېږئ چې کال کې دوې کتابه ولولئ. لولی ته غوږ مه نېسئ، دا دونیا لولی ده، ډېر پام يې مه کوئ، یوازې په پښتو لیکل کوئ!!!؛ که نه يې کوئ پښت مو هېڅ بډایه کېږي او خپلواک کېږي. تاسو همداسې غواړئ او که نه يې غواړئ ... .

عربې ژبې ته ورګډ شوي ابېڅو دي چې ډېر لږ ان د هېڅ په بڼه غږونه په پښتو ګړدود کې لري، هسې (محضې) يې عربي ویکیو کې راځي. ۱:. ,, ثې ،، ث ۲:. ,, حې ،، ح ۳:. ,, ذې ،، ذ ۴:. ,, صې ،، ص ۵:. ,, ضې ،، ض ۶:. ,, طې ،، ط ۷:. ,, ظې ،، ظ ۸:. ,, عې ،، ع ۹:. ,, فې ،، ف ۱۰:. ,, قې ،، ق.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په رښت کې پښتو ډېره لرغونې او زړه د ژبو مور ژبه ده چې د ژبو ونې څېرې کې ډډ ته ډېر لږ واټن لري. هغه ښاخ دی چې لومړی زوکړه شوی دی او غوړېدلی دی. له همدې ژبې څخه دري (فارسي) او عربي، کوردي، اردو ژبې ته ابېڅې ورغلي دي. موږ ته نه دي راغلي، زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې چې د کره لیکنی پښتو ۳۴ غږېزلیک (غږ) لري. خو ټول ټال ۴۴ ابېڅې لري.
د پښتو کاپي کښل شوي ابېڅې (Pakhto Copy Write Alpabets) دي.

هر ګوره که د دري (فارسي) کښلې کښو، د دري (فارسي) په کړنلاره یې کښو او که عربی کښو، د عربي په کړنلار یې کښو، لکه:. چه کاره استی!، شما و ما، جنګلات کنر. الخیار، حلوا، قلم، الحلیم، الرحمن، صفی، مجنون، تبلیغ، المساجد، الطالب... .

بل لوري ته که موږ کټ مټ د پښتو ابېڅې فونویکه کړو، او یا یې لاتیني اېنګلېسي ابېڅو باندې کښو یا واړو، دا د منلو کار هېڅ نه دی او نه د کولو دی. دا په ټوله کې زموږ لرغونې ژبه له خنډ سره مخ کوي.
ناګڼلې راځي، ګټوره هم هېڅ نه څرګندېږي، زموږ ډېرای وګړي له سلو ۱۰۰٪ ټول په همدې تورو او ابېڅو کښل کولی شي، اشنایي ورسره لري، د پښتون پښتپوهني له لرغوني پیخلیک را نېولې تر نن پېره پورې چې ټول کښلې کښل شوي دي، په همدې ابېڅو دي او آن د ټولو نټیالیو پوهګړو کښلې هم په همدې ابېڅو دي.
د تورو اړولو ته هېڅ زما ټکی له سلو ۰٪ خوښه او اند، وند نه دی. زما ورته له سلو ۱۰۰٪ نټه ده.
د دې پایله ساده برابره وي دا چې په ټوله کې که د پښتون پښت یو ټکی یاد کړي، په پنځې ژبه هم پوهېدلی شي. د الله کتاب، د رسول الله خبرې او سنتو باندې چې په سترګو وینې ترې پوهه اخستلی شي.
د بېلګې په بڼه موږ د رومي، دنیا، کاڼي، کټ، د ونو په ډنډرو، وېلو شویو اورغلو کې ,, الله ،، کښل شوی وینو.
خو په بله هېڅ ژبه کې داسې نه وینو او نه شتون لري، چې (ALLAKH, ALLAH, ALLAX) په لاتیني یا فونومیکه ژبه دې کښل شوی وي.
ځکه په ,, الله ،، ج ذات نوم کې څلور ابېڅې دي، زموږ د ژبې لومړی ابېڅې ا (اې)، دوې دانې ل (لې) زموږ د ژبې لومړی ابېڅې څلورویشتم او نهه ویشتم ګڼه ابېڅی ه (هې) دی.
چې سره یو ځای یې کړو، نو الله ج نوم کښل کېږي.
د دې له پاره زموږ ژبه او زموږ د ژبې تورې پنځې دي او د پنځا ځښتن کښل شوي ابېڅو سره ورته والی لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د پوهېدو او ځکاوت جوګه مو کېږي، که دا موږ لرې کړو، زموږ پښت لا له تیارو سره مخ کېږي.
ځکه چې اوس، اوس مو ډېری پوهګړي وګړي په کره لیکلار نه دي په لار شوي.
ان اسلامي او دیني کښلي په ناسم وینګ له تېر اسلامي بېره کښي، چې دا د ټولو بېغوري او بې پامي ده، ځکه که اېنکلېسي ژبه یادوي، یوه ټکی نه غلت وي. نوم هم کره لیکي، NAME ټول چلونه یې یادوي، په ابېڅو یې سر خلاص وي، خو د خپلې ژبې سره ښه ډېر واټن لري.

د همدي له پاره د لاندې لیکوال له ۳۶ غږونو سره په نته یم، د هغه لمېسه داسې ده، خو په کښلي کې ډېری ځای غږونه شمارلي نه دي ان ۳۸ داني دي. ,, د یوې کره پښتو ټول ۳۶ خپلواکو او بېواکو، دوو غبرګغږونو (ی، ئ) د سېمبولونو (تورو) لیکلړ یا (خپواک ابېڅې ۷+ بېواک ابېڅې ۲۷+ نیمواک ابېڅې ۲+ غبرګواک ابېڅې د یې ۵+ وې (و) ۶ ابېڅې: ۴۷ چې هغه لس نور چې عربي ته مو ورکړي ور سره ګډ کړو، ټول ټال ۵۷ کېږي.) ،، (مجاویر، ۱۳۵۷ لېږدی، ۲، ۳، ۴ او ۵ چوپړی)، (مجاویر، ۱۳۸۲ لېږدی، ۳۷ او ۳۸ چوپړی)

زدکړه داسې ښودنه کوي چې د پښتو ژبې ټول ابېڅې چې ټولو ویکي یې ۶۰۰۰۰۰ زرو ته رسېږي، له ۴۴ ابېڅو څخه یې رغښت موندلی دی. همدا ټول ټال ۴۴ ابېڅې زموږ د ژبې ابېڅې دي، زما په نظریې دا روغه خبره نه ده، یوه ټمبل شوې خبره ده چې ځینې باندني ژبپوهان وایي چې پښتو ابېڅو کې د عربي ژبې ۲۸ پور شوي ابېڅې دي، د پارسي ژبې ۴ پور شوي (آې، چې، پې او ژې یا آ، چ، پ او ژ) ګډ دي، پاتې ۱۲ ابېڅې د پښتو ځانګړي توري دي.

بل لور ته په ټوله کې پښتو ژبه د پارسي او عربي ژبو ځانګو ده او بخدي یې ټاټوبی دی. پښتو ژبې پور کړي نه دي له دې ژبو څخه بلکې عربي ته یې ۲۸ ابېڅې ورکړي، پارسي ته یې ۳۲ ابېڅې ورکړي خپله یې ۴۴ ابېڅې دي چې ټولې خبرې رانغاړي او په بشپړه ښه یې لمېسه کې کوي.

,, لیکدود ستونزې:. یوه کره لیکنۍ پښتو ۳۶ غږونه (Sounds) لري، خو ابېڅې (الفبې) یې له ډېرشو ښو (توریو یا حرفونو) تېری نه کوي. له اووه واوېلو (Vowels) څخه یې یوازې درې دا لیکنۍ ښې یا توري (و- ا - ی) لري.
د زور (فتحې) او زورکي له پاره (ه) له پخوا راهیسې، هغه هم یوازې په پای کې رادود شوې ده.
خو (ء) او یا چرګی (هه) کارونګ د ژبپوهنیز رښت (قانون توپیر) تر ډېر ځایه زیانمنوي، له لوستونکي لار لودن ورکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوازې د ,, ياوو ،، د پېنځګونو، په بله وينا، شپږ ګونو ډولونو له رامنځته کولو سره يو څه ليکدودي سمون راغلی دی چې له بڼه مرغه پېښور اکېډيمۍ هم هوکې کړې دي؛ که څه هم د اردو په پېښو د (ے) او دغه راز (ء) بې کچې کاروني (أو، ځائ، خدائ ... .) کوزنی ليکدود خورا ډېر پېچلی، کړکېچن او کرغېړن کړی دی او په تېره چې زور، زېر او پېښ هم ور سر باري کړي.،، (مجاوير، ۱۳۸۸ لېږدی ، ۲۷۶ چوپړی)

د عربې ژبې نښې نښاني (زور پرځای الف ، زېر پر ځای يې، پېښ پرځای و، غږوندي څخه هېڅ ګټنه نه شته... .) په پښتو ژبه کې زور، زېر، پېښ هېڅ شتون نه لري (ا، ی، و، ... .) څخه ګټنه اخستل کېږي، د پښتو ژبې غږيز رغښت سره هېڅ اړخ نه لګوي او پښتو غږېزه يا فونيميکي ابېڅې (الفبې) په لاندې بڼه دي.

د الف (ا) د پښتو ژبې لومړی توری دی، چې په څو دانو ويکيو کې د آ، آس، آر، آره، آړ... . په نورې کې نه راځي چې اوږد ويل کېږي.

چې له ۱۹۳۶ زېږدي د پښتو ژبې له ملي رسمي قانونيت راهيسې او د اوستاد مجاوير احمد زيار په هڅه له ۱۹۷۴ زېږدي راپه دې خوا ترې په منلې بڼه ګټنه اخستل کېږي.

زورکی پای نومونه: نيکه، تره، زړه، وراره، واده، شپانه، پښتانه، ... .
يه، يه روره!، يه پلاره، يه زويه، يه پوهندويه!، يه ساتندويه!، لويه!، سويه!، يه خويه، يه بويه!، رويه!، ... .
په مېرانه، په ځغرده، په ډاګه، هېڅکله، يا هله، پورته، دننه،
زور پای (ستاي) نومونه، چې هم ښځينه کارېږي او هم نرينه او څه نا څه له درې ژبې سره ګډون لري، لکه: ډاډه، ډډه، ښايسته، ساده، پياده، شهزاده، مېلمه، قورمه، پنبه، ... . په پام کې و نيسئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ۱ اي (ا، الف، آ): کره پښتو لیکلارې ابېڅو غږېزلیک (غږ) په ستېه لنډی، ټپي، ټیکی او مصری

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده چې د یوې کره پښتو لیکلارې سیندګی ډوله لاربسود په ښه پښتون پښت ته د دوی د ابېڅو په ستېه ستر تاثیر لرونکی او وېشونکی لوری د لنډی، ټپه، ټیکی او مصری موږ ته په لاس راکوي. چې ګڼه. غږېزلیک (غږ) ابېڅی په کې کره سپیني ته را وباسو.

۱:. ,, اي ،، ا (الف آ)؛ د پښتو کاپي کښل شوې لومړی ګڼه ابېڅې پیل شوې لرغوني لنډی:

▲ ,, اباسین بیا په څپو راغی
په سر یې راوړه سپیني خولې زېړ پیزوانونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۱چوپړی)

▲ ,, آینه مې څله مخ ته نیسې
نېستی مې ښه جوسه بدرنګه کړه مینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۱۱چوپړی)

۲:. ,, بي ،، ب؛ د پښتو کاپي کښل شوې دوېیم ګڼه ابېڅې پیل شوې لرغوني لغمانی ټپه او لنډی:

▲ ,, بابا دې ما وژلی نه دی
چې راته نیسې د زړې ولې بندونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۱۲چوپړی)

▲ ,, بیه د باز رانه پرې لاړه
اشنا ګونګی وخوت تاوان راباندې شونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۱چوپړی)

۳:. ,, پي ،، پ؛ د پښتو کاپي کښل شوې درېیم ګڼه ابېڅې پیل شوې لرغوني لغمانی مصری او لنډی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, باچايي تخت مې په کار نه دی
جانان دې لو کړي زه به ورېي ټولومه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۲چوپړی)

,, پیکی مې مه پرېکوه مورې
پر سر پرېکړو ونو نه کښېني بازونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۴۹چوپړی)

۴:. ,, تې ،، ت؛ د پښتو کاپي کښل شوې څلورم ګڼه ابېڅې پیل شوې لرغوني لغمانی مصری او لنډی:

,, تا به زما په غېږ کې وژني
زما دې مرګ وي چې جامې به غونډومه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۵۰ چوپړی)

,, تېر شوی عمر به را نه شي
که د دنیا بېدیا اوبه په اوښکو کړمه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۵۸ چوپړی)

۵:. ,, تې ،، ټ؛ د پښتو کاپي کښل شوې پينځم ګڼه ابېڅې پیل شوي لرغوني لغمانی مصری او لنډی:

,, تال ته ختم بنګړي مې مات شول
ګنا د یار ده چې کوي اشاره تونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۵۹ چوپړی)

,, تینګه مې مه نیسه په غېږ کې
سترې ستومانه له واده راغلې یمه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۶۱ چوپړی)

۶:. ,, جي ،، ج؛ د پښتو کاپي کښل شوې شپږم ګڼه ابېڅې پیل شوې لرغوني لغمانی لنډی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

،، جادوګر ډېر رانه چاپېر دي
د خپل جانان ښځه مې لرې ګرځوینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۶۲ چوپړی)

،، جهان د ژوند خالي بازار دی
د عمر بیه نور څه نه شته بې له غمه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۷۰ چوپړی)

۷.: ،، چې ،، چ؛ د پښتو کاپي کښل شوې اووم ګڼه ابېځې پیل شوې لرغوني لغمانی مصری او لنډی:

،، چاته به تور چاته به سپین یې
ماته د زرو کټوری ښکارې مینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۷۱ چوپړی)

،، چې یې په زړه کې اور د عشق دی
زر به پرې کور د رکیبانو وسېزینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۸۰ چوپړی)

۸.: ،، ځې ،، ځ؛ د پښتو کاپي کښل شوې اتم ګڼه ابېځې پیل شوې لرغوني لغمانی لنډی:

،، ځانګه به نن سبا کې ګول شي
ما یې په سر کې سرې غوټۍ لیدلې دینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۸۱ چوپړی)

،، خېرې ګرېوان د ګول په شان یم
اوښکې سهار لکه شبنم پرې وروومه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۸۴ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹:. ,, ښي ،، ښ؛ د پښتو کاپي کښل شوې نهم کښه ابېڅي پېل شوې لرغوني لغمانی لنډی:

,, ځان به په خړ سین کې لاهو کړم
التـه به و وځم چې مې کډر په چا وینه،،

(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۸۵ چوپړي)

,, ځه د اختر په سبا راشه
زه به در و ځم تورې سترګې سره لاسونه،،

(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۸۶ چوپړی)

۱۰:. ,, خي ،، خ؛ د پښتو کاپي کښل شوې لسم کښه ابېڅي پېل شوې لرغوني لغمانی ټپه او لنډی:

,, منډه مې زړه په سر کې ښښ شو
غوټی غوټی وینې یې ځي له پرهارونه،،

(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۸۸ چوپړی)

,, خیال دې له وصل نه کم نه دی
زه تسلي د زړګي ځکه پرې کومه،،

(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۰۴ چوپړی)

۱۱:. ,, دې ،، د؛ د پښتو کاپي کښل شوې یوولسم کښه ابېڅي پېل شوې لرغوني لغمانی ټپه مصری:

,, دا اخری مصری مې وا وره
په زړه سوری شې چې مې و کړې ټپوسونه،،

(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۰۵ چوپړی)

,, دیوال سوری کړه دسمال را کړه
پلار دې خدګر دی بیا به جوړ کړي دیوالونه،،

(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۵۲ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲:. ,, ډې ,, ډ؛ د پښتو کاپي کښل شوې دوولسم (دوېلسم) ګڼه ابېځې پیل شوې لرغوني لغمانی ټپه او مصری:

,, ډبرې واخله ما پرې وله
د زوروزو په یاری چې نازېدمه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېردی، ۱۵۳ چوېری)

,, ډېوه رڼا کره دیدن و کړه
سبا به وایې چې ما خوب لیدلی ونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېردی، ۱۵۳ چوېری)

۱۳:. ,, رې ,, ر؛ د پښتو کاپي کښل شوې دیارلسم ګڼه ابېځې پیل شوې لرغوني لغمانی ټپه او لنډی:

,, را باندې و ژاړئ عالمه
یو زکندن دی بل د یار له غېږې ځمه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېردی، ۱۵۴ چوېری)

,, ریبار يې ډېر ګړندی راغی
چې مرور اشنا به څه ویلي وینه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېردی، ۱۶۰ چوېری)

۱۴:. ,, ړې ,, ړ؛ د پښتو کاپي کښل شوې څوارلسم ګڼه ابېځې پیل شوې د لیکوال لغمانی ټپې:

ړانزړه مې وینې خپلې وڅښې
ړنګتیا یې څه ده ړنګ وي داغلي زړونه

ړبن په بنه واړولم
څه به کړي مینه مې د یار په زړه دننه

ړندې پېښې را باندې و که
د ژبې لاړې دې درمل د ړنګې زړه نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵:. ,, زې ،، ز؛ د پښتو کاپي کښل شوې پینځه لسم ګڼه ابېڅې پېل شوې لړغونې لغمانی ټپې:

,, زار د هجران مې دی خوړلی
څو د وصال طبیب خبرېږي و به مرمه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۱۶۱ چوپړی)

,, زیړی مرض مې عشق کې واخست
یار مې طبیب دی په وصال یې روغوینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۱۹۰ چوپړی)

۱۶:. ,, ژې ،، ژ؛ د پښتو کاپي کښل شوې شپاړسم ګڼه ابېڅې پېل شوې لړغونې لغمانی ټپې:

,, ژاړم له خپل نصیبه ژاړم
چې مې په برخه کې بېلتون و رسېدنه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۱۹۱ چوپړی)

,, ژوندون زما په درد او غم دی
بېلتون میرې په شانې غاښ راته چیچینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۱۹۱ چوپړی)

,, ژنې به څه په کور معلوم شي
چې چېغې ګډې وې نرې وهې ډولونه،،
(سلېمان او مجاوېر، ۱۳۶۳ لیږدی ، ۲۹۷ چوپری)

۱۷:. ,, ږې ،، ږ؛ د پښتو کاپي کښل شوې اووه لسم ګڼه ابېڅې پېل شوې لړغونې لغمانی ټپه او لنډی:

,, ږغ دې راته پرې پوهېدمه
په پر کالی د بېلتانه ورغلې ومه،،
(سلېمان او مجاوېر، ۱۳۶۳ لیږدی ، ۲۹۸ چوپری)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, ږغ شو پر کټ يي جانان راووړ
زړه مې په پر شو چې پر شا يي نه وي زخمونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۹۲ چوپړی)

,, ږلی دي ستا په فصل راشي
زما جانان له نری ملا کړي فريادونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۹۲ چوپړی)

,, ږېره دې سپينه غاښ وتلی
په يارانې په سې ملنګ ګرځې مينه،،
(سلېمان او مجاوير، ۱۳۶۳ لېږدی ، ۲۹۸ چوپړی)

۱۸:. ,, سې ،، س؛ د پښتو کاپي کښل شوې اته لسم ګڼه ابېځې پيل شوې لرغونې لنډی او ټيکی:

,, ساتلی باز مې رانه لاړه
په مارګله به ورته دام د زلفو ږدمه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۹۲ چوپړی)

,, سينې ته غټ لونګين جوړ کړه
ډول به يې ستا وي بوی به يي ما لره راځينه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۶۱ چوپړی)

۱۹:. ,, شي ،، ش؛ د پښتو کاپي کښل شوې نولسم ګڼه ابېځې پيل شوې لرغونې لنډی:

,, شا خو دي را ته کړه راهي شوې
د اوښکو ډکې سترګې څوک را پاکې کړينه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۱۲ چوپړی)

,, شين خالی ټېټه شه خوله راکه
بلا په سې که باچا واخسته جرمونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۱۴ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰:. ,, ښي ،، ښ؛ د پښتو کاپي کښل شوي شلم ګڼه ابېځې پيل شوې لرغوني لنډۍ او مصرۍ:

,, ښادي د دواړو مبارک شه
اول زموږ چې مېلمانه راغلي يونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ ليږدی، ۲۱۴ چوپړی)

,, ښيينه د زړه مې ماته نه شوه
بېلتانه ډېر پرې د ګولو وکړه وارونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ ليږدی، ۲۱۵ چوپړی)

۲۱:. ,, غي ،، غ؛ د پښتو کاپي کښل شوې يوه ويشتم ګڼه ابېځې پيل شوې لرغوني لنډی:

,, غاټول به ټول امېل به جوړ کړم
د يار له پاره بی په غاړه ګرځومه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ ليږدی، ۲۲۵ چوپړی)

,, غيلی خپرې که راته ګوره
چې په لمر ځرک به دې ليدو لره درځمه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ ليږدی، ۲۲۹ چوپړی)

۲۲:. ,, کې ،، ک؛ د پښتو کاپي کښل شوي دوه ويشتم ګڼه ابېځې پيل شوې زړې لنډی:

,, کابل ته مه وايه چې وران شي
په کې پراته دي پښتانه د ننګ مېړونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ ليږدی، ۲۳۳ چوپړی)

,, که يو نظر راباندې و کړې
لکه د لمر به سر هسک په پينی شمه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ ليږدی، ۲۵۰ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۳:. ,, کې ،، ک؛ د پښتو کاپي کښل شوې درې ويشتم ګڼه ابېڅې پيل شوې زړې لنډی:

,, ګرانه د خدای د پاره راشه
پر ما تياره ده چې رڼا راباندې شينه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ ليږدی، ۲۵۰ چوپړی)

,, کيله له خپلو ځينې کيږي
له بېګانه وو به څوک څه ګېله کوينه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ ليږدی، ۲۵۳ چوپړی)

۲۴:. ,, لي ،، ل؛ د پښتو کاپي کښل شوې څلور ويشتم ګڼه ابېڅې پيل شوې زړې لنډی او مصری:

,, لاتين رڼا کړه ديدن و کړه
بيا خو به وايي چې ما خوب ليدلی ونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ ليږدی، ۲۵۳ چوپړی)

,, له تورو ځنګ مه کړه لاليه!
ځوانان پر سرو تورو ورځي نجونې ګټينه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ ليږدی، ۲۵۷ چوپړی)

۲۵:. ,, مي ،، م؛ د پښتو کاپي کښل شوې پينځه ويشتم ګڼه ابېڅې پيل شوې زړې لنډی:

,, ما اتېران په لاس کې واخله
پر ما اته کړه د اوږدو زلفو سرونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ ليږدی، ۲۵۸ چوپړی)

,, مينې دې زور راباندې و کړ
په ميږې پښه نه ږدم چې يار بی پاتې شينه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ ليږدی، ۲۷۹ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۶:. ,, نې ،، ن؛ د پښتو کاپي کښل شوې شپږ ویشتم ګڼه ابېڅې پیل شوې زړې لنډی:

,, نا ترسي خلک دې کسکر کړل
چې نری سترګې توروې وهې خالونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۸۰ چوپړی)

نه! نیمه شپه شوه یار را نغی
زویه ویده شه چې په خپله پسې ځمه

,, نیمه شپه شوه یار مې را نغی
د کټ بازو راته سړی، سړی کېدنه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۸۸ چوپړی)

۲۷:. ,, نې ،، ې؛ د پښتو کاپي کښل شوې اووه ویشتم ګڼه ابېڅې پیل شوې د لیکوال لنډی:

ننکی دې پاس څړځي ته نه ځي
بېګا په توره خره و لاړه ترې شپانه

نی غټه روغه، روغه جوړه
مور ته بختي یې وه له ځای ځنې خپه تله

۲۸:. ,, وې ،، و؛ د پښتو کاپي کښل شوې اته ویشتم ګڼه ابېڅې پیل شوې لنډی:

وار به دې تېر شي ژېړه ګله
چېرې به بیا پسرلی سپېرې زېړ ګلونه
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۸۸ چوپړی)

وېښته یې اور باندې کاږه شو
ځکه یې زلفې په رخسار تاو شوې دینه
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۹۵ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۹:. ,, هې ،، ه؛ د پښتو کاپي کښل شوې نهه ويشتم ګڼه ابېځې پيل شوې لنډۍ:

هابيل قابيل و سره وروڼه
نفس ظالم شو په خپل منځ کې تبا شونه
(محمد دين، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۹۵ چوپړی)

هيکل د سر په سينه کېږده
تياره ماښام به پر ما لوړ مازيګر کينه
(محمد دين، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۹۸ چوپړی)

۳۰:. ,, يې ،، ې؛ د پښتو کاپي کښل شوې دېرشم ګڼه ابېځې پيل شوې د ليکوال لنډۍ:

ېږ خو داړلی نه يې ياره
له غره راغلی رنګ دي ځي راځي مينه

۳۱:. ,, يې ،، ي؛ د پښتو کاپي کښل شوې يودېرشم ګڼه ابېځې پيل شوې لنډۍ:

يا به دنيا کې سم ژوندون کړم
يا به د مړو ځنګ کې خاورو لاندې شمه
(محمد دين، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۹۸ چوپړی)

يوه يې کمال بل يې جمال دی
پر ما مجال دی چې د ځان اشنايي کړمه
(محمد دين، ۱۳۳۴ لیږدی، ۳۰۹ چوپړی)

يوه ورستی لنډۍ دې داوي
رب دې د دوو مينو و کړي ديدنونه
(سلېمان او مجاوير، ۱۳۶۳ لیږدی ، ۴۹۴ چوپړی)

۳۲:. ,, يې ،، ی (نرمه يې، بې ټکو يې، زور واله يې، هېڅ ټکي نه لري)؛ د پښتو کاپي کښل شوې دودېرشم ګڼه ابېځې پيل شوې لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ هېڅ شتون نه لري، د دې له پاره کوم د پښتو وی، غوند، نمونه (نمونې اصطلاحات

(c) ketabton.com: The Digital Library

Terms) نه شته دی او نه کوم تن لیکوال بورولي دي، دا هېڅ شوني نه ده. د دې له پاره چې په پیل د وی کې داسې یې (ی) نه راځي چې هغه دې په وییپوهنه کې شتون و لري. د همدې له پاره په کې نومورې پېیلي هم نه شته.

۳۳:.. ,, يې ،، ی (درنه یې، لکی داره یې، هېڅ ټکي نه لري خو لکۍ لري همدا ورته غبرګغږ ورکوي او اوږده غږانګه غوندې غځول کېږي، ښځینه وی یا وییکي (لغات) یوه ګڼه یې)؛ د پښتو کاپي کښل شوې درې دېرشم ګڼه ابېځي پیل شوې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ هېڅ شتون نه لري، د دې له پاره کوم د پښتو وی، غونډ، نمونه (نموني اصطلاحات Terms) نه شته دی او نه کوم تن لیکوال بورولي دي، دا هېڅ شوني نه ده. د دې له پاره چې په پیل د وی کې داسې یې (ی) نه راځي چې هغه دې په وییپوهنه کې شتون و لري. د همدې له پاره په کې نومورې پېیلي هم نه شته.

۳۴:.. ,, يې ،، ئ (امریه یې، ګوډکی الف واله یې، په کړ (فعل) کې ترې ګټنې اخستل کېږي، هېڅ ټکي نه لري خو ګوډکی الف لري همدا ورته غبرګغږ ورکوي او اوږده غږانګه غوندې غځول کېږي)؛ د پښتو کاپي کښل شوې څلوردېرشم ګڼه ابېځي پیل شوې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ هېڅ شتون نه لري، د دې له پاره کوم د پښتو وی، غونډ، نمونه (نموني اصطلاحات Terms) نه شته دی او نه کوم تن لیکوال بورولي دي، دا هېڅ شوني نه ده. د دې له پاره چې په پیل د وی کې داسې یې (ئ) نه راځي چې هغه دې په وییپوهنه کې شتون و لري. د همدې له پاره په کې نومورې پېیلي هم نه شته.

۱:.. ,, ثې ،، ث؛ د پښتو کاپي کښل شوې لومړی ګڼه عربي او پارسي ته تللې ابېځې پیل شوې د لیکوال لنډۍ:

- ثابت قدم وسه جانانه
  د ثانیه ګر په شان چورلېږ تل له تایمه

- ثوابیروژې مه نیسه یاره
  د یار په هینده کې اجرونه کال کلونه

۲:.. ,, حې ،، ح؛ د پښتو کاپي کښل شوې دوېیم ګڼه عربي او پارسي ته تللې ابېځې پیل شوې زړه ټپه او لنډۍ:

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ,, حاجت مې نه شته د ويلو
تا ته معلوم دي سراسر د زړه حالونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لیږدی، ۸۷ چوپړی)

▲ ,, حيات زما په سې برباد شو
بې وفا يار د نورو و د نورو شونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لیږدی، ۸۷ چوپړی)

۳.: ,, ذې ،، ذ؛ د پښتو کاپي کښل شوې درېيم ګڼه عربي او پارسي ته تللي ابېڅي پيل شوې زړه ټپه او لنډۍ:

▲ ذاکرالله ته داسې وايه
د ښمن دې خوار شه چې ځپلې دې سمه وينه

▲ ذاکرالله خو زموږ ورور دی
د زړه په مينه يې په لنډۍ کې يادومه

▲ ذکات د سرو شوندو مزه که
غازي پرې ځان کړه يې ذوالجلال کوه شکرونه

▲ ذوالجلاله! ژر را رسيږه
شيطان فاسق مې رنګوي د زړه برجونه

۴.: ,, صې ،، ص؛ د پښتو کاپي کښل شوې څلورم ګڼه عربي او پارسي ته تللي ابېڅي پيل شوې لغمانۍ لنډۍ:

▲ صبر به کړم ښېرا به نه کړم
صبر سرور دی ځوانيمرګ به شې مينه
(سليمان او مجاوير، ۱۳۶۳ لیږدی ، ۳۳۸ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

صياده! غلى، غلى کېږدي
زما د زړه بلبل هوښيار دى نه راځينه
(سلېمان او مجاوير، ۱۳۶۳ لېږدى ، ۳۴۱ چوپړى)

۵:. ,, ضې ،، ض؛ د پښتو کاپي کښل شوې پېښځم ګڼه عربي او پارسي ته تللي ابېڅې پيل شوې د ليکوال ټپې:

ضعيفه! هر څه په دنيا دي
ټينګ يو الله دى چې مدام په دنيا وينه

ضعيف بدن مې مه کړې خدايه
ضعيف بدنى د هر چا مهتاجه وينه

ضعيف ابليس لعين شيطان دى
په بسم الله باندې يې مرګ لوخړه شينه

ضربه، ضربه ضربې ضربې که
ضابط شيطان مو ضامني ضايعه کوينه

۶:. ,, طې ،، ط؛ د پښتو کاپي کښل شوې شپږم ګڼه عربي او پارسي ته تللي ابېڅې پيل شوې زړه ټپه:

طاقت د زړه فکر او صبر
جانان زما نه په غمزو کې وړې دينه
(سلېمان او مجاوير، ۱۳۶۳ لېږدى ، ۳۴۲ چوپړى)

,, طبيبه! رنځ مې لا علاج دى
خوشې خوارې دې په ما نه کړې اثرونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدى، ۳۲۴ چوپړى)

(c) ketabton.com: The Digital Library

طبیب زما د رنځ طبیب دی
بد مې نصیب دی یار مې خوا ته نه راځینه
(سلېمان او مجاوير، ۱۳۶۳ لیږدی ، ۳۴۳ چوپړی)

۷.: ,, ظې ،، ظ؛ د پښتو کاپي کښل شوې اووم ګڼه عربي او پارسي ته تللي ابېڅې پیل شوې لنډۍ:

,, ظالمه! دا ظلم دې بس دی
چې یو دې خوار کړم بل دې ورک کړم له وطنه!،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۳۲۴ چوپړی)

,, ظالمه! نور بندیان دې ډېر دي
یو دار اخلاص کړه خلک یې ډېر، ډېر یادوينه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۳۲۴ چوپړی)

ظلم دې ډېر راباندې و کړ
نور مې د اور لمبو ته مه نیسه مینه
(سلېمان او مجاوير، ۱۳۶۳ لیږدی ، ۳۴۴ چوپړی)

۸.: ,, عې ،، ع؛ د پښتو کاپي کښل شوې اتم ګڼه ابېڅې پیل شوې زېرې لنډۍ:

,, عاشقان ټول سوي سکاره دي
لیلا په تورو سکرو مه ږده قدمونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۲۰ چوپړی) په پښتو کې لیوال (عاشقان)، کدم (قدم).

,, عمل مې خپل دی را رسیږي
په یار به ولې د ظالم حکم کومه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۲۵ چوپړی)

۹.: ,, في ،، ف؛ د پښتو کاپي کښل شوې نهم ګڼه عربي او پارسي ته تللي ابېڅې پیل شوې زېرې لنډۍ:

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ,, فراق در یاب دی پای يې نه شته
زه ورلاهو شوم د هجران غوټې وهمه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۲۹ چوپړی)
په پښتو کې بېلوالی، لرېوالی، پراک (فراق)، بېلتون (هجران).

▲ ,, فلک نن دې کومک غواړم
چې خوا په خوا مې خپل جانان له ورولينه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۳۰ چوپړی)
په پښتو کې اسمان، هسک؛ هغه ګومیزی سطحه چې خلکو په ګومان کاوه چې ستوري په کې ښخ دي (فلک). (اړين باید مطلب يې الله ج وي، ترې غوره ده چې الله ج و وايي. اسمان، هر څه د الله مخلوق دي او هغه يې پالونکی دی.)

۱۰:. ,, قي ،، ق؛ د پښتو کاپي کښل شوې لسم ګڼه عربي او پارسي ته تللي ابېڅې پيل شوې زړې لنډۍ:

▲ ,, قادره! خدايه ته مې مل شې
د بېلتانه غم ته يوازې پاتې شومه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۳۰ چوپړی)
په پښتو کې ډېر ځواکمن (القادر).

▲ ,, قيمت دې و وايه جانانه
چې روح مې ستا شي نور به څومره پاتې شينه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۳۳ چوپړی)
په پښتو کې ارزښت، بيه، قيمت ايښوول، بيه ټاکل (قيمت).

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ۲ بې (ب):. د دوی تر منځ بېلونکې نخښې

د لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری د دوی تر منځ بېلونکې نخښې دي.
نومړې بېلونکې نخښې د لومړي ټوک په ۶. ۷، ۷. ۷، ۸. ۷ او ۹.۷ انځورلیک (پراګراف) کې و ګورۍ.

(1) د لنډۍ ستر تاثیر لرونکی او وېشونکی لوري بېلونکي نخښو له پاره زما څېړنه دا سپیني ته را اوباسي چې زموږ لرغونو نیکونو خپل د ژبې یوه دوې سرې پېیله یې د لنډۍ نوم باندې نومولې وه، چې دې پښتو دوې سرې پېیلې له لټکې سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې لرلې. لکه:

۱. ښه ډول لري
۲. بند بند دي
۳. ګرندی حمله کوي
۴. تېز زهر لري
۵. تېز زورور زهر شیندي
۶. اوږد عمر لري
۷. ښه غږ یا پشهاری کوي
۸. په حیرانونکې بڼه دې خوښ راځي چې وې ویني
۹. د لیدلو تلوسه پیدا کوي
۱۰. سالم بچیان راوړي، ګڼه یې ډېرېږي
۱۱. هر سر یې ښه فکر کوي او د بل اوز اوري
۱۲. دوې د لېندۍ ژبې یې پر دوښمن وېره اچوي
۱۳. د تنې یې څلور سترګې وي (هر څه رانه ویني)
۱۴. چالباز وېشتونکی د زهرو سر یې پیل کېږي، د دې چې سیالي کوي د هر ډول جګړې له پاره چې پایښت و کړي
۱۵. عجیبه احساساتي

موږ ته یې دا همداسې را پرې ایښې دي، په همدې ښه یې پوښ کې کړي.
هرې ټپې، ټیکۍ او مصرۍ چې دغه پورته ځانګړنې درلودلې نو هغو ته لنډۍ وایې. تاسو لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ته ښه غوږ و نیسئ!! پام ورته و کړئ! نو بیا یې پېژنئ چې دا لنډۍ دي چې د لټکې ځانګړنې (خصوصیات) لري.
ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دا پورته ۱۵ ځانګړنې نه لري او ټپې، ټیکۍ او مصرۍ نه دي، بېلوالی یې پر همدې کې دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(2) د ټپې ستر تاثیر لرونکی او وېشونکی لورې ببلونکې نخښو له پاره زما ځېړنه دا سپیني ته را او باسي چې زموږ لرغونو نیکونو خپل د ژبې یوه دوې سرې پېلا یې د ټپه په نوم باندې نومولې وه، چې دې پښتو پیېلې له ټپ سره ډېر ورته ځانګړې ځانګېړنې لرلې. لکه:

۱. درد پیدا کوي
۲. د انسان په تن کې چې درد وي، نو بیا سم د کار نه وي
۳. خوښي له منځه وړي
۴. خفګان ډېره وي
۵. په هېڅ څه پام نه راوړي
۶. انسان په دردونو اړوي
۷. تاثیر یې د انسان په زړه ټپ جوړه وي
۸. پټ زخمونه د انسان په وجود کې جوړوي چې یوازې احساس یې کېږي، خو لیدل کېږي نه
۹. بې واکه کړنې په انسان کوي، بېواکه خوشحالي څرګندوي چک، چک کوي
۱۰. تاثیر یې د انسان رنګ پرک زېړ اړوي
۱۱. غم ډېر وي
۱۲. د انسان سپیني تختوي
۱۳. ولس پرې خبرېږي، رسوایي کوي
۱۵. کړو زیاتوي
۱۶. د ټپ باندنۍ برخه کوشنۍ وي او د ټپ دننۍ برخې رېښه اوږده وي
۱۷. انسان رنځور وي

موږ ته یې دا همداسې را پرې ایښې دي او په همدې بنه یې پوښ کې کړې.
هرې لنډۍ، ټیکۍ او مصرۍ چې دغه پورته ځانګېړنې درلودلې؛ ښه غوږ ورته و نیسئ؛ پام ورته و کړئ؛ نوبیا یې پېژنئ.
چې دا ټپې دي چې د ټپ یا زخم ځانګېړنې (خصوصیات) لري. لنډۍ، ټیکۍ او مصرۍ نه دي، ببلوالی یې پر همدې ځانګړیو ځانګېړنو کې دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(3) د ټيکۍ ستر تاثير لرونکی او وېشونکی لوړې بېلونکي نخښو له پاره زما څېړنه دا سپيني ته رااوباسي چې زموږ لرغونو نيکونو خپل د ژبې يوه دوې سرې پېيله يې د ټيکۍ په نوم باندې نومولې وه، چې دې پښتو پيېلې ټيک، رټ رمټ يا سم برابر سره تشبع کړی دی چې ورته ټيکۍ وايي. د ټولو پام د ناوې ناوېټوب درناوي ته چې په همغه شېبو او چارپېريال کې ويل کيږي نومولې دي. ټولې ځنګېرنې يې د ښادۍ د دې شېبو سره ورته وي. هر څه د ناوې برابر وي سم برابر، يوازې د ناوې ستاينه په کې کوي او له همدغه چارپېريال سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې لري. لکه:

۱. ناوې د ناوېټوب درناوي په کې وي
۲. د ټولو پام د ناوې سپېڅلتيا ته اړوي
۳. رټې رمټې وي
۴. خوښې ډېره وي
۵. ډېر خوږ تاثير لري
۶. ډېر پام د خلکو ورته اوړي
۷. تر ډېره ستايل کيږي
۸. تاثير يې ټينګ وي
۹. مېړمنې يې ډېرې وايي
۱۰. په ودونو کې ډېرې اورول کيږي او يادول کيږي
۱۱. د پال په بڼه يې پيغلې وايي
۱۲. په ګډه يې وايي سره
۱۳. پيغلو لاسونه سره يو تر بل ورکړي وي، ناوې يې په منځ کې وي، د لاسو نو په ټال سره په خوږو اوزو ناوې په ټال زنګوي
۱۵. ناوې پرې ډېره خوشحاليږي
۱۶. د ناوې ستاينه په کې وي

موږ ته يې دا همداسې را پرې اينبې دي او په همدې بڼه يې پوښ کې کړي.
هرې لنډۍ، ټپې او مصرۍ چې دغه پورته ځانګېرنې درلودلې؛ ښه غور ورته و نيسئ؛ پام ورته و کړئ؛ نو بيا يې پېژنئ. چې دا ټيکۍ دي؛ چې سمې برابر وي، د ناوې ستاينه په کې شوې وي او د واده د شپې چارپېريال زوکړې ځانګېرنې (خصوصيات) لري.
لنډۍ، ټپې او مصرۍ نه دي، بېلوالی يې پر همدې ځانګړې ځانګېرنې کې دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(4) د مصرۍ ستر تاثير لرونکی او وېشونکی لوري بېلونکې نخښو له پاره زما ځېړنه دا سپيني ته را اوباسي چې زموږ لرغونو نيکونو خپل د ژبې يوه دوې سرې پېيله يې د مصرۍ په نوم باندې نوموله وه، چې دې پښتو دوې سرې پېيلې له مصرۍ تورې او مصرۍ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې لرلې. لکه:

۱. ډېرې ښايسته وي
۲. ښه نادره توازن لري. (چې لومړی د لاستې برخه يې لنډه او دوېيمه برخه يې چې تېره وي اوږده، د ثقل مرکز يې د مصرۍ دواړو مسرو ته ورته وي.)
۳. ډېر ژر تاثير کوي
۴. انسان په يوه وار له منځه وړي
۵. يوه وار يې سړي ته بس دی
۶. بېلابېلې بڼې لري
۷. درې خواوې يې سړی پرې کوي
۸. په پام او ناپامۍ کې انسان نه کړېکې باسي
۹. ډېرې لرغونې دي
۱۰. لرغونې اندازه کړل شوي
۱۱. لرغونې ځېړل شوي
۱۲. د مصر هرمو غوندې جوړونکی يې معلوم نه دی
۱۳. لکه هرم پوره برابر شکل لري چې د الله کوم مخلوق رغولې دي
۱۵. زوروړې دي
۱۶. په هر ځای کې ترې ګټه اخېستل کېږي
۱۷. د ننداړو شيان دي
۱۸. وهم لري (مصرۍ خولۍ، تاج د ټمبونې مار نخښه)
۱۹. زور دی
۲۰. په مينه ساتل کېږي
۲۱. تل انسان سره وي
۲۲. مکارې وې لکه لنډې مصرۍ تورې
۲۳. د مېړمنو د مستۍ او د سړو د سرلوړۍ توکي دي
۲۴. درندې دي
۲۵. سختې دي
۲۶. جوړول يې ګران دي
۲۷. ډېر ارزښت لري
۲۸. ننداړ چيانو ته يوه ابلاغ وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۹. مینه ناکې وي، انسان مینه پرې راځي
۳۰. په ډېره باریکی او مینه جوړېږي
۳۱. په خپل ځای کې کارېږي
۳۲. ډېرې لنډې دي

موږ ته یې دا همداسې را پرې ایښې دي او په همدې بنه یې پوښ کې کړي.
هرې لنډی، ټپې، ټیکی چې دغه پورته ۳۲ ځانګېرنې درلودلې. ښه غوږ ورته و نیسئ پام ورته و کړئ نو بیا یې پېژنئ. چې دا مصری دي چې د مصری تورو او مصری ځانګېړنې (خصوصیات) لري. لنډی، ټپې، ټیکی نه دي، بېلوالی یې پر همدې ځانګړیو ځانګېرنو کې دی.

۱۵. ۳ پې (پ):. د کالب ډول یې

د لنډی، ټپه، ټیکې او مصری ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری په دې کې دی چې هرې لنډی، ټپه، ټیکې او مصری ته مسرې ویلی شو، خو مصری ورته نه شو ویلی. هرې مصری ته لنډی، ټپه او ټیکی نه شو ویلی.

د دې له پاره چې د دوی په منځ کې ځانګړې ځانګېړنې د بېلوالي سره شتون لري. خو کالب (ژانر، چوکاټ) او د څمککچپوهنې (هندسې) رغښت یې سره ورته ډول لري.

نوموړې ټولې وګړنې پېیلې دوې مسرې لري، چې یوه یې پیلنی مسره او دوېیمه یې پاینی مسره وي (له دوې نیم بیتی او دوې نیمکړی وي یا یوه مسره، یو بند، یوه کړی، یو بیت).
چې په ټوله کې دا داسې ښکارېږي چې پاینی مسره یې د نوموړو پېیلو د پنځې منځه وي.
د پښتو ژبې هره لهجه منځنی کوي، چې په هر لهجه د لنډی، ټپه، ټیکې او مصری په کالب کې ځای شي یوه کره مانا او مفهوم لېږدوي.
څلور بڼه د رنګونو ښکاروندي لري، د دوې منسوبو شویو رنګونو پرته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ٤ تې (ت):. ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت يې، څپيزې او زورنې تولواله

د لنډۍ، ټپه، ټيکې او مصرۍ ستر تاثير لرونکی او ويشونکی لوری په دې کې دی چې هرې لنډۍ، ټپه، ټيکې او مصرۍ ۲۲ څپيزه نه وي چې پيلنۍ مسره (نيم بند، نيمه کړۍ) يې نه ۹ او پاينۍ مسره يې ۱۳ څپې ولري.
په سندرو، اوازونو، غږونو او کښلو کې له پيلنۍ مسرې سره ۱ يا ۲ يا ۳، ۴ څپيزه سارباري او بېخباري کېږي، په همدې بڼه يې پاينۍ مسرې سره يې ۱ يا ۲ يا ۳، ۴ څپيزه سارباري او بېخباري کېږي. چې دا سرباري، منځباري او بېخباري څپې د لنډۍ، ټپه، ټيکې او مصرۍ د پيلنۍ او پاينۍ مسرې څپو کې ډېروالی را ولي چې دا يو رښت دی او ګڼلی بنسټ دی.
چې دا هېڅ باکه نه کوي. کله پيلنۍ مسره د دې پېيلي (۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶يا ۱۷) کېږي، کله پاينۍ مسره د دې پېيلې (۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۱ يا ۲۲) کېږي، چې دواړه مسرې يې (۲۲، ۲۴، ۲۶، ۲۸، ۳۰، ۳۲، ۳۴، ۳۷ يا ۳۹) څپو پورې کېدلی شي.

په لويه کې د لنډۍ، ټپه، ټيکې او مصرۍ ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت يې داسې دی:.

اې (الف):.
(- - - -)؛ــــــــــــــــــــپ يا ل؛ (- - - -)
(- - - -)؛ـــــــــــــــــــــــــــــــل؛ (- - - -)

بې (ب):.
(- - - -)؛ــــــــپ يا ل ؛ (- - - -)   (- - - -)؛ــــــــــــــــــــــــــــل ؛ (- - - -)

ځمککچپوهنې رغښت کې يې سپړنه داسې دی:.

۱. اې (الف) د يوې لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ د کښلو (ليکو) ډول چې په ولاړه يا پورته کېدو (اوفکي يا افقي، ويرټيکل) بڼه روښانه کوي او بې (ب) د يوې لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ د کښلو (ليکو) ډول چې په پرتو (اومودي يا عمودي، ويرټيکل) بڼه روښانه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. کوشنی لیکه (خت یا خط) دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناترویيکي، ترویيکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندپښني، هیجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، راځه!، کنه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای،. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره!، وی اه!، دغه راز هو، نه، بنه، څنګه، ولې...)، نومړي ټول د لنډی، ټپه، ټیکی او مصری توکي دي، چې کله هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کیږي او د څپو په شمېر کې ډېروالی را ولي. چې په دې بڼه کې د پیلنی مسرې (نیم بند، نیمه کړی) په سر کې راغلي او د دوییمې مسر یا اوږدې مسرې په پیل او پای کې کله یوه، دوې، درې او یا څلور څپیزه راځي.

۳. منځني واټن لیکي یا یوه ۹ څپېزه مسره ده، دوې غونډلې یا غبرګغونډلي دي.

٤. پې (پ) پښبله (کافیه، قافیه) ده او لې (ل) لړ (ردیف) دی، چې د ۹ څپیزې مسرې په پای کې راځي او په ۱۳ څپیزه مسره کې د ـه (هې) ابېڅې تل او اړین بڼه لړ وي.

٥. اوږد واټن لیکه یا یوه ۱۳ څپېزه مسره ده، دوې غونډلي یا غبرګغونډلي دي. څپیزې او زورنې

UUUU ;U-**U**UUU-**U**UUU ;**UUUU**
UUUU ; U-**U**UUU-**U**UUU-**U**UUU;**UUUU**

یه- کر- با **نه**؛ کر – بان – و- **ط** + نه - ز – مور - **کور** + یې
وه!؛ په – سر – او - **ستر**+ ګو- به – دې – **مور** + جو – اړ - **مه** + نه؛ **وی!**

۴؛ ۱- ۲- ۳- **۴**- ۵- ۶- ۷- ۸- ۹
۱؛ ۱۰- ۱۱- ۱۲- **۱۳**- ۱۴- ۱۵- ۱۶- **۱۷**- ۱۸- ۱۹- ۲۰- ۲۱- ۲۲- ۱؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ليکوال د مصری بېلګه ده:.

يه کربانه!؛ کربان وطنه زموږ کور يې

وه!؛ په سر او سترګو به دې موږ جوړو اړمنه؛ وی!

د دې مصری سپړنه داسې ده:

لومړی مسره ۴ + ۹+ ۰ = ۱۳ څپې ده، چې ,, يه کربانه! ،، بلنويکی لري.

دوېيمه مسره ۱ + ۱۳ + ۱ = ۱۵ څپې ده چې ,, وه!،، او ,, وی!،، پارنويکي لري.

دلته ټوله مصری ۲۸ څپې ده، دا مصری په پورته بڼه بلنوييکی او پارنوييکي لري، د څپې په ګڼه کې يې ډېروالی راوړی دی. خو نومورې غبرګځږونه، بلنويکی پارنويکي... . ولس کې لرغن دود دی او د مصری برخه ده؛ د ډېرو معلوماتو له پاره ۱۲. ديفتنګونه انځورليک (پراګراف) و ګوری.

مصری مېچه د څپيزه او خجيزه ټولوالې (Syllabic and Tonic Measurement System) يوه بڼه او لاربنوده مخبېلګه ده.
له ژبني پلوه لږ تر لږه دوې يا زياتې غونډلې را اخستې، خو څپې يې له ټاکلي شمېر ۹ او ۱۳ څخه تېری کړی دی او زورنې يې له ټاکلي شمېر څلورو څخه تېری نه دی کړی. له دغو توکو پرته؛ ديفتنګونه ,غبرګځږونه، ناترويېکي، ترويېکي، ستربل، اوستربل، پارنوييکي، بلنوييکي، اندېښنې، هيېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شيرينه، ګرانه، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای،. نو، الله، او، ګرانه!، يه کربانه!، يه پښتيانه!، يه ځلميه!، هه بچيه!، يه کربانه!، کنه!، يه که ځاره!، راځه!، ځارشمه!، ای الکه! وروره!، بخته ميره! دغه راز هو، نه، ښه، ښنګه، ولې...)، چې په دې مصری کې شتون لري او په پام کې يې راولو څپو په کچه کې ډېروالی راولي خو باکه نه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ۵ تې (ت):. د پېيلن يا پېيلنې او پېيلې پېژند په اړه پوښتنې

د ليکوال څرګندول چې رونوي کتنه داسې د لنډۍ، ټپه، ټيکې او مصرۍ ستر تاثير لرونکی او ويشونکی لوری په لاندې ډول د نومو‌ړو ګړنې پېيلې له پاره مور، ته په لاس راکوي.
لکه:

۱. د لنډۍ، ټپه، ټيکې او مصرۍ پېيلن يا پېيلنې پېژند څرکند دی؟ او کنه!؟؛
۲. لنډۍ، ټپه، ټيکې او مصرۍ يوازې پېيلنې کښلې او که پېيلنو کښلې؟، چې که پېيلن يې و کښې مرمنو ته يې منسوب ولی شي؟، کنه!؟ په ورته بڼه که پېيلنې يې و کښې نر نوړی ته يې منسوب ولی شي؟ او کنه!؟

زما په نظريې د هغه ټولو ليکوالو نظريې څخه زما نټه ده، چې وايي د لنډۍ، ټپه، ټيکې او مصرۍ پېيلنه (شاعره) يا پېيلن (شاعر) معلوم نه دی يا پېژند څرکند نه دی؟ دی؛
که د خانو خان مېرمن، مومن خان او شيرينۍ، ملا عباس او ګلبشره، مولوي صيب عبدالحميد مومند، امير شيرعالي خان، ملالۍ ميوندۍ، اسکندرخان، ... رفيع او ليکوال نه وی کښلې دوی به پېيلن او پېيلنه نه وی.
د بېلګې په بڼه ملالۍ ميوندۍ خپلې لنډۍ ويلې کنه، د بل تن او نامعلومه پېيلن او پېيلنې پېيلې خو يې نه دي ويلي چې شاعر دي معلوم نه وي او په ټاټوبي کې دې دوران نه وي کړی. په زرګونو تنو يې زموږ د پېيلو په بڼه وګړو ليدلې او پېژني يې چې دا ده ملالۍ ميوندۍ لنډۍ دي.

بل لوري ته د لرغونو لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو پېيلنې او پېيلن پېژند څرکند نه دی.
پېيلنې او پېيلنو کښلې دي، هوکې که پېيلن يې و کښې مرمنو ته يې منسوب ولی شي، په ورته بڼه که پېيلنې يې و کښې نر نوړی ته يې منسوب ولی شي.

د ډېرو معلوماتو له پاره د دې ټوک ۱۵. ۱ د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو پېخليک انځورليک (پراګراف) و ګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ٦ ټي (ټ):. د لیکوال ځرګندول چې رونوي کتنه داسي د لنډۍ، ټپه، ټیکي او مصرۍ ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لورى په لاندې ډول د لیکول پیپلې له پاره موږ ته په لاس راکوي

د لیکوال ځرګندول چې رونوي کتنه داسي د لنډۍ، ټپه، ټیکي او مصرۍ ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لورى په لاندې ډول د لیکول پیپلې له پاره موږ ته په لاس راکوي لکه:

- لاس کې به غټ لـرګی د ستا و
  لکه د غره شپنه چې سمې ته راشینه
- بیا به کـرۍ ورځ را په شا وي
  لکه چې کوتـې ځـوک په بار بلده وینـه
- ستا به لاسونـه زما غوړونه
  لکه ګاډۍ جلب دې هر وخت کش کونـه
- ځانه ځبـتن باندې دي سپارمه
  تـودو ایـرو باندې مې خپل یار و لړمه
- ځنګ تـه مې راشې راتـه نه ګورې
  لکـه هـندو چې کلیمــه بده راځینـه

۱. لنډۍ پیپله له لنډۍ ځخه، ټپه پیپله له ټپ ځخه، ټیکۍ پیپله له ټیک ځخه او مصرۍ پیپله له مصرۍ ځخه رغښت مومي.

۲. لنډۍ پیپله د لنډۍ پیلنۍ او پاینۍ ځېرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوۍ روغ تکرارېدلی کوښښ دی؛ ټپه پیپله د ټپ پیلنۍ او پاینۍ ځېرې کاپي، هم بڼه، هم ډول پرمختګ شوۍ روغ تکرارېدلی کوښښ دی؛ ټیکۍ پیپله د ټیک پیلنۍ او پاینۍ ځېرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوۍ روغ تکرارېدلی کوښښ دی او مصرۍ پیپله د مصرۍ پیلنۍ او پاینۍ ځېرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوۍ روغ تکرارېدلی کوښښ دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. تر ټولو غوره بڼې د وګړنې پېیلې موړ ته په پوخ کې کوي چې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ د پښتون پښت غړونو پرمختګ شوی روغ کوښښ دی او دوې سره لري.

٤. څومره والی د وګړنې پېیلې موړ ته په پوخ کې کوي چې پېنځه دانې دي او هر یوه یې دوې مسرې لري.

٥. زورنې یې په څلورمه، څلورمه څپې دي، خو ټولیز پایخج یا پاینۍ زورنه یې ترټولو پیاوړې راغلې ده او د مخنیو غونډلو بېلابېل اهنګونه د هماغې وروستۍ غونډلې تر سیورې لاندې کمزورې پاتې شوې دي.

د څلورګونو څپو ټولوالې څخه یې په هرې څلورو څپو کې په څلورمه څپه زورنه ده؛ ټولې مصرۍ او ټپې دې سره ګډې. د ټپې پیلنۍ مسره یا لومړۍ مسره کې په غټ او ستا، د ټپې پاینۍ مسره یا دوهیمه مسره کې په غره، سه او شي راغلې ده؛ درېیمه مسره د مصرۍ پیلنۍ مسره یا لومړۍ مسره کې په رې او شا راغلې ده، څلورمه مسره د مصرۍ پاینۍ مسره یا دوېیمه مسره کې په کو، بار او وي راغلې ده؛ پېنځمه مسره د دوېمې مصرۍ پیلنۍ مسره یا لومړۍ مسره کې په سو او ړو راغلې ده؛ شپږمه مسره د مصرۍ پاینۍ مسره یا دوېیمه مسره کې په ډۍ، هر او که راغلې ده؛ اووه مه مسره د دوېیمې ټپې پیلنۍ مسره یا لومړۍ مسره کې په تن او سفا راغلې ده؛ اته مه مسره د ټپې پاینۍ مسره یا دوېیمه مسره کې په رو، خپل او ړه راغلې ده؛ په نهه مه مسره د درېیمې مصرۍ پیلنۍ مسره یا لومړۍ مسره کې په را او نه راغلې ده؛ لسمه مسره د مصرۍ پاینۍ مسره یا دوېیمه مسره کې په دو، مه او ځي زورنه راغلې ده.

په لس واړه مسرو کې ترنګتوک په څوړ دی چې په پیلنۍ ټپې، دوېیمه، درېیمه، پېنځمه مصرۍ، کې یې ,, نه ،، او یوازې په دوېیمه ټپه چې څلورم ځای کې راځي ,, مه ،، ترنګتوک راغلی دی.

د بېخبارې مصرۍ یا پېنځمه مصرۍ اوله مسره کې په نهه مه څپه ترګتوک په دې بڼه راغلی دی ,, ګورې،، راغلی؛ التّه اهنګ یې اخستی دی. د چار کړ دی چې یوه تړلې څپه ده، که په لړ ځنډ یې راولو نو بیا لړ لوړ په غړ کې زوکړه کوي، چې دوې څپې یې کړو بیا مسرې په کچه کې یې ۱ څپې ډېروالی راولي او بېخبارې شوي ورسره؛ مسره یې له ۹ څپېزې څخه ۱۰ څپېزه کېږي او د ۹ څپېزې خوند او خوږ غږ یې غوره نه ساتي، نیمګۍ شوې،

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ۱۰ څپه یې ترګتوک راغلی دی، خوږ غږ ځای نیولی دی، چې په همدې څپه اواز په ځوږ شوی ښېرته.

د غبرګغږونو او پارنوییکو په شان ځکه غوره نه دی راغلی چې په چار کږ شوې غونډله او د هغو په شان یې ترنګ نه دی ساتلی؛ دلته دا باکه لري.
په پاینۍ مسرې یې په ,, نه،، ترنګتوک راغلی دی. خو ټولې مسرې لکه د ټپې او مصرۍ پیلنۍ او پاینۍ مسرې په شان ترنګتوک ساتلی دی. د مصرۍ بېخباري په نیمکی بڼه په ځوږ غږ ستاتلی دی، دا نو یوازې په ساز او اواز کې څېرمه اهنګونه جوتوالی (برجسته والی) مومي او له ژبني ډګره نور راوځي.

۶. د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ پېیلې پېنځګوني رغنده ټوکونه لکه: ژبه، تول، واند (خیال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) په کې په ټپه او مصرۍ بڼه شتون لري.

۷. ټپې او مصرۍ میچه د څپیزه او خجیزه ټولوالې (Syllabic and Tonic Measurement System) یوه بڼه او لاربنوده مخبېلګه ده، له ژبني پلوه لږ تر لږه لس یا زیاتې غونډلې را اخستې، خو څپې یې له ټاکلي شمېر ۹ او ۱۳ څخه تیرې نه دی کړی او زورنې یې له ټاکلي شمېر څلورو څخه تېری نه دی کړی، له دغو توکو پرته. دیفتنګونه ،غبرګغږونه، ناټروییکي، ټروییکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، کنه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای،. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانا!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، یه که ځار!، ځار شمه!، راځه!، ای الکه! ورروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، بنه، څنګه، ولې...)، چې په دې دوې ټپې او درې مصرۍ کې شتون نه لري او په پام کې یې هم نه راولو که شتون یې درلود بیا مو پام کې نوه چې څپو په کچه کې ډېروالی راولې خو باکه نه کوي.

دا چې د لومړی، څلورمې ټپې او دوییمې، درېیمې او پېنځمې مصرۍ لومړۍ غبرګغونډلې دواړه ملې سره په یوې لارغې ټړل شوي یا عطف شوي دي نو پېنځه تړ غبرګغونډله رغوي. اوډوون (ترتیب) د غونډلې په بڼه نه چې اېښی (پیل، مبتدا، شروع) وي یا، اېښونی (پای، خبر) وي. دا مانا ښندي چې هره پټلیزه و ویل شي؛ بویه، اړېنه ده، په چار ده چې په ټینګاري بڼه و ویل شي. لارغه (پیوستون، مکث، مکثه) او بې لارغې (بې مکثه، بېلتون)، توسنی اړیکه چې په لارغه څرګندېږي- یوه ګډه غونډله جوړوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې په رښت کې نومړې مسره ۹ څپې کېږي او په لارغه (پیوستون، مکث، مکثه) کېږي. بل لورې ته لارغه، وت او کسر درې واړه په کې راغلي؛ چې کسر (ماتیدنه، درز، برخه، ډله، فراکسیون ,, په ګوند کی دننه کوشنی ډله،، (Fraction, Deficit, Detraction, Depreciation او مطلع (Opening) وت (واټن، فاصله Space, Interval, Distance, Break, Ravine, Interstice, Chasm, Hiatus) ته وایو، په لومړی مسرې کې و له لکه سره لارغه ده.

بویمه، اړینه ده، په چار ده چې د لنډی، ټپه، ټیکی او مصری له پیلنی او پاینی مسرې سره کسر څرګندېږي، برابر راځي او اوز یا لحن یې هم روغ اوډون مومي. پاینی ۲ مسرې چې سروکی دی ۲۲ څپې، د نیمکی کسر (مطلع) یا یې وګڼو چې لومړی یوه کسر (مطلع) لري او ورپسې یې څلور مصری، یا ټپې، یا ګډې یو بند دي؛ کسر یې له دوې مسرو چې لومړی یې لنډه او اوږد مسرو څخه جوړ دی کټ مټ یوه یوې مصری په شان دی، چې بیا د پښېله یې تړون له مخې له هر بند سره ځای، ځای یا ټول تکرارېږي.
پاینی دوې مسرې چې له ټولو لنډی، ټپې، ټیکی او مصری ورسته راشي یا بېخباري شي نه سرباري نو غوره سپینې ته راوځي لکه چې په همدې بڼه ده.
دا نو داسې نه ورته نه شو ویلی چې دواړه پاینی مسرې دوې تکراري لړ والې مسرې دي چې دواړه یې دوې لړه دي او تر ټولو همدا لړونه د هرې څلور مصری څخه ورسته تکرارېږي (بېخباري کېږي).
پورتنی پېیلې کې ,, لومړی او څلورمه ټپه، دوېیمه او درېیمه مصری سړو ته منسوبې دي، پېنځمه مصری ښځو ته منسوبه ده یا اړوند ده ،، ټپې د سره پیلنی مسره ده ۹ څپې، دوېیمه مسره ټپې دوېیمه مسره ده ۱۳ څپې؛ درېیمه مسره د لومړی مصری لومړی مسره ده ۹ څپې، څلورمه مسره د لومړی مصری دوېیمه مسره ده ۱۳ څپې؛ پېنځمه مسره د دوېیمې مصری لومړی مسره ده ۹ څپې، شپږمه مسره د دوېیمې مصری دوېیمه مسره ده ۱۳ څپې؛ اووه مه مسره د دوېیمې ټپې لومړی مسره ده ۹ څپې، اته مه مسره د دوېیمې مصری دوېیمه مسره ده ۱۳ څپې او نهه مه مسره د درېیمې مصری لومړی مسره ده ۹ څپې، لسمه مسره د درېیمې مصری دوېیمه مسره ده ۱۳ څپې. چې له پاینی مصری څپې لړ سره بېخباري تشه یا خلاصه یا مطلع مسرې دي چې نومړې ټپې او مصری لس لارغې لري، ۱۱۰ څپې کېږي.

د ورډ پوستکالي (New Microsoft Word Documents) له پامه نوموړې ټپې او مصری، په ۱ چوپړو (Pages) کې ده؛ ۷۰ ویکي (Words) لري؛ ۲۶۱ دانې یې وت نه یا پرته له وته د ابېڅو ځای نیونه لري ,, منشور: د رسمي سند ور کونه مستعمراتو ته د حقوقوور کونه: دربست نیونه ,, د ابېڅو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

اونورو،، پرانټ.،، (,, no Spaces ،،Characters)؛ ۳۴۳ داني منشوره یې له وت سره دي (,, with Spaces ،،Characters)؛ ۱۰ پراګرافه (Paragraphs) دي او ۲۱ لینو (lines) کې کښل شوي دي له لیکي هرېی، لاندنۍ یادونې او پاینۍ یادونې سره، سره (Footnotes and Endnotes , Include Textbox).

۸. د رنګونو ښکاروندی یې د ټپې ځیګري رنګ دی (Color model: RGB, Red: ۱۱۲, Green: ۰, Blue:۰) او د مصرۍ تت نصواري رنګ (Color model: RGB, Red: ۱۰۳, Green: ۱۰۹, Blue:٤١) دی. د لښتیلیک (جدول) ۱ . ۲ . ۱ پینځه څلوېښتو پښتو شعرونو او یو سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدیز لمریز کال په ستېه ۲۷ او ۲۹ ګڼه دی.

۹. د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ، او مصرۍ پنځه له هغې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ، او مصرۍ له پاینۍ مسرې کېږي چې منځه (هسته) وي؛ چې ځانګړې ځانګړنې یې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او یا مصرۍ ته ورته وي، د نوموړې منځه موږ په خپل رنګ یې چې د ټپې او مصرۍ رنګونو ښکاروندی یې د ټپې ځیګري دی، د مصرۍ تت نصواري دی. ګډولې بڼه یا اونګ بڼه جوړه کړې مسرې هغه رنګ لري چې یا لنډۍ ته منسوبې وي، یا ټپې ته منسوبې وي، یا ټیکۍ ته منسوبې وي او یا مصرۍ ته منسوبې وي نو د همغو منسوبو شویو رنګ باندې کښو؛ له دې څخه یې د پنځ نوم هم اخستل کېږي چې دا لنډۍ ده، که ټپه ده، که ټیکۍ ده او که مصرۍ ده. له دې سره سم دا لومړۍ او څلورمه ټپه او دوېیمه، درېیمه، پینځمه یې مصرۍ دي.

۱۰. د ټپې او مصرۍ پېیلن لیکوال صفی الله فردوس خان ټولې په ګډولې بڼه یا اونګ بڼه جوړې کړې (مصنوعي: دیسي، شلخي، ګډول، ترکیبي، یوه ځای کول: فیصله کول: جوړول: صرف نظرکول ,, د جرم د مجازاتو څخه،، : موافکې ته رسېدل. ګډ، د دوو یا ډېرو اجزاوو څخه جوړشوی. انګړ، غولی، احاطه شوی ځاي ، جارګی، چمبر: مرکب) یا (Mixdesign, Synthetic or compound) کښلې دي. هره یوه نوې ګډوله رغولې چې د نوې ټپې او مصرۍ سکالو ځانګړنې او نخښې او بېلوالی یې ځانته غوره کړی دی.

هره یوه مسره یې په لیکه کړې یا په لیکه برابرول (Alignment) شوې او د سکالو تسلسل (continuity, succession) سره لري. له ټپې او مصرۍ یې څرګندېږي چې له نورو لرغونو پښتني وګړني پېیلو څخه روغې ګډوله

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوي نه دي. دا به داسې ښکارېږي چې پنځي , طبیعي، دي او مصنوعي, دیسي او شلخي، نه دي.

۱۱. د دې ټپو او مصریو پېیلن د پښتو ژبې لېوال دی، ځېګ تن دی، او د لغمان یوه ښه نیک نومه وګړی دی چې ډېری شعرونه یې په پښتو ادب پنځي, طبیعي، او یوه دمي پوښلې دي. د زهن د ټپې او مصرۍ زېږندې یې له لېوالي سره لوړه د لېوالتیا حس ساتل، لېوالې (خپلې معشقي، مېرمني، ښځې) ته د ودنې چمتوالی، خوشحالی رېښي رغولو، خوږ ژوند ګالنه، لېوالتیا ته درناوی لوری په لاس ورکول، یوازې او یوازې لېوال خپلې لېواله او لېواله خپل لېوال ته د کوروالي اتلان جوړېدل چې دا ترټول غوره پښتونواله په ډانګپیېلې رښت دی او اسلامي رښت هم دی؛ چې چارپېریال له خندونو څخه لرې ساتي، د لېوالیتا ښه سلوکو یا کړو وړو ته پام، ټېټې کړنې نه لوړې کړنې کول، پښتونواله او دودواله پاتې شونې پرېږ دي. بل لورې ته دا د دې له پاره نه بوږوم چې ځانمني ستاین شي، په ټوله کې د دې له پاره ده چې د نورو پېیلنو د پېیلو له پاره ترې په لرلید ګټنې واخستل شي.

۱۲. د دې ټپو او مصرۍ یو د زوکړې موده لکه څنګه چې زه وایم داسې ده:
کره موده یې راته معلومه نه ده، خو په پلاځمینه کابل، خوشال خان مېنه کې مې کښلې، ۰۷/۲۵/ ۱۳۸۵ لېږدي څخه مې مخکې کښلې دي.
د دې ټپو او مصرۍ یو چې سرلیک یې ,, سروکی، پام یا نیمکی ده،، (صفی الله ، ۱۳۸۸ لېږدی، ۳۵۸ چوپړی)
د مینې او مېنې پالنې لوړ حس، ټاتوبي سوکاله او ودنې چارپېریال او هواویچې د تاثیر پنځي زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

۱۳. د دې ټپو او مصرۍ یو وخت موده چې باچاخان لغماني په پلازمېنه کابل کې، د میوند تمځای کې (جاده میوند) کې د ادبنې په ورځ د جون میاشت په ۲۱ د ۲۰۱۹ زېږدي کې ورسته له وخته یا ماسپښین ۳:۱۱:۳۹:۰۰ کې ثبت کړې ده، دوباره یې ویلې. وخت : (وخت ټاکل، نېټه اېښودل: پرسور برابرول: مهال: دموسیکي شیبه: پروخت، پرټاکلي وخت.) .: ۰۰:۰۲:۲۴:۰۹ (رپه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلي ده.

۱٤. د لیکوال دا ټپې او مصرۍ د ده له ودرېدوکه نیمکی مصرۍ څخه دي، په دې بڼه ټپو او مصرۍیو کې د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ وېشتلو، اچولو، وهلو او ویلو تسلسل کې خنډ، دمه، ودرېدوکه، بله لاره او بل لوری ته شوی وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه په لرغونو وختونو کې به یې چې ځینې پښت لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ په اواز کې ویلې چې یوه درجن یا دولس دانې به پوره شوې، بیا به یې یوه بله لنډه پېیله وه یا کوم خبره، وینا او یا د پښتو په لرغوني پېیل مېجه څپېزه خجېزه ټولواله (چې له څلورګونو څپو څخه به یې یا په هر څلور څپېز کې اوله څپه باندې زورنه وي، یا په هر څلور څپېز کې دوېیمې څپه باندې زورنه وي، یا په هر څلور څپېز کې درېیمې څپه باندې زورنه وي، یا په هر څلور څپېز کې څلورمې څپه باندې زورنه وي) په سټه یوه پېیله به یې ویله بیا به بېرته په بل درځن د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ پیل و کوه. ځینې پېر به یې په نېغه لاره ټولې ویلې، یوه درځن (Dozen, Douple)، دوې درجنه ان تر شل درجنو پورې ویلې.

ځینو په یوه سیټ څلور دانې یوه تن ویلې او څلور بل تن؛ ځینې وخت به یوه همبول دوې دانې ویلې او بل به دوې دانې ویلې؛ ځینې وخت چې څو دانې همبول به اوازونه سره جوړه کول چې هر څو تنه به وو، چې وار به یې پوره شو، بیا به نیمکه برخه به ټولو په ګډه یا یوه وار بېخباري تکراري خلاصه برخه د نیمکې ویله؛ او نوموړې بڼه نیمکۍ، پام او سروکۍ د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ تر منځ نږدې پوله او یا سرحد او یا د دوی ترمنځ د تېرېدو پول دی.

چې ځینې وخت بیا په ساز کې پورتنۍ برخې د ساز اسبابو او بولل ته دا په لاس ګټنه ورکوله چې کله په کې ډول خپل فارموله او غوره حالت وړاندې کړه له یوه درځن ورسته؛ کله به رباب خپل فارموله او غوره حالت (کوزې او بره پردې) وړاندې کړه له یوه درځن ورسته؛ کله به ارمونیې خپل فارموله (کوزې او بره پردې) او غوره حالت وړاندې کړه له یوه درځن ورسته؛ کله به ټولی او ځینې وخت به یوې ګډې نغمې، سندرې، د موسیقۍ یوې پارچې، تش ساز، د دوی ټولو اسبابو په ګډه خپل وار، تېر کړه (ځینې وخت به یوې ګډې نغمې یا سندرې یا د موسیکۍ یوې پارچې یا تش ساز، د دوی ټولو اسبابو په ګډه خپل وار تېر کړه)؛ ډېرۍ پېر لېوال به ټولې سره ګډې ویلې او لېوالې به ورته ودریدوکه ویله او ترله. لکه دا په دې سره به په ساز کې خوند هم لاسته راغی او سندرغاړي یا بولل به هم دمه وکړه او بل درځن ته به چمتو شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ۷ جې (ج):. د صفي الله فردوس په لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو کې تشبې

د ليکوال اېنج. ص. ف ځرګندول چې رونوي کتنه داسې د لنډۍ، ټپه، ټيکي او مصرۍ ستر تاثير لرونکی او ويشونکی لوری په لاندې ډول د ليکوال پېيلو تشبې له پاره لوری موږ ته په لاس راکوي لکه:

لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې ، تشبې، نغوتنې (کنايې)، په تله ويکي، انځوريز غونډ غوره هنري دوران، په لويه کې بوړوي، د دوی کالب ورته لويه پنډوسکه غوړولې ده.
چې ژبپوهني ته د ادبي فنونو (مانا، بيان، او بديع) غولی رغوي. په بيان کې له ورته والي (تشبې، تشبه يا تشبيه)، نخښې (استعارې، نښانه، سمبول، رمز)، نغوتې (کنايې) او مجاز (استعاده، دالفاظو مجازي استعمال) څخه بحث کوي.

خبرو معنوي ارزښتونه يا د خبرو معنوي ادبي پيداوارو (صنعتونه) راپېژني او د خبرو غوره لارو چارو ښو ته پاملرنه کوي. په بنستيزه توګه د خبرو ښې اغېزې (فصاحت او بلاغت Eloquence) او ځرګندوالی (وضاحت Clarity) تر ځېړنې لاندې نېسي.

بيان (سپړنه، تشريح، ډله، ډول؛ د غټوغټو ټکو ځرګندونه) هغه پوهه ده چې په مرسته يې يو يا څو ماناوې په داسې بېلا بېلو لارو و ويل شي چې د ځرکندوالي او پيچلتوب له مخې ښکاره توپير و لري او مانا په پورتنۍ بڼه ژباړي.

تشبې (تشبه، تشبيه Simile, Comparison, Allegory, Metaphor يا): ورته والی، پرتله (مقايسه)، رمزي (مجازي کيسه؛ سمبوليك؛ حکايت؛ هغه کيسه چې واقعيت په مجازي او کنايي ډوله په کې ځرګند شوي وي.)، يا استعاده، د خبرو مجازي استعمال ته وايو.

تشبيه ورته والي ته وايي، دا ورته والی به يا په بڼه کې وي، يا به په مانا کې وي. ياڼې دوې شيان يا دوې حالتونه څو ګډ ستاين، ځيرې، ځانګړتيا سره لري، خو يوه ځېز له بل ځېز سره پرتله کېږي.

د تشبه وی مانا د دوې ځېزونو په يوه مانا کې ګډون ته وايي او په ادبي نمونه کې د دوې ځېزونو له يو بل سره هم رنګه يا يو ډول کولو ته وايي، خو په دې تړ چې دا ورته والی ربښتغوښتنه ربښتيني نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یا دا چې تشبه وی له پامه ورته کولو یا یوه شی د بل شي په شان کېدو ته وایي او نمونه یې یوه ځانګړې مانا کې د دوو څیزونو ګډون ته تشبه وایي. یا په بله وینا یو څوک، یو څیز یا یو حال د بل چا، بل څیز یا بل حال سره ورته کېدو ته تشبه وایي، خو په دې تړ چې د دواړو څیزونو یا حال او څه رنګوالي ترمنځ یو یا څو ګډ ستاین شتون و لري.

د بېلګې په ډول: سپی یې د سپي په ډول خوري او سړی یې د سړي په ډول خوري. نو په دې کې د خوارک یا څښاک د سولوکو پرتله (تشبه) شوې ده، چې د سپي خوراک ناسم، ډېر ناوړه، له غړو او کړپهار ډک وي او په خلاصه خوله خوراک کوي. د سړي خوراک سم، غوره، پاک، غلی او پټه خوله وي چې د خوراک پروخت یې خوله بنده وي شخوند وهي.

له وګړنې پېیلې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ څخه به یوه لکه په لاندې بڼه را واخلم:.

ادبپوهانو په ربښت کې تشبیه د مانا د څرګندولو ډېره لومړنۍ او اسانه لاره چاره بللې ده، څرنګه چې وګړی د ډېرو کارونو او څېزونو کړو وړو او ربښت څخه پوهه نه لري. هغه څېزونه نه شي سپړلی، نو له هغو څېزونو سره چې بڼه یې د پېژند ځانګړنې پېژني ور سره تشبیه کوي.

تشبې (ورته والی یا تشبه) پېنځه سکالو لري:. مشبه، مشبه به، د تشبیه وجه، د تشبیه توري، د تشبې پټه.
د تشبې پېنځګونې سکالو څخه مشبه او مشبه به ته د تشبه لوری رالوری هم وایي چې په تشبې کې د لوري رالوري یادونه او شتون اړین دی؛ دغه دوه سکالو د تشبې بنسټیز سکالو هم نومول شوي دي.
پاتې درې نور سکالو (د تشبې وجه، د تشبه توري او د تشبې پټه) د تشبې سر سري سکالو دي چې یادونه او شتون یې اړین نه دي.

د مشبه او مشبه به ترمنځ د ګډ ستاین یا وجې میندل د هر چا له پاره ممکن نه دي، یانې د هر چا تر پوهې پورې نه اړوندېږي؛ دا کار یوازې پېیلن او پېیلنې (شاعران او شاعرانې) په سم ډول سره کولی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ۷. ۱ د صفي الله فردوس په ټپې کې مشبه

مشبه (Likened, Compared): ورته والی، شباهت، شکل، بڼه، تصویر. هغه څوک، شی یا حال دی چې د بل چا، بل شي یا بل حال سره تشبه کړای شوي وي، یانې کوم شي ته چې تشبه ور کول کیږي، هغه ته مشبه وایي.

مازې په خوله ښتینې وایې
راځه د زړه خوالي و کاندو مرګ راځینه

د لیکوال په پورتنۍ ټپه کې چې سرو ته منسوبه ده، په کې خوله مشبه او ښتینې مشبه به دی، زړه مشبه او خوالي مشبه به دی.

۱۵. ۷. ۲ د صفي الله فردوس په ټپې کې مشبه به

مشبه به: چې له کوم شي سره تشبه ور کول کیږي. یا مشبه به هغه څوک، شی یا حال دی چې د بل چا بل شي یا بل حال سره ورته والی او تشبه ورسره شوي وي. د بېلګې په بڼه ,, پوهنه رڼا ده ،، پوهنه مشبه، رڼا مشبه به شوه. دا ځکه چې مونږ په دې جمله کې پوهنې ته د رڼا حیثیت ور کړی او رڼا غوندې مو بللې ده. په پېیله کې تشبیه کول (to liken, to compare, to assimilate) باید پېیلن او پېیلنې مشتبه نه کړي (Dubious, Confused شکمن (شکی)، سر ګډول، وار خطا کول، مغشو شول).

مینه کې وصل تکی ورک شو
هجر کې و ګوره کلیات راغلي دینه

د لیکوال په پورتنۍ ټپه کې چې سرو ته منسوبه ده، په کې مینه مشبه او تکی مشبه به دی. هجر مشبه او کلیات مشبه به دی؛ تکی د دې له پاره مشبه به دی چې یکړ یا یون دی، ګڼه یې کمه ده، په مینه کې ډېر لږ کیسې شتون لري چې لېوال او لېواله، مین او مینه دې یوه او بل ته رسیدلي وي؛ خو بېلتون کې ښې ډېرې کیسې شتون لري او په سلګونو مینانو د ماتې مینې کیسې شتون لري؛ یو لیکی ۴۸ چوپړي وي، له څلورو تر لسو لیکو څخه یو دیوان بوربړي او له څلورو څخه تر لسو دیوانو څخه یو کلیات بوربړي. په بېلتون (هجر) کې د ډېرو کیسې دي چې سر ته نه دي رسیدلي او الله ج یې پېنت (نسب) ته اوړدوالی نه دی ورکړی. لکه یوسف او زلیخا، د لیلا او مجنون، مومن خان او شیرینی، ملاعباس او ګلبشره... . چې ګڼه یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

زرګونو ته رسېږي. له همدې ډېر ګنې ځخه مې هجر له کليات سره تشبې کړی، چې هجر له کليات سره مشبه به دی.

۱۵ . ۷ . ۳ د صفي الله فردوس په لنډی کې تشبې وجه

د تشبې وجه (دليل، برهان، علت، سبب، وجه، واسطه، سند، حجت، فکر، شعور، عقل، بحث کول، دليل راوړل، په منطق برابرغږيدل): چې د کوم چم پيداوار(صنعت: ارت، هنر، فن، عملي مهارت، رغاوه يا صنعت، صنعي قدرت ضد)، د بڼکلا د تخليق فن، د تخليقي تخيل اثر، د پوهې يوه څانګه (په تېره د اجتماعي علومو) مهارت (تخصص)، استعداد، ځيرکي، جادو، چم، تېرايستنه، چل ول) په وجه تشبه ور کول کيږي. يا داسې چې يو يا څو ګډ ستاين چې د مشبه او مشبه به ترمنځ شتون لري، د تشبه وجهه يې بولي.

نرۍ سينه نرۍ يې ونه
خدايه له ځای ځني کمزوري دغه ترله

د ليکوال په پورتنی لنډۍ کې چې سږو ته منسوبه ده يا د نر نوري له لوري ويل شوي. په کې نرۍ مشبه او سينه مشبه به دی؛ نرۍ مشبه او ونه مشبه به دی؛ د تشبې توري نه لري.
د کوشنيوالي له پېر ځخه د ترلې عاجزي، سوی زړه ورتوب، کمزورتيا او کمزوري يې د تشبې وجه ده. نازک هډونه، نازک کړه وړه، نرۍ سينه (ډارنده)، نرۍ ونه (ټيټه، لنده، وچه تنه، نرۍ هډه) له د زوکړې له پېر ځخه يې کمزوي په نوموړې لنډۍ کې د تشبې وجه ګڼم.

۱۵ . ۷ . ٤ د صفي الله فردوس په ټپې کې د تشبې توري

د تشبيه توري: د کومو اداتو په وسيله چې تشبه ټينګيږي يا ذهن ته راځي. يا هغه ودرېدوکي دي چې د هغوی په واسطه د مشبه او مشبه به ترمنځ د تشبه وجه ځرګنديږي.
د تشبه توري يا ادات دا دي: په شان، غوندې، هغسې، هسې، ځنګه، داسې، پرې. لکه: ته به وايې، تا به وی، په دود، په ډول، په مثال، په رنګ، په ځير، په رقم، ورته... .

ستا رنګ انار غوندې ښکارېږي
زما دې رنګ د مکيانډې واړه ونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ليکوال پورتنۍ ټپه چې ښځو ته منسوبه ده، په پيلنۍ مسرې کې مېرمن مېړه ته وايي چې ستا رنګ انار په ډول سور دی، تازه يې، بې پامه يې زما غوره پالنه نه کوې، خپله پالنه کوې، خپل د مېړه رنګ يې له انار سره چې يو ګڼه پېژند نوم دی ور سره تشبې کړی دی چې رنګ مشبه او انار مشبه به دی. په پاينې مسره کې مېرمنې خپل ژېړ رنګ چې مکيانډه ښځينه يو ګڼه پېژند نوم دی ځان سره تشبې کړی، چې رنګ مشبه او مکيانډه مشبه به دی؛ ژړوالی او سوروالی يې د تشبې وجه ده او غوندې يې د تشبې توری دی.

۱۵. ۷. ۵ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې تشبې پېټه

د تشبې پېټه:. د تشبې غرض مقصد (پلانول، نيت کول، قصد کول، پلان، نيت يا قصد) او مطلب (ښنه، هدف؛ مدعا، ښنه کول؛ ورڅرمه کول؛ په نظر کې نيول؛ ښنه نيول؛ ورڅرمه کېدل) چې له تشبې څخه اخيستل کيږي. د تشبې پېټه ورته وايي. موخې له پاره يو شی بل شي سره تشبې کيږي.

هواوېچه د ژمي نه ده
د خرګړي ورمه بوی نغښتي په شاړه

د ليکوال پورتنۍ لنډۍ چې ښځو ته منسوبه ده، که چېرې د وييپوهنې له پامه (د) اړيوييکي شي او ساده ويونه (ده) نه دی؛ دا (د) وييونه د تړښتي (ترکيبي) او بېلښتي (اشتقاقي) نه شو منلی له خرګړي سره، د مشبه ده لېوال (عاشق) ته پټ منسوب دی او خرګړی مشبه به؛ په مشبه ده لېوالې ته پټ منسوبه دی او مشبه به شاړه ده؛ د تشبې توري نه لري.
د ژمي هواوېچه (هوا حالت، موسم) د ژوري مينې، خوږېغېږې د مستۍ وندې دې، په دوبې او منې کې هواوېچه کې چې خاوند خپلې مېرمنې ته مينې پالنۍ لوړ حس غاړه ورکړې ده، مېرمن يې د خاوند د تن بوی په خپل ځان نغښتلی ګڼي.
دا د ژورې تودې مينې؛ خوږېغېږې؛ د مستۍ هوا (ورمه) د پسرلي نه د خپل مېړه لېوال ګڼي چې له اوږ پېر ورسته ور سره ګډ شوی وي؛ د مېړه (خرګړی يو ډول غرنی بوټي دی چې ډېر خوږ بوی لري، په زاړه پېر کې به يې د کوټو، حجرو، مسجد په غولي کې د ټغر په ځای لکه بروځې اچو و. خرګړي د تن پاکه جنتي) ورمه يې د تشبې وجه ده.
په همدې سته يې د تشبې پېټه ګنم چې مشبه او مشبه به يې پټې دي. د همدې له پاره مېرمن لېيلي دي مېړه (خرګړی) منډينه (شاړه) په پېيله کې د خپل وند او اند کې سره ورڅرمه کړې بوږولي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تشبې د لور را لور څرنګوالي په څټه ډېر ډولونه لري.
ځیني تشبې ځنې په لاندې ډول را اخلم:

اې (ا):. د لور را لور (طرفینو) د ځای له پامه تشبې (تشبیه) په دوې ډوله ده:

۱۵. ۷. ٦ د صفي الله فردوس په لنډۍیو کې وتلې تشبې

لومړی:. وتلې تشبې (مفروقه؛ جلاجلا، بېله شوې، وتلې، (عدد) تشبې) چې په یوه مسره کې د هرې مشبه تر څنګ مشبه به راغلې وي.

غاښ مرغلرې لال دې شونډې
خوله دې غونچه کند دې خبرې په تول دینه

د دې لنډۍ په پیلنۍ مسره کې غاښ مشبه، مرغلرې مشبه به، شونډې مشبه او لال یې مشبه به دی.
په پاینۍ مسره (دیارلس څپېزه مسره) کې یې خوله مشبه، غونچه مشبه به، خبرې مشبه او کند (قند) یې مشبه به دی. په کومه بنه چې مشبه له هرې مشبه به سره نږدې دي، د دې له پاره یې وتلې، وتلې تشبې یې بولو.

تې دې کونځیټ غاړه ایلبټ ده
هډ دې کرستلې د ماوی او کورګل دینه

د دې لنډۍ په پیلنۍ مسره کې تې مشبه، کونځیټ مشبه به، غاړه مشبه او ایلبټ یې مشبه به دی. په پاینۍ مسره کې یې هډ مشبه، کرسټل مشبه به دي.
کنځیټ، ایلبټ، ټورمالین کرستال، پنځې منرالونه دي چې ماوی، کورګل، بېلو کانونو د لغمان کې رګونه دي. بې کچې ښایسته، هر لوري ترې روښنایي وځي، نادرې ژۍ لري او پیني‌وال لوړ نه پیداکیدونکي منرالونه دي چې د ټول پنډوسي په کچه یې لرغون د کاني کانو ټیکلی (ریکاټ) ټینګ کړی دی.
په دې بنه چې مشبه له هرې مشبه به سره نږدې دي، د دې له پاره یې وتلې، وتلې تشبې یې بولو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ۷. ۷ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې نغاړلې تشبې

دوېيم:. نغاړلي تشبې (ملفوفه، لفافه، پلاستيک، خلته کې) چې په يوه مسره کې مشبه او بله مسره کې مشبه به راغلې وي.
د دي له پاره يې نغاړلي تشبې بولو چې مشبه او مشبه به سره نږدې نه وي؛ يوه يا دوې مشبه په لومړۍ يا دوېيمه مسره کې راشي، يا يوه يا دوې مشبه به په لومړۍ يا دوېيمه مسره کې راشي.

ښه انګچه مينه انګولا که
غبرګ انګولل که لېوهګۍ سره لېوه

د ليکوال پورتنۍ لنډۍ چې ښځو ته منسوبه ده، انګچه (پرېکړه، تصميم، سيې فيصله او په زړه پورې کچه يا تولـه نتيجه: ټنګار، ثبات، ټينګ عزم) مشبه او لېوه مشبه به دی؛ انګولا (د لېوه اوږدې غړانګې، د لېوه غږونه، د لېوه لېوهګۍ ته او د لېوهګۍ لېوه ته غږ) مشبه او لېوهګۍ مشبه به دی.
ګورو چې مشبه په پيلنۍ مسرې د لنډۍ کې راغلې ده او مشبه به په پاينۍ مسرې د لنډۍ کې راغلې ده. د تشبې تورې نه لري؛ د مينې پالنۍ لوړ حس يې په ګډه ځرګندوي چې تل له خپل اوږده غږونه له لېوهګۍ سره غبرګ وي، غبرګ انګولل (انګولل لکه لېوه په ډول انګولا کول) يې د تشبې وجه ده. په همدې ستـه يې نغاړلې تشبې ګڼم چې مشبه او مشبه به مې سره په يوه مسرې کې نږدې په نږدې نه دي بوږولي.

بې (ب):. د ندرت او ابتذال له پامه په دوې ډوله ده: ۱. نادره او ۲. ابتذال

۱۵. ۷. ۸ د صفي الله فردوس په لنډيو کې نادره تشبې

۱. نادره تشبې (نادره تشبه): هغه تشبې ده چې پيېلنو او پيېلني لرې ترې ګټنې اخلي او لږ دود لري. يا يې کوم پيېلنه يا پيېلن نوې زوکړه کړې وي. يا يې په نادرنه بڼه نادرې تشبې په پيېله کې کښلې وي، د ليکوال لنډۍ ده:.

په دا ژوند وند اکۍ په ځه که
د کوډيو يې کتار لاړ له انګړ لاړه

دلته ما (ليکوال يا صفي الله فردوس) کتار (قطار) د ژوند سره تشبې کړی دی چې کتار مشبه او ژوند مشبه به دی؛ اکۍ يا د تره منديـنه يا کاکۍ مې له انګړ سره مشبه به کړی دی؛ په ځه که يا په ځه کړه (د پښتو ژبې له کړ وتيزي ځخه ړې له کړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

څخه غورځيږي که راځي، کا بلل يا د کا چي له کړه څخه يې وتيزه اخستل کيږي ناکره ده، کا بايد نه که بايد و کښل شي، کړه وينګ راځي او همدا يې روغه کښل شوی وندی دی) د تشبې توري دي؛ لاړ او لاړه يې د تشبې وجه ده؛ نادره تشبې يې ځکه بولم چي دا تشبه د پيېلنو او پيېلنې په پيېله او پيېلې کې لړه موندل کيږي.

د نومورې لنډی په پيلنۍ نهه څپيزه مسره کې ترنګټوک په که او په پاينۍ ديارلس څپيزه مسرې کې يې ترنګټوب په ړه دی؛ هې (ه) يې د لنډی لړ (رديف) او لاړه يې نه ماتېدونکی پښېله (قافيه) ده او دا نادره لنډۍ ده.
د دې له پاره چي دغه بنه تشبې پيېلنو (شاعرانو) لږې کارولي ځکه يې نادره تشبه بولم.

▲ تن مو هړپی د مرغلرې
پرې بې حسابه ميرڅمنو تړاکونه

په دې لنډۍ کې ما (ليکوال يا صفي الله فردوس) تن يا ځان د هړپی (صندق يا بکس) سره تشبې کړی دی چي تن مشبه او هړپی مشبه به دی؛ مو تړښتی دی ټاټوبې (افغانستان، هېواد) مشبه او مرغلرې مشبه به دی؛ پرې د تشبې توري دي؛ بې ګڼې يا له حسابه وتلې يا بې شمېره پرې د دښنو يا ميرڅمنو تړاکونه (له يوې مخې تالا، تولوژنه کول او راوړل) يې د تشبې وجه ده؛ نادره تشبې يې ځکه بولم چي کله هم کوم پيېلن يا پيېلنې تن له هړپی سره نه دی تشبې کړی او شوني ده چي دا د لومړي ځل له پاره شوی وي، ياني بېخې نادره تشبې ده.

۱۵. ۷. ۹ د صفي الله فردوس په لنډی کې مبتزله تشبې

۲. مبتزله تشبې (مبتزله تشبه): هغه تشبې ده چي پيېلنو او پيېلنې ترې ډېری ګټنې اخلي او ډېر دود لري.

▲ درون خوی درنې خبرې درنه ژبه
په غټو ټکو يې شتمنه څومره دړه

ما (ليکوال يا صفي الله فردوس) په ځپلې دې لنډۍ کې چي نرانو ته منسوبه ده، يوه لنډه (پيلنی يا ۹ څپيزه) مسره، يوه اوږده (پاينی يا ۱۳ څپيزه) مسره، په دواړو مسرو کې ترنګټوک (به او ړه) په ځوړ دی، دړه وی په لنډی کې نه ماتېدونکې پښېله (حکمي کافيه) ده، او د ژبه او دړه وييکي (ویيو يا لغاتو) کې د هې (ه) ابېځی (حروف يا الفبا) لړ (رديف) دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دړه يا نوړی (نر، ځان، جنس يا نر او ښځه) د شتمنه (بډای، بډايه، موړ، غني، خان) سره تشبې کړی دی، چې دړه مشبه او شتمنه مشبه به دی؛ څومره د تشبې توري دي؛ درون خوی، درني خبرې او درنه ژبه په غټو ټکو يې د تشبې وجه ده؛ مبتزله تشبې يې ځکه بولم چې ډېری پېيلن يا پېيلني يې ستاين کاروي.

پې (پ):. د تشبه د توري راوړلو او نه راوړلو له پامه په دوې ډوله ده:
۱. لسپانی تشبې (مرسله تشبې) او ۲. ټينګاره تشبې (موکده تشبې)

۱۵. ۷. ۱۰ د صفي الله فردوس په لنډی کې لسپانی تشبې (مرسله تشبې)

۱. لسپانی تشبې (مرسله تشبې) د مرسل يا لسپانی يا لس پاڼي لرونکي ګول (ګل) په ډول وي، هغه تشبې ده چې د تشبې توری يا غونډ (کلمې) په کې شتون و لري. (راوړل شوي وي يا زکر شوي وي).

لکه کوچی نوم دې بادرنګ دی
ما ته په مينه باندې نوم ټاکې زردکه

زما (ليکوال يا صفي الله فردوس) پورتنی لنډی چې ښځو ته منسوبه ده، په کې لسپانی تشبې کارولې. په پيلنی مسره کي د لېوال نوم کوچي له بادرنګ سره او په پاينی مسره کي د لېوالې نوم زردکې سره تشبه کړې دې.
چې لېوال نوم کوچی يې مشبه، بادرنګ يې مشبه به، لېوالې نوم مشبه او زردکې مشبه به دي؛ باندې يې د تشبې توري دي؛ په مينه نوم ټاکنه چې بادرنګ نازک او تازه ښاکلې ځلمې ته وايې چې پنځې ښايسته ځوان سره تشبه وي؛ زردکه نازکه او تازه ښاکلې پېغلې ته وايې چې پنځې ښايسته پېغلې سره تشبه وي، داسې يا په مينه نومونه يې د تشبې وجه ده؛ لسپانی تشبې يې ځکه بولم چې هر څه په کې د لسپانی يا مرسله ډول ښکاره دي او په کې شتون لري.

۱۵. ۷. ۱۱ د صفي الله فردوس په لنډی کې ټينګاره تشبې (موکده تشبې)

۲. ټينګاره تشبې (موکده تشبې يا موکده تشبه يا ټينګه، جدي، سختګيره، درست، سمه، پرځای، دقيقه تشبې): چې د تشبې ټکی (تشبه ټکی) ور نه غورځول (حذف) شوی وي، يا په کې شتون و نه لري ټينګاره تشبې ګڼل کيږي.

سترګې رپ رپې دې لېزرې
ليدل يې ګوره د زړه سپينې تختوينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما (ليکوال يا صفي الله فردوس) په دا پورتنۍ لنډۍ چې سړو ته منسوبه ده، په پيلنۍ مسره کې سترګې له لېزرې سره تشبه کړې ده چې سترګې مشبه، لېزرې يې مشبه به دي؛ د تشبې توري نه لري؛ رپ رپې (رپول، رپول) يې د تشبې وجه ده؛ په پاينۍ مسره کې سترګو ليدل د زړه سپينې سره تشبه کړې ده چې ليدل مشبه، سپينې يې مشبه به دي؛ د تشبې توري نه لري؛ له سترګو يې تر زړه پورې واټن يا چې د لېوالتيا حس لېږدوي او اثر يې رنګ پرک وړي، نظر يا ګورا يې د تشبې وجه ده؛ ټينګاره تشبې (موکده تشبې) يې ځکه بولم چې د تشبې ټکی (تشبه ټکی) ور نه غورځول شوی يا په کې شتون نه لري.

ټينګاره تشبې (موکده تشبې) په درې ډوله ده:. ۱. اضافي مؤکده تشبه، ۲. توصيفي مؤکده تشبه او ۳. مؤکده محض تشبه.

۱۵. ۷. ۱۲ د صفي الله فردوس په لنډۍ او ټيکی کې ډېرښته ټينګاره تشبې (اضافي مؤکده تشبه)

۱. ډېرښته ټينګاره تشبې (اضافي مؤکده تشبه): هغه تشبې ته ويل کيږي چې په مشبه کې يې ډېرښت (پريمانی، ډېروالی، زياتی، تېری، افراط، شته منی، زياتونه، زياتوالی، زيات شوی، د جمعې عمليه، په حساب، الجبر کې پاتې شونې، زياتې، زياتېګی؛ مازاد، اضافه ګې، پريماني، اضافي) جوړښت (تشکيل، اوډون يا ترتيب؛ له ځانه ليکنه، ايجادونه ,,مو،، تصنيف؛ د تورو ټولونه ,, په مطبعه کې ،، ترکيب) شتون و لري او د ټينګاره تشبې بڼه ده.

د ډارنډکې زو داريږه
فرضي تواف بڼې منډې نه غواړي څرګنه

زما (ليکوال يا صفي الله فردوس) په پورتنۍ لنډۍ چې ښځو ته منسوبه ده، په پيلنۍ مسره کې ډېرښته ټينګاره تشبې د ډارنډکې زو په جوړښت کې راغلي ده چې ډارنډکې ډېرښته توګه زو سره تشبې شوی دی، په دې لنډۍ کې ډارنډکې مشبه او تولنوم (تولوييکي، مضاف اليه، اضافي حالت يا noun in the genitive case) او زو (زوی) مشبه به او مضاف (noun governing the genitive added, increased) او (د) يې د ډېرښت توری دی.
زو د دې له پاره مضاف راغلی دی چې نسبت يې ډارنډکې ته شوی دی؛ ډېرښته ټينګاره تشبې يې ځکه بولم چې د تشبې ټکی ور نه غورځول شوی يا په کې شتون نه لري په مشبه کې يې ډېرښت جوړښت شتون لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پيغمبري ښايست دې ځار شم
د ټيک باړکۍ ټينګه مې نه غواړي مينه

زما (ليکوال يا صفي الله فردوس) په پورتنۍ ټيکۍ چې سړو ته منسوبه ده، په پيلنۍ مسره کې ډېرښته ټينګاره تشبې پيغمبري ښايست په جوړښت کې راغلې ده چې پيغمبري ډېرښته توګه ښايست سره تشبې شوی دی؛ په دې ټيکۍ کې پيغمبري مشبه او تولنوم (مضاف اليه، اضافي حالت يا noun in the genitive case) او ښايست مشبه به او مضاف (noun governing the genitive added, increased) او پيغمبري يې د ډېرښت غونډ دی. ښايست د دې له پاره مضاف راغلی دی چې نسبت يې پيغمبري (سپېڅلی ښايست، ډېر زړه راښکونکی ډولېتوب، بېکچې په زړه پورې، پاک ستره، د انبيا و د پېښت ښايست) ته شوی دی؛ ډېرښته ټينګاره تشبې يې ځکه بولم چې د تشبې ټکی ور نه غورځول شوی يا په کې شتون نه لري او په مشبه کې يې ډېرښت جوړښت شتون لري.

الله ج دومره ښايسته زوګړه کړې چې د هوسي غوښتنې (ځوانی اړتيا، کلکنيول، پياوړې اراده يا ټنګه) د ټيک، باړکۍ (باړکيبند، ښنګربندی، پايزېب، ښنګرې ړکړې، باړکۍ کړۍ، باړکۍ، سرو زرو د پېښو ترۍ چې شرنګېدل او ترنګېدل انګازه کوي، غړړلګېدنې) ډېرښته ټينګاره ښکلا ورته اړتيا نه لري. په دې ټيکۍ کې په ځرکنده بڼه روښانه شوې ده.

۱۵. ۷. ۱۳ د صفي الله فردوس په ټپې او مصرۍ کې ستاينوړه ټينګاره تشبې (توصيفي مؤکده تشبه)

۲. ستاينوړه ټينګاره تشبې (توصيفي مؤکده تشبه): هغه تشبه ده چې د ستاينې وړ (د ثنا وړ، د صفت وړ، توصيفي، اريان پاتې کېدنه، د تحسين په سترګه کتنه، تعجب ,, د خوشبينې ،، سلام، د صيميت ځرګندونه، مننه، کورودانی، د ښېګڼې په مقابل کې خوشحالی ښکاره کونه، تعارف کول؛ په درنه سترګه کتل؛ کور ودانی ويل) جوړښت و لري. په دې جوړښت چې ستاين د مشبه به او ستاين شوی به د مشبه په ډول راوړل شوی وي.

پېښتو پېښتۍ کړې راته ماتې
ړبن ړبن سره مې خوا کې نه پرېږدينه

زما (ليکوال يا صفي الله فردوس) په پورتنۍ ټپه چې ښځو ته منسوبه ده، په پاينۍ مسره کې ستاينوړه ټينګاره تشبې د ړبن ړبن (ړبنړبن) په جوړښت کې بوړولې ده چې ړبن (لېرجن، نارجن يا لاړجن) مشبه او ستاين شوی؛ ړبن (ژمنه لرونکی يا

(c) ketabton.com: The Digital Library

وعده لرونکی) مشبه به او ستاين دی، په همدې سته يې ستاينوړه ټينګاره تشبې لرونکې ټپه ګڼم.

ځانه د غټ ساګر جوړ کړی
ټول شيطانان دې دوې لاسې سلام کوينه

زما (ليکوال يا صفي الله فردوس) په پورتنی مصریَ کې چې ښځو ته منسوبه ده، په پيلنی مسره کې ستاينوړه ټينګاره تشبې د غټساګر په جوړښت کې بوړولې ده چې غټ (ستر، لوی) مشبه او ستاين شوی؛ ساګر (بې واکه سا ګرځونکی، جادوګر، پېريانو او شيطانانو ملګری، کوډګر) مشبه به او ستاين دی. په همدې سته يې ستاينوړه ټينګاره تشبې لرونکې مصریَ ګڼم.

۱۵. ۷. ۱۴ د صفي الله فردوس په ټپه کې مازې ټينګاره تشبې (مؤکده محض تشبه)

۳. مازې ټينګاره تشبې: (محض، فقط، هسې سپېڅلې، سوچه، صاف، خالص نظري، غولوونکې، تېرايستونکې، ځلانده، ظاهراً، په سپېڅليتوب، په سوچه ډول، په نظري ډول، يوازې، يوازنی، وتلې، تنها: ډېر ښه ټينګاره تشبې) هغه ده چې ډېرښته يا ستاينوړه جوړښت و نه لري.

ستا د کتو انداز را ياد شي
بې دريغه و ژاړم چې کله به مخ شونه!؟

زما (ليکوال يا صفي الله فردوس) په پورتنی ټپه چې ښځو ته منسوبه ده، په پيلنی مسره کې مازې ټينګاره تشبې د لېوالې ليد ته چې په دې مسره کې ورته د (ستا) خطاب شوی دی، مشبه او بې دريغه مشبه به ده. د تشبې تورې نه لري؛ را يادېل او مخ کېدل يې د تشبې وجه ده، په همدې سته يې مازې ټينګاره تشبې بولو چې کومه ډېرښته او ستاينوړه جوړښت هم نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ۸ چي (چ):. د لنډۍ، ټپه، ټيکي او مصرۍ ګډې ګغونډلي ستر تاثير لرونکی او ويشونکی لوری

د ليکوال څرګندول چې رونوي کتنه داسې د لنډۍ، ټپه، ټيکي او مصرۍ ستر تاثير لرونکی او ويشونکی لوری په لاندې ډول د پېيلو ګډه ګغونډله لوری موږ ته په لاس راکوي لکه:

له مجاوير سره سم ګډه غونډله هغې ته وايي چې په هغه کې تر دوو نه زياتې غونډلې پر له په سې راغلې وي، څرګندونې يې سره يوه له بله کوم ډول اړيکې او اړوندې و لرې. دا چې هماغه يوه يواځېنۍ موخه يا سره څو اړوندې موخې د بېلا بېلو غونډلو له خوا په بېلا بېل ډول څرګندېدنه موندلې وي، نو زياتره يې يوه غونډله خپلواکه يا آره وي او نورې ټولې ملې ورسره بېواکه يا ځېرمه وي.

په ګړنۍ (محاوره وي) پښتو کې ګډې غونډلې زياتره له دوو غبرګغونډلو څخه جوړې وي. چې په دې ډول په دواړو يو ځای شوو غبرګغونډلو کې د آرو او څرمو غونډلو شمېر يو پر يو وي، لکه په دې ,, لنډۍ او مصرۍ ،، کې:

▲ ښه دی چې سترګې دې وړې دي
که چېري غټې وای خوړلی به دې و مه

▲ يار مې د کوټ زه د تيرا يم
خدايه! کوټ وران کړې چې جوړه تيرا له څونه

په لومړۍ لنډۍ کې لومړۍ برخه (پيلنی يا ۹ ځپېزه مسره) يوه غبرګغونډله (دوې جملې) ده چې آره غونډله په کې له مخه او ځېرمه ورپهسې ده. دوېيمه برخه (پاينی يا ۱۳ ځپېزه مسره) يوه بله غبرګغونډله ده چې ځېرمه غونډله د آرې غونډلې تر مخه راغلې ده.
دا چې په لومړۍ مسره کې دوېيمه (ځېرمه) غونډله په څرګندنې وييکې (چې) پيل شوې، نو ټوله لومړۍ مسره يوه څرګندنی غبرګغونډله بلل کېږي.
دا چې په دوېيمه مسره کې لومړۍ (څرمه) غونډله په اړوييکو (که چېري) پيل شوې نو ټوله دوېيمه مسره يوه اړوتې غبرګغونډله ده.
دواړې مسرې (غبرګغونډلې) سره بيا په يوه توسنې اړيکې – چې په لارغه څرګندېږي – يوه ګډه غونډله جوړ وي.
نو له دې پلوه زموږ پاسنی لنډۍ يوه توسنی ګډه غونډله ده چې يې د غړيو غونډلو شمېر څلورو ته رسېږي او لومړۍ يې (ښه دی) آر غونډله بلل کېږي او که دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډۍ ته د دوو غبرګونډلو په سترګه و ګورو نو لومړۍ غبرګونډله (لومړۍ مسره) آره او دوېیمه غبرګونډله (دوېیمه مسره) څېرمه ده.
دوېیمې غبرګونډلې بیا دوېیمه مله غونډله (خوړلی به دې ومه) آره یا اړوتې او لومړۍ هغه یې (که چېرې غټې وای) څېرمه (آر) بلل کېږي.
او دا هم د لومړۍ (ګډې غونډلې) لښتیلیک (جدول):

ښــه دی چې ســترګې دې وړې دي   که چېرې غټې وای خوړلی به دې ومه

... |اېښوني اړیکوییکی اېښی | اېښوني لارغه ... |اېښوني اړیکوییکی اېښی | اېښوني
له پټ اېښي سره آره   څېرمه   له پټ اېښي سره څېرمه   آره

لارغه

لومړۍ څرګندني غبرګونډله   دوېیمه اړوتې غبرګونډله

توسنی ګډه غونډله

همدا راز مصرۍ د یوه ګډې غونډلې په توګه جوتولې شو او هغه داچې داهم یوه توسنی ګډه غونډله ده، مګر په همدومره توپیر چې دلته توسنی غبرګونډله تر بلې (تړ غبرګونډلې) د مخه شوې ده.
او بل دا چې تر ټولو وروستۍ غونډله یې آره ده او په دې توګه دوېیمه غبرګونډله (مسره) د لومړۍ غبرګونډلې (مسرې) په وړاندې آره بلل کېږي.
په دې ګډه غونډله (مصرۍ) کې د لومړي ملې غونډلې (یار مې ـ د کوټ) اېښونی د (د) په غورځونه چې یوه شعري اړتیا ده نیمګړې ده. دغه راز د څلورمې (آرې)- اېښی خپلواکه جوله نه لري او دا چې د لومړۍ غبرګونډلې دواړې ملې سره په یوې لارغې تړل شوې یا عطف شوې دي نو یوه تړغبرګونډله بلل کېږي.
دا هم د دغې ګډې غونډلې (مصرۍ) لښتیلیک:

یار مې د کـــوټ زه د تیرا یـــم   خدایه کوټ وران کړې چې جوړه تیرا له څونه

اېښی|اېښونی (بی کړه) لارغه اېښی | اېښونی لارغه اېښی |اېښونی اړیکوییکی ... | اېښونی
څرمه   څېرمه   څرمه   بې اېښی آره

لارغه

لومړۍ څرمه تړ (عطف) غبرګونډله   دوېیمه آره توسنی غبرګونډله

توسنی ګډه غونډله

یادونه: پر توسني ګډې غونډلې سربېره نورې راز، راز ګډې غونډلې هم پیدا کې دی شي تشبیهي وي لکه د ښکارندوي په دې بڼه کړۍ کې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر پلو د ګلو وږم دي لونلی
ته وا راغله له ختنه کاروانونه

يا د حميد دغه لنډی:

سينه مې ډېګ، زړګی مې غوښې
اوښکې اوبه دي، بېلتون اور پسې کوينه

لږ تر لږه د جولې له مخې د هرې ,, لنډی، ټپه، ټيکی او مصری،، غونډله بېز ډول را وپېژنئ.

,, که په ميوند کې شهيد نه شوې
ګرانه لاليه بې ننګی ته دې ساتينه

په تور ټوپک ويشتلی راشې
د بې ننګی اواز دې مه راځه مينه

اشنا مې سر پر وطن کېښود
په تار د زلفو به کفن ورته ګنډمه

مخ دې ځراغ خوله دې غونچه ده
درته ايران(حيران) يم چې پتنګ که بورا شمه

ولې به زه وريپهسي نه مرم
چې مور ته شا کړې، ماته شنه له خندا شينه

توري کوه بری به مومې
که بری نه وي ځوانان تل پر وطن مرينه

اخر به وران شي پيښوره
د ننګرهار پېغلې ښېرا درته کوينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

له خمارو سترګو دې ځار شم
چې په ژړا شي مرغلري تويوينه

په دې ,, لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو ،، کې آرې (خپواکې) او څېرمه (بېواکه) غونډلې سره توپير کړئ.

که زه خبر وای چې بېلتون دی
ما به مې يار تر لاس نيولی ګرځونه

که راته ګورې، درته ګورم
که راته نه ګورې، پروا دې نه لرمه

بېلتون پر تنګه کوڅه راغی
ما ويل سلام دی، ده ويل کور دې ورانومه

ما ته وعده د خولګۍ راکړه
څه که د تورو پر سر لار وي دربه شمه

مينه يم، منکره نه يم
که شينکی خال مې د چړو په څوکو ځينه

له لرې مرم، له نږدې سوزم
زه ليونی طاقت د دواړو نه لرمه

د خوشحالی ياران مې ډېر وو
چې ښادي ولاړه، ټولو پورته کړل لاسونه

ياري خو تا کړه، ما خو نه کړه
چې تومت راغی، اوس پرما کړې منتونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپوږمۍ پر ما دې څه احسان دی
زما اشنا د دیواله سیوري ته ځینه،،

(مجاوير، ۱۳۵۷ ل، ۱۱۵-۱۱۶ چوپړی)، (مجاوير، ۱۳۸۸ ل، ۱۷۱ چوپړی)

۱۵. ۹ ځې (ځ):. صفي الله فردوس د پیبلو نګېرګډون ستر تاثير لرونکی او ویشونکی لوری

د لیکوال څرګندول چې رونبوي کتنه داسې د لنډۍ، ټپه، ټیکي او مصرۍ ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری په لاندې ډول د پیبلو نګېرګډون لوری موږ ته په لاس راکوي لکه:

د میني لید دې راته ښکاري
د ژپې ژۍ دې د زړه اور سړوبه وینه

زما (صفي الله فردوس یا لیکوال) په پورتنۍ لنډۍ کې چې نرانو ته منسوبه ده په پیلنۍ مسره کې د ,, میني لید دې راته ښکاري،، کې نګېرګډون (حس آميزی، Paradoxy) دی او په دوېیمه مسره کې د زړه اور سړوبه وینه ،، نګېر ګډون دی. ځکه ,, میني لید نه ښکاره کیږي،، او ,, زړه اور سړوبه ول (یخول، یخچالول، په یخی بدلول، کنګل کول، یخی کېدل؛ رسامی وضع کول؛ یخ وهل، یخ وهلی، یخ وهنه، د هوا سوړوالی؛ خوښالول) ،، ګړنه ده او لید وړ کړن نه دی، خو ,, د میني لید او د زړه اور ،، د لیدو پرځای د اوربډلو له حس سره تړاو لري.

دا په دې مانا چې پیلن یا پیلنه له یوه حسه د بل حس څخه کار واخلي، د ساري په توګه د ,, ستا غږ اورم،، پر ځای ,, ستا غږ وینم،، و وایي، زما څرګندول چې رونبوي کتنه داسې په پیبلې کې لوړ او ژور حس لکه ,, د زوی غږ مې اورم،، پر ځای ,, د زوی غږ مې وینم،، و وایم او په شعري ذیل (کالب) کې یې په دې ډول چې کوم انځور رغوم، عیني نه بلکې ذهني بللی شم.
دا ډول انځور په کلاسیکو یا زړو ژبو کې لکه پښتو کې شتون لري، ډېری په لوېدیځه وړپسي عربي او بیا پارسي پیبلې او غونډلو او د ویناوو برخو کې نګېرګډون شتون لري. ,, د لرغوني لنډۍ په پیلنۍ مسرې ,, سپوږمیه سر وهه راخېږه ... . ،، په بل کړدودي ځېل ,, سپوږمیه کړنګ وهه راخېږه ... .،، کې هم یوه راز ,, نګېرګډون،، لیدل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځکه ,, سروهل،، د ,, سر راهسکولو یا ښکارېدلو،، ګړنه ده او لید وړ کړن دی، خو ,, کړنګ وهل ،، د لیدو پرځای د اورېدلو له حس سره تړاو لري.،،

بل لوري ته د لیکوال په لاندېنی کسیده (قصیده) پېیله کې په پاینی بند کې ,, د فردوس ټاټوبي دا کمبختی نه دی؛ چې پردي سړي راځي او ترې سړي خوري ،، کې نګېرګډون دی.
پردي سړي (دښمنان، چې خپل دې وي او د پردو لمسونونه مني، منافقین چې په ښکاره د خپل وي او په پټه له دښمن سره وي یا دوې مخې وګړي) ژوي (انسانان، د کار وګړي، سړي) وژني یا له منځه وړي. دلته خوري نګیرګډون دی.

هر ګوره به خره خوراک و د زمریانو
داسې پېر دی خره لګېږي اوس زمري خوري

الوتونکو د باز ځالي ځان ګوښه وړه
اوس کارغه د باز په ځاله باز بچي خوري

ګوزړو چې سر او کار یې غول خوړل وو
اوس په داړو د غونډل سر او لینګي خوري

سور لنډي او ګیدړ غبرګ غبرګ انګولل کا
انګولل د لیوه کړ وه اوس ځګېروي خوري

د سړي بچو نه ځکه ځوک ګیله کړي
نه سړي د برګټېیو نه کټي خوري

چې بیبانکي له اسونو چټک ځغلي
پیشو پړانګ به د خوسي پر ځای کبلي خوري

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیشوګانو به بژګي، مږي مږکک خوړ
ترې کوکري په لوړه ځغلي په ځوړه سپي خوري

ورورنه یې بند کړه خویندې یې په بند کړې
د پسپسو شیخان دي پوهګړ خوندي خوري

ټول په غزاوو کې غازیان ښه ځان بولي
د سوسیسۍ کڅوړې ښې ډالري خوري

د فردوس ټاټوبې دا کمبختی نه دی
چې پردي سړي راځي او ترې سړي خوري

بل لوري ته له ډېرو ښېلاښېلو ښېلګو د پیېلو څخه ډېره کوم یوازې پر دې دوې پیېلو یې بسنه کوم. په دې لاندېنۍ لغمانۍ چاربیته پیېله کې په دوېیمې مطلع (انترې، یا ټشې یا خلاصې) په دوېیم بند کې ,, د ابۍ پۍ یې تالو ته خېږ ومه ،، کې نګېرګډون دی.
کلک، ټینګ، پېخلیکي، وران، دوکه کونکي دښن تالو ته د مور شپدې راوستل کېږي خېږول کېږي نه (خو په پیېله کې په اوږد پیرې کړو، له ستونې (چنګغړک) نیولو، له ژونکو څخه د کوشنیوالي روزنې او ښونې پۍ خېږول (پورته کول کېږي) پیېلي شعري رښت دی. دلته خېږومه (ښځه نوږی کړ) نګیرګډون دی.

,, دښمن که مې روسی که امریکایی وي
چې له مانه ګرندی وي هغه به سپی وي

له تیارونه روښنایی په لوري ځمه
په بند کونج کې مې دښمن ایساره ومه
کورنی که باندنی که سا لنډی وي
چې له مانه ګرندی وي هغه به سپی وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

په شته، شته او نه شته نه شته يې پلټمه
د ابۍ پۍ يې تالو ته خېږ ومه
که بيبانګی که کيسکی که سورلنډی وي
چې له مانه ګړندی وي هغه به سپی وي

زه ولاړ يمه ودرېږم ځمه، ځمه
د ټاټوبي پړ پخښو لاندې کومه
که غښتلی سپين او سور که تور برګی وي
چې له مانه ګړندی وي هغه به سپی وي

د پينۍ زوزان مې پښت د لمکي دي
پښتانه يهودي نه يهود غرځي دي
د بلا (بلحه) زوزات په ختـه لغمانی وي
چې له مانه ګړندی وي هغه به سپی وي

په چل ول يې صفي الله فردوس ته وړمه
په ټېلو يې تر لغمانه رسومه
چالاکۍ کې که اوروړونکی اور بچی وي
چې له مانه ګړندی وي هغه به سپی وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱٦. رښتنی وېش د دوی د منځپانګې او سکالو له مخې

د محتوا او موضوع له مخې د لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ ډولونه

,, د محتوا او موضوع یا مانا له مخې شعر په لس ډوله دی،، (سید محی الدین ۱۳۸٦ لېږدی، ۵۵ چوپړی).
,, زما د نظریې له مخې ۲٦ ډوله دی.،، (صفي الله، ۱۴۰۰لېږدی، ۱۱ چوپړی) زما په نظریې پېیلې , اشلوک، شبړ یا شعر، د منځپانګې , سکالو، محتوا (Content: محتوی، مضمون، اصلی معند، اندازه، راضی، قانع؛ را ضیکول یا قانعکول) او سکالو یا موضوع (Subject: رعیت، اهل، په معرضه کې مربوط، مشروط. ترلاس لاندې، موضوع، سرلیک، عنوان: فاعل ,هغه څوک یا شی دی چې یو کار، کار کوي یانې فعل یا کار د ده له خوا اجرا کېږي، لکه : زه کښلې کبنم؛ ایلول، لاندې کول، اخته کول، مخامخ کول ,لکه: د خطر سره، وړاندې کول، موضوع ګرځول) یا Topic: موضوع، عنوان، د خبرې سره، یا Matter: توکي، مواد، ماده، جوهر، اندازه، جسم، غبر، پېښه، پوسته اهمیت لرل یا موضوع) له مخې شپږ وېشت ۲٦ ډوله دی. لکه:

۱. دیني پېیلې (Religion Poem)

۲. بډاینې، غنایي یا بزمي پېیلې (Great, Important, Dignified, Supreme, Erotic, Amatory, Stimulating Poem)

۳. حماسي یا رزمي پېیلې (Epic Poem).

٤. ښوونېز یا تعلیمي پېیلې (Academic, Educational Poem)

۵. مدحي او ستاین پېیلې (Praise Poem)

٦. انتقادي پېیلې (Critical Poem) یا (هجو پېیلې Satirizing, Dispraising Poem ، طنز پېیلې Irony Poem ، هزل پېیلې Poem Slip, Trip, Slipping, ټوکیزې پېیلې Limerick Poem)

۷. ویرنه یا مرثیه، ساندې پېیلې (Elegy Poem or Wailings Poem)

۸. مبارکی، هر کلي یا د تهنیت پېیلې (Congratulation Poem or Blessed, Happyness, Fortunate, August, Auspicious, Holy Poem)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹. د ګیلو، ګیلهمنتوب او شکایتونو پېیلې (Complainant, Complaining Poem or Complaint, Grievance Poem)

۱۰. وړتوب، وصفي پېیلې (Attributive, Qualificative, Adjectival Poem)

۱۱. هېوادپالنې پېیلې (Country Raising Poem)

۱۲. دوستي باور کولو پېیلې (Trust Friendship Poem)

۱۳. ځیرکې پېیلې (Intelligence Poem)

۱۴. پوهګړي پېیلې (Intellectual Poem)

۱۵. کورنۍ ته د غاړې اېښودنې پېیلې (Submission Family Poem)

۱۶. ورکړې د ډالۍ ورکولو پېیلې (Generosity Gift-Giving Poem)

۱۷. دندې کې د ټېټوالي پېیلې (Humility Service Poem)

۱۸. ټکرکولو مېړانې پېیلې (Courage Conflict Poem)

۱۹. د ژوند لارې لوړې ارزو پېیلې (Ambition Career Poem)

۲۰. زړه سوی او رښتي ټولوالي پېیلې (Mercy Legal System Poem)

۲۱. لیدل او رهبرۍ پېیلې (Vision Leadership Poem)

۲۲. مېلمه پالنې پېیلې (Hospitality Poem)

۲۳. ژبې نښتېځونکي پېیلې (Tongue Twisters Poem)

۲۴. متل پېیلې (Saying, Simile, Parable, Example, Model or Idiom Poem)

۲۵. ورمي پېیلې (Admonition Poem)

۲۶. لوڅې پېیلې (Nude, Naked, Bare or Sexy Poem)

لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ د منځپانګې، سکالو، محتوا، موضوع یا مسلې له مخې لاندې ۲۶ ډولونه لري، له الیده بسپنې ورکولو سره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۱ ديني لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Religion Landay, Tapa, Tikay and Masray):

په دې ډول لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې ديني موضوعات، لکه: د لومړي سړي (حضرت ادم ع يا ابوالبشر، د انسانانو پلار) ښخه نيولې تر پاينې د اسلام لارښود محمد رسول الله ص پورې اسلام منل؛ د الله ج، توحيد (له شرک او کفر ځخه ځان ساتل تر قيامت پورې)، په اسلامي نېغه لاره تر پاينۍ سلګۍ پورې ودرېدل، له ۲۲ لويو ګناهونو يا حرامو کارونو نه کول او حلال يا روا کارونو کول، دين د بزرګانو اقوال او لارښوونې؛ ژوند پېښې، عبرتناکې کيسې، په دين او مذهب پورې نور اړوند مسايل شامل دي.

د ليکونکي ديني لنډۍ ، دوې ديني ټپې، ديني ټيکۍ او ديني مصرۍ دي. بېلګې يې لکه:

- عامر کفارو ته خېرې که
  د الله رسول باندې ځوک داسې کانې کړينه
- مينې د عامر ته فکر ورۍ
  زخمي يې يار دی پرې غاښونه تويونه
- د عامر مينه بويه مينه
  له اننګو کړۍ باسي اوښکې يې ځينه
- پيغلو په خپل منځ کې ديره شئ
  د پيغمبر امتۍ ځوک نه نازوينه
- بن جراح مينې ته ګور که
  د زغرې پرې په غاښو لرې کوينه

د عامر مينه ځکه ډېره مينه ده، چې هغه سره رسول الله ص مينه درلوده. په ۹ لېږديز لمرېز کال نجران د خلکو استازو ډله مخې ته راغله، وې غوښتل چې د رسول الله ص استازی ورسره لاړ شي، د ربښت بلنه او ښوونه ورته و کړي، رسول الله ص ورته و ويل ,, زه به له تاسو سره يو ربښتينی امانت دار ولېږم ،، حضرت عمر رض و ويل ,, کله چې رسول الله ص له لمانځه نه وزګار شو ښۍ او

(c) ketabton.com: The Digital Library

کینې خوا ته یې کتل، ما به د ځان ورښودلو له پاره ځان ورغځوه ترڅو چې دغه سعادت او د امین لقب را په برخه شي.
په دې ترڅ کې د هغه پام د عبیده په پلار عامر ولګیده او ورته یې و ویل: له دوی سره لاړ شه او د دوی ترمنځ چې خپل منځي شخړې یې دي په هکله یې د رښت پرېکړه (حق فیصله) و کړه.،،
دا هغه وخت و، چې رسول الله ص و ویل ,, د هر امت له پاره یو امین شته او د دې امت امین ابوعبیده دی،،

دلته د امین الامت، د اسلام ستر کومندان، عامر بن عبدالله بن الجراح چې په حضرت ابو عبیده بن الجراح مشهور و، له میني ستاینه شوې. د اوحد (اُحد) په غزا کې چې مسلمانانو سخته ازموینه کې و لویدل، ابو عبیده رض له رسول الله ص سره خپلې بې حده مینې ځرګندونه داسې و کړه.

ابوبکر صدیق رض ویلې د اوحد (اُحد) په ورځ رسول الله ص باندې یوه سخت ګوزار داسې و شو چې د زغرې جنګي خولې دوې کړۍ، د هغه په دواړو خوا ته اننګو کې ښخې شوې. زه د هغه خوا ته وروان وم، کتل مې چې یوه سړی په داسې بیړه د هغه خوا ته په منډه دی، لکه په وزرونو چې الوزي او دا سړی ابوعبیده و. ما چې غوښتل د رسول الله ص له اننګو کړۍ و باسم نو ابوعبیده راته قسم واچوه، وې ویل: دا کار ما ته پرېږده، زه به یې و کړم.

په مخامخ غاښ باندې د مخ یوه کړۍ را و ایستله، کړۍ یې چې و غورځوله د هغه غاښ هم ورسره و غورځیده، بیا یې د بل مخ کړۍ په مخامخ غاښ سره و نیوله، هغه یې چې و ایستله بل غاښ یې هم ورسره و وته.
دې زړه دردونکې منظرې په کتلو چې د رسول الله ص مبارک مخ په وینو رنګ و، ابو عبیده په خواشینۍ سره و ویل:
,, څنګه به بریا و مومي هغه قوم چې د خپل پیغمبر مخ یې په وینو رنګ کړ او هغه یې د الله عظیم خوا ته دعوت کوي. ،،

,, د الله ج د لارې دغه ستر مجاهد په ټولو غزاګانو کې د یو تکړه کومندان په صفت برخه وا خېستله، څومره لوی شان و، د ابو عبیده چې د سلاسل په غزا کې رسول الله ص د عمرو بن العاص رض له پاره د مرستې لښکر ورلیږه، په هغه کې حضرت ابوبکر صدیق رض او حضرت عمر رض غوندې شخصیتونه شامل وو؛ نو ابو عبیده رض یې د دغه لښکر کوماندان و ټاکه.،، (قیام الدین، ۱۹۸۹م کال، ۲۰ چوپړی).

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۲ بډايني، غنايي يا بزمي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Great, Important, Dignified, Supreme, Erotic, Amatory, Stimulating Landay, Tapa, Tikay and Masray):

غنا په لغت کې سرود، نغمې او ښکلي آواز ته وايي.
او په ادبي اصطلاح هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې د شاعر د احساساتو، عواطفو بيانونکي او ځرګندوی وي.
دغه احساسات خامخا د انساني مينې (محبت)، مينه ناك، له مينې ډك، لېوالتيايي (عشقي)، پارونې، رنځونو او کړاوونو څخه متأثر يا اغېزمن شوي وي.
سکالو يې پر بزم او يا د يادويګا (۲۳٤مخ) په خبره پر مينه يا لېوالتيا راڅرخي.
بډايني، غنايي يا بزمي لنډۍ، بډايني، غنايي يا بزمي ټپه، غنايي يا بزمي ټيکۍ او غنايي يا بزمي مصرۍ دي، بېلګې يې لکه:

▲ دا زه چې سوې، سوې وايم
پرون ابله ورځ جانان شړلی يمه

▲ سختې ټپې د زړه په زور شي
زه دې له سختو ټپو و ويستم مينه

▲ پيغلې واده کې ټيکۍ و که
کوږدن مې نه ودی کوږدنه ناسته يمه

▲ نيمه شپه ده تول ويده دي
زه بند په بند مې په مصرو کې يار ترمه

۱۶. ۳ حماسي يا رزمي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Epic Landay, Tapa, Tikay and Masray):

چې د جنګونو، اتلولۍيو او ملي تاريخي وياړنو بيان په کې راغلی وي.
سکالو يې پر رزم يا د يادويګا (۲۳٤مخ) په خبره پر جنګ جګړې راڅرخي.
د ليکونکي حماسي يا رزمي لنډۍ او حماسي يا رزمي مصرۍ ده، بېلګه يې لکه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

غښتليه! رټ شه ولاړېږه
پر دښن ګډه شخړه وړو چې تالا شينه

تورې او سپرې مې دلې دي
چې پر راځي ما به په تن ترلې وينه

۱۶. ٤ ښوونېزې يا تعليمي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ Academic or Educational Landay, Tapa,) :(Tikay and Masray

په دي کې هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ شامل دي چې د شاعر هدف په کې نوروته د ښوونې، زده کړې، نورو علومو او فنونو ور زده کول وي.
لکه د ليکووال ښوونيز يا تعليمي لنډۍ ده:

زدهکړې پر زوی برکتي و که
چې پرې سوکاله شمه زه ته او برکته

۱۶. ۵ مدحي او ستاين لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Praise :(Landay, Tapa, Tikay and Masray

په دي ډول لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې شاعر د خپل ممدوح ستاينه کوي، د هغه اخلاقي ښيګڼې بيانوي، د دنيايي ژوند برياوې او ښکلاوې يې ستايي.
لکه د ليکووال مدحي او ستاين لنډۍ ده:

خدايه! جنت له بويه خوږ دی
د خاوند غږې بوی مې زړه کرار وينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ٦ انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي یا ټوکیزې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Critical, Satirizing or Dispraising, Irony, Slip, Trip or Slipping, Limerick (Landay, Tapa, Tikay and Masray):

په دې ډول لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کې د فرد یا ټولنې اخلاقي نیمګړتیاوې، ناوړه اعمالو ته د انتقاد ګوته نیول کیږي، مسایل د هجو یا طنز په ژبه بیانیږي او یوه ډول ټوکیزې پیېلې دي.
انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي یا ټوکیزې لنډۍ؛ انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي یا ټوکیزې ټپې؛ انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي یا ټوکیزې ټیکۍ چې پاینی یې د لیکونکي ده او انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي یا ټوکیزې مصرۍ، بېلګې یې لکه:

▲ ,, ایمان دې ښه راته معلوم دی
په لباسي پګړۍ دې مه وهه لاسونه،،
(پینده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۹۹چوپړی)

▲ ,, تیزنې مور یې ټوخی وکه
ځکه مې یار د کټه لاندې ولوېدنه،،
(د لیکوال پېژند ځرګند نه دی، ۱۳۱۲ لېږدی، ۹ چوپړی)

▲ مسلماني مې پرې ډانېس کړه
د مور په غېږ کې مې پرې غابښ و لګونه

▲ باران وریږي یخ مې کیږي
شوله پخه کړه ما را وغواړه مینه

▲ سختې ټپې د زړه په زور شي
زه دې له سختو نارو وېستې مینه

▲ ځکه مې ځان ورنه راټول که
دومره بې کدره شوم په ځان و شرمېدمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو مې ستا په سر کوله
ته بې پښتو شوې، زه پښتو څه ته کومه

زه به د کټ خوبونه څه کړم
ما مې لالى په سينه پاس ويده کوينه

,, د زړه پرهار مې په ناصور شو
د صبر مالګه د غم مرچ پرې دوړه ومه ،،
(پينده محمد، ۱۳۱۰ ليږدى، ۹۵چوېرى)

اه! د سفير فردوس خبره
چې بل کې سر کېښود ترې هر څه له سر ځينه

اخيرنۍ مصرۍ دې دا وي
د ملا سره برستن په شا دوزخ ته ځينه

دا سور سرۍ سور يې بريتونه
د ونې ډډ پنا کوي ما دارونه

زړه مې نرۍ دى لکه لوته
د سهر باد يې خوروي لکه لکړه

۱۶. ۷ ويرنه يا مرثيه، ساندې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Elegy or Wailings Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وۍ مانا (لغوي معنى) يې پر مړي ستاينې او ژړېدنې دې.
او په ادبي اصطلاح هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې پېيلنو (شاعرانو) په کې د مړي د نيکۍيو او ښېګڼو ستاينې کړې وي؛ د هغه پر مړينه يې د خواشينۍ او خفګان څرګندونه کړې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ويرنه يا مرثيه، ساندې لنډۍ؛ ويرنه يا مرثيه، ساندې ټپې او ويرنه يا مرثيه، ساندې مصرۍ چې پاينې يې د ليکونکي ده، بېلګې يې لکه:

مرګي داسې ځوانان وې وړه
له ډېره خياله يې کاږه وړل ورميږونه

په ګورستان مې سلام وايه
چې خاورې نه کړې ,, شکرالله ،، سپين مړوندونه

که ګور ته تللې لار وی
ما به ,, ستوريه ،، ته هر سهار ليږل ګلونه

خبر مې کله، کله واخله
د مرګ اوبه مې تر مرۍ راغلې دينه

جانانه مړ يې که ژوندی يې
ميراث خورو دې پر ما لاس ولګونه

علمه راشئ ننداري ته
چې ملنګ جان او دوجان ګور ته ورځينه

,, مرګی د غره څوکې ته راغی
ما ويل سلام دی د ويل کور دې ورانه ومه،،

(پينده محمد، ۱۳۱۰ ليږدی، ۱۰۰ چوپړی)

جانان مې سور کفن اغوستی
په استقبال يې پرښتې ولاړې دينه

د آدم ختّه چې خمير شوه
ټوله د غم سره لړلې ده مينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

عزرائيل راغی روح مې اخلي
ما د جانان تر غولي ژر يوسه چې مرمه

۱۶. ۸ مبارکی، هرکلي يا د تهنيت لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Congratulation or Blessed, Happyness, Fortunate, August, Auspicious, Holy Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د تهنيت لغوي معنا مبارکي او ښه راغلاستويل دي.
او په ادبي اصطلاح د لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دا ډول د مرثيې خلاف دی.
پيبلن (شاعر) او پيبلنه يا شاعره په کې د خوښۍ احساس ځرګندوي او نوروته د خوښۍ پيغام رسوي.

د مبارکۍ او هرکلي لنډۍ؛ د مبارکۍ، هرکلي ټپې؛ د مبارکۍ او هرکلي ټيکۍ او د مبارکۍ او هرکلي مصرۍ دي، بېلګې يې لکه:

تورې جامې دې مبارک شه
لړ رانړدې شه چې تنۍ دې و ترمه

کوندې کونډتون دې مبارک شه
ځوی دې ځلمی شو په برېتو وهي لاسونه

هر کله راشې د يار غمه
له تا کربان شم د ځغملو ځای دې يمه

مبارکي را کړی عالمه
له تهمتونو سره يار کبوله کړمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ناوکی راشه په خير راغلي
مېږه دې تا ته هر کلی وايي مينه

▲ د خلکو ښه خوښ يې جانانه
دوی په حساب کې موږه! ښه حسابوينه

▲ زه ما ارمان ختلی نه دی
لاسونه جيګ کړه غيږ ته بيا راشه مينه

۱۶. ۹ د ګيلو، ګيله‌من او شکايتونو لندۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Complainant, Complaining or Complaint, Grievance Landay, Tapa, Tikay and Masray):

په دي ډول لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې د ژوند له ناوړه، غمناک حالت، د ټولني ظالم حاکم قدرت نه ګيله او شکايت شوی وي.
پيپلن (شاعر) د غسې خپل دردونه، اوزونه څرګندوي او نور پرې خبروي چې اصلي هدف يې له خپل حال نه د نورو خبرول دي.

د ګيلو، ګيله‌من، ګيله‌مني او شکايتونو لنډۍ (لنډۍ او دوې ټپي دي چې ګل رنګ استاذ ويلي دي)؛ د ګيلو، ګيله‌من او شکايتونو ټپې؛ د ګيلو، ګيله‌من او شکايتونو ټيکۍ او د ګيلو، ګيله‌من او شکايتونو مصرۍ چې پاينۍ يې د ليکونکي ده، بېلګې يې لکه:

▲ ټپس کفتره خوله کې وبوږه؛ ګرانه!
شاه بازه و خورې مرکنډۍ دواړه ځانګونه

▲ کفتره باز و خوره خدايه
زه خوار شاهين منګولي سرې بدنام پرې يمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

باز د باتور له چنګه خلاص شو
که دا یې یاد وي بیا به نه ترې دورونه

د لوړو غرو کجور یې مړ کړه
بلبلې ژاړې چې خالي دي ګړنګونه

غازیانو جنګ کړئ ماتې مه کړئ
تل خو به نه وي د حضرت په دین جنګونه

زه چې د یار کوڅې ته ورشم
لکه چیچی غویی په ډډه څور کومه

د ځنګل تور ښامار ترې ښه ده
دا وسني ځوانان سړی بربنډوینه

بدن مې غر اوښکې چینې دي؛ ګرانه!
اوښکې د غم کډې په سر ولاړېدینه

بدن مې ځانګه د ګلاب ده
د اشنا مینې زه نوشه د وچې کړمه

اخیرنی ټپه دې دا وي
خدای دې حاضر مجلس ته ورکړي جنتونه

ولې مې نه ورکوې پلاره
مازده خو نه یم چې به ګنډې چلومه

لکه د ونې ځومره پاڼې
دومره ګیلې مې یاره ستا له لاسه دینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوه د يارۍ مې ورته ويلي
کتوی يې باندې کلېمې راته کوينه

ګېلې مې ډېرې ورته و کړې
که مې يوه ځل په سور پالنګ ملګری شينه

د زورورو زور اوبه شه
نن مې جانان په کوڅه غلی تېرېدنه

۱۶. ۱۰ وړتوب، وصفي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ Attributive, Qualificative, Adjectival) :(Landay, Tapa, Tikay and Masray

په دغه ډول لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې شاعر د خپلې مستقيمې ليدنې کتنې يا باورې اوريدنې له مخې د اشخاصو، طبيعي منظرو، کال د فصلونو او نورو شيانو ظاهري صفات شرح کوي. کله، کله بيا د خپل تخيلي ځواک په ملتيا معنوي، باطني نړۍ ته داخليږي، د افرادو روحي او عاطفي ځانګړنې تشريح کوي.

وړتوب، وصفي لنډۍ، وړتوب، وصفي ټپې، د ځېرونکې او ليکونکې وړتوب، وصفي ټيکۍ ده او وړتوب، وصفي مصرۍ دې. د لرغون پېر بېلګې يې لکه:

اواز يوه بل سره جوړه کړئ
خلک به وايي شنه توتيان نارې وهينه

شيخه پوښتنې درنه کيږي
د الکانو سره مه ګرځه مينه

په الکتوب مې زړه زخمي شو
ټينګه مې راغله جوړ مې نه کړل پرهرونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

جانانه چېرته به ولاړ یې
سوي او سوي اوسېلي دې باد راوړینه

عالم دې وایي تومتونه
زه د اشنا په غېر کې چا لیدلی یمه

مینه د زړه خبره نه ده
مینه لګیري د زړه وینه وچوینه

که یې بوغان راباندې پلوري
زه پیرودونکې د ابـی د ګسـت ګل یمه

چې د ستا زړه پرې تازه کیږي
هغه سپرلی په کال کې یوه واري راځینه

,, خلک صفت د جینکو که
د الکانو سیني نغښتي بالختونه،،

(د لیکوال پېژند ځرګند نه دی، ۱۳۱۲ لیږدی، ۲۱۴ چوپړی)

خلک د کال مړي ته ژاړي
ما په ژوندې جانان کمر را وشکونه

عالم دې وایي تومتونه
ما د تهمت په ډنډ کې ډېر لمبلي دینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۱۱ هېوادپالني لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Country :(Raising Landay, Tapa, Tikay and Masray

په دغه ډول لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې د هېواد پالنې، وطن هسکولو او ټاټوبي (پورته کولو، جګول پرمخ بيول، ژوند کول، تيارول، روزل، برابرول، مينه لرل، سرشته کول، اپشول، ابادول، جوړول، ودانول، راټولول، مړول، ځرګندول، اعتراف کول، ډېرول، زياتول، پرسېدل، پای ته رسول، سر ته رسول، تمامول، بشپړول) په اړه سپړنه شوې وې.
پېيلن او پېلنه په پېيله کې د دښن لمسون نه منلو، خپلې خاورې ته د لېوالتيا په لوړ حس کتلو ځانګړنې سپينې ته راوباسې.

هېوادپالنې لنډۍ اوله او دوېيمه د ځېرونکي ده، هېوادپالنې ټپې، هېوادپالنې ټيکۍ او هېواد پالنې مصرۍ پاينې دوې د ځېرونکې دې، بېلګې يې لکه:

- وطن تم تول کافران راغله
ژر را پاځېږه چې جوړه جهاد له ځونه

- د بوست له ور به زه درتېر شم
غاړه غړۍ دې له کالـه راځـه مينه

- وطنه! سر بيه دې ښايه
سر به مې لاړ شي باقيدار به دې ځو شمه

- لاس دې له چته رابهر کړه
ته د وطن پيغلو ته وايه سلامونه

- يار په يارۍ کې ضامن غواړي
پردی وطن دی سترګې چاته واړومه

- دا به د چا په ځان پيرځو وي
چې تله واخلې پردی غم ځان ته تلينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښادي والا د سرو خيمه ده
دا هېوادوال يې د سرو زرو تنابونه

,, ځلمي ولاړ توريې تر ملا دي
غزاله ځي پر خپل وطن سر ور کوينه،،
(پينده محمد، ۱۳۱۰ ليږدی، ۱۵۷ چوپړی)

کربان وطنه زموږ کور يې
په سر او سترګو به دې موږ جوړو اړمنه

کربان وطنه ښومره خوږ يې
له ځانه ګرانه و خوږمن افغانستانه

۱۶. ۱۲ دوستي باورکولو لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Trust Friendship Landay, Tapa, Tikay and Masray):

په دغه ډول لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې د دوستي (ياري، ملګري او يارنې) باورکولو (ويساکول، اعتبار کول: اسره کول، هيله کول، تکيه کول، اعتماد کول، توکل کول: عقيده لرل، اميد کول. باور، ويسا: باوري، اعتباري: ذمه وار مقام، مسئول مقام: ښوکيدار، ښوکۍ والا: امانت، وديعه، سپارنه، امانتي پانګه: د نرخونو د کنټرول موسسې.) په اړه سپړنه شوې وي.

پيبلن او پيلنه په لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې ځان کم راوستو، خبرې منلو(فرمان برداري، حکم منلو)، ملګري ماتولو، بې پامه (بې پروا، بې لحاظ)، پيښنه، په کومه بڼه تاسو باور تعريف کوئ؟؛ تر ټولو ډېر باوري تن ستاسو په ژوند کې ښوک دی؟؛ په کومه بڼه په چار ده چې دوستي و کوئ؟؛ تاسو د تل پاتې باور او يارنې له پاره غوره کړنې کوئ؟ ولې او ولې نه؟؛ تاسو په کومه بڼه اند لرئ چې باوري ملګري مو د ورتياوي کوم پوړونه پوره کړي؟؛ تاسو په کومه بڼه اند لرئ چې خپله مګري مو ومنئ ؟؛ ستاسو په ژوند کې کوم تن يا تنه شتون لري چې هره خبره يې ومنئ؟؛ په ورته بڼه پوښتنيزه غونډلې او د ياراني باور لوړ حس ځانګېرنې سپينې ته راوباسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوستي باورکولو لنډۍ، دوستي باورکولو ټپه، د ليکونکي دوستي باورکولو ټيکۍ او دوستي باورکولو مصرۍ ده، بېلګې يې لکه:

▲ اسمان کړنګ وهه را لوېږه
دوستان دې خلاص وي غمازان دې لاندې شينه،،
(د ليکوال پېژند څرګند نه دی، ۱۳۱۲ لېږدی، ۱ چوېرۍ)

▲ ملا ترلی يار مې مړ دی
ملاترلي شړی و کڅم و ژاړمه

▲ بډی ملګرې دې خوشحاله
واده د ستا دی ژړا دوی د دروغو کړينه

▲ کور يې د مرګ په تبه وران کړې
چې په دوستۍ کې باځې تېرې تکوينه

۱۶. ۱۳ ځيرکې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Intelligence Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی يا ويکيي له پامه د پوهې، خبرتيا، استخباريه، ځانګړيو خدمتونو لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو يې داسې رونېږي: په کې د دبنن شته، د جګړې کرښې شاته د ځواک کچه مندلو، پټې موخې، د غوله‌وني شفرونه او سګنالونه؛ کاره وګړي او کاږې هاميانی ځارل؛ ټاکلی وګړي ربنت، د غلې کړنو ګور ټولوالي کړه وړه بوربډلي وي.

ځيرکې لنډۍ، د ځېرونکي ليکونکي ځيرکه ټپه، ځيرکه ټيکۍ او ځيرکې مصرۍ چې پايني يې د ليکونکي ده، بېلګې يې لکه:

▲ له خوبه پاسه! بادورداره!
له تا تېرېږي د لاچي لونګ بادونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

په يار مې دوې پورافسه کړي
کړنه يې نه شته نه شفرونه سګنالونه

سړى چې نوى واده و کړي
لکه بې خوبه باز په ناسته خوب کوينه

له ډېواله مې سر ور هسک کړ
وينم ښارو سره کارغه لوبې کوينه

ما ته په سترګو کې حال وايه
لارې کوڅې له غمازانو ډکې دينه

په خوله دې غږ راته و نه کړه
د سترګو کونج کې دې بانه و رپونه

ګټه د تولو په کې شونې
چې سترګو زړه ته لار ځارګر ځارلې وينه

۱۶. ۱٤ پوهګړې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Intellectual Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وۍ يا ويکيي له پامه هوښيارې، عاقلې، روښان فکره لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نى سکالو يې داسې رونيړې: په کې د لوړو لوروينو، غوره پېژند، سوېې کمعقلي، سوېې جهالت، سوېې پوچې عقيدې (سوېې موهوماتو، سوېې موهوم پرستي، سوېې خرافاتو) او په لوړه علمي ژمنې بوړ.ېدلې وي.

د ځېرونکي (ليکونکي يا زما) پوهګړې لنډۍ، د ليکونکي پوهګړې ټپه، پوهګړې ټيکۍ ده او د ليکونکي پوهګړې مصرۍ ده چې پاينى يې وکړنى ده، بېلګې يې لکه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ اه! د سفیر فردوس خبره
له هغې نه زر چند ښکلې خدای را کړه مېرمنه

▲ واه په لولی پېغلې لېواله
مناسب نه دي خوله وېنخښتي سترګې دواړه

▲ ته کروندګره ناوې نه یې
چې هم ګوټنه کړې غورینه او کټنه

▲ اه! د سفیر فردوس خبره
ګرځ شه! چې غوښې له الماسو لوړې ورینه

▲ چې پوهنتون یې لوستی نه وي
د دوېلسم په سویه خوله نه ورکوینه

۱۶. ۱۵ کورنۍ ته د غاړې ایښودنې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Submission Family Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی یا ویکیي له پامه کهول ته د سپارنې (تسلیمېدنې، اطاعت، وړاندیز) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ته وایي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌ۍ سکالو یې داسې رونېږي: چې پېیلن یا پېیلنه په لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کې پوښتي چې غاړه ایښودنه څه ده؟؛ یوه بېلګه یې وړاندې کړئ، په کوم پېر کې چې غاړه ایښودنه شتون و نه لري، پایله (نتیجه، پای، غوره والی او توپیر) یې څه ده؟؛ په کومه بڼه پام کوئ چې پلار ته اړیینه ده ځواب ویونکی د هغه زوزان وي چې سرابښتوب (بخل، حرص) او درناوی نه کوونکی وي؟ او د روزنې غوره کړه وړه وندي کوي.
د ځېرونکي کورنۍ ته د غاړې ایښودنې لنډۍ دي، بېلګې یې لکه:

▲ زړه یې پر دې ښارګوټي نه دی
په دا او دا بلکن ولاړه وي ګلځکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

راته يې شين زوزات را وړي
له سترګو لرې لره زما ښکلې ګلوۍيه

۱۶. ۱۶ ورکړې د ډالۍ ورکولو لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Generosity Gift-Giving Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی یا ویکیي له پامه په سخاوت (بې کبرې، فراخوالی، فیاضي) د ډالیو ورکولو لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ته وایي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو یې داسې رونېږي: چې پیېلن یا پیېلنه په لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کې پوښتې چې ورکړه څه دی؟؛ هغه ډالۍ سپینې ته را وباسئ چې ترټولو غوره مو په ژوند کې کوم تن ته ورکړې وي؛ تاسو په کومه بڼه حس کوه په کوم پیر کې مو چې ډالۍ ورکوله؟؛ تر اوسه مو لېست جوړ کړی چې پلار، مور، وررور او خور ته څه او اړین دي، دا اړتیا مو ولې غوره کړه او په څو هامیانۍیو ورته ډالۍ پیرودۍ؟؛ په سختۍ کې مو چاته ډالۍ ورکړې؟؛ غوره جوړه د ژوند کومه ډالۍ غوره کوي؟؛ غوره سخاوت، او د بې کبرې غوره کړه وړه وندي کوي.

لرغون پیر دوې داني د ورکړې د ډالۍ ورکولو لنډۍ او لرغون پیر درې داني د ورکړې د ډالۍ ورکولو مصرۍ دي، بېلګې يې لکه:

,, خاشې راتول که اور پرې بل که
زموږ دستور دی په رڼا خوله ورکونه،،
(پینده محمد، ۱۳۱۰ لیږدی، ۶۷ چوپړی)

,, غونچه د ګلو مې په لاس ده
بورا ته پټ وایه چې ځان را رسوینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۲۸ چوپړی)

نصوار دې تو کړه خولګې واخله
د ژبې څوکه څوک سوالې ته ورکوینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ د زړه کترې مې درته درکړې
ناپوهه بازه تا زه و نه پېژندمه

▲ د زلفو تار په اشرفی دی
ما د جانان په لاس ګېډي ورکړې دینه

۱۶. ۱۷ دندې کې د ټېټوالي لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ (Humility Service Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی یا ویکیي له پامه په خدمت، کار، نوکري، وظېفه، ماموریت، د لښ خدمت کې د ټېټوالي، سپکوالي، تواضع لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری ته وایي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری دي چې دننه‌نی سکالو یې داسې رونیږي: چې پیبلن یا پیبلنه په لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری کې د غورې دندې او غوره کړو وړو، ښه سلوکو، بې لوره لوروینو، په اتلولی د دندې سرته رسولو، په سرلوړی د ټاټوبي سپارل شوې هره دنده بشپړولو او په ټوله کې د لوی کور په لوی لید د دندې کړه وړه وندي کوي.

دوې داني دندې کې د ټېټوالي لنډۍ چې دوبیمه یې د څېړونکي ده او د زوړ پېر دندې کې د ټېټوالي ټیکی ده، بېلګې یې لکه:

▲ خدمت برباد ګنا لازمه
نور به د زړه کنترې ساتم نه بازونه

▲ دنده سهاره تر مابنامه
جانانه تاته په کې څه شی پاتې شونه

▲ ټیک دې باچا خال دې وزیر دی
دا لونګین دې لېږدونکی په مخ ځینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۱۸ ټکرکولو مېراني لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Courage Conflict Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وۍ يا ويکيي له پامه د ټکر خوړلو همت، مخالفت کولو زړور توب، تصادم کولو همت، په زوره په بل شي سره نښتلو زړور توب، لګېدلو مېراني، مخالفت همت، اخ او ډب مېرانې، لګېدنې زړور توب او نښتې زړور توب لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو يې داسې رونېږي: چې پېيلن يا پېيلنه په لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې پوښتي چې په روان پېر کې ستا او د بل تن ترمنځ په زوره په بل شي سره نښتل په څه دي؟؛ تاسو دغه حالت ته په کومه بڼه ځواب ورکوئ؛ خپل د لګېدلو باندې چې تاسو ځواب ورکړی دی؛ خوښ يئ پرې او که نه؛ په بېله بڼه غواړئ چې ځواب ورکړئ؟؛ که بل تن له ورته مخالفت سره مخ شي تاسو څه پام کوئ چې د هغوی مخالفت به په کومه ډول وي؟ او د همت يا زړورتوب په اړه غوره کړه وړه وندي کوي.

د ټکرکولو مېراني لنډۍ، ټکرکولو مېراني ټپې، د ځېرونکي ټکرکولو مېراني ټيکۍ ده او ټکرکولو مېراني مصرۍ دي چې پاينۍ يې د ځېرونکي ده.
بېلګې يې لکه:

,, چې د اټک پر بېړۍ سپور شې
ما در په ياد کړه چې زړه ور به شې مينه،،
(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېردی، ۹۹چوپړی)

زه خو همغه مسته ليلا يم
چې رنګ مې ژېړ دی له همزولو بېله يمه

نصيب تقدير ته ګناه نه شته
بخت چې کوږه شي تندی سل ټکرې خورينه

د مينې يار مې پيدا نه که
چې کاغذي سينه بې درې وړې کړمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښمن ته خانده هوسيږه
دوست ته په پټه و ژاړه چې ډوبه شومه

دا د غازي غازۍ واده دی
چې د واده شپې يې د سمڅو منځ کې دينه

يوه مې هغه سړی دښمن دی
چې دی به پاو وي ځان به سېر حسابوينه،،
(جيمز، ۱۹۸۸ زېږدی، ۲۱۳ چوپړی)

يا به دې زلفې کمر بند کړم
يا به مې سر د غرغرې شمال وهينه

سر مې له غرو سره وهلی
توکل په خدای دی چې زه پرځم که غرونه

سر مې له غرو سره وهلی
توکل په خدای دی چې زه پرځم که غرونه

۱۶. ۱۹ د ژوند لارې لوړې ارزو لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Ambition Career Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی يا ويکيې له پامه د مسلك حرص، حرفې جاطلبې، د ژوند لارې لوړې ارزو، پرمختګ (په ژوند کې منډې، کار کې بېړې) داعيې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ته وايي.
په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو يې داسې رونېږي: چې پېيلن يا پېيلنه په پېيله کې پوښتي چې کله تاسو کوښنی وئ، څه شی تاسو غوښتل چې شئ په راتلونکې پېر کې؟ ولې؟ ورسته مو خپلې غوښتنې څخه وګرځيدئ؟؛ د لوړې ارزو ګټې په څه کې دي او تاوونونه يې څه دي؟؛ تاسو په روان پېر کې په څه مشغول يئ چې په سمون يې خپلې موخې ترلاسه کوئ؟؛ تاسو داسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پام کوئ چې ستاسو لوړې ارزو پای ته نه رسيږي؟ ولې؟ او ولې نه؟؛ تاسو لوړې ارزو لرئ چې د يوه استازي يا فلمي ستوري په شان شتمن تن و وسئ؟ نه لکه يوه اينجينير تن په شان چې هېڅ سرغندوی (مشهور)، بډايه او سوکاله نه وي خو ټول ژوند يې د نورو وګړو يا د ټولګټي هوساينې، ګټنې او مرستې له پاره په کار کړ کړی وي؛ تاسو تل څه شئ غواړئ چې ترلاسه يې کړئ؟؛ تاسو ترسره کړي دي تراوسه؟ تاسو په کومه بڼه د برياليتوب مېچه کوئ؟؛ تاسو لوړې ارزولرونکي يئ؟ ستاسو نومړی حرص د دې سبب شوی دی چې د ژوند غوره برخه مو له پامه لوېدلي وي؟؛ تاسو څه شی کولی شئ چې ډېر يا لږ لوړ ارزو لرونکی دي وګڼل شئ له خپلو څه رنګوالي څخه؟؛ د مسلك حرص، حرفي جاطلبي، په ژوند کې منډې او کار کې بېړې داعيې وندي کوي.

د ژوند لارې لوړې ارزو لنډی، د ژوند لارې لوړې ارزو ټپه، د ژوند لارې لوړې ارزو ټيکی او د ژوند لارې لوړې ارزو مصری دي، بېلګې يې لکه:

چې فاکولته دې ويلې نه وي
و به دې نه کړم د ليسې کوناټوره

دوکتورا ښکلي ځوانان وايي
کوناټور پوهنتون ته ځي بېرته راځينه

د ګوډاګي واده به تېر شي
سپی بڼه و نکړه شولې ديګ دي و لړنه

خدايه! د پېغلو باران و کړې
چې ځادر و غوړو ترې و ترم پندونه

د باچاهی لايقه ياره
خدای دې باچا کړه چې سلام ته دې درشمه

زما دې بيا تمه پيدا کړه
چې په کاره اورمبګ دې بېرته و کاته نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

له موزيکي نه ورګه ښه ده
چې نيمه شپه شي اړخ په اړخ مې اړوينه

خدای دې له دې لارې را جوړ کړه
خلک به وايي مخ يې تور دی يار يې مرينه

,, د پېغلې خوله د جنت ور دی
د جنت ور ته هر مومن تمه لرينه،،
(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۵۵ چوپړی)

ستا د ديدن په تمه، تمه
لکه اوبږی په چړ کې وچه پاتې شومه

ستا د ديدن په تمه، تمه
لکه ريدي په دامانو ورژېدمه
(محمدين، ۱۹۸ چوپړی)

ستا د ديدن په تمه، تمه
لکه يعقوب پيغمبر ړون در پسي شومه

په ايشاره مې پوهه نه شوې
ډاکټرې څو به غروندی درپسې ورمه

۱۶. ۲۰ زړه سوی او رښتي ټولوالي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Mercy Legal System Landay, Tapa, Tikay :and Masray)

د وی يا ويکيي له پامه زړه سوی او رښتي ټولوالي (رحم او قانوني سيستم، مهرباني او حقوقی ټولوالې، شرعي ټولوالي) لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو يې داسې رونېږي: چې پېيلن يا پېيلنه په پېيله کې پوښتي چې کله مو داسې کار کړی دی چې اوس پوی شوئ چې داسې کار مې بايد نه وی کړی؟؛ تر اوسه پورې دې داسې پرېکړې پايله ترلاسه کړې ده چې تورن کټل شوی يې او يا کوم تن در ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

بخښنه یا زړه سوی درباندې کړی وي؟؛ د پرېکړه کوونکي (قاضي) کړه څه ډول وي؟؛ د پرېکړه کونکي او زړه سوي کوونکي ترمنځ بېل والی څه دی؟؛ وګړي دې پیرېکړې و کړي او که زړه سوی چې کله کوم تن په لوی تور تورن وي؟؛

دودېز، ټاټوبي او پېنیوال ربښت لوړ حس د ترې او پرېکړې هر تن ډک وي؟؛ ستاسو پور په وګړو باندې د پرېکړې او زړه سوي په ډول چې مالیه نه پرې کوي؛ وژنې؛ د تمځي د ځراغونو نه درناوی؛ پر ناموس وار؛ له هټی د خوړو غلا؛ د نشه یي توکو پلور تورونو په کومه بڼه کړ کېږئ؟؛ تاسو تر ډېره پرېکړه کونکی او که رحم کوونکی تن یئ او ولې تاسو پام کوئ چې داسې تن یئ؟؛ تاسو د خپلو وګړو په منځ کې د پرېکړې او زړه سوي په ډول ترمنځ تله او پر تلنه په څه ډول کوئ؟؛ د ښه سلوک برابری (پای ته نږدې: د ځانمنیتوب ښکاروندي ځان پالني؛ پای ته ډېر نږدې: قانوني ښکاروندی؛ پای: مسلکي کړني ښکاروندی؛ له پای وړاندې: ربښتینوالی ښکاروندی) کوي. ځینې شیان کېدی شي چې قانوني وي، خو سوی سم یا ناسم به وي (ښه سلوکو پوهه)، ځیني شیان کېدی شي چې سم وي (ښه سلوکو پوهه) خو سوی قانوني یا بې قانونه به) وي او په کې د عفوي، زړه سوي، رحم، مهربانی، قانوني، ربښتي، حقوقي، شرعي ټولوالي بوږېدلي وي.

ځېرونکي د زړه سوی او ربښتي ټولوالي لنډی ده چې ښځو ته منسوبه ده؛ او د لرغون پېر درې دانې زړه سوی او ربښتي ټولوالې ټپې دي چې پیلنی یې ښځو ته منسوبه ده، دوېیمه او درېیمه یا پاینی یې نرانو ته منسوبې دي. بېلګې یې لکه:

زما په تور زندان ته تللی
زه د اتو زامنو مور یم زې بخښمه

ماته پرې کړی ځواب را که
زه زنګېدلې یاری نوره نه کومه

,, زما به خنګه رنګ تازه شي
چې اندېښنې مې اغوستن خوراک غمونه شومه

د بېلتانه پېتی په سر دی
زه به دمه د اندېښنو کنډو ته وړمه شومه

(جیمز، ۱۹۸۸ زېږدی، ۲۱۳ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۲۱ لیدل او رهبری لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Vision Leadership Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی یا ویکیي له پامه په خیال کې راوستل او مشرۍ، (لیدل او زعیمي، تصور کول او رهبرۍ، په خیال کې راتلل او لارښوونکي، خیالي منظره او مشرۍ، خیال او رهبرۍ، بصیرت او رهبرۍ، باصره او زعیمي، منظره او زعیمي، د باصري حس او رهبرۍ) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ته وایي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو یې داسي رونبېږي: چې پېیلن یا پیېلنه په لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کې پوښتي چې هغه کوم رهبر دی چې تاسو ورته د مینې او شاباسي په نظر ورته ګورئ؟ ولې دوی ته د مینې او شاباسي په نظر ګورئ؟؛ کوم څه رنګوالی تاسو په ښه رهبر کې وینئ؟؛ پرته له مشرئ څخه په ټاټوبي کې ګډوډي، بشپېړه بې نظمي او انارشیزم یا ځانځاني (بې رښتي، بې حکومتي) ته لاره پرانستل کېږي؟؛
مشر (رهبر) د لیدلو (بصیرت، تصور کول، په خیال کې راتلل)؛ قضاوت (نظریه، اټکل، د تشخیص قوه) او د ښې راتلونکي په هېله (د ښه ژوندانه په هېله) دري غوره ځانګېرنې لري؟؛ رهبري پر دې پوهېږي چې راتلونکی بل کوم کار و کړي؛ پوهېږي چې دا ولې غوره دی او پوهېږي چې په لاس کې لرلو اسانتیاوو زېرمو څخه ګټې راوباسي؟؛ کومې پرېوتلې (واقعه، دروغ) مخې ته دي؛
دا ځلور اړخه لري لکه څنګه چې دننۍ اړخ لري؟؛ په هرو پېچلو خنډونو کې اسانتیاوې پلټي، خو په هرو اسنتیاوو کې خنډونه نه پلټي!؟؛ لیکونکی څه شی په ډاګه کوي چې دري غوره ځانګېرنې د مشر څه دي؟؛ د کښونکي کښلې چې وړاندې کوي دا د هر وګړي لید دی، د یوه ښه رهبر له پاره، تاسو ورسره دامنئ او که نه یې منئ، ولې؟ او ولې نه؟؛ په پېنځ‌واله سیمه کې ګټور مشر په کومه ډول تشریح کوئ؟ او وند د رهبرۍ په کې بوږېدلي وي.

د لرغون پېر لیدل او رهبرۍ لنډۍ؛ د لیدل او رهبرۍ ټپې چې پیلنې او دوبیمه د ځېرونکي دي؛ دریېمه، ځلورمه او پېنځمه یې لرغونې وګړنۍ دي؛ ځېرونکي یا لیکونکي د لیدل او رهبرۍ ټیکۍ؛ او د لیدل او رهبرۍ مصرۍ دي (د محمد نور بابا مصرۍ دي چې ملاګي استاذ ویلې دي)، بېلګې یې لکه:

▲ ,, ګولاب په ګولو کې باچا دی
نرګس وزیر خزان پرې راوړل براتونه،،
(پینده محمد، ۱۳۱۰ لیږدی، ۸۵ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, هر چاته خپل وطن کشمير دی
پر ما کشمير شولو د پيازو وطنونه,,
(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۸۷ چوپړی)

,, په هندستان کې دې مرګی شه
چې دې کفن شي د راتېيو دسمالونه,,
(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۸۹ چوپړی)

,, شين خالی ټپته شه خوله راکه
بلا په سې که باچا واخستل جرمونه,,
(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۱۰۱ چوپړی)

چې د ځوانی دوران مې تېر شو
جانانه ستا که باچاهي وي سې کومه

په اند او ليد دې زېری و شه
خلک دې ستايي د پردو په کتارونه

زموږ باچا وطن کې نه شته
زړه مې خپه دی هېواد خوند نه راکوينه

په تصور مې ځان باچا کړ
چې سر مې جګ کړه د دوهی ملنګه ومه

عشقي نيمه باچاهي ده
چې ماعشقه يې په طرف ولاړه وينه

مينه اول سړی باچا کړي
د ملنګی کچکول بيا ورسته ورکوينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا باچاهي ده د ستا خپله
د ولس پيغلې په کتار درسره ځينه

دغه ښادي زموږه خپله
يوه دې دا وي سل اويا دې نورې شينه

باچاهي تخت مې په کار نه ده
بخت مې په کار ده چې مدام راسره وينه

تخت خو له بخته پيدا کيږي؛ وی!
چې بخت دې نه وي تخت به له کمه شي مينه

د بخت ډېوه چې د چا مړه شي
وه!؛ که بيا مشال په لاس کې وړي شوکور به وينه

د بخت کوټې چې يې په سر وي
که په سندان خولې لړه وي کوټې ترې وړينه

بخت نا مراده چيرته لاړې؛ وی!
يو ځلې راشه چې له سيال سره سيال شمه

نيستۍ کچکول په لاس کې را که
بېلتون ظالم په لاره ځي شپې تېره وينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۲۲ مېلمه پالنې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Hospitality :Landay, Tapa, Tikay and Masray)

د وۍ يا ويکيپي له پامه مېلمه پالنې او مېلمه پاله لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې دننه نی سکالو يې داسې رونېږي: چې پيلن يا پيلنه په لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې د مېلمنو غوره پالنه، مېلمنو درناوی، د پښتون پښت (نسب) پخت پخلی، لېوالې او لېوال ته د غوره خوړو پخول، پخلنځي کې په زړه پورې خوړو، دمې ځای کې غوښو او مېلې ځای کې د شپنوسيخان پخول، پټولی (مېزپوښې، دسترخوان) تيارول، خوړل او ښندل وندي کوي.

مېلمه پاله لنډۍ، مېلمه پاله ټپه، د ليکونکي مېلمه پاله ټيکۍ او د ليکونکي مېلمه پاله مصرۍ ده. بېلګې يې لکه:

- مور يې پر کلي شړوبې غاوړي
  لور يې له لارې مېلمانه را ګرځوينه

- راځه، راځه زما مېلمه شه
  زړه مې پښتون دی مېلمه نه خفه کوينه

- ,, پر سينه يوه لالی ځايېږي
  حجره خو نه ده چې پرې جوړ کم مجلسونه،،
  (پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۹۹ چوپړی)

- اشنا مې وږی رانه تللی
  چې دستارخان لره ورځم ژړا راځينه

- په مينه، مينه اتڼ کاندي
  دا مېلمنې جونې په ورا راغلې دينه

- حجره په نوم د ناصرخان ده
  ډکې کاسې د اعظيم خان له کوره ځينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۲۳ ژبې نښتېځونکي لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ (Tongue Twisters Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی یا ویکیي له پامه ژبه بندېدونکي، وینا بوربوکي غولی، وینا سبک چورلونکي، ژبې ګډوونکي لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو يې داسې رونېږي: چې پېيلن يا پېيلنه په لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ کې ډېر ژبه ځرخوونکي غبرګلړونه، ډېر ژبه تاوونکي غبرګې پښلې او ژبه نښتېځونکي غونډلې، غونډ او ویکیي وندي کوي.

لکه د لیکونکي ژبې نښتېځونکي مصرۍ ده:

بر به مو بر ساتي برۍ
په بابېدلي بلی بابړ بدان دینه

۱۶. ۲۴ وراشې (وجیزې یا متل) لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ Saying, Simile, Parable, Example, Model) or Idiom Landay, Tapa, Tikay and Masray):(

د وی یا ویکیي له متل، مقوله، کره وینا مثال او نمونه يي لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو يې داسې رونېږي: چې پېيلن يا پېيلنه په لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ کې متل، مقوله، کره وینا مثال؛ تشبیه (ورته والی)؛ هغه لنډه کیسه چې د اخلاقو درس ورکوي؛ عبرت؛ نمونه، موډل، کاپي، سر مشق، ورته (مشابه)، جوړښت، رغښت، هغه کره وینا مثال چې پېيلن يا پېيلنه يې له مخې پېیله کارېږي؛ هغه سړی یا ښځه چې انځورګر يې له مخې ځېره کاري، اصطلاح، لهجه او د افادې خاص ډول (په ورځنۍ ګړنې بهیر کې ترې کار اخلي او بلخوا پرې د يوه هنري پیداوار په توګه خپل ښکلاییز ځوب (ذوق) او ټولنیز ارمان ځروبوي) وندي کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وراشي (وجيزې يا متل) لنډى ، وراشي (وجيزې يا متل) ټپه، وراشي (وجيزې يا متل) ټيکى او پانيى دوې وراشي (وجيزې يا متل) مصرى دي چې پاينى يې د ځېرونکي (ليکونکي يا ليکوال يا زما يا صفي الله فردوس) ده. ببلګې يې لکه:

- مور يې د دربو سمڅاره ده
  ځکه يې لور په درې منى وېشتل کوينه
- سوچ پرې له وړاندې نه په کار وي
  تو کړې لاړې بېرته خولې ته نه راځينه
- په پت کې تور مصلى ښه دى
  بې پته يار که شهزاده وي ورکـ دې شينه
- په کوږدهړنې مين مه شې
  ته به ولاړ يې هغه به بل ډولى کې وړينه
- کلي کې نوم د سميني دى
  وراني کنډرې شاسوارخان اباده وينه
- په ټول واخکټ يې دعوا و کړه
  يودانه جيب يې خامخا په لاس درځينه

۱۶. ۲۵ ورمي لنډى، ټپې، ټيکى او مصرى (Admonition Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وى يا ويکيي له پامه نصيحتي، مصلحتي، مشوريي او ورمي لنډى، ټپې، ټيکى او مصرى ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه لنډى، ټپې، ټيکى او مصرى دي چې دننه‌نى سکالو يې داسي رونېږي: چې پېيلن يا پېيلنه په لنډى، ټپې، ټيکى او مصرى کې نصيحت، سلا، مشورې خبرتيا، لاربنوونه، د خبرونو راپور (د جمع په حالت کې) او ورمونه وندي کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملا بجليګر (مولوي صيب محمد امير افريدی، د پېښور بالا منۍ د بجليګر ملا)
ويل د زړه ناروغي مې وه، له شيږ مياشتو څخه، په ډېرو روغمنو مې درمل و
کړه روغ نه شوم، زړه به مې درد کو.
يوې بوډۍ ښځې راته و ويل بچيه! ولې داسي رنځور يې؟
ور ته مې و ويل د زړه ناروغي مې ده، زړه مې درد کوي، هېڅ روغمن (ډاکټر)
راته درملنه و نه کړه.
هغې راته و ويل: ماته غوږ شه بچيه! چې زه دې جوړ کړمه.
هغې و ويل:.

زړګي له ډاډ ورکړه په خپله
مدام به څوک ډاډه کوي وېشتلي زړونه

زه وی ځای نه پاسېدم، جيګ شوم، مور مې وه، نيا مې وه، پلار مې راغی ويلې
څه چل دی!؟
ما ويل زه تيک شوم، دې بوډۍ راته علاج و کړه.
په خپل زړه باندې په خپله پټۍ ګډئ او خپل زړه په خپله ډاډه کوئ.
پورتنۍ د لرغون پېر يوه ورمې لنډۍ او لاندې يې د ټپې بېلګه ده.

ځوانانو يو تر بل ځارېږی
ما د مجلس ځوانان لېده چې خاورې شونه

۱۶. ۲۶ لوڅې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Nude, Naked, Bare or Sexy Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی يا ويکيي له پامه لوڅې، لغړې، بربنډې، سيکسي، کونۍ، پوچې او بې ختو
لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نۍ سکالو يې
داسې رونېږي: چې پيېلن يا پېيلنه په لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې جنسي، نر
توب يا ښځتوب شهوت، شهواني غريزه، بې جامو، لوڅې، لغړې، بربنډې،
ځرګندې، ايستلې (لکه توره له تيکې څخه)، تش لاسي (بې وسيلې)، بې زېرمې،
شړېدلې (لکه کالي)، خوارې، تشې، بې ډوله، ساده، بربنډول، لغړول او تشول وندې
کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېنځه ډېرش لوڅې لنډۍ دي چې له لومړۍ څخه تر درېوشتمې لمپاکا (لغمان) د لرغون پېر دي، څلوروېشتمه او پېنځه وېشتمه يې د زاړه پېر دي او شپږ وېشتمې څخه تر پېنځه ډېرشمې د څېړونکي لوڅې لنډۍ دي؛ څلور لوڅې ټپې دي چې لومړۍ، دوېيمه، درېيمه يې لغمان د لرغون پېر دي او څلورمه يې د څېړونکي ده؛ لغمان د نوي پېر د څېړونکي څلور لوڅې ټيکۍ او اووه پېنځوس لغمان د لرغون پېر لوڅې مصرۍ دي چې له پاینۍ پورته شل داني يې د څېړونکي (لیکونکي یا لیکوال یا زما یا صفي الله فردوس) دي.
بېلګې يې لکه:

جانانه دومره پر ما ګران يې
د خوړلن اور دې ځکه کونې لاندې ږدمه

ته خو کوچی وې کوچ دې و کړه
د څرې اور دې په کوڅه کې و شیندنه

یار مې په بوسوکې ویده وه
چې مې پرې بو کړ پرتوغاښ یې وشلېدنه

په چا به ځي په چا به نه ځي
څوک دې په زوره په چا ته نه مندي مینه

د سحر غینه زه دې ځار شم
هره ټېله دې د زړه زنګ لرې کوینه

د بام له سره مې سيي کړې
پرتوګ دې باسه غين مې کانګې کړي دینه

له نامه پورته اجازه ده
له نامه ښکته مې ټپير کرلې دینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټینګه مې مه نیسه په غېږ کې
تي مي خوږېږي سګنی بالغه یمه

په ما دې خېټه نغاره کړه
راغلی مه وای د یوې شپې مسافره

د سپینې خولې واک مې درکړی
د پرتوغاښ په غوټو مه وهه لاسونه

کمیس یې تي په سر سوری دی
لکه مرزچې له خلتې وتلی وینه

د کوس په سر دې مچی و خوره
چې تر سبا یې ټپوې اوبه یې ځینه

د کوس په سر دې هتی جوړ که
غین مي بنوال دی ګندنې ورته راوړینه

کاشکې چې زه د ملک لور وی
ما به پرتوګ د کوناټو په سر تړنه

نیمه شپه شوه یار رانهغی
زویه! ویده شه چې په خپله پسې ځمه

سر دې چوټې کړه خوله دې راکړه
که پرې اغېره شوې لنډی بوکه به دې کړمه

د زنې کند یې خوله کې راکړه
قند او نبات مې کابل جان کې بدې شینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ګول د ګولاب بوی د څنځلي
سوری د ونې خوب د نجونو پر ورنونه

▲ خوله په خوله شونډې په شونډه
ژبه مې پرېږده چې ګيلې در له کومه

▲ جانانه بد مې اموخته کړې
چې خوله درنه کړم مرور ګرځې مينه

▲ په نيمه شپه راغلې لاليه
ما دې خدای غرقه کړې چې خوله نه درکومه

▲ يو ځلي راغی خوله مې ورکړه
لاره يې سيې کړه په غضب ککړه شومه

▲ که يوه خوله وی مابه درکړی
ته شمکوړوال يې همېشه کوې سوالونه

▲ خوله دې کتاب شونډې د پاڼې
د چار شنبې په ورځ يې ژو په وکومه

▲ ملا دا خپل سيرلی مې راکه
دا ستا په ګوړو ليلا خوله نه راکوينه

▲ که زر کوسونه بارن وشي
که منځ کې يو غين وي راځي زموږ پر کونه

▲ د ډارنډکې زو ډارېږه
فرضي تواف ښې منډې نه غواړي څرګنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

څاڅکي هوس څارل څاړي ده
څپان، څپان، څپاڼ، څپاڼ غواړي خوړلنه

ځاځل جوګر جلبنګ جنبان که
په لیوالتې مې جیجیونتې ترښتي شینه

چټي چټي چرلندیه یاره
ځنځوونکې ځغونځونکې جیجرۍ یمه

د شرمېدلې زو شرمیږه
د تخت سیالۍ کې مېړني اور خرمه وینه

په درنو غیږو څربولیږه
په څلورڅنډو کې د غبرګو څکل څکه

چې څه دې کښت که کښت بې تول کړې
زړه دې دنیا که ګشمالی کړې خاونده

ته دې له خپل مېرمن داریږي
خلک پردو په سې کلا ته وا وختنه

ما چې به اسپې څرولي
زما مېړنی سور په اس سور راغلی ونه

د دونیا دوې ورځې ژوندون دی
مېرمن یې غیم چې په ژړا یې تېرومه

د مور دې درې څپکه کوس ده
د دادا زړه دې له خفګانه و چاودنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو انګړ
ځېړنــــــــــــچوپړي (ريســــــــــرچ پاڼې)

له رنګه توره مصلې ده
په خوله کې خوند د چهارباغې منې لرينه

د ټپ دې تولې وينې وڅښې
د کوسې زويه بله څه کوې دوېيمه

زړه به دې تور له کوروالې کړم
چې ځوانې هندې کړم زړه سوې بيا نه لرمه

له ايرانې مې زړګې شين ده
واده د ده خوتې بل وروړو کلوينه

ناوکې لاړې!، لاړې!، لاړې
پام دې کوه چې دې دردونه ورکوينه

له ټپ دې تولې وينې وکښې
د پيغلتوب پردې مې لاړې په برغنه

زما دې خېته نغاره کړه
راغلې مه وې د يوې شپې مسافره

د مور د درې جريبه کوس دې
د پلار دې خېته مرتبان ده زړه يې چوينه

چې مور دې اخ! کړ ما در ښخ کړ
دادا دې جيګ شو زه يې له خوټو و نيومه

په کوس دې خچه ګوته نه ځي
چې زور پرې راشي الیشنګ مولې پرې ځينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه کټ کې سپينه، سپينه اوړې
په ما دې غسل په پټي کې واړاونه

لمن دې ټوله خوله کې نيسه
د خېټې جنګ ته درته بيا راغلی يمه

پرتوړ مې ځي پرځای سوری دی
د خېټې جنګ ته درته بيا راغلی يمه

پرتوړ مې ځي پر ځای سوری دی
ستن به ورنه وړم ياره تا پرې ځورمه

پرتوړ دې سوړې، سوړې راوړه
چې هره سوړه يې ګندم ژړا راځينه

په ټس او پس دې پوره نه شوه
جانانه غرکه مې وهه چې بلاربه شمه

دا ډز او ډوز دی زامن کېږي
زه د دله په کور کې شنډه ناسته يمه

خلک جوړه، جوړه ځملي
ابۍ مې مړه کړې ما يوازې ځمله وينه

جانانه ستا مزه ګی نه شته
زما همزولې زانګوګانې زنګوينه

اول دې پېښې راته اوړدې کړې
بيا دې درټولې کړې چې نه يې درکومه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاس په سينه مي غلی خمله
غږ به و نه کړم که ورسته درلاندي شمه

يوه دې وه بله دې و کړه
اوس ورته اېنګ شه چې بانجان دې و باسينه

چې موټکي وهل دې زده کړه
کمبخته زه يم په پڅي يې سولومه

چې پسرلی شي غين سپرلی شي
کوس ليونی شي په بازو خوله لړوينه

خدای دې په تنګه کوڅه راکه
چې لونګين دې په اوږو درواړومه

خدای دې په تنګه کوڅه راکه
چې لونګين دې لکه وريځې و چېچمه

خدای دې په تنګه کوڅه راکه
چې ته ځارۍ کړې زه دې ګنډه خلاصومه

خدای دې په تنګه کوڅه راکه
چې ته ځان، ځان کړې زه بانځان در و منډمه

ما سره سمه سيالي مه کړه
لکه بې موره کوټې خوږ ته به دې کړمه

ما سره سمه سيالي مه کړه
لکه د لارې خپلی و به دې شکومه

(c) ketabton.com: The Digital Library

له ګرېوانه مې لاس ورتېر که
په کولماني بيهي مې لاس و لګيدنه

تا چې په کټ کې ماته شاه کړه
توري سمبی دې پر ما اور و لړونه

ګل چې تازه و را دې نه کړه
مړاوی ګل چې را کوې زاره مې چوينه

چارګل مې خوله کې ترې نه وېوړه
دا بوره مور يې ډېرانونه لټه وينه

الکه خدای که به خوله در کم
په سر دې نه شته د مصری توري وارونه

توټي، توټي په توره راشي
چې پرهارونه دي ګندم خوله درکومه

خوله دې د سرو زرو راشه ده
کوم بختور به ورته غوندی غوړوينه

موزي د کټ د ختو نه دی
لکه چرګوړی چنګېده پرې سبا شونه

يار مې په خوله کې ژبه غواړي
عدت مې نه دی خپل کنلنګ جاري کوينه

خوله دې له ګوړې نه خوږه ده
په لنډه زنه دې ګنې کرلي دينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوله به په زوره درنه واخلم
ستا په دادا مې ځلور نیمې روپۍ دینه

که ته مې روغ لېونی نه کړې
بیا مې د بنګو پیاله مه بوله مینه

ته خبر نه یې زه ډېر بد یم
پرتوړ دې باسم لاس او پخښې دې پرې ترمه

یا به زما په سترګو تور وې
یا دې لسم ځل یاره غیږمې په ناورینه

که پیغله کی لغمانی و که
چې په مستی کې دې له ښکې پانتې وهینه

که مېره کی لغمانی و که
کوس دې چپی او په اوږو دې پورته وړینه

دا لغماني ځومره بدان دي
ملګرې پرېږده مېلمنې غی په چلونه

په کوس له هر لوري وردانګه
په کونه مه دانګه ړنګی دې د پلار خونه

که پرې راځې په مخې راشه
ځېلی له چپ لوري ځوک نه پخښو کوینه

ښځې کول دي سونتونه
ټینګ، ټینګ غوول یې دي فرضونه ثوابونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

که ښځه يو ساعت کې خوښه
يو ساعت غوول يې برابر يو کال اجرونه

وی خورې دومره سپک سړی ده
پرتوړ مې باسي په لکړه يې اچوينه

د پښتنو درنې کنځاوې
وی خور او مور او نيا دې غيم هم دې مندينه

د پښتنو درنې کنځاوې
وی ستا په لوی کوس کې ټول غر ور و منډمه

پښتون د بل کنځاوې نه که
وی ستا دا زېږ کوس په زېږګل وغم او په ونه

د پښتنو کانې در وښيم
چې کوس ور نه کړې وی ستا کوس و غيم خيرنه

زما لس کلن غين چولک بولي
خدايږو د خوند څکه يې و وينې په مينه

د پښتنو د غين له زوره
د نړۍولو کونې ځای ته نه راځينه

که مې تر بېخه در کې کېښود
کوس به دې رېږدي پام به کړې چې دی څنګونه

ښځې هېنډارو ښځې، ښځې
موږ بېتالې يو چې عسکر غيو کلونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ستا په سینو کې خوټې چوخ کړم
نری دې ملا تن دې نازک کوس دې په وینه

▲ خپله له ټولو غوره غیه!!!
د مېرمن یوه ربښت دین کې دا ده په درغنه

▲ زه خو له شوکه مصری وایم
ځوک چې د دم ګومان کوي خرکوس به وینه

زموږ په ټاټوبي لغمان کې اووه، اته الکان چې نهل به یې کوو، اشر به وو، غره ته تلله، ټولي کې به وو، د مشاعرو ځندو کې، د ښادۍیو په ځندو کې به نږدې ملګرو سره لوڅې پېیلې غلې، غلې ویلې او خپلو منځو کې به یې د خندا شېبې پرې تېرولې.

په لغمان کې له لرغون پېر څخه چې له لرغون ختېځ او لوېدیځ دورو ته یې پېر رسېږي؛ وګړو دا لوڅې پېلې ویلې دي؛ لغمانو خوله په خوله، سینه پر سینه تر موږ را رسولي دي؛ وګړو د کوروالي اړېکو، ښت زوکړهکولو، ګډ ژونګړکېډلو علمي لوستل له شنې لاندې نیسي چې په نوې مانا سکسلوژي پوهې، او پوهګړته یې سکسولوژیست وایي.

نوموړې لوڅې پېیلې په لېوال او لېواله کې د ژورې او ټینګې اړېیکې کوټلې کوي؛ هڅه ونه، انګېزه، تاوو د وګړیو په تن کې زوکړه کوي او له لټۍ، تمبلۍ، بې پامۍ، سستیا او بې مینې څخه انسان لرې ساتي.

د نکاح په ژوند کې نوموړو پېیلو ښاخونه په همدې بڼه شتون لري او نټه (انکار، نه منل) ترې بې غوري ده.

▲ نری سینه نرۍ یې ونه
له ځای ډارنه او کمزورې دغه دړه

▲ پېږ یې ټټر دنګه یې ونه
خدایه! پرتا ټینګه ډاډمنه دغه دړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, راځئ، راځئ چې لنډۍ وايو
لنډۍ لاښې دي د يار غم غلطوينه،،
(ګل باچا، ۱۳۲۵ لېږدی، ۱۱۳ چوپړی)

راځئ، راځئ چې لنډۍ پرېږدو
لنډۍ چړې دي د زړه ولې غوڅوينه

,, هابيل قابيل وو سره ورونه
نفس ظالم شو په خپل منځ کې تبا شونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۹۵ چوپړی)،
(سلېمان او مجاوير، ۱۳۶۳ لېږدی، ۴۷۲ چوپړی)

,, په سګنی تبه مړ مه شې
خلک به وايي چې ليلا شوه بدشاګومه،،
(د ليکوال مور بي بي حاجي)

,, رب خو دې دا واړې راجوړ کا
خلک به وايي بخت يې تور دی يار يې مړينه،،
(سلما شاهين، ۱۹۸۴ زېږدی، ۳۸۰ چوپړی)

,, خدای دې له دې لارې راجوړ کړه
خلک به وايي بخت يې تور دی يار يې مړينه،،
(د هېواد سرغندوی، تکړه، هېښنده او انقلابي سندرغاړی عبدالله مقری وايي)

زما د عمر سره سمه
ميراث شي غمه په خندا دې تېرومه،،
(داود خان ۱۹۸۴ زېږدی، ۲۱ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, مسافري ته دې ځان جوړ کړه
په چا مې سپارې که دې هېره کړم مینه،،
(حضرت محمد ویاړ، ۱۳۸۷ لیږدی، ۱۷۴ چوپړی)

,, ټیکی کوه او بیا یې لیکه
چې په تولي کې شرمنده نه شې مینه،،
(حبیب الله رفیع، ۱۳۴۹ لیږدی، ۱۰۹ چوپړی)

ناوې ښادي دې مبارک شه
داسې ښکارېږې لکه لعل او مرغلره

رب دې رحمت پر دې ټیکی که
ایله ببله زړه مې په ځای و لګېدنه

زما په زړه دې پرهار وکړ
په تا دې وشي د مصری توري وارونه

مصری کوه او بیا یې لیکه
چې په تولي کې شرمنده نه شې مینه

مصری دوې درې سرې ته بس دي
له دې نه ورسته لغمانی سروکی کړمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷. د اېنجېنیر صفي الله فردوس او اوستاد عاشق الله فریاد پر یوې لرغونې لغمانۍ مصرۍ کېسه

زه تاسو ته کېسه کوم؛ درنو!؛ کېسه داسې ده چې یوه وار ما په سوشل میډیا د فیسبوک پر کورپاڼه خپله یادونه وکښله.
خپل اند مې په دې بڼه و کښه چې سرلیک یې
,, دوې لرغونې لغمانۍ مصرۍ دي ،، و.
کښلی ډول یې داسې وو.:

▲ زما دې سر په کار ده یاره!
مال ده ښتروځی چې زه اور پرې لړومه

▲ خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
کنه منګي لاندې خوله کله ورکومه

زما ملګري اوستاد عاشق الله فریاد داسې یادونه راته و کړه.:

▲ خاطر د ډېر را باندې ګران دی
ګنې منګي لاندي خوله کبه ورکومه

دا لنډۍ زما ده، ما لس کله وړاندې کښلې او په آریانا تلویزیون کې مې ویلې ده.

ما ورته د یادونې ځواب داسې و کښه.:
زه په لاندې درې خبرو ستا یادونه نه منم او دا لاندې دلیلونه دې مخې ته ږدم.

لومړی.:

▲ ,, خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
ما په ملالې کوکۍ لاس کله پرېخونه،،

(منتخبات لغات متفرفه پښتو، قلمي نخسه، په ملي ارشف کې د میندودنې ګڼه ۸۲ الماری، ۴ خانه، مسلسله ګڼه ۸، ۲۴۶ ټول ټال چوپړي، ۲۱۳ چوپړی، د خ ابېڅی کې پینځمه ګڼه لنډۍ ده)

(c) ketabton.com: The Digital Library

له دې وړاندې کوم د لنډیو کښلی (کتاب) نه دی خپور شوی، په کښلې بڼه؛
هغه وګړو چې نوموړې خطي نخسه يې خوندي کوله پوهېدل او که نه پوهېدل او که
له بې باکۍ يې نوموړي کښلي ته چې لنډی دي.
ورته يې په دري ژبه داسې نوم کښلی ,, منتخبات لغات متفرقه پښتو،،
چې د دې خطي نخسې نه ليکونکی معلوم دی او نه يې د چاپ کال.
خو له يوه سلو شلو کلونو څخه وړاندې خوندي شوی دی.
(کولی شئ چې ټمبل شوی لومړی انځور يې و وينئ)

دوپيم:.

,, خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
زه په ملاله خولګۍ نه پرېدم لاسونه،،

(د ګل پاچا الفت، پښتو سندرې په نوم ليکی دی، د پښتو ټولنې د نشراتو مسلسله ګڼه ۶۵ ده، د پښتو ټولنې مبصر او د صحافت او تاليف د څانګو امر(ګل پاچا الفت) ادبياتو د څانګې له خوا له چاپه ۱۰۰۰ ټوکه سلامت تېر شوی، په ۱۳۲۵ لېږديز لمريز کال کې د علومو اکېډمۍ له لورې، د افغانستان په علومو اکېډمۍ کې د ميندودنې ګڼه ۱۲، مسلسله ګڼه ۶۵، ۱۲۰ ټول ټال چوپړي، ۱۱۶ چوپړي (پاڼه) کې ديارلسمه ګڼه لنډی ده).

په نوموړي کتاب اوستاد ګل پاچا الفت د سروزرو دولتي مډل ګټلی هم دی او دا لومړی کتاب دی چې د لنډيو په باره کې له چاپه تېر شوی دی.
(کولی شئ چې ټمبل شوی دوپيم انځور يې و وينئ)

درپيم:.

,, خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
ما پر ملاله خولګۍ نه پرېښوه لاسونه

خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
د چا د وړاندې سترګې نه در اړومه،،

(c) ketabton.com: The Digital Library

(د محمدين ژواک، پښتنې سندرې په نوم ليکی دی، لومړی برخه، د پښتو ټولنې د ادبياتو د څانګې له خوا له چاپه ۲۵۰۰ ټوکه سلامت تېر شوی، د زمري په مياشت کې په ۱۳۳۴ لېږديز لمريز کال کې د علومو اکېډمی له لورې، د افغانستان په علومو اکېډمی کې د مېندودنې ګڼه ۴، مسلسله ګڼه ۱۱۵، ۳۹۸ ټول ټال چوپړي، ۸۸ چوپړی(پاڼه) ، د خ ابېڅی کې درېيمه او څلورمه ګڼه مصرۍ دي)
(کولی شئ چې ټمبل شوی درېيم انځور يې و وينئ)

دا ټولې هم لرغونې مصرۍ دي چې له پېړۍيو، پېړۍيو څخه سينه په سينه او ژبه په ژبه پښتنو وګړو را وړې دي.

شننه:
تاسو هم د لومړۍ مسرې بند راخستی!!؟،
تاسو دعوه کړې چې دا ما لس کله وړاندې کښلې او په آريانا تلويزيون کې مې ويلې.

بيا نو دا ادبي غلا يا بيرغي غلا (فلجياريزم) ده چې يوه بند شېر د بل شاعر را واخلې او ځان په سې يې و ترې، يا خو به تاسو يې ترکيبي بنه راخستې وي.
لس کاله وړاندې به هېڅ پرې خبر نه وې چې دا ولسي ادب پانګه لرغونې ده او دا په بې خبرۍ دې تاسو را خستې وي.
چې تاسو کښلې دي دا زما (عاشق الله فرياد) لنډۍ ده.!!

▲ خاطر د ډېر را باندې ګران دی
ګنې منګي لاندې خوله کبه ورکومه

ما چې خېره کړې وه هغه يوه لرغونې لغمانۍ مصرۍ وه په لاندې بڼه:

▲ خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
کنه منګي لاندې خوله کله ورکومه

زه صفي الله فردوس هم کولی شم چې يوه ترکيبي بڼه يې جوړه کړم او په خپل نوم يې کړم لکه:

▲ خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
پاړکي په شونډو کې پراته خوله درکومه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
څالي څولې کوڅې اوړدې درته درځمه

او په همدې بنه زه کولی شم چې د ملالې ميوندوالې شاعرې زړې لنډۍ په شان درته د يوې ترکيبي لنډۍ رغښت و کړم لکه: هغې چې ويلې وه.:

▲ که په ميوند کې شهيد نه شوې
خدايږو لاليه بې ننګۍ ته دې ساتينه

زما ترکيبی بنه يې (خو د داسې کړنو کول ناسم او ډېر غلت کار دی):

▲ که په ميوند کې شهيد نه شوې
د ډارن زويه! دورکاندې ته دې ليږمه

ګوره!!؛ ګرانه ښاغليه عاشق الله فرياد صيب!
تاسو زما د ادبي بهير ملګری يې، بيا مې وطندار يې، بيا مې د ولايت يې، بيا مې يوه ژبی يې، بيا مې د امان اوستاد زوی يې
(هغه را ته يوه وار د صبغت الله مجديدي باچاهۍ کې د جوزا مياشت وه، د بشير هوټل کې و ويل:.
بچيه! مکتب ته ځې ما ويل هو،
زه ترې لړ لاړم،
ويل يې هه دا زما چای وڅښه!!،
ما و ويل نه يې څښم،
بيا يې راته و ويل هه! دا دوې تور مرچ و خوره ما دم کړي دي؛ له دې ورسته درباندې د مار، لړم، ګوسنې، کيچه، غونډل، ښامار زهر او د دوی حراميتوب تاثير نه کوي.)
د دې ټولو له پاره زه ستاسو ډېر درناوی کوم.

خو تاسو ځانمني مه کوئ، دا زموږ د ډېرو پښتنو ليکوالو علمي کمتون دی، ډېر ژر په غصه کيږئ په خپله غلتی، هر انسان نيمګړی دی تېروتنې ور سره ملې وي.
تاسو چې د کومې لنډۍ دعوا کوئ چې زما ده او لس کاله عمر لري.
ما درته درې ثبوتونه او دليلونه وړاندې کړه چې تاسو يا پوهېدلئ يا نه پوهېدلئ؛
يوه لرغوني لنډۍ مو په خپل نوم کړې يا توله، يا يې يوه برخه او يا يې يوه يا دوې درې ويکيي (لغات). چې دې ته Plagiarism (د بل چا افکار او ليکنې په خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوم تېرولو ته وايي) يا ادبي غلا وايي؛ د داسې کارونو کول زه ښه نه ګڼم او تاسو سره يې په لنډېيرې ښه نه منم؛ له تاسو سره هېڅ ښه نه برېښي، داسې کارونه لرغونو ګړني پېيلو يا ادبي شفاهي ادب ښېر (پېيله، اشلوک، پېړان يا شعر) لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ پېخليکي (تاريخي) ريښې چېنجنه وي او پردۍيو علمي څېړونکو ته يې پېخليک تراشلې مخې ته ږدي. چې ناسم علمي رغښت ترې برسېره کولی او په پوخ کې (قضيه کې) کولی شي.

زما ملګري اوستاد عاشق الله فرياد بيا داسې يادونه راته و کړه:.
فردوس خانه! زه د امان اوستاد زوی نه يم هغه چې پاړوګر (مارانو نيونکی) و، زه د ملک امان زوی يم. هغه د الېنګار لورې و، موږ د قرغيو ولسوالۍ يو او په قوم ناصر يو.
دا ټول کثافات دي، ته پر کثافاتو کثافات پاکوې، باچاخان لغمانی چا اچولی دی، هغه ټول شعرونه نيمګړي وايي، ته هغه څه کوې چې څه درته څه وايم هغه و منه، نورو کېسو په سې مه ګرځه.

ما ورته د يادوني ځواب بيا داسې و کښه:.
داخو سمه نه ده نو!، ما خو له چاپه تېرو شيو کتابونو او کښلو د چوپړو انځورونو سره درته په ګوته کړه چې په رڼو سترګو يې و ګورې. اوس بيا هم وايې چې زه درته څه وايم هغه ومنه، دا په کومه ښه سمه ده. لکه تاسو وايئ دا لنډۍ زما ده:

۱. د عمر کچه يې لس کاله ګڼی يا په ۱۳۹۰ لېږدي کې دې کښلې (ليکلې، يا جوړه کړې)

خاطر د ډېر را باندې ګران دی
ګڼې منګي لاندې خوله کبه ورکومه

۲. د عمر کچه يې له يوه سلو شل کاله وړاندې قلمي نخسه کې شتون لري، چې راټولونکی او پېخليک يې معلوم نه دی په ملي ارشف کې خوندي ده په ۱۲۸۰ زېږدي کال کې (خوندي شوې، ۱۲۰ کلو وړاندې خوندي شوې)

خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
ما په ملالې کوکۍ لاس کله پرېخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. استاد ګل پاچا الفت په خپل کتاب پښتو سندرې کې راوړې يا راټوله کړې او کتاب يې هم په ۱۳۲۵لېږدي کې چاپ شوی دی، له دې کتابه وړاندې په ليکلي بڼه د لنډۍيو کوم کتاب نه دی چاپ شوی، (۷۵ کاله وړاندې دا خوندي شوې).

▲ ,, خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
زه په ملاله خولګۍ نه پرېږدم لاسونه،،

٤. د محمدين ژواک، پښتنې سندرې په نوم ليکي (کتاب)، لومړی برخه، کې ۸۸ چوپړی (پاڼه) ، د خ ابېځی کې درېيمه او څلورمه ګڼه لنډۍ ده، په ۱۳۳۴ لېږدي کې له چاپه تېر شوی دی، (۶۶ کاله وړاندې محمدين ژواک خوندي کړې دي) له د څخه ورسته ډېرو ليکوالو ليکنې کړې په لنډۍيو لکه مجاوير.ا.ز ، عبدلروف بېنوا، صديق الله رښتين،... . سليمان لايق.

▲ خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
ما پر ملاله خولګۍ نه پرېښوه لاسونه

▲ خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
د چا د وړاندې سترګې نه در اړومه

٥. ما چې خيره کړې وه په فيسبوک کې هغه يوه لرغوني لغمانی مصری وه په لاندې بڼه:

▲ زما دې سر په کار ده ياره!
مال ده بنتروځی چې زه اور پرې لړومه
يه کربانه!؛

▲ خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
کنه منګي لاندې خوله کله ورکومه
يه کربانه!؛

▲ زه خو همغه مسته ليلا يم
چې رنګ مې ژېړ دی له همځولو ببله يمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاسو دا عوا کوئ چې دا زما ده، دغه لنډۍ درې کاله وړاندې د لغمان سرغندوي (مشهور) سندر غاړي باچا خان لغماني د حسني استاد زوی ته مې و ویل چې لغمانۍ پردو کې یوازې هرمونیه و غږوه او دا په کې و وایه. هغه درې داني و ویلې او د یه کربانه!؛ بلنویکۍ هم ور سره د مصرۍ په پیلنۍ مسره کې ور ګډ کړه یا سرباري کړه.
تر دې وړاندې نوموړي باندې ما د لغمان لرغوني لنډۍ، ټپې او مصرۍ چې ګل پاچا الفت ۷۵ کاله وړاندې له چاپه تېرې کړې وې. ټولې ۱۱۳ داني مې په نوموړي باندې په ټیپي پیته کې خوندي کړې وې. دا لغمانۍ لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ. چې هغه ۲. ګڼه مصرۍ په کې هم شتون درلود او تا یې دعوه کړې ده.

۶. زه صفي الله فردوس هم کولی شم چې دوې ترکیبي بڼه یې جوړې کړم او په خپل نوم یې کړم چې د عمر کچه یې یوازې ستا د یادونې د ځواب له پاره وکښم ۱ ورځنۍ لنډۍ ده او په دې پېخلیک ۱۴۰۰. د تلې میاشتې په ۳۰ مې روغولې لکه:

خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
پاړکې په شونډو کې پراته خوله درکومه

خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
ځالې ځولې کوځې اوربدې درته درځمه

۷. او په همدې بڼه زه کولی شم چې د ملالې میوندوالې شاعرې لنډۍ په شان درته یوه ترکیبي لنډۍ رغښت و کړم لکه: هغې چې ویلې وه

که په میوند کې شهید نه شوې
خدایږو لالیه بې ننګۍ ته دې ساتینه

زما ترکیبی بڼه یې (خو د داسې کړنو کول ناسم او ډېر غلت کار دی):

که په میوند کې شهید نه شوې
د ډارن زویه! دورکاندې ته دې لیږمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸. يا داسې نورې چې يوازې نن مې (۱/۹/۱٤۰۰) زوکړه کړې او زه يې دعوه ګير شم (زما دي او ما جوړې کړي؛ ما ته منسوبې دي؛ دا ځان ته ناسم کار ګڼم او دعوا يې هم نه کوم، ځکه تاسو په همدې بڼه يوه کار کوئ او پرې ولاړ هم يئ).

کره بڼه د لرغوني مصرۍ.:

- سپوږمۍ سر وهه را خېژه
  يار مې د ګولو لو کوي ګوتې رېبينه

ناکره بڼه يې:.

- سپوږميه کړنګ وهه را خېژه
  يار مې د ګولو لو کوي ګوتې رېبينه

زما لومړۍ ترکيبي لنډۍ:.

- سپوږمۍ سر وهه را خېژه
  ټيکو مروړلو نه به تنده کړم ډارنه

زما دوېيمه ترکيبي لنډۍ:.

- سپوږمۍ سر وهه را خېژه
  له ډېرو هندو نه ونه وژنمه ژڼه

يا داسې تاريخي لنډۍ ته:

- که د خانو لښکرې راغلې
  زه تر ګوملې پورې مخې ته ورځمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما دوپیمه ترکیبي مصرۍ:.

که د خانو لښکرې راغلې
تورې او سپرې لېندهماره ورته ورمه

راځم شنني ته یې:

پورتنۍ ټولې لنډۍ، مصرۍ د سیلاب، رغښت، اصل، څپیز، خجنه یا زورني او اهنګېز جوړښت له پلوه ټولې سمې او روغې دي.
عیبونه د ویکیو نه لري که تاسو وایئ؛ په خطي نخسه کې یوه عیب شتون لري د ښ ابېڅۍ یې خ ابېڅۍ کښلی، هو دا داسې شوي دي.
له بل پلوه دا شل کاله وړاندې ډېریو ماشینونو کې یاګانو شتون نه درلود؛
ګ په کې نه وو څ، او ځ هم شتون نه درلود؛ ۵۰ کاله وړاندې ټوله نړۍ کې ۵۰ لېټاپونه نه وو،
همداسې پخواني د پښتو ادب ستورو په لیکلو کې عیبونه او تېروتنې شتون لري.
چې او کې ډېریو ناکره کښلي؛ د دري ژبې چه به یې کاروو، د ډېرو پېنځه یاګانې په ورته بڼه دي.
د وخت لیکونکو یا ټیپکونکو به یا غلت ټیپ کړي وي، یا به یې په منډه لیکلي وي، په منډه لیکلو او خوندي کولو کې څه پاتې کېږي.
لکه په همغه انځور کې ترې ن ابېڅۍ پاتې ګران یې ګرا لیکلی.

تاسو خو پوهېږئ په دې وخت کې په نوې پښتو ژبه کې که څوک یوه وۍ یا ویکیې (لغات)؛ آن یوه، یوه وټ (فاصله، سپیس، د ویکیو تر منځ واټن) هم ناسم لیکي؛
که په منډه یې لیکي؛ که په کراره یې لیکي ناسم کار کوي.
آن که زه یې هم کوم خپلې پښتو ژبې ته پرې ملامت او غلت یم.
خو پخوانۍیو چې څه کړي ډېر ښه یې کړي، تر موږ یې رسولي که عیبونه یې درلودل خو هغه پخوا وه او پخوا تېر شوی دی.
هغوی پرې پړ نه دي.
بل لوري ته ټول ژوندی پښت د پښتون پښت پرې پړ دی چې غلتي او عیبونه کوي یا دوی یې نه او یوه پښتو کره پښتو باندې علمي پوهه نه پوره کوي.
بل لوري ته تاسو اوس دي ته کثافات وایئ؛
دا کثافات نه دي، د باچاخان لغماني په غږ دي دري داني واورېدلي ځینو ویکیو ته یې او آن دي ټولو ته کثافات وایي او وایې چې تاسو (زه) پر کثافاتو کثافات پاکوم.
تاسو یې یوه وار د یوه لوی لیکول مخې ته پرېږدئ چې هغه یې در سره هم نه مني او زه پر دې باندې له سلو یوه زر او دوې سوه ۱۲۰۰ ٪ کچې ډاډمن یم. ستا د ختیځ لومړی نمبر څېړونکی. The number one researcher in the East

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۸. د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ انګړ

د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ انګړ د څېړنې چوپړي یا ریسرچ پانې د دې له پاره وایو چې د نوموړو ګړنې پېیلو ټولې برخې اړوندې ځانګېړنې په کې د انګړ په بڼه شتون لري.

زموږ پښتون پښت انګر ته د دې له پاره انګړ وایي چې بې کچې (په کومه بڼه چې ګڼونه دي) ډېرې لویې برخې په کې شتون لري، په هر بڼه ترې خپله ګټنه اخلي، تر ټولو ورته ګڼلی وي، په بشپړه بڼه ترې پوهه او معلومات لري.
ژوي تر ټولو وړاندې خپل انګړ ځان ته غوره کوي، په پڼدوسه کې پرې ژونګړ کېږي.

انګړ ته اېنګلېسي ژبي کې (Courtyard, Compound) وایي چې موږ یې په لویه کې (ګډول، یو ځای کول؛ فیصله یا پرېکړه کول؛ جوړول؛ صرف نظرکول ،، د جرم د مجازاتو څخه ،، موافقې ته رسېدل، ګډ، د دوو یا ډېرو اجزا وو څخه جوړشوی، انګړ، غولی، احاطه شوی ځاي، جارګی، چمبر، مرکب) ته وایو.

په انګړ کې اندېری، انګاری، روزه، سواره، انګاره، ډك، انګار، انک، انګبین؛ انګچه (پرېکړه، تصمیم، سیې (صحیح) فیصله او په زړه پوری کچه یا ټوله نتیجه: ټنګار، ثبات، ټینګ عزم)، انګری، انګل، انګول (کټل، پلټل)، انګولا، (انګولل لکه د چغال، لېوه او داسې نورو)، انګوټ (وړه بېړی، ماکو، بېړی، کښتی؛ د بېړۍ عمله)، انګوړی (انګیا)، انګېټی، انګېرل، هوا، سا، څا، دیوال، ځمکه، خاوره، تېږې، خلاص اسمان، تلې راغلې وربځ، ږلۍ، باران، واوره، ستوري، سپوږمۍ، لمر، توپان، باړبوکی، تالنده، برېښنا، اووه رنګۍ او پرخ؛ ډول، ډول بوټې، ګلونه، ونې او ډنډرې؛ ډول، ډول الوتونکي او هشرې؛ د کرکېلې پیلني او مډرنه توکي؛ اوبه، ویالې، لختي، ډنډ، وریا او چړچوبی؛ څلی، لرلیدی، تابدان، څارکښي او څاربندي؛ کوټې، برنډې، ځغاستې، پلغاړي، ستنې، تېران، لرګي، دړې، تخښتې، کړکي، کړکۍ، رونه او ور ... . هر څه په انګړ کې شتون لري چې زموږ د پویکولو جوګړ کېږي.

له لرغون پېر څخه پښتون پښت هم پېیله (پېیرن، شېر، شعر یا اشلوک) انګړ (کور، بیت) سره ورته والی ورکړی دی، په لرغون پېر کې به انګړ ور درلوه، چې ور به دوې پلې درلودلې، یوه کوشنۍ د وګړو تلو راتلو له پاره او لویه یې د کورني ژویو له پاره وو. ځیني پېر به یې پټونه سره برابر وو، د همدې له پاره خپل د ژبې پېیله د دوې پټه ور سره ورته والی ورکړی دی، چې هر پټ یې دوې کوشنۍ برخې لري، دوې مسرې وي، یا دوې کړۍ وي، یا دوې بنده وي. چې یوازې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدې یوه پېیله کې د انګړ په کچه بې حسابه ځېزونه په کې شتون لري. لکه دا لیکوال په دې لنډۍ کې:.

ځه ځه ځنګړې ځېرې پانې
ګڼ لښتیلیکي مې د پېیلې کښلې دینه

که چېرې موږ په علمي ډول د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ انګړ ځېړنې چوپړې (د ریسرچ پانې) په انځورلیک (ګراف) لښتیلیک (جدول) ناځانځبرې کړو.
بې حسابه کړنې یا فعالیتونه به په لړ کې راکړي. زما په اند د اېنجینري پي اته پوستکالي لښتیلیک په ډول یو کوشنی انګړ، بې حسابه کړني یا فعلیتونه لړلیک کوي، که وغواړو چې و یې رغوو.

په همدې بڼه په دې د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو انګړ ځېړنې چوپړې (د ریسرچ پانې یا جارګي لیکي، چمبرکښلې) کې د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ لښتیلیک انځورلیک ځېره او کړنیوم (سر لیکونه) په دې بڼه بشپړ لمېسه کوم.

نینول: لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ نینول (فلتر کول): اوږدمنګي لار؛ لرغونی لښتیلیک نخښه؛ ټول ټال د چوپړو ګڼه: ۱۰۴۴ ؛ پېخلیک: د کب شلمه، ۱۳۹۵لېږدی یا ۱۰، ۳، ۲۰۱۷ زېږدی (پسرلی، غویی ۰۴ ، ۱۴۰۳ لېږدی یا ۲۴، ۴، ۲۰۲۴)؛ د کښلې د ټوک ګڼه: ۳؛ کړني ګڼه: ۱ ځخه تر ۴. ۷؛ کړني نوم: د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو بېلوالی ځخه تر یېبره؛ لومړینی موده ,, ۱۱۳۶۷،، ورځې؛ رښتې بشپړه شوې له سلو٪
(پیل پېر:. ۱۶/ ۱/ ۱۹۹۰ زېږدي ځخه تر ۷/ ۱۰/ ۱۹۹۳ زېږدي کې ,, ۱۰٪ ،،؛
لومړی پېر:. ۷/ ۱۰/ ۱۹۹۳ زېږدي ځخه تر ۹/ ۶/ ۲۰۰۹ زېږدي کې ,, ۳۰٪ ،،؛
دوېیم پېر:. ۶/۹/ ۲۰۰۹ زېږدي ځخه تر ۳/۱۰/ ۲۰۱۷ زېږدي کې ,, ۶۰٪ ،،؛
درېیم پېر:. ۳/۱۰/ ۲۰۱۷ زېږدي ځخه تر ۱۹/ ۲/ ۲۰۲۱ زېږدي کې ,, ۹۹٪ ،،؛
ځلورم پېر:. ۱۹/ ۲/ ۲۰۲۱ زېږدي ځخه تر ۲۴/ ۴/ ۲۰۲۴ زېږدي کې ,, ۱۰۰٪ ،،؛) ,, ۱۱۰٪ ،،؛ پیل ,, ۱۶/ ۱/ ۱۹۹۰ زېږدي ،،؛ پای,, ۲۴/ ۴/ ۲۰۲۴ زېږدي ،،؛ ټول ټال په یوه سیال جسم کې د ننه یا پر سر ورو ورو ښوربدل (هر هغه شی چې د اوبو پر سر ځي، د چنګك په مزي پورې کبابو نو ته د ښودلو د پاره اچول کېږي چې د چرپېدو په وخت کې توی نه شي. د یوه اوبلن پر سر دربدل) ,, ۰- ،، الته شو چې ۱۰۰ شپې مې رنې ورته شبېه، شبېه کړې؛ د یوه سرلیک له بل سرلیک سره د غوټې یا ټالونه (زانګو ډوله بستره چه په رسیون سره پي پر دیوالو یا ونو ځړوي، هاممکس)؛ رښتنی یا شوی کار؛ پاتې کار؛ وېرې (بحراني، انتقادي، غیرمطمین، خطرناك) پاتیشونی کار؛ پړاو (ځلی، نښه چې یو واټن د میل په حساب

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویشي یا مهمه پېښه)؛ شفر (د رښتو ټولګنه، قوانینو مجموعه، رمز، کوډ): اېنج. ص. ف ۲؛ بیا کتنه (سمونه): د مرغومي له ۲۶ ۱۳۶۸د لېږدي (۱۶/ ۱/ ۱۹۹۰زېږدي) ځخه وده (پرمخ تلل، ترقي کول، وده کول، بشپړیدل. پرمختګ، ترقي یا بشپړتیا)؛ نیونه (تمبونه، چارخانه، کار د صحیح کېدو له پاره نګراني او د همدې مقصد له پاره لاربښوونه، دغه علامه (۷) چې په کتل شوې تصحیح شوې پانه، جمله، کرښه او نورو باندې اېښوله کېږي، کنټرول، لټونه، درول، ژغورول، د تصحیح په غرض کتل په سترنج کې (کشت) ورکول یا مخ نیوی.): اېنج. ص. ف؛ منل (تصوییبول، خوښه ورکول یا موافقه کول): ډیپلوم انجینر صفی الله فردوس خان.

د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ لښتیلیک انځورلیک کړنینوم لکه:.

د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو بېلوالی؛ تعریفونه؛ بېلونکې نخښې؛ د رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)؛ د اواز ټېټوالی او لوړوالی؛ دفتنګونه؛ لوړ د پلورلو وړ؛ د کچې اندازې؛ د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو سیمه ییزې پایلې؛ عیبونه او تېروتنې؛ په بشپړولو یې اثر؛ تاثیر نه شمېرل کېدونکی؛ د پښتو ژبې لهجه؛ د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو ژبه؛ د ولس بدلون؛ په پښتو علمي ادب کې مېندېدوکه؛ بېلګې یې؛ بېرته یې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړئ؛ د نورو نویو جوړولو تکل یې؛ آړوتي غني کول او خپرول یې؛ موندل او د ولس له منځه یې ټولول؛ آر؛ اوسمهال یې د ډېرولو تګ لاره؛ د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو ته د ادبي ښکېلاک ګرو ارزښت ټاکل؛ لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو ځای؛ د پېخلیک، پېر، ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری، د ځېړونکي په پېیلو کې تشبې؛ رښتنی وېش د دوی د محتوا او موضوع له مخې، انګړ او یېبره.

چې د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ انګړ تازه په تازه، نوي په نوي لښتیلیک انځورلیک څرګندوي، چې پښتون پښت کولی شي، د هر انځورلیک، کرښه، د اړېکې لښتي، پېر، شننه، انګېرنه، سپړنه، خاپ داغ (خال، ټکی، پلموتي؛ ټپ، ټپی؛ نوغي؛ سیمه، ځای؛ داغ داغ کول، رټه کول؛ نښه کول؛ رټه کېدل؛ په نښه حکیدل؛ لیدل یا پیژندل.) په ځغلنده لید و ویني.

د ورډ پوستکالي له پامه د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو انګړ ځېرنچوپړي (د ریسرچ پانې یا جارګی لیکي، چمبر کښلې) کې چوپړي ,, ۱۰۴۳،، دی، ۳۰۰۲۳۶ ویکي لري، ۱۰۹۲۲۰۲ (منشور: د رسمي سند ور کونه مستعمراتو ته د حقوقو ور کونه: دربست نیونه ,, د ابېځو، اونورو،، پرانټ.) داني یې وټ نه یا پرته له وته د ابېځو ځای نیونه لري، ۱۴۱۷۵۲۰ داني منشوره یې له وټ سره دي، ۱۴۰۸۴ پراګرافه دي او ۳۸۲۲۰ لینو کې کښل شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹. يېبره

په ګړني ډول د وګړو يا د خلکو د پوهې کچه:.
د يوه کس د پوهاوي له پاره مونږ مجبور يو، تر څو چې شل کاله لکچر ورکړو ترڅو چې پوی شي. او که په يوه چمبر ليکي کې و وايو؛ يا په يوې علمې ځېړنه کې؛ يا ناول، کېسه او د لوبغالو کې د لوبو نه... .
ياره دا چمبر ليکی او علمې ځېړنه تاثير لري.
دغه شيان د دې باعث کېږي چې دلته نظم پلی شي. ترڅو پورې چې دی په دې تاثيراتو پوهېږي، ترڅو چې دی شل کاله زده کړې کوي بايد دی پوئ شي.

نو اوس سم دستي له پاره څه کول په کار دي؟ چې مونږ يو سړی د ربنت (قانون) لوري ته و خوځوو.

که چېرې تاسو د هليوډ سينما ډېری ګڼه وحشتناکه فلمونه وينئ چې خپرې يې، دا څه تاثير لري!؟ دا غواړي چې په محلي قوانينو باندې يا قواعدو باندې خلک د ځينو سرغړونو (انحرافاتو) نه د قانون په لور و خوځوي.
لکه په ننداره کې يوه جلۍ ده، غواړي له ښاره د باندې ځنګله ته لاړه شي، په ځنګله کې روانه وي، يو دم يې غومبسه وچيچي، خارښ پرې پيل شي، وپړسېږي، پړسوب يې وچوي او له کړېکو بې سده شي.
کوښښ کوي چې د دوی د ټاټوبي يوه جلۍ داسې ځای ته يوازې لاړه نه شي چې التّه ورته تاوان کوي. هغه چې وايي د فلم اريبلی دي: انځور ۷۰٪ سلنه اغېزه کوي په تاثير کې. د سفرونو نه، د دانه، د دانه... .

په ميلونونو، ميلونونو خلک دا فلمونه ګوري مګر نه پوهېږي. کېدی شي چې د هليوډ لارښوونه کوونکی (ډيريکټر، رييس) په دې باندې پوی شي. چې دا فلم يې د څه له پاره جوړ کړی.

په همدې چمبر ليکي کې پښتون پښت له پاره همداغسې کېسې دي، دې کې بيا په نويو بشري علومو کې ډېر ستر، ستر بحثونه، کېسې، انګېرنې او ځېړنې اړوونکې دي. دا ډېرلوړ لېول يا لوړ، لوړ پوړونه (ليولونه) لري.

چې انسان څه رنګه مطالعه شي؟ د بېلګې په بڼه يوه ناانډوله يا ناول دی، چې ليلا او مجنون، مومن خان او شيربانو، ملا عباس او ګلبشره، چنګيز خان او تورک خاتون، احمد خان او انارګلي، پلانی او پلانی، چې دا ده او هغه ده، پلاني داسې و کړه او پلاني داسې و کړه.
دا محلي کړن لارې (قاعدې، مقررات يا Local Regulations) دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږ کولی شو په دې باندې له ټیټې سطحې نه. هغه څوک چې پوهېږي ټول خلک خو نه پوهېږي کنه، د ټولو خلکو د پوهولو له پاره څو، څو سلیزي وخت لګېږي او پانګه (سرمایه) په لګښت (خرڅ، خراجات، بیه، مصرف) رسیږي.

اوس زه وایم د یوه سړي د پوهولو له پاره یوه مېلیون ډالر هم کافي نه دي، یوه سړی پرې نه تکملیږي. چې هغه دي د ژوند په ټولو رازونو باندې پوی شي.
که چېرې په یوه سړي یوه میلون ډالره هم مصرف کړې بیا به هم هغه په ډېرو شیانو نه پوهېږي.
نو اړتیا لیدل کېږي چې. مونږ ډېر عادي رښت (قوانین) په ډېر عادي سطحو په عادي طریقو یا کړنلارو کې په خلکو باندې پلی کړو او هغوی ورسره اشنا کړو. په غیر مستقیم ډول باندې.

ګڼلی پښتون پښته! اوس راځو د جاپان چارپېریال یا محیط ته که چیرې تاسو د پیشو اهمیت او د هغې اغېزې وڅیړئ. بیا یې افغانستان کې پرتله (مقایسه) کړې نو دا ډېر توپیر لري. ګورئ!!؟ د جاپان حکومت خلکو ته د دې په خاطر رښت (قانون) و ټاکه چې دوی به د پیشوګانو په ننداړتون کې له ۱۹ ساعتونو څخه زیاتو کې پرې لوبه او ننداره کوله، نوموړي دولت و ویل چې له ۹ ساعتونه ډېر رښت نه شته چې زیاتی پرې و شي.

د دوی میرځمن پر دوی باندې ترټولو لوی اتومي بمونه وغوځول، ټول ټاټوبی یې ورته لوټي، لوټي کړه، خو د دوی پوهګړو هغوی ته هېڅ په ناوړه سترګه ونه کتل، ټولو وګړو یې لکه د لېندۍ غشو په شان یوازې یوه نخښه درلودله، چې په لویه کې خپل د نخښې منځه به ولې، موخو ته به ځان رسوي، مرګ ویل او رټل به نه کوي، خپل دین به په هسکو ځلوي، هغوی ته به وایي چې په علمي ډګر کې له موږ سره تل مرسته و کړی، بېرته راستانه شئ، په ودانه ونه او پرمختګ کې زموږ پل لوړ کړئ، دوی د میرځمن هر څه په شلخي بڼه جوړو، اړولې څېره؛ همغه برخې په بېلا بېلو بڼو جوړ وو، که د نوي ښاري پرمختګ ټوډي رټل تمځي څېړنې لاسته راوړنه د دوی څېړونکو پیله وه، د څېړنې ارزوني په پیر به په میرځمن ټاټوبي کې ویل چې دا څېړنه ناسمه ده، روغه پایله ګټنې ته نه ورکوي، تاسو جاپاني څېړونکي باید یوه بله څېړنه باندې کار و کړئ چې پینۍوال غونډوس کې ثبت شي.

خو هغه جوړونه به یې خپل یو امریکایي ځلمي ته ور کړه، چې په همدې څېړنه وکړه او نوم یې په خپل نوم کړه. چې تر ټولو ښه ټیکلی (ریکاټ) زموږ د ټاټوبي شي. هر ټیکلی چې د امریکا اړوند ثبت شو، دوی پرې خوا بدي نه شو، که هغوی تور کلم رغوه، دوی به یو لړ اوړ، بل لنډ، بل پېړ، بل ګل لرونکی، بل سور او که د دوی تور و دوی به ژېړ ورغوه، د پرمختګ هر اسباب، الې، توکي یې کاپي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

کاپي، کاپي کړه، چې ټول په همدغه سلوکو کړ شو، چې خپل ټاټوبی يې وځلوه، خپلو وګړو ته يې ودنه، سوکالي، بډاينه، زدهکړه، دود، د ژوند کړنلار روغه کړه هغه څه چې دوی غوښته، د دوی غوښتنه او تر ټولو لوی ټاکلی بنسټيز ارمان وو هغو ته يې ځانونه ورسول.

بل لورې ته يو شی چې تاسو په سترګو نه وينئ د هغه تاثير په تاسو باندې څه دی؟؛ نه شته!، په ساينس کې دا ډېره لږې خبره ده. پرته زموږ د خوږ پېغمبر حبيب الله محمد رسول الله ص د عقلي او نقلي لارښونو څخه چې هغه موږ ته په پوخ کې کړي او لمېسه شوي دي. د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو انګړ خپل پښت ته اوږدمنګی (اوږد عمری) دی، په هېڅ بڼه به په پښتون پښت ته بوژن نه شي. زه په دې باندې لېيلم چې دا به سويي بابېزه يېېره و لري.

د دې پيله ساده برابروي دا چې دا ګډول ليکی يا جارګی ليکی (چمبړ کښلی) يا چمپېره کښلې څخه په بڼه ډول ګټنه واخلئ هېڅ باکه نه لري، ولې!؟؟ ناګڼله يې ډېره باکه لري او ناګڼله يې د نوي پښتو پښت اند، وند، پند، ژبې ته سر دردی او رنځ دی. د دې له پاره ګټلتيا يې په ځار ده، وه يې لولئ، موږ ته په چورلېځ پېر پښتو زموږ رښت د پوهېدلو او ځېرکتيا په کار ده، تاسو لنډ پر لنډ؛ لنډ پېري مه کېږئ، لنډ پېري په آر کې اصيلو پښتنو لارغه نه دی، هر څوک چې وار، وار داسې کړ کېږي، نو دوی لنډمنګي دي.

ځل اوربېدلو ډېري بې ګټي معلومېږي خو کله چي يو وخت د يوه پښت (نسل، قوم) سياسي او ادبي تاريخ ليکي نو ګوري چې، په يوه ټاکلې تاريخي مرحله کې، دغه ډول پېيلې د پښت د ذهنيت او احساساتو اصيل او نګه ښکارندوی دی.

ختيز پېژندنه، ژبپوهنه، د پېخليک مطالعه او ځېړنه، د نړيوال سياست پلټنه او ځېړنه، د کلتوري مسايلو ځېړنه او پلټنه کې پياوړی لاس لرل غوره وي.

زموږ ټاټوبي تل له داسې پرېوتو ميرځمنو سره مخ کېږي، چې د وګړو او ژويو پر هېڅ اصل او ارزښت باور نه لري، تل يې ولاړ وګړي رېبي، ټولګډونه اسنتياوو او زېرمو، مېرمنو، سړو، سپين ږېرو، تورسرو او کوشنيانو وژونکي او وېرونکي برېدونه کوي، دا يوازې او يوازې چې زموږ پښتون پښت په تېر پېر کې پر ډېريو هېوادونو واکمني کړې او اوس نادرې طبيعي زېرمې لرو.

د دوی نه پالل او ښکېلاکګرو په کړنو نېغ تلل، بې ننګي ده، بې شملې يي ده، بې غيرتي ده، بې عزتي ده، بې ابروګي ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما پر خپل پښت خپلې کښلې و منلې!
لورا لور، کوراکور، سر پر ځنې، په وېږه خوله، خوله پر خوله، غاړه په غاړه، په ښکاره، په پټه، په ځغرده، په ډاګه، ډانګ پېلې او پردې کښلې مې دغې سکالو دوديزه کمبله را ونغاړم.

که د نوبل جایېزه په ټولنیز ارمان، انساني پیغام یادوني او هنري ځانګړنې له پلوه ارځول کېږي.
دغه ډولي، ښاګلی او نازک هنر له جادويي اغېزه؛ د نني ښکېللي او زبېښلي انسان د ژغور، ازادۍ او سوکالۍ، هېواد پالني، هېواد سره د مینې او بډاينې له پاره کټنې واخستل شي.

ټول پېيران (پېيلې، شعرونه) پر دې ډول اړين باید په کره پښويه او د پښويې په ټولیېز ګړدوددي، تشریحي، پېخلیکي، پرتلېز، ښوونيزې، اخځي (Reference)، روغاونيزې (Structural)، زېږندي (Gnerative)، جوله ونجي – زېږندې پښويې (Transformation-Generative Grammar) وندي وي.

زه دا کره بوږوم چې، ما خپلې لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ و کښلې، داسې شونې ده چې ځینې برخې به يې تړښتې برېښي. خو هغه الله ج پر ما لورينه کړې، ما قصدي نه دي کښلي، نه مې په زوره کښلي او نه شلخي پېيلې دي، له مانه کښل شوي دي او پنځي پېيلې دي.
په ټوله کې به دا کره و مومئ، د علمي ډګر سرچینو ته هم رسول کېدی شي او په بېلابېلو علومو کې ترې ګټنې پورته کېدی هم شي.

زه هم د خپلې ژبې مینوال او ژمن پازوال (زمه وار) یم، له ډېرې مینې څه لیکم او د دې له پاره زخمي زړی (ژوبل یا ټپې یم) له احساس سره مې شپې په میاشتو او کلونو وېخښې تېرې کړې دي.
یوه څه مې لیکلي دي د څېړونکي (لومړی نمبر تحقیق کوونکي یا د ختېځ لومړی نمبر ریسرچر) په ډول نیم ګړتیا نه لري، چې هېڅ مې نه وی لیکلي نو نیمګړتیا به مې هېڅ روغې، سترې او سمې کړې نه وې.
وار، وار په اړېستلي پار مې نیم ګړتیا په کره کولو کې بیا، بیا اړخن سمون راوستی دی. اوځار (ډاګېز) یم چې پښت ته مې کښلې پېيونکی (امېل جوړونکی) د پاغوندو شم.

زه په لیکنه کې د ضعیفو ټکو او کمزورو استدلالونو څخه ډډه کوم، نه مې بوږولي (راټولولي) او نه يې بوږوم (راټولوم).

(c) ketabton.com: The Digital Library

هڅه کوم چې کښلې مې په پوخ استدلال، قوي منطق او رواوړل شویو عقلي او نقلي سکلوه ولاړې وي.

زه د رېسرچ پانو یا څېړنې چوپړو جوړونکی یا څېړنه کونکی، پلټنه کونکی، تحقیق کوونکی نه یم چې څېړنه یا رېسرچ مې غلت یا ناسم وي. بلکې زه د رېسرچ پانو یا څېړنې چوپړو چلوونکی، خپروونکی، هغه څوك چه لیکنې اصلاح کوی او بیا یې چاپ ته چمتو کوي، یا نشر ته چمتو کونکی (لکه د څېړنو) یا رېسرچ پانو یا څېړنې چوپړو بدلون ورکونکی یم.
تل د څېړنکو او رېسرچ کوونکو څخه زما کښلې سمې، سترې، روغې او لوړې وي. زه تل د کښلو بوړولو کې راستی (رښتیا) وایم او تل په کښلو کې سم یم.

زه د پښتون پښت یوه علمي پیپلن، لیکوال او د ختیځ لومړی نمبر څېړونکی The number one researcher in the East په بنه د خپل پښتون پښت هر وګړي ته نوې بډایه او د سرغندویتوب تازه کښلې کښنم او د لرغون پېر په دې لنډۍ دا کښلی (د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو انګړ څېړنچوپړي یا ریسرچ پانې لیکی یا کتاب) پای ته رسوم.

ستاسو په دوې سترګو مین یم

د خدای له پاره یوه ځل و ګورئ مینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰. د انځورونو، ښېرو او لښتيليکو لړليک:

درېيم ټوک د انځورونو لړليک:.

۱:. د مصري هيروګليف ليک بڼه چې په لغمان ولايت مهترلام ولسوالۍ ګټې ښنګ او غور ولايت فيروز غرونو کې هم په لرغونو ځاينو کې په ډبرو کې شتون لري. شپږ سوه ليکلي شيان وو ۶۰۰ د مصري هيروګليف ليک بڼه دي ,, سړی او ملت ، ۲۳ مخ،، چې زموږ د ټاټوبي پيخليک په ډاګه کوي. انځور (# ۵۴ انځور) ٥٤

۲:. ارامي ليک بڼه په لښتيليک کې درېيم ګڼه کې شتون لري، ځينې اوسنې پښتو ابېځې دي خو بېلوالی يې پر دې کې دی چې هېڅ ټکي نه لري. (# ۵۵ انځور) ٥٥

۳:. د پيل پېر (وختي وخت، د وخته وخت، مخکښې وخت، وړاندی وخت، مخکينی پېر، په سر کې پېر، پخوانی وخت، لرغونی پېر، نږدې پېر، را تلونکی وخت) ارابې دوران انځور.. ٥٨

٤:. په ۱۹۲۰ زېږدې کې د جرمني بانک نوټ يا جرمني مارک هاميانۍيو يوه بېليون جرمني مارک (۱۰۰۰ مېليونه) ٦٠

٥:. د ښارونو او د کافي ذخيره (امانت ايبنودل، رسوب کول، پاسره ايښوول، ذخيره کول) پته د لغمان ساحه کې. (# ۵۸ انځور) ٨٤

٦:. د منرالونو ټيکلی (ريکاټ) يا منرالوجيکل ريکارډ په نوم د امريکا فينسټ مهالنۍ انځور. (# ۵۹ انځور) ٨٤

۷:. ,, کونځيټ سپوډومين، ۲۰ سانتي لوړ، له ماوی، لغمان، افغانستان څخه (د سوربونني راټولشوي) انځور يې مېرمن نيلې برينډ اخستی دی.،، (پيرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۵ چوپړی) (# ۶۱ انځور) ٨٥

۸:. شين سپوډومين کرسټال، ۶۰ سانتي لوړ، تر ډېره پورې دا د فينسټ له لورې لاسته راوړل شوی کرسټل دی، يوه جوړه ده، دوې دانې دي، له ماوی، لغمان، افغانستان څخه (د سوربونني راټول شوي) انځور يې مېرمن نيلې برينډ اخستی دی. (# ۶۰ انځور) ٨٥

۹:. ,, ايلبيټ ټورمالين کرسټال، ۶ سانتي لوړ، له کورګل، لغمان، افغانستان څخه (د سوربونني راټول شوي) انځور يې مېرمن نيلې برينډ اخستی دی.،، (پيرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۰ چوپړی) (# ۶۳ انځور) ٨٦

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰:. ,, ايلبيټ ټورمالين کرسټال، ۶ سانتي لوړ، له کورګل، لغمان، افغانستان ځخه (د سوربونني راټول شوي) انځور يې مېرمن نيلې بريندډ اخستی دی.،، (پيرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۱ چوپړی) (# ۶۲ انځور) ۸۶

۱۱:. ,, ايلبيټ ټورمالين کرسټال، ۶ سانتي پېړ ، له ماوی، لغمان، افغانستان ځخه (راټولشوي د سوربونني) انځور يې مېرمن نيلې بريندډ اخستی دی.،، (پيرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۲ چوپړی) (# ۶۴ انځور) ۸۷

۱۲:. ,, ايلبيټ ټورمالين کرسټال، ۲۱ په ۱۵ کې، له کورګل، لغمان، افغانستان ځخه (د هيرب اوبډا راټول شوي) انځور يې ويندېل اي. ويلسن اخستی دی.،، (پيرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۲ چوپړی) (# ۶۴ انځور) ۸۷

درېيم ټوک د لښتيليکو (جدولونو) لړليک:.

۸. ۱ لښتيليک :. په دې لښتيليک کې پلټنه داسې په ډاګه شوې يا ځېړنه داسې ښودل شوې ده چې د لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ مونډل او دولس له منځه يې ټولولو اوډون (ترتيب) وندي کوي. ۳۲

۱۰. ۱ لښتيليک:. په روان پېر کې د لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ د ډېرولو او تک لارې لښتيليک (جدول) بڼې ځېره. ۴۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۱. د کره ليکنې پښتو په پښتو تشريحي وييکو چوپړي، د پښتو ابېڅې په سته په لاندې لښتيليک کې کښل شوي:

بېلګې:-

وی د ابېڅې په سته: **مانا، د چوپړي ګڼه له ټکی لرونکي کامې او ټکي نه ورسته په شمېر باندې ښودل شوي.**

۱. اې (ا، الف)

ابا: پلار، د مور خاوند، د مور څښتن، د مور ساتونکی، د مور مېړه، والد.؛. ۴۵، ۱۵۵ او ۲۰۹ چوپړي کې (پاڼه کې ، مخ کې ، صفحه کې، مخګڼه کې) شتون لري.

ابليــس: شيطان ؛. ۱۰۹، ۲۲۲ او ۳۵۶

ابېڅه: يوه توری، يوه حروف، ښځېنه لړ نوم دی يا مفرده ښځېنه وی ده. لکه:. ا (اې)، ب (بې)، ت (تې). ؛. ۳۳ او ۳۵

ابېڅې: ډېر نوم د تورو دی ښځېنه وی ده، ټول توري، ټوله الفابا، الفابېټ له اې څخه تر يې پورې.
لکه:. زموږ د پښتو ژبې ۴۹ ابېڅې:
الف ا، آ، ب، پ، ت، ټ، ج، چ، ځ، څ، خ، د، ډ، ر، ړ، ز، ژ، ږ، س، ش، ښ، غ، ک، ګ، ل، م، ن، ڼ، و (اوږد واو)، و (لنډ واو)، و (بېواک واو)، ه، زورواله هې(ه يا ــه)، زورکۍ هې(ه يا ــه)، ې، ي، ی، ۍ، ئ ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، ف، ق
دوديز: ا؛ غږېز(فونوميک): a؛ نوم: اې (اه، زور)؛ بېلګه: اره، اړ؛ غږېزليک ará, aṛ.
؛. ۳، ۷، ۱۴، ۱۶، ۲۰، ۳۲، ۴۰، ۴۱، ۳۶۱، ۳۶۳، ۳۶۷ او ۳۶۸ چوپړو کې شتون لري (او ۱۶ وارې نور په بېلا بېلو چوپړو کې راغلی دی).

ابېڅی: يوه توری، يوه حروف، نر لړ نوم دی يا مفرده نر ويکی دی. ا (اې)، ب (بې) ت (تې). ؛ ۳۶، ۴۸، ۴۹، ۱۰۰، ۳۶۰ او ۳۶۹ چوپړو کې راغلی دی.

ابېڅي: ډېر نوم د تورو دی نر وی ده، ټول توري، ټوله الفابا، الفابېټ له اې څخه تر يې پورې.
لکه:. زموږ د پښتو ژبې ٤۹ ابېڅې:
الف ا، آ، ب، پ، ت، ټ، ج، چ، ځ، څ، خ، د، ډ، ر، ړ، ز، ژ، ږ، س، ش، ښ، غ، ک، ګ، ل، م، ن، ڼ، و

(c) ketabton.com: The Digital Library

(اوږد واو)، و (لنډ واو)، و (بېواک واو)، ه، زوروالـه هې(ه یا ــه)، زورکی هې(ه یا ــه)، ې، ي، ی، ۍ، ئ ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، ف، ق). ؛ ۹۹، ۲۰۴، ۲۰۶، ۳۲۶ او ۳۶۰

اټکل: نظر. ؛. ۶۷، ۸۱ او ۲۸۷

اچیان: د غوایانو هغه جوړې ته وایي چې کروندګر پرې کرونده کولبه کوي. له کده واړه وي او وطني یا لغماني یې هم بولي، ځانګړتیا یې: په بېړه کار کوي او زر ستړي کېږي، د پېرېدلو بیه یې ارزانه ده او د لاسته راتللو ګڼه یې زیاته ده. دوېیمه بېلګه یې انکیان نومېږي. له کده لوړ وي او زراعتي یا کونړي یې هم بولي، ځانګړتیا یې: ورو کار کوي په ډېر طاقت سره او زر نه ستړي کېږي، د پېرېدلو بیه یې ګرانه ده او د لاسته راتللو ګڼه یې کمه ده. درېیمه بېلګه یې چپیان نومېږي. چې چپه ښکرونه لري او کم پیدا کېږي. ؛ ۳۲۷

احمد خان: د پښتنومیر، باچا ابدالي، دورانی، احمد شاه بابا. ؛ ۳۱۹

اخته: مشغول. ؛. ۲۹، ۲۶۱، ۳۵۰ او ۳۵۹

ادم ذات: بشر، انسان، ژوی د حضرت ادم (ع) اولاده، اشرف المخلق، بنې ادم. ؛. ۳۲۷

ارو: راګ دی: سا دي دي ګا دي ما نا دي په دي ګا ما پا ني سا. ؛.۳۲۷

اړک په اړک: بغل په بغل، طرف په طرف، تاو را تاو. ؛. ۳۲۷

اړم: د پښتو ژبې سرغندوي لیکوال شاعر محمد اسمعیل اړم پیتار منځنی نوم دی. ؛. ۳۲۷

اړمه: تکیه، پایه، ډډه. ؛. ۳۲۷

اړیکه: رابطه. ؛. ۴، ۳۸ او ۵۲

ازاریان: د ازار جمع ده، خلکو ته مصیبت ورکونکی. ؛. ۳۲۷

ازانګي: انګ. ؛. ۳۲۷

اسارت: غلامي. ؛. ۱۵۰ او ۲۰۲

اشنا: ملګری، دوست، اندیوال. ؛. ۲۷، ۳۰ ، ۸۸ او ۳۷۱ (ټول ټال ۲۹ وارې نور)

ازرده: ډېرزیان رسونکی. ؛. ۳۲۷

اقتدار: دوران. ؛. ۶۴ او ۱۹۷

اکلیاټوریس: مندکه، خسته. ؛. ۳۲۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

اکيډمي: دار التعليم، اکاډيمي، د تعليم جونګړه، د زده کړې کور، اکاډمي، هغه ځای چې التـه د افلاطون د مدرسې پيروي او نظرې زده کړې ورکول کېږي. ؛. ۳۸۳

اکۍ: کاکۍ. ؛. ۲۴۷

اېلا: خوشې، روان. ؛. ۱۲۷ او ۲۲۲

الګ: بېل، جلا، جدا، اليده. ؛. ۳۲۸

الماسک: تالنده، په اسمان کې د ليکې په بڼه برېښنا ده. ؛.

امام: هغه تن چې په ټول کران کريم د الله کتاب عمل کوي او په دونيوي علومو کې لوړې زده کړې و لري. ملا هغه تن چې کوران(قران) کريم ليکی، لوستل او ويلی و وسي، پېشواء، هغه مير چې کوران کريم ليکی، لوستل او ويلی و وسي، هغه مشر تن چې کوران (قران) کريم ليکلی، لوستل او ويلی و وسي او پرې عمل کوي يا کړلېږي.؛. ۳۱۶

امرو: راګ دی: سا نا دي پا ما ري ګا دي ني سا ني سا ري ګا دې سا. ؛. ۳۴۴

انا: نيا، ادکۍ، د پلار مور، د نيکه مندينه، د نيکه ارتېنه، د نيکه مينا، د نيکه ميرمن، د اکا ښځه، د بابا کور ودانه. ؛. ۲۰۵

اندکي کوشنی فکر، يا کوشنی پام. ؛. ۳۲۸

انکړ: اکر، حالت او وضع (بد انکړ) ؛. ۲۰۵

انګار: سکروټه. ؛. ۶۶، ۹۰ او ۳۱۶

اوتې بوتې: بې هوده خبرې، چټي او بې باکه خبرې. ؛. ۳۲۸

اوب: اوبدل يا (بافت). ؛. ۳۲۸

اورپکي: جګړه مار، جنګ اچونکي، وسله وال، د کلاشينکوف ريشته داران. ؛. ۳۷۶

اورغونکی: وزګوړی، د اوزې بچی. ؛. ۳۲۸

اوږدپېری: اوږد پړاوی. ؛. ۶

اوږدمنګی: اوږد عمری. ؛. ۶ او ۳۲

اونيزه: هفته وار. ؛. ۳۲۸

اېنجينېر: يوه فرانسوي وی ده. هغه څوک چې طبيعت په خبرو راولي، د طبيعت ژبه ده چې زي روح شيان په خبرو راولي، برداښت، طاقت، ظرفيت، څرګند والي او ځانګړنې يې معلوموي. او په اصطلاح کې هغه متخصص ته وايي چې د يو شي په باره کې په زهن کې پلان جوړوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او بيا يې د خطونو په واسطې سره کښني يا ترسيم او تياره وي. ؛. ۲، ۳، ۵۶ او ۳۸۰، ټول ۲۰ واري راغلی دی.

ائينـه: اېنداره، هنداره. ؛. ۱۲۲

ايستی: ويستلی. ؛. ۳۲۹

ايډال ويس: دولسپانی، ټيکګولی، ټيکوۍ، يو ګل دی چې ستوري ته ورته بڼه لري، په رنګ سپين دی او داسې غرو يا د ځينګوړا د پرښو په درزونو کې شنه کېږي، دا ګل د سيويس هېواد ملي ګل دی چې وګړي سکي لوبه کوي او په ډېره مېړانه سره لاس ته راوړي چې پيداکول يې ګران کار دی، د دې راوړل د زړه ورتيا نښه ده، دا ګل يو ملګری بل ملګري ته د لاس نښې له پاره ورکوي. ؛. ۳۲۹

۲. آ

آر: اصل. ؛. ۶

آړوتی: شرطی. ؛. ۶ او ۳۱۸

آس: اس، اسپ. ؛. ۷۰، ۱۸۸

آند: فکر، نظر ، اند. ؛.۶

۳. بې (ب)

بابل: په اېراک يا عراق هېواد کې د ښار نوم دی. ؛ ۴۹

بابېز: ناڅيز. ؛. ۳۲۱

ببولالي: هغه شعر ته و ويل کېږي چې په هغه کې د ناوې ښه ستاينه، يادونه او تعريف کوي. د واده په هغه وخت کې وايي چې د ناوې سينګار تمام شي نو پېغلې سر يوه دايره جوړه وي او ناوې يې په منځ کې کېښنوي او ښه ستاينه، يادونه او تعريف يي په شعر کې کوي. نوموړي شعر ته ببولالي وايي. پاتې شونې دي نه وي چې د پېغلو په ديرا کې هغه مېرمنې ګډون کوي چې هغه واده شوي او يا کوژده شوي وي. بې مېړوخه او انجونې نه شي کولی چې په نوموړي دايره کې ګډون و کړي. ؛. ۲۲۹

بـادار: مـالک. ؛. ۹۹، ۱۱۶

بادرنګ: سبزي ده. ؛. ۱۷۲، ۱۸۸ او ۲۴۹

باغه ګل: د الينګار ولسولی کې د کلی نوم دی. د ګمبه او څخره نومي کليو د سيند نه پورې. د توری کلا نه مخ په غره لورته په درځنی سيمه کې پروت دی. ؛. ۳۲۹

بڅري: زره. ؛. ۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

بدرنګه: مخنته. ؛. ۲۰۹ او ۳۵۳
بـډه: د ماشومتوب ملګرى، د کمکيوالي ملګرى، وړکيتوب انډيوال. ؛.۳۲۷
برخوردار: کامياب، بهره مند، بريالی. ؛. ۵۱، ۷۰ او ۲۰۴
بشپړ: تکميل، مکمل، پوره. ؛. ۵۲
بلواګر: شورشي. ؛. ۱۸۷ او ۳۷۷
بګی: ټانګه. ؛. ۳۵۱
بڼ: باغ، فردوس. ؛. ۳۱، ۳۵ او ۴۵
بوستان: بڼ، وچبڼکی، باغ، فردوس، بهشت، جنت. ؛. ۶۱
بوژن: دهشت، بلواګري، ډاراچول. ؛. ۳۲۱
بوړ: راټول. ؛. ۱۰۸، ۲۰۳
بوړولي: راټول کړي، راټولولي. ؛. ۲۲۰، ۲۴۵، ۲۴۷ او ۳۲۲
بوړم: راټولوم. ؛. ۱۲۶
بوړوم: راټولوم. ؛. ۱۲۶، ۱۳۶، ۱۹۹، ۲۳۹ او ۳۲۲
بولن: معقول، بولنې (معقولې). ؛. ۳۳۰
بولنده: کومانده. ؛. ۱۵، ۷۶، ۷۷ او ۷۸
بولندويان: کومندانان.؛. ۷۷ او ۸۱
بيديا: ټټنګ، بيابان، دښته، صحراء. ؛. ۱۸۵، ۳۴۸
بيره: تيز، ګړندی، ړټ، څڅبکی. ؛. ۷۶، ۷۷، ۲۶۴، ۳۴۷ او ۳۵۲
بېړنيو: عاجلو. ؛. ۳۳۰
بې زبانه: حيوان، کم طاقت، عاجز. ؛. ۳۵۵
بېلګه: نمونه، ورته بڼه، مثال. ؛. ۴، ۸، ۹، ... . او ۳۷۲ (۸۵ وارې نور په بېلابېلو چوپړو کې راغلی دی)
بېهان: بيهي، بيی، د مڼو په شکل خيران ګردان پوټکی لري او زېړرنګ. ؛. ۳۰۱

٤. پې (پ)

پار: ساعت، وار. ؛. ۳۰۳
پاتوړی: وارث، اصلي پتساتی. ؛. ۸۹
پټون: کشر، وروسته پاتي. ؛. ۳۱۶
پردېس: مسافر. ؛. ۱۴۷، ۱۶۷، ۲۰۰، ۲۹۵، ۲۹۸، ۳۰۲ او ۳۸۴
پرلغښتی: سېستماتيک. ؛. ۲۳۰
پرګی: غرنی ميوه ده چې قهوهيي او برګ رنګ لري، البته زړي يې خوړل کېږي. ؛.
پړ: چپه، نسکور، ژېړمخی، زېړمخی، ملامت. ؛. ۲۶۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرونی: ښځینه ځادر، ټیکری. ؛.
پسد: سم دم، رمټ، جوړ تیار، هوښیار. ؛.
پښت: نسل. ؛. ۴۶
پښېله: کافیه یا قافیه ؛. ۷۰، ۷۳ او ۲۷۴
پلاوی: استازی. ؛. ۱۰۵
پلنګ: پړانګ. ؛. ۱۱۰، ۲۵۸
پلو: د ټیکري هغه برخه چې په سینه پرته وي او له پیڅکو(څنډو، ژۍ) پیل او د ټیکري تر نیمایی پورې وي. ؛. ۳۳۱
پلوه: اړخه. ؛. ۲۷، ۲۸، ۳۰، ۳۱، ۳۶۹ او ټول ټال ۱۷ دانې نور شتون لري.
پلوري: خرڅوي، خرڅلاو، خرڅول، پلورل. ؛. ۴۶، ۵۳، ۱۹۳ او ۲۷۴
پنځا: تخلیق مفرده نر وییکی یې پنځ دی. طبیعت. ؛. ۲۰۶
پنځه: تخلیق مفرده نر وییکی یې پنځ دی. ؛. ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۳۰، ۱۷۸ او ۲۳۸
پور: قرض. ؛. ۴۳
پوروړی: قرضدار. ؛. ۳۳۱
پوړ: منزل. ؛. ۳۵، ۹، ۲۱، ۵۰، ۱۸۵ او ۱۸۷
پوپک: د ماشومانو یوه بېلګه لوبه ده. هغه خالي دروی چې د ولې ونې د نازک ښاخ څخه لرګی د منځ ساکه(ساقه) یا ډډ اوباسي او پوستکی یې پاتې کېږي، چې ورته پوپک وایي. او ماشومان په خوله کې د غنمو دانې او یا نورې وړې دانې اچوي او هغه د خولې په واسطه پوپ کوي. چې هغه دانه د پوپک په منځ کې په سرعت سره د نښې طرف ته درومي. ؛. ۳۳۱
پوښتي: پوښت، پوښتنه کول، سوال کول. ؛. ۲۸۵
پوهګړي: روڼ اندي. ؛. ۲۰۷ او ۲۶۲
پیداینت: زوکړه. ؛. ۵۶، ۵۸، ۳۳۹ او۳۵۳
پیسو: مفرده وی یې پیسه ده، هامیانی، پیسې. ؛. ۵۹
پېغله: باکیره جلی، بي مېړوخه، ناواده. ؛. ۵۲، ۷۳، ۸۳، ۱۰۸، ۳۰۲، ۱۵۶، ۱۶۳، ۱۹۲ او ۳۵۲
پیمانه: تله، اندازه. ؛. ۹۱
پینی: کائینات. ؛. ۴۹، ۱۱۸، ۱۸۵ او ۲۶۰
پیبله: اشلوک، شېر، شعر، (نظم). ؛. ۷۲، ۸۲، ۱۱۵ او ۳۷۱ ټول ټال ۹۲ وارې نور راغلی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېيړن: پېيله، اشلوک، شېر، شعر، (نظم). ؛. ۱۶، ۱۷، ۷۲، ۱۱۴، ۱۱۷، ۳۱۶ او ۳۳۴

۵. تې (ت)

تابدان: درينڅه. ؛. ۳۱۶

تان: تشکيل، رغونه، جوړښت، ۲: خوی، رويه. ؛.۳۳۲

تېړ: پړی، رسۍ، عوبدل شوې لومه. ؛. ۳۴۶

تېړان: بونجی (مونجی) هغه څوک چې پړه پيته کوي او لنده وي يې، پيت پوزی. ؛. ۳۳۲

تراڼ: پيل، شروع، بريد. ؛. ۲۲

ترخان: د لرګي چينچی، هغه څوک چې له ماليې څخه معاف وي. ؛. ۳۳۲

تروګی: يو ډول ګيا ده چې غوا يې و خوري پرسېږي. ؛. ۳۳۲

تاړاک: ټول وژنه، عام وژنه، قتل عام. ؛. ۴۶

ترانګه: دره. ؛. ۵۹

تعليم قدم (کدم): شپېږم حالت د سيستم دی، کې ورته وايي:- کله چې ګور پای ته رسي تعليم قدم پيلېږي. بيا شپه ميري سره په ګډه وايي يو!، خپلو پخښو ته ډب ورکوي. بيا وايي دوه! بيا خپلو پخښوته ډب ورکوي. بيا وايي درې! بيا خپلو پښوته ډب ورکوي. ؛. ۱۸۶، ۳۳۲، ۳۵۹، ۳۷۳ او ۳۷۸

تـل: بېخ، ژورتکی، ژوره نقطه. ؛. ۳۴۹

تمکه: يو راز زهر او شيدې لرونکی بوټی، يو ډول غرنی بوټی دی چې د زهر پی لري. ؛. ۳۳۲

تمکه: زهري شيدې کونکی. ؛. ۳۳۲

تمن: اشخار، تمنه، د اشخارو د بوټی څخه جوړه شوې پلنه چکۍ چې د صابون په ځای استعماليږي. ؛. ۳۳۲

تنځرو: تمځرو، تنزرۍ، تمزری، يوه مرغۍ ده چې خوندوره غوښه لري. ؛. ۳۳۲

تندوس: يو ډول ګياه، يو ډول واښه دي چې د پسرلي په موسم کې راټولېږي. ؛. ۳۳۲

توتان: تازه ميوه ده، د توت ډېرنوم. ؛. ۳۳۲

تود بڅری: پروتون. ؛. ۳۳۲

توران: تور کندهاري انګور دي بيخي تور. ؛. ۳۳۳

تورايته: يوه ډول تورانګور دي چې لږ شان سوروالی هم لری. ؛. ۳۳۳

تورتوړو: ګونګی. ؛. ۲۰۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

تورتيلی: لمر سوځلی، هغه سړی چې تک تور وي، تورسوی شی. ؛. ۳۳۳

توركوټا: د ځای نوم دی چې د لغمان ولايت مهترلام ولسوالۍ مخې ته پروت کلی دی، د لغمان ولايت په مرکز کې شتون لري، يا د توركوټه. ؛. ۳۳۳

توره پاڼه: بنفشه، يو ډول بوټی دی چې ارغواني رنګه ګل لري. ؛. ۳۳۳

توره خړه: سهار وختي. ؛. ۲۱۸

تورم: د موسيکۍ يا د ډمتوب يوه اله د چې پوکوي يې او د تولۍ په شان اواز اوباسي.؛. ۱۸۶

توروټکو: د تورو نقطو جمع ده: قران کريم، مقدس کتاب، او پښتانه يې د الله تعالی له لوري رالېږل شوې مقدس کتاب قرآن پاک چې د حضرت جبرائيل امين ملائک په واسطه پر حضرت محمد (ص) نازل شوی دی بولي. چې زموږ ژوند، قانون، نظام دې کتاب پورې تړلی دی. ورته وايو او منوونکو ته يې مسلمان وايي. الله تعالی مونږ ته له يو لړ شيانو ځخه په کلکه منه کړي يو چې هغه حرام دي او نه به يې کوئ: په ځمکه کې فساد، د پردو خبرې منل، يهودو او عيسويانو نه پيسې اخستل او لاس ورسره يو کول، د مسلمانانو وژل، قتل، غلا، زنا، سود، شراب ځښل، د خوږ غوښه خوړل، د يتيم مال خوړل، ظلم، منافقت،... او له هغه سره شريک نيول دي. او بل لړ شيانو يې حلال ګرځولي دي چې هميشه به يې کړئ: د انسان درناوی، د پلار او مور درناوی، بېوزلو، مسافرو، لاروركو، کوشنيانو، سپينږيرو ته خواږه او اړي بابرول، يووالی، لمونځ، روژه، زکات، حج، يوازې او يوازې د الله تعالی د رضا له پار جهاد، ښه صلوک، ښه رويه، ارام خوراک کول په ټيټ اواز غږېدل، د مشرانو احترام، پاک خواږه خوړل، جغات، د مور اوپلار په وړاندې د اوف کلمه هم نه ويل. ؛. ۱۹۳

توريشانه: تور بخنه، تورنګی. ؛. ۳۳۳

توژن: دوران، پريود. ؛. ۲۸۸

توکي: مواد. ؛. ۲۹، ۳۰، ... . (تول ټال ۲۸ وارې نور)

تور: په پېټيا تورن، ملامتيا. ؛. ۲۸۶

تومن: شيرګرم، تېرم. ؛. ۳۳۴

تونده: غوړه مړی. ؛. ۳۳۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

تېرې ګل (تیرګړی): د مهترلام په ولسوالۍ، د لغمان په مرکز کې د کلي نوم دی. له مریم کوړې نه کوز لورته
(نوټ: نوموړې پرتې او اوارې سیمې پېخلیک دی. د شپاړسمې پېړۍ سرونه وو، د کروندو د کرکیلې د مالیاتو غونډولو راپورونه چې به سلطانت ته ورتله نو د دې ختیځې پرتې او اوارې سیمې چې د الینګار او الیشنګ د سیندونو او تړانګو په غاړو کې وې افغانستان باله، او نومه وړی نوم به بابا ته ډېر خوند ورکاوه. او وروسته سلطان احمد شاه بابا ابدالي دوراني د ټول افغانستان نوم کړ، چې تر اوسه پورې پرې یادېږي.)
نو یو هندو سوداګر چې نوم یې تېرې ګلې نومیده او همدې کلي کې اوسېده.
د وخت په تېرېدو سره نوموړی تیرګړی شو. او بیربل هندو انګړ هم په همدې کلي کې وه. هغه وخت چې سلطان احمد شاه بابا ابدالی دورانی له هندستان څخه راستون شوی وو، نو ډېری ګڼه هندوان ور سره راغلي وو او په دې کلي کې ژوندګړشوي وو. ډېری ګڼه وګړي په دې اند دي چې نوموړی له پخوانه د تېري ګل په نوم وو او وروسته تیرګړی شوه. د لغمان زوړ ښار یې هم بولي. ؛. ۳۳۴

تیندار: د تره ښځه یا کاکۍ. ؛. ۳۵۸

٦. ټې (ټ)

ټپه: د وی یا ویکیي له پامه (په لغات کې) ټپه هغه دوې سرې پیبلې (پېیرن، اشلوک، شېر یا شعر) ته وایي چې د ټپ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه ولسي، پیاوړی، غښتلی، هېښونکی، سندریز، خوږ، ګڼلی، منلی، له اند، پند، احساس او تخیل ډک شېر دی چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ږ، ڼ، ی او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلي او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې ښې) یې پرته له

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبي بيرغي کولو (فلګياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

ټپې د مسرو شمېر يې ۲، د څپو شمېر يې ۲۲ له دفتنګونو او پارنوييکيو پرته. (دفتنګونه د ټپې توکي دي لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شيرينه، ګرانه، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وی!، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، وروره، يه الکه، يه پښتونه، يه کربانه، کنه او داسې نور... .)،
د پښېلې يا قافيې کلمې يا غونډلې نه لري. خو د دوهيمې مسرې په پای کې اهنګينه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړوي. هره ټپه بايد د ه (زمونږ خپله ,,ه،، هـ يا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، يا عينکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وايو) چې د پښتو ژبې ،نهويشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول يا غږن اواز پايته رسېدلې وي، ټپه د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.

په نورو ژبو کې د دې ډول پېيله (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک ليدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د ټپې په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوی دی. پرټولو ټپو، باندې يوه رښت (دودی يا قانون) د تطبيق وړ دی، ياني داچې د هرې ټپې لومړۍ مسره بايد ۹ له دفتنګونو پرته، او دوهيمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.
د هرې ټپې، د لومړۍ څلورمه او اتهمه څپه؛ د دوهيمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، خجنه وي؛ ډېری وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسيږي له سيمه ييزو غږو سره هم څپه په خپل کيفيت نه پاتې کيږي او په نيمه سيمه کې توپير لري. ؛. ۹، ۱۰، ... . ۳۸۵ (ټول ټال ۱۶۴ وارې نور)

ټپې: ټپه يې يوون نوم دی، يا مفرده وی يې ټپه ده او ټپه ډېرنوم ټپو (نارينه وی) او ټپې (ښځينه وی) کيږي. ؛. ۶، ۸، ۱۰ ... . ۳۷۰ (ټول ټال ۲۷۰ وارې نور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټپه ایزې (ټپیزې): د وی یا ویکیي له پامه ټپه ایزه هغې درې سرې پېیلې ته وایي چې درو ټپو سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، ځرنګوالی او ځرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ږ، ڼ، ی او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلګیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنی ټپه ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې یا کلمې دې چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږوي، په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته رازې او لکه یوستووی اواز یوه وار پټلیز له خولې راوزې د یوه غبرګغږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دوېیم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکی واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرکی واله یې یا درنه یې ,,ی ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناټروییکي، ټروییکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانا!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره!، وی اه!، دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نومړې ټول د ټپه ایزې (ټپیزې) توکي دي، چې لکه هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېرای وخت په پای کې ویل کیږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښېلې کلمې یا غونډلې لرې لري. خو ډېری وخت د لومړی، دوېیمې او درېیمې مسرې په پای کې ترنګتوکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره لنډۍ ایزه باید د ه (زموږ خپله ,, ه، هـ یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودي، ,,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېځي ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلې وي، ټپه ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.

او درېیمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته. د هرې ټپه ایزې، د لومړۍ او دوېیمې مسرې څلورمه او اتهمه څپه او د درېمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېرى وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي. له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا لنډۍ ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالې سره سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمې څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشتمې څپې خوږغږي د ټپه ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالې ترڅنګه د ټپیزې یوه بل رغنده توک ګڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د بېیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسقې پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پاینې ټوکونه په یوه پیر کې له دغو درېوارو څپو څخه هره یوه د ور مخکې نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشتمې زورنې څپې له یوه څه اغېز سره ټپه ایزې ته یوه خوږغږي وربښې او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کېدای شي. غوره سته د ترنګتوک په پاینۍ مسره کې دی چې نوموړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دې چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ څپې ولري، د دیفتنګونه او پارنویکي سره،

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو له نیمکی، انګی، لنډکی، بګتی، کېسی (شبې)، پاړکی، کاکړی، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتی، سپینۍ (ازادې پیبلې)، کېسه ګی، د اتڼ غبرګی، درې ځپېزی، ځلور ځپېزی، پینځه ځپېزی، شپږ ځپېزی، اووه ځپېزی، اته ځپېزی، نهه ځپېزی، لس ځپېزی، هایکویی، مونډۍ (سر پرېکړی)، انځورګی، کېنتوزی (سانتی)، نامانېزی، زخی، بې تولی، تولونجی، نا پېښلیزی، ناپیبلی او سلسلی، دې ټولو پیبلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نی برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی ولرې، د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بڼه له درې مسرو ځخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وې، پرې برلاسې وي، رڼ بېلوالی یا ګړندی فرق یې وکولی شي، ورته ګڼلي وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی وشي.

د دې له پاره زما ځېړنه دا سپینې ته را اوباسې چې زه خپل د ژبې یوه ځو سره پیبله د ځو سره ټپه ایزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو درې سری پیبله له درو سره ټپ یا درو سره زخم یا درې زخمه یا درې ټپه، درو سره ټپه ایزې، ځلور سره ټپ له ځلور سره ټپه ایزې سره، پینځه سره ټپ له پینځه سره ټپه ایزې سره، شپږ سره ټپ له شپږ سره ټپه ایزې سره، اووه سره ټپ له اووه سره ټپه ایزې سره، اته سره ټپ له اته سره ټپه ایزې سره، نهه سره ټپ له نهه سره ټپه ایزې سره او لس سره ټپ له لس سره ټپه ایزې سره... . ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې لري. ؛. ۳۳۶، ۳۳۷ او ۳۳۸

ټاپی: په نبنه شوی، ټاپه شوی۲: په ټکو لوخسی (خصی) شوی، ټپي شوی، ټکیدلی. ؛. ۳۳۸

ټاپڼ: مهر لګونګی، ټاپه کونکی، چاپه کونکی. ؛.

ټاټ: افسوس، ټاپ ، ارمان، اوسوز، اوسوس. ؛.۱۲۸، ۱۳۰ او ۱۳۵

ټانټس: کم عقل، شوده، ساده، ناپو. ؛. ۳۵۵

ټانټوری: ټانټور، ټاندور، د ځپیاکې (چاپکو) ټوټې چې نغري کې یو دبل دپاسه اېښودل کیږي او په اسانه اور اخلي. ؛. ۳۳۸

ټبر: کورنی، کهول. ؛. ۱۱۱، ۱۳۰، ۱۳۶، ۱۳۷ او ۱۵۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټبوټبوک: غرنی بلبل. ؛. ۳۳۹

ټپر: سونډي ټوکر. ؛. ۳۳۹

ټټر: سینه. ؛. ۹۶، ۱۴۱، ۱۷۴، ۲۰۵ او ۳۰۴

ټټنګ: دښته، بیابان، میره ، وچه دښته ۲: خالي لاس۳: د افغانستان په ختیځ کې د یو ځای نوم دی. ؛. ۳۳۰، ۳۴۸ او ۳۷۶

ټګمار: دوکه ورکونکی، غلط توونکی، تېر وېستونکی، خوله په سروونکی، چل ورکونکی، فریبکار. ؛. ۳۳۹

ټنډان: پلن، پړسیدلی. ؛. ۳۳۹

ټنډه: وچولی، تندی. ؛. ۱۸۳ او ۳۱۴

ټنګ: انګ، انګ لرونکی اواز، د بدبختۍ زیری. ؛. ۳۳۹

ټوکان: د تخرګ لکړه، امسا، ټاپوړی. ؛. ۳۳۹

ټول: واړه، درست. ؛. ۴۰، ۴۱، ۴۳، ۴۴

ټولګو: صنفونه، ټولګي، ټولګی یکړ نوم دی. ؛. ۳۳۹

ټولګوالو: هم صنفیان، ټولګیوال. ؛. ۳۳۹

ټولګی: صنف، کلاس. ؛. ۳۷۳

ټولواله: سیستم. ؛. ۱۰، ۵۱، ۷۱، ۹۴، ۲۳۰ او ۲۴۰ (چوپړو کې دا وی یا لغات شتون لري یا راغلی دی)

ټېټ: کوز، لاندې. ؛. ۴۴ او ۲۰۵

ټېټه: سویي لوړې، کوزې، لاندې. ؛. ۶۲، ۹۴، ۱۹۵، ۲۱۵، ۲۴۴ او ۲۸۸

ټیکۍ: د وی له پامه ټیکی هغه دوې سرې پېیلې ته وایي چې د ټیک سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه ولسي، پیاوړی، غښتلی، هېښونکی، سندریز، خوړ، ګښلی، منلی، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ،، ښ، ډ، ړ، ڼ، ۍ او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلي او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلګیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټیکۍ د مسرو شمېر یې ۲، د څپو شمېر یې ۲۲ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته. (دفتنګونه د ټیکۍ توکي دي لکه: وی، او، نو ویٔ!!، جان، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله ویٔ!، ای!، وه الله ویٔ!!، وا ویٔ، وای وای، وروره!، یه پښتونه!، یه کربانه، کنه ... .،)، د پښېلې (قافیې) کلمې یا غونډلې نه لري. خو د دوېیمې مسرې په پای کې اهنګینه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړوي. هره ټیکۍ باید د ه (زموږ خپله ,,ه، هـ یا هې ،، چې ورته وږه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلې وي. ټیکۍ د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کې د دې ډول پېیله (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک لیدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د ټیکۍ په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوی دی.

پرټولو ټیکۍیو، باندې یوه رښت د تطبیق وړ دی، یانې داچې د هرې ټیکۍ لومړۍ مسره باید ۹ له دفتنګونو پرته، او دوېیمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته. د هرې ټیکۍ د لومړۍ څلورمه او اتهمه څپه او د دوېیمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، خجنه وي. ډېری وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسیږي. له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل کیفیت نه پاتې کیږي او په نیمه سیمه کې توپیر لري. ؛. ۲ چوپړی او ۱۶۷ وارې نور راغلی دی

ټیکۍیو: ټیکۍ یې یکړه ویٔ (یوون ویکی یا مفرد لغات) دی یا د ټیکۍ ډېر نوم دی. ؛. ۲، ۶، ۳٤۰ ... . (۲۹ وارې نور راغلی دی)

ټیکۍ ایزې (ټیکیزې): د ویٔ یا ویکیي له پامه ټیکۍ ایزه هغې درې سرې پېیلې ته وایي چې د څو سره ټیک سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه وګړنۍ، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند،

(c) ketabton.com: The Digital Library

احساس او تخیل ډکه پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېځو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ئ او ... ،، ځخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدایښت سره جوښت یې جوت کړې دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلګیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ ټیکۍ ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د ځپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې یا کلمې دې چې سندره , اهنګ؛ ترنګټوک؛، یې لا خوړوي، په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایې چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته رازې او لکه یوستووی اواز یوه وار پټلیز له خولې راوزې د یوه غبرګغږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دوېیم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکۍ واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرکۍ واله یې یا درنه یې ,,ئ ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناتروییکي، تروییکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیېجاني چغې، لکه: الله وئ!، وئ، او، نو وئ!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وئ!!، وا وئ، وای وای. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانا!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، ځنګه، ولې...)، نومړي ټول د ټپه ایزې (ټپیزې) توکي دي، چې لکه هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېرای وخت په پای کې ویل کیږي او د ځپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښېلې کلمې یا غونډلې لرې لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دوېیمې درېیمې، ځلورمې او پېنځمې مسرې په پای کې ترنګټوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګټوک بشپړوي. هره ټیکۍ ایزه باید د ه (زموږ خپله ,, ه، هـ یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ځانښودې، ،ه، وايو) چې د پښتو ژبې ،نهويشتم, ګڼه ابېځې ده. په واول يا غږن اواز پايته رسېدلې وي، لنډۍ ايزه د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.
او د لومړۍ ټيکۍ ايزې ځلورمه او د دوېيمې ټيکۍ ايزې پېنځمه مسره يې ۱۳ ځپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې ټيکۍ ايزې، د لومړۍ او دوېيمې (د پورتنۍ ځلور سرې مسرې درېيمه، او د پېنځه سرې مسرې ځلورمه) مسرې ځلورمه او اتهمه ځپه او د درېمې مسرې (پاينۍ مسرې،) ځلورمه، اتهمه او دولسمه ځپه، باندې زورنه وي او ډېرى وخت په کې کومه ځپه باندې زورنه نه احساسېږي. له سيمه ييزو غږو سره هم ځپه په خپل ځه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سيمه کې بېلوالی لري. په بله وينا ټيکۍ ايزې مېچې د ځپيزه او خجيزه ټولوالې سره سره پر يوه نازورنه ځپه يا يوې خوږ غږې يا ترنمي ځپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، اووه ويشتمې او ځلوېښتمه (د پېنځه سره ټيکۍ ايزې يې نهمې، اتلسمې، اووه ويشتمې، شپږدېشتمې او نهه ځلوېښتمې) ځپې خوږغږي د ټيکۍ ايزې مېچې د ځپيزه او خجيزه ټولوالې ترځنګه د ټيکيزې يوه بل رغنده توک ګڼل کېږي او نه شتون يې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېيلې په توګه يې يوه ځپه کمېږي او له موسقي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پايني ټوکونه په يوه پير کې له دغو درېواړو ځپو ځخه هره يوه د ور مخکې وروستۍ نهمې، اتلسمې، اووه ويشتمې او ځلوېښتمه
(د پېنځه سره ټيکۍ ايزې يې نهمې، اتلسمې، اووه ويشتمې، شپږدېشتمې او نهه ځلوېښتمې) زورنې ځپې له يوه ځه اغېز سره ټيکۍ ايزې ته يوه خوږغږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو ځخه وريته هره يوه ځپه هم ايوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول يې ترنګتوک يا ترنمي توک کېدای شي. غوره سټه د ترنګتوک په پاينۍ مسره کې دی چې نومورې مسره د ايزې رغښت پنځ کوي، د ايزې غوره توک او منځې راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ټوله کې غوره ایزې هغه دې چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلي، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ ځپې ولري، د دیفتنګونه او پارنویکي سره، خو له نیمکۍ، انګۍ، لنډکۍ، بګټۍ، کېسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتۍ، سپینۍ (ازادې پېیلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې ځپېزۍ، څلور ځپېزۍ، پېنځه ځپېزۍ، شپږ ځپېزۍ، اووه ځپېزۍ، اته ځپېزۍ، نهه ځپېزۍ، لس ځپېزۍ، هایکویۍ، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښېلیزۍ، ناپېیلۍ او سلسلۍ، دې ټولو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی ولري، د دې له پاره چې دا ټول په ډېرۍ بڼه له درې مسرو څخه رغښت مونډلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره.
نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رټ بېلوالی یا ګړندی فرق یې وکولی شي، ورته ګڼلي وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی وشي.

د ټیکۍ ایزې د ځپې شمېر بېلګه داسې ده چې درې سره لري ۳۱ ځپېزې وي، څلور سره ټیکۍ ایزې ۴۰ ځپېزې وي، پېنځه سره ټیکۍ ایزې ۴۹ ځپېزې وي، شپږ سره ټیکۍ ایزې ۵۸ ځپېزې وي، اووه سرې ټیکۍ ایزې ۶۷ ځپېزې، اته سره ټیکۍ ایزې ۷۶ ځپېزې وي، او نهه سرې ټیکۍ ایزې یې ۸۵ ځپېزې وي او لس سره ټیکۍ ایزې ۹۴ ځپېزې وي. چې تر ټولو غوره یې څلور سره ټیکۍ ایزې ۴۰ ځپېزې رانښلولې لړۍ لري او څلور دانې وویل شي. خوند رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په سته ولاړ راځي، ډېرې ښې یې اته سره ټیکۍ ایزې ۷۶ ځپېزې وي چې دوې دانې وویل شي، ښې به بیا درې سرې ټیکۍ ایزې دي اته دانې یا دولس وویل شي، لږ ښې بیا پېنځه سره ټیکۍ ایزې یا پېنځیزونې ټیکۍ ایزې دي چې پېنځه دانې وویل شي ښې راځي، دا بیا له

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورو دانو شپږ سره ټيکی ايزو سره خوا په خوا ځای نيسي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپيني ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې يوه څو سره پېيله د څو سره ټيکی ايزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو څلور او پينځه سره پېيله له څلور سره او پينځه سره ايز ټيک، پينځه سره رټ رمټ ايز يا پينځه سره سم برابر ايز او ايزې سره تشبع کوم، چې ورته ټيکی ايزه وايي، په دغه ډول څېرې لري، درې سره ټيکی ايزې، څلور سره ټيکی ايزې، پينځه سره ټيکی ايزې، شپږ سره ټيکی ايزې، اووه سره ټيکی ايزې، اته سره ټيکی ايزې، نهه سره ټيکی ايزې او لس سره ټيکی ايزې... . په بڼه مندل کېږي. د ټولو پام د ناوې ناويتوب درناوې ته چې په همغه شېبو او چارپېريال کې ويل کېږي نوموم يې. ټولې ځنګېرنې يې د ښادی د دې شېبو سره ورته وي. هر څه د ناوې برابر وي سم برابر، يوازې د ناوې ستاينه په کې کوي همدغه چارپېريال سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې لري. ؛. ۳۴۰، ۳۴۱ او ۳۴۴

۷. جې (ج)

جانان: زما ريضائي نوم دی، زما ريضايي مور را باندې جانان نوم ايښی و، په دغه نوم به يې نومولم، ۲:) لالی، لېوال معشوق، حبيب، محبوب. ؛. ۶۷، ۱۲۱او ۴۰ وارې نور.

جرګه: د پښتنو دود مجلس چې الته فيصله کېږي. ؛. ۲۲، ۴۵، ۳۷۸ او ۳۸۷

جغات: کوشش، ربړ، زيار، زحمت. ؛. ۲۲، ۱۷۰، ۱۷۳، ۲۰۳، ۳۳۳، ۳۶۶ او ۳۷۳

جګړې: جمع وی ده جنګونه، مفرده وييکي يې جګړه. ؛. ۸، ۴۳، ... . او ۲۷۷ (ټول ټال ۴۱ وارې نور).

جګړه: جمع وی يې جنګونه، مفرده وييکي يې شخړې. ؛. ۸، ۳۰، ۳۴۴... . (ټول ټال ۳۵ وارې نور).

جـلا: بېل، جدا. ؛. ۳۲۸

جګا: (جګه)، کور. ؛. ۳۴۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

جلګیو: د جلګی مشابع ده چې د چمن واښه دي چې څرکا لري. ؛ ۳۴۵

جنبان: لړزنده، لړزېدونکی. ؛ ۱۸۸ او ۲۹۷

جوګر: څپره، جونګړه . ؛ ۱۸۸ او ۲۹۷

جولا: غالی اوبدونکی، ټوکر اوبدونکی. ؛ ۳۵۹

جیجرۍ: کوزړۍ، کوزلۍ، د خاورو ګډوۍ، د خاورو ګډوه، د خاورو هغه لوښی چې لاستی لري اوبه په کې څښلی کېږي. ؛ ۱۸۸ او ۲۹۷

جیجکې: جمع وییکی دی د جیجی، هغه مرغۍ دي چې د لوپټ نومي مرغه څخه نه جلا کېږي. ؛۳۴۵

جیجی: د یوه مرغه نوم دی، هغه مرغۍ چې د لوپټ نومي مرغه څخه نه جلا کېږي. ؛ ۳۴۵

جیجیونتی : د موسیکی د کماچ ټاټ یو راګ دی، رکهب یې با دي دی په دوو ګندهارو (کومل ، تیور) او دوونکهار و ویل کېږي، ارو، امرو . ؛ ۱۸۸ او ۲۹۷

جیل خاني: زندان، بندیخانه. ؛ ۲۸۶

جیویش: هود، یهودي، بني اسراییل، د لغمانی بلا (بلحه) زامن. ؛ ۱۸۴

۸. چې (چ)

چاڼ: ستره، پاک، صاف شوی، پاک شوی، غلبیل شوی، کره شوی. ؛ ۴۱، ۵۳ او ۳۸۸

چامبېل: جمبېلی، چلمیلي، یو ډول سپین ګل دی چې ډېر ښه بوی لري خوسپین یې ډېر پیدا کېږي. ؛ ۳۴۵

چانډو: یو ډول نشه ده چې افین (اپیم، تاریاک) په اوبو کې پخوي اوچلم کې یې څکوي. ؛ ۳۴۵

چپاول: ګوښه کول، چورول، تالاکول. ؛ ۹۲

چپېټ: چپېټ، ټوکمار، ټوکي، مسخرهچي، ټوقي، ملنډي، مسخره کونکی، دوړه مار ۲: کړتو، قړتو، قړتن، غورتن. ؛

چپېټ: تکړه الک، غټ الک، تندرسته سړی ۲: څرګنده، ښکاره، معلوم، چپټه. ؛ ۳۴۵

چټي په چټي: هسې بې فائیدي، محضې محضې. ؛ ۳۴۵

چرسي: له چرسو تن، هغه تن چې چرس څکوي، نشه کونکي مواد دي. چرس. ؛ ۳۴۵

چرلنډی: خاکساری، متواضع، چرلنډ. ؛ ۱۸۸، ۲۹۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

چرلنډی: متوازن، خاکسار. ؛. ۱۹۴
چغځی: مغز، مغځ. ؛. ۱۸۴
چغشکې: د ماشومانو کوچنیانو ځلمیانوڅنې، د ماشومانوڅنی، کوچنیانوڅنی، ځلمیانوڅنی. ؛. ۳۴۶
چوپړي: چوپړی یا مخ، پاڼه، ورقه، صفحه یې یکړ وی ده، لکه د کتاب او داسې نورو چوپړی. ؛. ۲، ۹، ... . ۳۸۹ (۲۰ واري نور ټول ټال کښل شوی.)
چوپړی: مخ، پاڼه، ورقه، صفحه لکه د کتاب او داسې نورو چوپړی. ؛. ۲، ۹، ... . ۳۹۲ (ټول ټال ۳۸۹ واري نور کښل شوی.)
چارمغز: غرنی میوه ده چې ګرد شکل لري. البته پوټکی او مغزیې خوړل، غوځان. ؛. ۳۶۶
چناک: چېناغ، یو نوع شرط دی، چې د چرګ د سینې دوې شاخه هډوکي په ماتولو سره پیل کېږې، دوې تنه یې په دې موخه ترې، چې د زهن چټک تیا، زکاوت پکې معلومه وي. دواړه تنه په دې بېلګه سره تړه تړې چې که هر څه ما تا ته لاس په لاس درکاوه نو د هغه سیز له نیولو او اخستلو نه وړاندې به راته یاد وایې. که یاد یې و نو له نیولو وړاندې ورته واي چې یاد، که هېر یې و، مقابل لوری ورته وایې چې ,, ستا هېر زما په یاد.،،
نو په دی حالت کې چې یې سره په کوم څه باندې شرط تړلی وي هغه به ورکوي. لکه: وړو او غریبو د چېناغ ګټلو ناغه: بېلګه- ینداره، ږومنځ، د بوټانورنګ، کالي، لونګې، پکول، د میلې مصرف.
ځوانانو او مینو د چېناغ ګټلو ناغه: بېلګه- نوی کتابونه، ښه قلم، غوړکی، ټېسوټ ساعت، کمپیوټر، د سرو زرو ګوته، له ټنډې مچه، په زړه پورې ختي او کالي.
شتمنو د چېناغ ګټلو وبه: بېلګه- د ښادی مصرف، موټر، د لوړ پوړو ودانیو کور، د حج مصارف، په نړیوالو هوټلونو کې مېلمستیاء، د باندنې هېوادونو د ډیسکوټیک مصرف، باندنې هېوادونو د قمارخانو مصرف پری کول. ؛. ۱۸۵

۹. ځې (خ)

ځاځ: غصه، قهر. ؛. ۱۰۰
ځاځل: قهرول، په غصه کول. ؛. ۱۸۸ او ۲۹۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځانځارونی: ځاريدونکی، فيدايي، قربانيدونکی. ؛. ۳۴۷

ځانګړي: خاصه. ؛. ۸۴، ۱۰۰ او ۱۰۸ (ټول ټال ۳۳ وارې نور.)

ځانمرګی: ځان وژونکی، انتهاري، خودکش. ؛. ۱۰۵

ځانمني: کړجنی، مغرور. ؛. ۲۳۹، ۲۸۶ او ۳۱۰

ځدراڼ: ځدران په پکتيا کې د يوه نامتو او مشهورې قبيلې نوم دی. ؛. ۱۶۴، ۳۹۲

ځغ: غويانو په اوړو يې ړدي، سپاره ترړ، موټې، پال، تير، رسی(تيړ)، ځونډې او غويه کنټرول وي. ؛. ۳۴۷

ځغونځونکی: په ډېره اوبی ترتيب ګڼه ګونه راوستونکی. ؛. ۳۴۷

ځلان: ځلانده، درخشانه. ؛. ۳۵۱

ځواکونه: پوځ، لښکر. ؛. ۷۰، ۷۴، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۷۹، ۸۲، ۹۱، ۹۲، ۱۵۵ او ۱۶۳

ځنځوونکی: څاڅکی څاڅکی تويونکی، ټکی ټکی کوونکی، څڅوبی کونکی، قطره کوونکی. ؛. ۳۴۷

ځينګر: ګڼې. ؛. ۳۴۷

ځينګوړا: لغمان ولايت د الېنکار ولسوالی، د نورلام بابا کلي سر ته لوري ته يو دنګ سپين په واورو پټ د اوړدو پرښو لرونکی غره څوکه ده. ؛. ۱۳۶، ۱۳۷ او ۳۲۹

۱۰. څې (څ)

څاڅکی: څڅوب، چکک، څکک ، څڅيدنه، څڅوبی، قطره، څڅواکی. ؛. ۳۴۸

څار: کتوکه، تعقيب، تر پام لاندې ساتل. ؛. ۴۳ او ۳۲۱

څارل: تعقيبول. ؛. ۱۸۸، ۲۷۷، ۲۷۸ او ۲۹۶

څاري: بې اتفاقي. ؛. ۱۸۸ او ۲۹۶

څپان: د اوبو توپان. ؛. ۱۸۸ او ۲۹۶

څپاڼ: کتار، قطار، صف، چيل. ؛. ۱۸۸ او ۲۹۶

څپرکی: فصل، برخه. ؛. ۱۱۴، ۳۷۶ او ۳۸۱

څپوڅو: څپوڅی، خاپوړی. ؛. ۳۴۷

څپيز: څپه ييز. ؛. ۲۷، ۲۸ او ۳۱۵

څپيزو: څپه ييزو. ؛. ۳۴۷

څځلو: سجدو. ؛. ۳۴۷

څځلې: سجدې، مفرده وی يې څځله يا سجده ده. ؛. ۱۷۵ او ۱۹۴

څڅبکی: ګړندی، چټک، تيز، ژر، رټ، بيړه. جمع وی يې څڅبکي ؛. ۳۳۰ او ۳۵۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځځوبکی: ځځواکی، قطره، څاڅکی. ؏. ۱۵۰
ځځځکي: د اوبوپوکڼی، د اوبوپړومبی، بړبوکۍ. ؏. ۳۴۸
ځربولیړه: غټول کېږه، چاغول کېږه. ؏. ۳۴۸
ځرخباڼ: بازینګر، څرخبانی. ؏. ۳۴۸
ځرګړو: څرګړی، یو نوع غرنی بوټی دی، چې تارتار وابښو په شان دی، په زړه پورې بوی لري او اکسره د کوټو په غولي او جماعتونو کې یې د فرش له پاره اچوي لکه بروځې. ؏. ۳۴۸
ځرګه: بزبو، ترړی، حق دوسته مارغه، یوه ډول مرغۍ ده چې د شپې له خوا ځان په ونه کې ځوړند وي او حق ناريږ وهي. ؏. ۳۴۸
ځېرمه: څرمه، نږدې، کم وخت. ؏. ۳۱، ۷۶، ۲۳۶، ۲۵۳ او ۲۵۴
ځرو: د اور رڼا. ؏. ۲۱، ۱۸۵ او ۱۸۸
ځکل: کم واټن، لږه فاصله، لږه لاره، ۲: څبنل، چښل، چیښل، چیکل، ۳: څکل: په ژبه د یو شي کیفیت. ؏. ۲۹۷ او ۳۸۸
ځکل: د یو شي خوند کتل په ژبې سره، د یو شي کیفیت معلومول. ؏. ۹۲
ځکه: څکاکه، روزي، هغه څه چې خوړل کېږي. ؏. ۱۵۵، ۱۸۸، ۲۹۷ او ۳۰۳
ځلنۍ: چهار شنبه. ؏. ۹۱، ۱۰۶ او ۱۷۵
ځلورځنډی: څلورکونجی، اطاق، کوټه، خونه. ؏. ۳۴۸
ځلور لارې: چوک. ؏. ۳۴۸
ځلی ځولی: لوړې ژورې، څلې څولې۲ : د لارې توښه. ؏. ۳۱۰ او ۳۱۳
ځلېر: د بېدیا تالاو، د صحرا تالاب، د مېرې ډنډ، د سارا حوض، د صحرا ډنډ، د ټټنګ حوض، د ښتې ډنډ، په دشته کی ډنډ، په تیټنګ کې ډنډ، په بیدیا کې تالاو، جووړ، تربلی، اوډ. ؏. ۱۸۳ او ۳۸۷
ځورلېځ: څورلېځی، چورلېځ، لټ، محور. ؏. ۱۶، ۲۰، ۲۳ او ۴۰
ځمځه: د ځمکې په مخ درځ (درز) یا د ځمکی په مخ چاود. ؏. ۲۰۳
ځمغېلی: وړه او زړه خیمه، وړه او زړه کېږدۍ، ۱: څپره، شیشی، برلک ډوری، د مرغانو شکنو (شکاناتو) او نورو ځناورو د ډارولو دپاره په پټي او فصل کې درول شوی وي. ؏. ۳۴۹
ځمغېلي ځمغېلي: وتره (ځمکه) ، وچه او لمده ځمکه. ؏. ۳۴۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

څنګزان: په ډډه، په اړخ، په یوه طرف. ؛. ۳۴۹

څو تر څو: ترڅوپورې، تر څومره پورې، ترڅومره زمان پورې. ؛. ۳۴۹

څورله: خنځیر، خنزیر، سرکوزی. ؛. ۳۵۶

څورلېڅی: لټ، محور. ؛. ۳۴۸

څوسیس: جاسوس، سوسیس، څارونکی. ؛. ۱۸۶ او ۳۵۷

څوکړ: کوځه، چوکړ. ؛. ۲۵۶، ۲۹۵ او ۳۰۰

څوګیر: انتظار کې ناست، منتظر، په څوکی ناست، د ښکار په طمعه ناست ښکاري. ؛. ۳۴۹

څولسیزې: سو دېږ لس، لس کاله. ؛. ۳۴۹

څه او څه: پلانی او پلانی. ؛. ۲۰۳ او ۲۸۰

څه نه څه: کم او زیات، لږ او ډېر. ؛. ۳۴۹

څښتن: الله، رحمان، رحیم، ساتونکی، الله تعالی، رب.؛. ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱ او ۲۳۴

۱۱. خې (خ)

خاوند: رب، الله، څښتن، ساتونکی. ؛. ۲۴، ۶۶، ۹۰ او ۹۶

خاوند: مېړه، ساتونکی، شا یا شاه. ؛. ۱۷۲، ۱۸۸، ۲۴۵، ۲۶۶، ۲۹۷، ۳۳۶، ۳۶۰

خپنځېدو: خپنځېده، په ځمکه اواربدل، په ځمکه تښته کېدل. ؛. ۳۴۹

خپې غوږی: غوږنرمی، غوږپوستکی، د غوږپېڅلی، د غوږ پوڅکی.؛. ۳۴۹

ختیځ: شرق، لمر خاته، هغه ځای چې لمر ترې را پورته کیږي، هغه سیمه چې لومړی پرنورو سیمو رڼا او روښنایي خپروي. ؛. ۶، ۳۰۴، ۳۱۵، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۳۴، ۳۳۹، ۳۵۶، ۳۵۹ او ۳۹۰

خځوک: خخوکی، د ځمکي مخ چاودنه. ؛. ۳۴۹

خچلی: تېله کړی، پورې وهلی، اچولی، غورځولی، پورې وهل شوی. ؛. ۳۴۹

خدایږو: په الله قسم، په الله سوګند، په څښتن تعالی سوګند، په څښتن قسم. ؛. ۸۱، ۸۲، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۳۰۳، ۳۱۰ او ۳۱۳

خدریوان: هغه څوک چې د کلي مالونه بیايي او بیا ترې د مال په سر ډوډۍ غواړي، خدری، د غوبه ډوډی، غوبانه ډوډی. ؛. ۳۵۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدړ: ګدا، مسکین، خوار، غریب. ؛.

خدشه: شوکاره، په نوکانو ګرول. ؛. ۱۸۳ او ۱۹۰

خدعه: دوکه، فریب، چل. ؛. ۶۵

خرپټه: يو ډول خړرنګه واښه دي چې اواره دښته کې شنه کېږي، نری پاڼې لري او خلک يې خوري. همدارنګه د پېچ مرض يا د نسناستي دوا ده. ؛. ۳۵۰

خرپیاڅه: يو ډول بوټی دی چې سپین ګلان کوي او نری اغزی لري. ؛. ۳۵۰

خرټی: غونډ، ګردی. ؛. ۳۵۰

خرټسکی: يو ډول بوټی بېخ چې ګرد يا غونډ منډ شکل لري او تریخ خوند لري. ؛. ۳۵۰

خرډګ: يو ډول سارنی بوټی دی چې پلنې او لویې پاڼې لري. ؛.

خرډیګ: د بوټي نوم ده، موږکی، هغه کوشنی لرګی چې د مرغیو په دام (تلک) کې وي او ډوډی يا غوښه يا بل شی په پېل کېږي. ؛. ۳۵۰

خر زوره: يو ډول واښه دي چې دوه جلګه او شین لريو دا واښه په ځمې کې ځارويو ته ورکول کېږي. ؛. ۳۵۰

خرسومبه: پښې (رواش) غوندې يو بوټی دی چې په غره کې ساره اوشګلن ځای کې شین کېږي، په اوړي کې تازه په تازه خوړل کېږي او په ژمي کې حیواناتو ته د خوراک په ډول ورکول کېږي. ؛. ۳۵۰

خرسونه: د خرس جمع ده، يو ډول خوشبويه واښه دي چې د ريشکې (ريشقې) په شان تخم کوي او خلک يې خور وا ته ور اچوي. ؛. ۳۵۰

خرغوږی: خرغوږ، يو ډول خړ رنګه پټ لرونکی بوټی دی چې خلک يې د ځينو ناروغيو له پاره استعمالوي. ؛. ۳۵۰

خرغوله: يو ډول بوټی دی چې د ويالو په غاړه کې شين کېږي او ځيني خلک يې پخوي، همدارنګه د هغه دانو له پاره چې سر يې نه وي وهلی د ملهم په ډول استعمالوي. ؛. ۳۵۰

خرغيني: خرډګی، خرګی، خريری، يو ډول مرخيری، ګوځی (د هنوانو ستوری، کاپرخولی، لیوه پسکی) دغه ډول مرخيری نه خوړل کېږي. ؛. ۳۵۰

خرمېری: يو ډول نبات دی چې په سارا کې شين کېږي، که له ځمکې را وکښل شي په وليو (ريښو) باندې يې ژولې نښتي وي. ؛. ۳۵۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

خرواړه: یو ډول ساراني سابه (ساک) دي چې سورګل کوي او د پسرلي په سر کې پیدا کېږي. ؛. ۳۵۱

خروړک: یو ډول ساراني سابه دي چې سپین او سره ګلان کوي د پسرلي په اولو وختونو کې پیدا کېږي او اومه خوړل کېږي. ؛. ۳۵۱

خروه: د شین شوبی (شمشوبی) په څېر یو بوټی دی. (بل لوري ته انسان هر بوټي او پاڼې خوړلی شي خو چې غوړ و نه لري. لکه څېړی، نارنج، بلېټی یا روسی وله او داسې نور) ؛. ۳۵۱

خره کی: یو ډول اغزی دی چې خلک یې په ژمي کې د پسونو له پاره وچوي. ؛. ۳۵۱

خره واژ: یو ډول سابه دي چې د جوارو د بمبل په ډول ګل کوي او څاروي (حیوانات) یې خوري. ؛. ۳۵۱

خریټی: ازدحام، د خلکو ګڼه ګوڼه . ؛.۳۵۱

خړا وه: د سپو جنګ. ؛. ۳۵۱

خړسان: کوره سان ، یو ډول نخي او سپین ټوکر دی. ؛. ۳۵۹

خړنګی: شینشوبی، یو ډول سارنی بوټی دی چې ګل یې شین اوپاڼې یې خړ دي او لوړوالی یې ۵۰ څخه ۷۵ سانتي متره پورې رسیږي. ؛. ۳۵۱

خولګۍ: وړه خوله، کوشنۍ خوله، مچو، مچې، مچکه، چپو، خولګوټی. ؛. ۱۳۵، ۱۴۸، ۱۸۳، ۲۵۶، ۳۰۸، ۳۱۲ او ۳۶۷

خولګوټی: مچو، مچکه، مچه. ؛. ۳۶۷

۱۲. دې (د)

داج: ناوې د واده کالي، هغه کالي چې ناوې ته د پلار له کوره ورکول کېږې. ؛. ۱۸۴

دا په دا: په دې سبب، په دې وجه، په دې خاطر. ؛. ۱۸۴

دانګ: ټوپ، خېز. ؛. ۱۸۴

دانې: ګڼه. ؛. ۲، ۵، ۳۲ او ۲۴۰ (ټول ټال ۵۰ واري نور.)

داوڼ: ټکری، شال، زړوکی، پوړنی، پړونی. ؛. ۱۸۵

دوچار: ګرفتار، اخته، مبتلا، ګیر، ککړ. ؛. ۳۵۲

دد: ځناور، ځیرونکی څاروی، ځیرونکی ژوی، وحشي حیوان. ؛. ۷۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددو: د دد جمع ده، ځناورو، ځيرونکي ښاروي، ځيرونکي ژوي، وحشي حيوانات. ۶. ۱۸۹

درخشان: ځلان، ځلاند، روښانه. ۶. ۳۴۷ او ۳۵۳

درزنۍ: پلن هوار ميدان ، سم ډګر. ۶. ۲۶ او ۴۰

دروښته: ګډې وډې، درشته. ۶. ۳۵۲

درغل: مکار. ۶. ۱۶۱

درکار: يو بوټی دی چې زېړګول (ګل) او سپين بيخ لري. ۶. ۳۵۲

درکړ: د بګۍ د ارابې ګردی الفه، د ګاډۍ ګردۍ ارابه، ګاډيله لرګی. ۶. ۳۵۲

درکړۍ: غوجل، د کورني ژويو خونه، د اهلي حيوانات کوټه. ۶. ۳۵۲

درغلي: خيانت، درغلنه، منافقت، چل (چريکي لار). ۶. ۱۸۴

درناوي: د درناوی يې مفرده وی ده، احترام، قدر کول، ځيګی، ځيګتوب. ۶. ۴۵، ۱۴۹، ۱۵۵ او ۲۲۷

دريځ: ممبر. ۶. ۹۲، ۳۷۲، ۳۷۴ او ۳۷۵

دښن: دښمن، ميرځي. ۶. ۲۱، ۴۳، ۴۴، ۴۵ او ۱۸۶

دښانو: دښمنانو، ميرځمنو. ۶. ۴۳

دم ګړۍ: روانپېر، اوس محال، اوس. ۶. ۶

دنګ: لوړ، جيګ. ۶. ۱۶۹

دود: دستور، د ژوند تګلاره، رواج . ۶.۵، ۲۷، ۲۸ (۸۱ وارې په نور په نورو چوپړو کې شتون لري.)

دوسيه: کېس، د کېسې تړلي چوپړي، د مسلې غونډی، مکتوب. ۶. ۳۵۲

دوهنۍ: دوشنبه. ۶. ۱۰۶

دوې ګرايه: دوې هومره، دوې چنده. ۶. ۳۵۲

۱۳. ډې (ډ)

ډاډ: مطمعين، باوري. ۶. ۸۱، ۱۱۲، ۱۵۲ او ۱۸۹

ډاډينه: تسلي، ډاډګيرنه. ۶. ۱۱۲

ډډون: تلاش، لټون، پلټنه، لټونه، پلټون. ۶. ۷۱ او ۱۸۴

۱۴. رې (ر)

راخپنځم: پر کوم، نسکوروم، راچپه کوم، چپه کوم. ۶. ۳۵۳

راستـــې: کوځې، لارې، کشونه. ۶. ۳۱۳

راستۍ: رښتيا. ۶. ۳۲۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

رپ: ثانیې ۱۰۰ برخه. ؛. ۱۹۹، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳

رټ: تیز، ګړندی، څڅبکی . زړور، په زړه ببر، تکړه سر تېره: بې باکه: څرګنکد، بر جسته، وتلی ؛. ۱۷، ۲۶، ۹۹، ۲۲۷، ۱۴۶ او ۳۶۵

رټه: تېزه، بیړه، . ؛.

رټې: رټه یې مفرده وئ ده، جمع وئ یې ده بیړه، . ؛. ۳۱۸

رټی: تېزپیغله، ګړندئ پیغله، څڅبکې پیغله. ؛. ۳۵۳

رفتار: تګلاره، کردار، کړندلاره. ؛. ۵۲

رغاوه: صنعت. ؛. ۲۴۴

رنده: د ترکانی یوه اله (وسله) ده چې لرګي پرې تراشي، اواره، ثیقل کوي. ؛. ۳۵۳

رنګړي: رنګی، رنګړی یې مفرد وییکي دي ، لکه پټی چې له خځلو څخه پاک کړي او کښت خپله اصلي بڼه وه ښایې. ؛. ۳۵۳

روان سیند: الف: ښلهجې وییتون، ساده لغات نامه، اسان قاموس (ساده فرهنګ)، بې: سویي ولاړ سیند (دریا یا رود جریان دار). ؛. ۳۵۳

روښــانه: ځلانده، زلانده، درخشانه، معلومداره. ؛. ۲۵۲

روغناوی: ساختاري، بڼه یي. ؛. ۳۵۳

رېږدان: ځوځیدنه، تریدنه، لړزیدنه، رېږدیدنه. ؛. ۳۵۳

۱۵. ړې (ړ)

ړبن: لېږجن، ناړجن، لاړجن. ؛. ۱۸۴، ۱۸۶ او ۲۱۳

ړنجي: د غاښ ربښې، ولیې، ولي، او د مات شوي غاښ پاتې شوې جرړې (ربښې)، مغري ړنجه. ؛. ۱۸۴

ړنګری: د چلم دروی، د چیلم نل، چلم نی. ؛. ۱۸۵

ړبنه: هغه څوک چې لېړ یې بهېږي، هغه څوک چې لېړجن وي، هغه څوک چې ناړجن وي، هغه څوک چې لاړجن وي. ؛. ۱۹۴

۱۶. زې (ز)

زانګو: د ماشومانو دخوب ټال. ؛. ۳۱۷

زده کړه: تحصیل. ؛. ۳۰۰

زرغون: شین ، سمسور، زراع، شنه. ؛. ۱۲۶، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۹۹ او ۳۵۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

زړان: زړامبو، ژړاندو، زړاندو. ؛. ۳۵۴
زنکيان: هغه ماشومان چې پر مور باندې ډېر زيات ګران وي؛. ۳۷۸
زوزات: ماشومان، واړه، کمکيان، اولاد،خيل خانه ؛. ۲۲، ۹۶، ۲۶۰، ۲۸۰، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۹ او ۳۸۱
زوزان: زوزات، ماشومان، واړه، کمکيان، اولاد،خيل خانه ؛. ۲۲، ۴۹، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۱۱۱، ۱۸۴، ۲۶۰ او ۲۷۹
زوزان: تريخ اغزی، د اغزيو يو ببلګه ده چې ډېر زيات تريخ وي او د اوښانو خاص خوراک دی؛. ۳۵۳
زوکړه: پيدايښت ؛. ۳۷، ۴۵، ۵۶ ... . ۳۷۱ (ټول ټال ۳۱ وارې نور راغلی دی.)
زيان: تاوان، نقصان، سوی ګټه، نا ګټه، بې فيدې، سوی فيده، لامفيد؛. ۹۹ او ۲۰۷
زيرسر: ذخيره ؛. ۳۵۴ او ۳۸۴
زيګي: د زيرګی جمع ده چې په دي مانا سره ده : جيړه ګی؛ ششګی؛ جزګی؛ ځيوګی؛ څوڅکی ؛جيشګی؛ سيزګی؛ ژېژګی؛ شيژګی. په لغمان ولايت کې څوداني ځلی ته ورته ډول غر دی، زيګی يې مفرده وی ده . ؛. ۳۵۴
زيندې: له ستونی خفه ول.؛. ۳۵۴
زيندی: له ستونی خفه ول ؛. ۳۵۴

۱۷. ژې (ژ)

ژاپن: جاپان. ؛. ۵۰ او ۱۸۵
ژاخو: بې ډوله، بدرنګه. ؛. ۱۸۴
ژبپانګه: وييپانګه، وييزېرمه، ويکبلري، ډيکشنري، (ذخيره زبان). ؛. ۱۰۵
ژرنده: د غنمو، وريجو، جوارو او وربشو اوړه کولو ځای. ؛. ۶۲ او ۱۶۷
ژړکوری: يو ډول غرنی بوټی دی چې خوندورې دانې کوي او خلک يې خوري په بدن کې د پټ زخم ښه کولو له پاره استعماليږي او لرګي يې سوزوي. بله بېلګه يې تورکوری ده. ؛. ۳۵۵
ژغورند: ساتونکی، ژغورندونکی، نجاد ورکونکی. ؛. ۳۵۵
ژغونډی: هغه لرګی دی چې د غوايانو په ستڅ کې راځي

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ژغ کې موقعیت لري اوغویان د کولبې حالت کې یوبل سره نه لږېږي. ؛. ۳۵۵

ژمنه: وعده. ؛. ۴۵، ۱۳۷ او ۲۵۱

ژمنې: وعدې. ؛. ۲۷۸

ژنل: مبنل، شاربل، زګول. ؛. ۱۸۵

ژنی: ځوان، ځلما، بلغا، مرد. ؛. ۱۲۳

ژونکه: حجره، سیل. ؛. ۴۵

ژوو: انسانان، اشرف المخلوقات، د حضرت ادم (ع) اولاد یا زوزات. ؛. ۱۱۱ او ۱۸۵

ژوی: انسان، اشرف المخلوق، بني ادم، د حضرت ادم (ع) اولاد. ؛. ۹۶، ۹۷، ۹۸ او ۳۲۷

ژوی: دوې یمه مانا یې حیوان، ځناور. ؛. ۳۵۲

ژۍ: غاړه، کناره، جی، پیڅه، څنډه، ۲) ژی: د اوبو مشک، ۳) ژې: د پښتو الفاباء لیکل شوی او کاپي شوی ۲۰ حروف، ۲۰ حوف. ؛. ۱۴۹، ۱۸۵، ۲۰۳، ۲۰۵، ۲۴۶، ۲۵۷ او ۳۳۱

۱۸. ږې (ږ)

ږبن: وعده لرونکی، ژمنه لرونکی. ؛. ۱۸۵، ۱۸۹ او ۲۵۱

ږغرل: د زړه په غوږو او ریدل، د زړه له کومې اوریدنه. ؛. ۱۸۵

ږغیږي: اواز کول، ږغېدا،غږېدا. ؛. ۳۵۵

ږوږ: کوکارې، زوږ، شورماشور،غوریدا. ؛. ۱۸۳

۱۹. سې (س)

سابت: بیخی، سوچ، بالکل. ؛. ۱۸۵

سابیرۍ: الوتکه، طیاره، جوز. ؛. ۱۸۵

ساډی: بې عقل، کم عقل. ؛. ۱۹۴

ساډۍ: بې عقله، کم عقله. ؛. ۱۸۵

ساډو: لاپو، باټک، دوړمار. ؛. ۱۸۵

ساډیزم: روحاً او جسماً څوک په غذاب کول. ؛. ۱۸۴

ساړ: وچ، سوی، ترګی، تیندی نه لولپه. ؛. ۱۸۵

ساز: برابر، ورته، مساوي، هم شکله، یوه بڼه. ؛. ۳۱، ۶۱، ۶۲ او ۱۸۳

سالار: مشر، میر، سرلوړی. ؛. ۱۸۵ او ۳۷۶

ستو: کوشنۍ قطره. ؛. ۳۵۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپوږي: کنځلې، پوچې، بدی، زیږې، ژیږې. ؛. ۳۵۶
سجدې: ځښتن ته ځان ټیټ راوستل، ځښتن لويي ویل، له ځښتن سره د انسانانو د غږیدا موقع. ؛. ۳۴۷
سحک(سحق): د دوې ښځو سره سامان مښلو ته وایي. دوې ښځې چې له یو بل سره سامان جنګوې او خپل شهوت پوره کوي. ؛. ۳۵۶
سخهار: سخه هار، دباد دالوتلواواز. ؛. ۳۵۶
سربلند: سرفراز،سرلوړی. ؛. ۳۵۶
سرببره: له دې سره. ؛. ۲۷، ۷۱، ۷۲ او ۱۲۰
سرداران: مالیکان، د مالداری مالیکان. ؛. ۶۸ او ۱۴۳
ســــرفراز: سرلوړی. ؛. ۳۷۷
سرکار: دولت، حکومت. ؛. ۳۵۶
سرکوب: خرس، سرټیټی، مختورن ، نسکور، ژیرمخی، زیږمخی، ملامت. ؛. ۲۱، ۱۸۴ او ۱۹۳
سرکوزی: ۱: سرټیټی، مختورن ، نسکور، ژیرمخی، زیږمخی، ملامت ۲: سرکوب، خنځیر، ځورله، خنزیر، خرس. ؛. ۳۴۹
سر لیک: سرلیکنه، عنوان، سر خط. ؛. ۳۱۷
سر لیکنه: سر لیک، سر مقاله. ؛. ۳۵۶
سر لیکه: سردړه، سرلوحه، بورډ. ؛. ۳۵۶
سرمخ: سر صفحه. ؛. ۲۲
سروپږدی: بالښت، سرایږد، سروپږد، سروپښت. ؛. ۳۵۶
سزنۍ: د ماشوم ترلو پړی، هغه پټۍ چې ماشوم پرې تړي.. ؛. ۳۵۶
سستو: بې ایمانو. ؛. ۳۵۶
سقر: دوزخ، جیهون. ؛. ۳۵۶
سوکړکو: جواړی. ؛. ۳۵۶
سکالو: موضع، مضمون، مطلب، مسله. ؛. ۶، ۱، ۱۴، ۱۷، ۲۶، ۳۰، ۴۱، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۳۰، ۱۳۵، ۱۶۵ ۲۳۸، ۲۴۲، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۵، ۲۶۹، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳ ، ۲۸۵، ۲۸۷، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۳۲۲، ۳۳۸، ۳۴۸، ۳۶۵، ۳۷۱، ۳۸۳، او ۱۸۶
سوزني: د ماشوم ترلو پړی، هغه پټۍ چې ماشوم پرې تړي. ؛. ۳۵۷
سوکړکي: جواړي. ؛. ۳۵۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

سول: عقل. ؛. ۳۵۷
سوله ستاره: سوله ستاره، سوله بوله. ؛. ۲۲
سوله ییز: روغه ییز، سولیز. ؛. ۳۵۷
سماوار: سماوات هغه مسي شی چې پکې اوبه جوشوي . ؛. ۳۵۷
سمه ده: سیې ده، صحیح ده، صیې ده. ؛. ۳۱۱ او ۳۲۰
سنډا: د یو حیوان نوم دی چې په منځني ختیځ کې زیات پیدا کېږي. ؛. ۳۵۷
سواستفاده: ناوړه استفاوه، بده استفاده. ؛. ۳۵۷
سوب: حاضر. ؛. ۱۷، ۹۹، ۳۳۸ او ۳۴۳
سودایي: چورتي، په سوداکې. ؛. ۱۹۰
سوډی: لټ، تمبل، مټه. ؛. ۱۹۴
سوډۍ: لټه، مټه، تمبله. ؛. ۱۸۵
سوړ بځری: الکترون. ؛. ۳۵۷
سوسیس: جاسوس. ؛. ۱۸۶، ۲۵۹ او ۳۴۹
سوګند: ږو، قسم. ؛. ۲۱، ۱۶۴، ۱۸۹، ۱۹۳ او ۳۴۹
سویل: جنوب. ؛. ۷۰، ۱۴۱، ۱۴۳، ۱۵۷، ۱۵۹، ۱۶۲ او ۳۷۳
سیوا: زیات، اضافه. ؛. ۲۵۰
سیوس: په شمالي اروپا کې یو نامتو هېواد نوم دی، چې د نړۍ ناوې او زرغون هېواد دی، د دنیا جنت یې هم بولي . ؛.۳۵۷

۲۰. شې (ش)

شاړه: ویرانه، خرابه ، شاړو، . ؛. ۲۴۵
شباب: ځواني، ځوان کیدل. ؛. ۳۵۷
شپه غاله: لیلیه، د زده کړیالو له پاره د هستوګند ځای. ؛. ۲۱، ۱۸۵، ۱۸۷، ۱۹۰ او ۱۹۴
شتی: تیر، سوفار، خدنګ. ؛. ۳۵۷
شلګر: هغه نرم پټې چې د شولو کرکیلې له پاره یې چمتو کړی وي، د شولو نهل کولو له پاره تیار پټی له چې له ابو ډنډ. ؛. ۳۵۷
شلیتې: کنجرې. ؛. ۳۵۸
شمن ګل: شمن ګال: د مهترلام په ولسوالۍ کې سویل لورته پروت د پښتنو کلی دی. خاله خیلو نه کوز او له جوګي کلا نه پورته. ؛. ۳۵۸
شنډ بځری: نیوترون. ؛. ۳۵۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوغکی: يو نوع واښه دي چې د پسرلي په موسم کې په دښته کې شنه کېږي او شغې يې خلکو پسې نخلي. ؛. ۳۵۸

شيبر: په باميانو کې د يوې سمې نوم دی چې ډېر ساړه وي په کې او يو ډېر لړلی زوړی (کوتل) هم لري چې د شيبر کوتل يې بولي. ؛. ۳۵۸

شيطان: ابليس، ازازئيل. ؛. ۱۰۹ او ۲۲۲

۲۱. ښې (ښ)

ښکرور: زورور، طاقت ور، زناور، ځناور، سوپر فاور. ؛. ۳۵۸

ښکالو: د پښښو غږ. ؛. ۲۷۳

ښکالوه: سرخج، بحث، مباحثې. ؛. ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹ ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۴۰، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲ او ۱۸۳

ښوونځو: مکتبونه، ښوونځي، د ښوونځی جمع ده. ؛. ۳۵۸

۲۲. غې (غ)

غجکې: لکه دوې تاره (دمبوره) غوندې د ولسي موسيکۍ يوه ډېره ښه اله ده. ؛. ۳۵۸

غزال: هوسۍ. ؛. ۳۵۹

غړيالي: رِوب، عضلاتي، تنومند. ؛. ۳۵۸

غږلېږدی: ژغ لېږدی، لوړغږی، لوړويونکی، لاوډ سپيکر. ؛. ۳۵۸

غوټۍ: د ګل هغه حالت چې خلاص شوی نه وي. ؛. ۲۹، ۲۱۱ او ۲۱۲

غورځاوڼ: د يوې ډلې غړی. ؛. ۳۵۸

غورينه: ګلماله. ؛. ۲۷۹

غوړغوړ: په اسمان کې د الکترونونو د تصادم صوت دی، غوړغوړی بابا، په وريځ اسمان کې سړو بځرو د ټکرونو غږ. هغه غږ چې له تندر او تالندې څخه وړاندې وي؛.

غوږکی: ټيليفون. ؛. ۳۴۶

غوندې: ورته؛. ۳۱، ۵۹، ۱۸۰، ۱۸۴، ۱۹۱، ۱۹۳ او ۳۶۸

۲۳. کې (ک)

(c) ketabton.com: The Digital Library

کاروان: پیر محمد کاروان، شاعر لیکوال زما د ادبي بهېر د ۲۰۰۴ کال اشنا. ۴. ۳۵۹

کاروان: قطار، قافله، کافله. ۴. ۱۶۶، ۳۵۷، ۳۷۹ او ۳۵۱

کاکۍ: د کاکا ښځه ، د کاکا مندینه، د کاکا ارتینه، د کاکا مینا، د تره میرمن، د تره ښځه، د تره کور ودانه، تینداره. ۴. ۲۰۵، ۲۴۷، ۳۲۸ او ۳۳۴

کانړه: هغه څوک چې اوازنه اوري. ۴. ۳۵۹

کبلۍ: د هوسۍ زوزات، د هوسۍ اولاد، د هوسۍ بچی. ۴. ۱۱۰

کټ مټ: یوه شان، ورته، هم شکل. ۴. ۱۵، ۱۲۲، ۲۰۳، ۲۰۶، ۲۳۷، ۳۸۱ او ۳۸۷

کټینه: د چرسو پرې شوې ګرده چې پټی ډډ ساتي. ۴. ۳۵۹

کډوالۍ: مهاجرت، کډوان، کډوال، مهاجر. ۴. ۱۴۰، ۱۶۹، ۱۷۱، ۱۷۳، ۱۷۷، ۱۸۱ او ۱۸۲

کرۍ: ټول، درسته، واړه، ګر سره. ۴. ۱۹۶ او ۲۳۴

کړۍ: ګردی، حلقه، دایره. ۴. ۳۵، ۱۰۳ او ۳۷۱ (ټول ټال ۴۰ وارې نور)

کلام: ویناوې، خبرې. ۴. ۱۱۸

کلام: خبره، وینا. ۴. ۳۹۰

کله خور: سر خوړونکی، کله خورک، یوه بیلګه الوتونکی دی چې زېړه سینه، تور سر، اوږده لکۍ او ډبله چنګه مښوکه لري. چټکی یو بلګه وړوکی الوتونکی دی (امریکایي وړه مرغۍ) خوري. او ماشومان یې کافر الوتونکی هم نوموي.. ۴. ۳۵۹

ککرۍ: کپړی، سر، ځکیسر. ۴. ۳۵۹

ککی: ځنکی، زانکی، ننکی، ښکلی ماشوم، ډولي ماشوم، هغه ما شوم چې په مور ډېر ګران وي. ۴. ۳۵۹

کم اصل: بې نسبه، سوی اصیل، ډم، ناینې، جولا، نداف، قوال، بازینګر، نځی. ۴. ۱۵۰، ۱۵۶ او ۱۹۵

کوراک: غوزانو یو ستره بېلکه چې ډېر سخت وې او ماشومان یې د څلورمغزو په لوبو کې د ټکي په ځای استعمالوي. ۴. ۱۸۴

کوره سان: خړسان یو ډول نخی اوسپین ټوکردی. ۴. ۳۵۱

کوږ: ناسم، سوی سم. ۴. ۱۸۵ او ۱۹۴

کولمان: په لغمان کې یو غرنۍ سیمه ده چې وګړي یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کولماني(پشه يي) ژبه خبرې کوي. ؛.

کوکۍ: ډولیوزې، شا وزرې، (پکه بي بي، شاه پرک) ۲. مشره خور ؛. ۶۳، ۳۰۱ او ۳۶۰

کوتې: کیسکی ،د خره بچی. ؛. ۱۹۶، ۲۳۴

کونده ګل: د الینګار په ولسوالۍ کې شمال ختیځ لورته پروت د کلی نوم دی. په نورلام کې د ډکرې کلا نه پورته. ؛. ۳۶۰

کونړي: د کونړ، د کونړونو، د کونړ ولایت چې مرکز یې اسد اباد او ښار یې چغسرای دی (ځکه یې کونړونه بولي چې څو کونړونه لري لکه خاص کونړ، بر کونړ، کوز کونړ په کې دي). ؛. ۲۳ او ۳۲۷

کوهی: ساه. ؛. ۶۱، ۷۲ او ۱۰۴

کهول: کورنی. ؛. ۱۳۰، ۱۶۹، ۲۷۹ او ۳۳۸

کېږدۍ: خیمه. ؛. ۳۶۰

کېلمان: په لغمان مرکزکې د میدانیو سیمې څخه کوز د ملایانو کلی دی، تانده سیمه ده ورته کېلمان وایي:. ؛. ۳۶۰

۲۴. ګې (ګ)

ګاډیلي: ګرده ګردی، تاوه حلقه، د ګاډۍ تیر. ؛. ۱۸۷

ګټیالۍ: ګټونکې ښځه. ؛. ۲۰۵

ګډا: نڅاء، بازي. ؛. ۳۷۷

ګر: ظلم، ستم. ؛. ۱۱۲ او ۱۷۳

ګریان: ژړا. ؛. ۱۱۲ او ۱۲۲

ګس: کین، چپ. ؛. ۳۷۵

ګسټ: کین، چپ. ؛. ۱۵۱، ۱۹۳ او ۲۷۴

ګسمټي: کینمټی، چپکو. ؛. ۳۷۹

ګواښ: ګواښنه، ګوت ځنډنه، خبرداری، اخطار. ؛. ۱۷۴

ګوټپېر: ګوټلید، زاویه دید. ؛. ۳۶۰

ګوټنه: خیشاوه. ؛. ۲۷۹

ګور: قبر. ؛. ۶۹

ګور: کتل، د شپه میرویا د ساتونکو په سیستم کې هغه حالت دی چې تر پېنځه قدمه واټنه پورې امیر ته پاتې شو لاسونه سره ټرې په ورنو کلک نیسي او د میر په لور ګور کوي د تعلیم قدم په بنه تیرېږي. ؛. ۲۶۳ او ۲۶۹

ګویا: وینا، په خبرو اخته. ؛. ۳۶۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګويان: په خبرو، ږغا، غږا، وينا. ؛. ۳۶۱
ګيځ: سهار. ؛. ۱۹۱

۲۵. لې (ل)

لالا: ستر ورور، ستر اوښی، ستر کاکا، مشری ورور، خوږ مشر. ؛. ۱۶۹، ۱۷۴ ۱۸۴
لاليه: پر مېرمني چې خپل خاوند ډېر ګران وي نو په لاليه يې رابولي. شرين، خوږ، شات. ؛. ۸۱، ۸۲، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۸۶، ۲۱۷، ۲۵۵، ۲۹۶، ۳۱۰ او ۳۱۳
لانجه: جنګ او جدل. ؛. ۷۲
لا وياړي: سوی وياړ، بې وياړه، نا فخره، لاغروره. ؛. ۳۶۱
لرليد: دوربين. ؛. ۳۶۱
لرليد: ورستۍ ګنه، راتلونکي بڼه. ؛. ۴۵، ۹۶ او ۳۷۹
لرې ويشتونکی: لېندوک، سنيپر، لرېويشتونکی ټوپک، لېندوک باندې تارول (يوه ډول مرغه) په غلچکي ډول وېشتل، خپل ښکار په پټ او لرې ځايه وېشتل، له لرې او پټ ځايه وېشتل، يوړ يو وېشتل. ؛. ۳۶۱
لړ (رديف): لړ (رديف) داسې تعريف کوو چې هغه غونډلې، وييکي (ويوکي يا وی) او ابېڅې چې په ټول او تله برابر يا مقفي شعر په پای کې د ټولو قافيه والو مسرو په يوه بڼه او يوه مانا تکرار راځي ورته رديف وايو.
تر ټولو ډېرې پېيلې (پيرانو، شېرونو، شعرونه يا اشلوک) د پښتو ژبې د , ه ، ابېڅې باندې پښېله (قافيبه) او لړ (رديف) شوي دي. که د , ه ، ابېڅې د هرې وييکي له بېل بېل ابېڅې و منو نو د , ه ، ابېڅې په کې لړ (رديف) راځي. لکه وينه، دينه، شينه، ځينه، پينه په د غو وييې پښېلې کې د , ه ، ابېڅې لړ ده. يا قافيي دې چې د ه رديف لري. ۲۳۱، ۲۴۸ ... . (ټول ټال ۸۷ وارې په بېلابېلو چوپړو کې راغلې)
لـړان: د سطرونه غونه، رووې، قطار، ځنځير، د عنوانو مخ، لکه: ليکلړ، د ليک يا موخو د عنوانو مخ، ليک د سطرو غونه. ؛. ۳۶۲
لړزان: رېږدان، خوځيدنه، تريدنه، لړزيدنه، اينې ديدنه. ؛. ۳۶۲
لړی: پروسه. ؛. ۲۸، ۴۳ او ۳۷۲
لغاز: طنز. ؛. ۲۶۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

لغمانی: هغه کس چې په لغمان سيمه کې زوکړه شوی وي، هغه تن چې په لغمان سيمه کې پيدا شوی وي، د نومووړې سيمې ژوند کړ او پېژن پاڼه يې و لري. ؛. ۶۲، ۶۴، ۱۰۹، ۲۰۴، ۳۷۰، ۳۷۶

لمپاکا: د لغمان ولايت پخوانی نوم دی. ؛. ۳۷، ۴۷، ۱۱۱ او ۲۹۳

لنډ پر لنډی: لنډ ګنډ، په لنډو. ؛. ۷۰، ۱۷۹، ۳۶۷ او ۳۷۵

لنډپېری: لنډ پړاوی. ؛. ۳۶۲

لنډ منګی: لنډ عمری. ؛. ۳۶۲

لنډ ليدی: لنډ وينی. ؛. ۳۶۲

لنډون: مخففات، چې د اصلي کلمو پر ځای يې د سر، پيل ابېڅی يا د پيل پېژند ابېڅي راځي. لکه: ت. و (تخنيکي وی)، ا. غ ,, و. غ ،، (اقتصادي غونډله يا وتيزه غونډله)، اېنج (اېنجينېر)، س (ساينسي)، ک (کيميا)، ر (رياضي)، ح (حساب)، ا.ا.ج (افغانستان اسلامي جمهوريت)... ؛. ۱۰۳ او ۳۸۲

لنډۍ: په لغات کې لنډۍ هغه دوې سرې شعر ته وايي چې د لټکې سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه ولسي، پياوړی، غښتلی، هېښونکی، سندريز، خوږ، ګڼلی، منلی، له اند، پند، احساس او تخيل ډک شعر دی چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ږ، ڼ، ۍ او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلي او د پښتو ژبې له زوکړې له پيدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (فلګياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

لنډۍ د مسرو شمېر يې ۲، د څپو شمېر يې ۲۲ له دفتنګونو او پارنوييکيو پرته. (دفتنګونه د لنډۍ توکي دي لکه: وۍ، او، نو وۍ!!، جان، اشنا، شيرينه، ګرانه، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وۍ!، ای!، وه الله وۍ!!، وا وۍ، وای وای، ګرانه، وروره، يه کربانه! کنه او داسې نور) د قافيې کلمې يا غونډلې نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو د دوېيمي مسرې په پای کې اهنګينه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړ وي. هره لنډۍ بايد د ه (زموږ خپله ,,ه،، هـ يا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنی ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ،هـ، دوې سترګې والا ه، يا عينکو والا، عصري او ځانښودې، ,,ه، وايو) چې د پښتو ژبې ،نهويشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول يا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، لنډۍ د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کې د دې ډول شعر (البته په همدې وزن او اهنګ) ځرک ليدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د لنډۍ په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوی دی.

پرتولو لنډيو، باندې يوه ربښت (قانون) د تطبيق وړ دی، ياني دا چې د هرې لنډۍ لومړۍ مسره بايد ۹ له دفتنګونو پرته او دوېيمه ۱۳ ځپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې لنډۍ، د لومړۍ ځلورمه او اتهمه ځپه او د دوېيمې مسرې ځلورمه اتهمه او دولسمه ځپه، خجنه وي او ډېری وخت په کې کومه ځپه په کې نه احساسېږي له سيمه ييزو غږو سره هم ځپه په خپل کيفيت نه پاتې کېږي او په نيمه سيمه کې توپير لري. ؛. ۲۳ او ۲۷۶. (ټول ټال ۶۷۹ وارې په دې کښلې کې راغلی دی.)

لنډيو — لنډۍ يې يوون (يکړ يا مفرده) وی ده، د لنډۍ ډېرنو يا جمع وی يا لغات لنډيو کېږي. ؛. ۲ او ۳۶۲. (ټول ټال ۶۶ وارې په دې کښلې کې راغلی دی.)

لنډۍ ايزې: — د وی يا ويکيي له پامه لنډۍ ايزه هغې درې سرې پېيلې ته وايي چې د لټکي سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، ځرنګوالی او ځرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پياوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ۍ او ... .،، ځخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېداينت سره جوښت يې جوت کړې دي. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (پلجياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کوشنۍ لنډۍ ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د ځپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې یا کلمې دې چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږ وي، په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغږونه یا واکه مرکب، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته رازې او لکه یوستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوزې د یوه غبرګغږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دوهیم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکۍ واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرکۍ واله یې یا درنه یې ,,ۍ ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناتروییکي، تروییکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیېجاني چغې، لکه: الله وۍ!، وۍ، او، نو وۍ!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وۍ!!، وا وۍ، وای وای. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانا!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، یه کربانه!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، ځنګه، ولې...)، نومړي ټول د لنډۍ ایزې توکي دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د ځپو په شمېر کې ډېروالی راولي.

د پښېلې کلمې یا غونډلې لږې لږې. خوډېری وخت د لومړۍ، دوهیمې او درېیمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړ وي. هره لنډۍ ایزه باید د ه (زموږ خپله ,, ه، هـ یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودي، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګنه ابېځې ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلې وي، لنډۍ ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. او درېیمه مسره یې ۱۳ ځپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې لنډۍ ایزې، د لومړۍ او دوهیمې مسرې ځلورمه او اتهمه ځپه او د درېمې مسرې ځلورمه اتهمه او دولسمه ځپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه ځپه باندې زورنه نه احساسېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له سیمه ییزو غړو سره هم ځپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا لنډۍ ایزې مېچې د ځپیزه او خجیزه ټولوالي سره سره پر یوه نازورنه ځپه یا یوې خوږ غړې یا ترنمي ځپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشتمې ځپې خوږ غړې د لنډۍ ایزې مېچې د ځپیزه او خجیزه ټولوالي ترڅنګه د لنډۍ ایزې یوه بل رغنده ټوک ګڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېیلې په توګه یې یوه ځپه کمېږي او له موسقي پلوه خوږ غړ له لاسه ورکوي. دغه پایني ټوکون په یوه پیر کې له دغو درېواړو ځپو څخه هره یوه د ور مخکې نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشتمې زورنې ځپې له یوه څه اغېز سره لنډۍ ایزې ته یوه خوږغړې وربښې او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه ځپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کېدای شي. غوره سته د ترنګتوک په پاینۍ مسره کې دی چې نوموړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دې چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پېنیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ ځپې ولري، د دیفتنګونه او پارنویکي سره، خو له نیمکۍ، انګۍ، لنډکۍ، بګټۍ، کېسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتۍ، سپینۍ (ازادې پېیلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې ځپېزۍ، څلور ځپیزۍ، پینځه ځپېزۍ، شپږ ځپېزۍ، اووه ځپېزۍ، اته ځپېزۍ، نهه ځپېزۍ، لس ځپېزۍ، هایکویۍ، موندۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښېلیزۍ، ناپېیلۍ او سلسلۍ، دې ټولو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی ولري، د دې له پاره چې دا ټول په ډېرای بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي، رټ بېلوالی یا ګړندی فرق یې وکولی شي، ورته ګڼلي وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی وشي.

د دې له پاره زما ځېرنه دا سپیني ته را اوباسې چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېیله د څو سره لنډئ ایزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو درې سری پیېله له درې سرې لټکې یا درې سرې لنډئ ایزې، څلور سره لټکي له څلور سره لنډئ ایزې سره، پېنځه سرې لټکې له پېنځه سرې لنډئ ایزې سره، شپږ سره لټکي له شپږ سره لنډئ ایزې سره، اووه سرې لټکي له اووه سرې لنډئ ایزې سره، اته سرې لټکې له اته سرې لنډئ ایزې سره، نهه سرې لټکې له نهه سرې لنډئ ایزې سره او لس سره لټکې له لس سره لنډئ ایزې سره... . ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې لري. ؛. ۳٦۴، ۳٦۵، ۳٦٦ او ۳۷۳. (ټول ټال ۱۸ وارې راغلی دی)

لوبغالې: لوبغاله یې مفرده وی ده، ستیډیوم، د لوبې میدان. ؛. ۲۱، ۱۸۵، ۳۷۹

لوبنه: خاصه. ؛. ۳۰

لوکاټ: یو بڼه میوه ده چې په لغمان کې خورا ډېر دي او په زیاته ګڼه ثمره هم نېسي، ژیړ رنګ اوقهوه یې دانې لري. ؛. ۱۲۳

لوګر: وګر ولایت چې مرکز یې پل عالم دی. ؛. ۷۰

لوېدیځ: لمرپرېوته، غرب. ؛. ۴۸ او ۲۰۴

لوري: سمتونو، طرفونو، له اړنه، د لوری یې مفرده وی ده. ؛. ۳۰، ۳۱، ۳۸۱ وا ۳۵۱ (ټول ټال ۵۱ وارې نور راغلی دی)

لیکلړ: د لیک د عنوانو مخ، لیک د سطرو غونه، لړ لیک. ؛. ۱۸۵، ۲۰۷ او ۳٦۲

لینده ماره: غیشي ویشتونکي ربړي غولکه. ؛. ۳٦۷

لېپل: شاهدي ویل، لل. ؛. ۲۰۳، ۲۴۵ او ۳۲۱

لېپلي: هڅولي، جغات ورکولي، تشویق کولي. ؛. ۲۴۵

۲٦. مې (م)

مالګني: مالګاني، مالګني. ؛. ۳٦۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

ﻣﺎﻧﺪﻩ: هغه ځای ته ویل کیږي چې پر سړک باندې اوبه په لنډو واوړي، چې نوموړی ځای پر سړک د سیلاب یو ناساپي راتلو له پاره جوړ شوی وي. او هلته سړک موړ او یا چړایي جوړه وي. نو که پر سړک داسې ځای شتون و لري چې اوبه ترې اوړي نو پښتو ژبه کې ورته مانده وايي. (واش) او د اېنجینېرۍ له پامه که پر سړک داسې ځای شتون ولري چې اوبه ترې اوړي د اوبو اندازه په کې تر دېرشو سانتیو پورې او یا د کوشنیو موټرو ټیرونه په کې ډوب نه شي نو مانده پرط جوړه وي.
که د دېرشوسانتیو نه اوبه زیاتې وي نو پولچک پرې جوړه وي. د بېلګې نومونه یې. لکه: د محمد ګل باچا مانده، کندې مانده، خروټو مانده، باغ میرزا مانده، هرمل مانده، کټل مانده او د شخترایماندې. ؛. ۳۶۷

مندینه: ارتینه، مینا، میرمن، ښځه، کور ودانه، د ژوند ملګرې. ؛. ۲۴۵، ۲۴۷، ۳۰۳ او ۳۵۹

مټاک: سخت منځی، پوچ، خالي غوز، تش منځی، کورک، چارمغز چې منځ یې لرګی وي. ؛. ۱۸۴

مانیز: معنایي، معنوي. ؛. ۳۶۷

مچو: مچه، مچکه، خولګی، چپو، خولګوټی. ؛. ۱۸۳ او ۳۵۱

مردان: په کوزه پښتون خوا کې یوه منطقه ده، چې تخبی ځخه سو واټن ړومبی راځي. ؛. ۳۶۷

مرغومی: پشیرلی، د پسه هغه بچی چې عمر یې له یوه کاله کوچنی وې مرغومی یې بولي، که له یوه کاله یې عمر لوړ وې ورې یې بولي، او که چیره یې عمر له دوې کلو پورته شي نو مګ یې بولي. ؛. ۳۶۷

مړوندان: مړوندونه. ؛. ۳۶۷

مسجد: د لونځ ځای، چې یوازې الله تعالی ته په کې عبادت کیږي. ؛. ۶۲، ۶۴، ۱۶۱، ۱۶۹ او ۲۴۵

مسره: د پېیلې نیمه کړی، نیم بند یا نیم بیت ته مسره وايي چې یوه لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ دوې مسرې لري. ؛. ۱۵، ۱۸، ۲۰، ... ، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱ (ټول ټال ۱۳۰واره په بېلابېلو چوپړو کې راغلې)

مسرې: مسره یې یوون نوم دی یا د مسره ډېرنوم دی؛ د پېیلې یوې کړۍ یا کړی، بند یا بیت ته مسرې وايي چې یوه لنډۍ، ټپه، ټیکی او مصرۍ یوه مسرې وي. ؛. ۱۵، ۱۶، ۱۷،

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰، ... . ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱ (ټول ټال ۸۷ وارې په بېلابېلو چوپړو کې راغلي)

مصباح: څراغ، چراغ، د شیدو یا د شرابو پیاله. ؛. ۳۶۸

مصرۍ: د وی یا وییکي له پامه مصرۍ هغه دوې سرې پېیلې ته وایي چې د لرغون مصرۍ تورې، مصرۍ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري. او په اصطلاح کې هغه ولسي، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ږ، ڼ، ی او ... .،، د مصرۍ لرغون اهرمو غوندې چې ترننه یې نه جوړونکو او نه د هغوی نومونه معلوم نه دي څخه وړاندې زده، پېژندلي او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلګیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

مصرۍ د مسرو شمېر یې ۲، د څپو شمېر یې ۲۲ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته. (دفتنګونه د مصرۍ توکي دي لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وی!، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، نو، یه کربانه!، وروره!، کنه، ولې اواسې نور ... .)، د پښېلې (قافیې) غوندلې (کلمې) نه لري. خو د دوېیمې مسرې په پای کې اهنګینه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړوي. هره مصرۍ باید د ه (زموږ خپله ,,ه، هـ یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېڅې ده.

په واول یا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، مصرۍ د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کې د دې ډول پېیلې (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک لیدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د مصرۍ په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوی دی. پرتولو مصری یو، باندې یوه ربښت (دودی یا قانون) د پلې (تطبیق) وړ دی، یانې دا چې د هرې مصری لومړی مسره باید ۹ له دفتنګونو پرته، او دوېیمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې مصری، د لومړی څلورمه او اتهمه څپه؛ د دوېیمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، خجنه وي. ډېری وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل کیفیت نه پاتې کېږي او په نیمه سیمه کې توپیر لري. ؛. ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸... . او ۳۷۳. (ټول ټال ۳۹۵ وارې نور)

مصری‌یو: مصری یې یکړه وی ده، یا د مصری ډېرګنی نوم دی. ؛. ۱، ۲، ۳، ۴، ... . ۳۷۸. (ټول ټال ۳۹ وارې نور)

مصری ایزې (مصریزې) د وی یا ویکیې له پامه مصری ایزه هغې درې سرې پېیلې ته وایي چې د څو سره مصری سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ږ، ڼ، ی او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدایښت سره جوښت یې جوت کړې دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلګیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنی مصری ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې یا کلمې دي چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږوي، په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته رازې او لکه یوستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوزې د یوه غبرګغږ لومړی ټوک یوه خپلواک

(c) ketabton.com: The Digital Library

او دوېيم ټوک يې يوه نيم واک اواز وي، کله زورکۍ واله يې يا نرمه ,,ی،، او زرکۍ واله يې يا درنه يې ,,ۍ ،، او داسې نور. ديفتنګونه ,غبرګغږونه، ناترويیکي، ترویيکي، ستربل، اوستربل، پارنويیکي، بلنويیکي، اندېښنې، هيېجاني چغې، لکه: الله وۍ!، وۍ، او، نو وۍ!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شيرينه، ګرانه، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وۍ!!، وا وۍ، وای وای. نو، الله، او، ګرانه!، يه کربانه!، يه پښتيانا!، يه ځلميه!، هه بچيه!، فردوس خانه!، لغمانيه!، يه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته ميره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نومړي ټول د مصرۍ ايزې توکي دي، چې کله د هرې مسرې پيل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ويل کيږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښېلې کلمې يا غونډلې لږې لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دوېيمې درېيمې، څلورمې، پېنځمې او شپږمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره مصرۍ ايزه بايد د ه (زموږ خپله ,, ه، هـ يا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، يا عينکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وايو) چې د پښتو ژبې ،نهويشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول يا غږن اواز پايته رسېدلې وي، مصرۍ ايزه د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړيږي. د لومړۍ مصرۍ ايزې پېنځمه او د دوېيمې مصرۍ ايزې شپږمه مسره يې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې مصرۍ ايزې، د لومړۍ او دوېيمې (د پورتنۍ پېنځه سره مسرې څلورمه، او د شپږ سره مسرې پېنځمه) مسره څلورمه او اتهمه څپه او د پېنځمه او شپږمې مسرې (پاينۍ مسرې،) څلورمه، اتهمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسيږي.

له سيمه ييزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کيږي او په ځنې سيمه کې ببلوالی لري. په بله وينا

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصرۍ ايزې مېچې د ځپيزه او خجيزه ټولوالي سره سره پر يوه نازورنه ځپه يا يوې خوږ غږې يا ترنمي ځپه پای ته رسي. د هې ابېځی دی چې غږ يې نس څخه هوا په حنجرې کشوي، چې خولې مخکې مو ورغوی او نيسئ او ه يا هه ووايئ نو هوا ويچې او د نس ډکيدل او تشيدلو باندې پوهېږئ چې همدې ته ترنګتوک وايي، مانا دا چې د پيلنۍ مصرۍ ايزو نهمې، اتلسمې، اووه ويشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې (د پېنځه سره مصرۍ ايزې يې ايزو نهمې، اتلسمې، اووه ويشتمې، شپږدېشتمې، پېنځه څلوېښتمې او اته پېنځوستمې) ځپې خوږغږې د مصرۍ ايزې مېچې د ځپيزه او خجيزه ټولوالي ترځنګه د مصرۍ يوه بل رغنده ټوک ګڼل کېږي او نه شتون يې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېيلې په توګه يې يوه ځپه کمېږي او له موسقي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پايني ټوکونه په يوه پير کې له دغو درېواړو ځپو څخه هره يوه د ور مخکې وروستۍ نهمې، اتلسمې، اووه ويشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې (د شپږ سره مصرۍ ايزې نهمې، اتلسمې، اووه ويشتمې، شپږدېشتمې، پېنځه څلوېښتمې او اته پېنځوستمې) زورنې ځپې له يوه څه اغېز سره مصرۍ ايزې ته يوه خوږغږې وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وريته هره يوه ځپه هم ايوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو اندول يې ترنګتوک يا ترنمي توک کېدای شي. غوره ستېه د ترنګتوک په پاينۍ مسره کې دی چې نوموړې مسره د ايزې رغښت پنځ کوي، د ايزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ايزې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې يوې مسرې سره ورته لړونه، پېنيلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنګينه پاينۍ ځپې ولري، د ديفتنګونه او پارنويکي سره، خو له نيمکۍ، انګۍ، لنډکۍ، بګتۍ، کېسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربيتۍ، سپينۍ (ازادې پېيلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې ځپېزۍ، څلور ځپېزۍ، پېنځه ځپېزۍ، شپږ ځپېزۍ، اووه ځپېزۍ، اته ځپېزۍ، نهه ځپېزۍ، لس ځپېزۍ، هايکويۍ، پټۍ (تي خورو اړوندې پېيلې)، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېښتوزی (سانتی)، نامانېزی، زخی، بې تولی، تولونجی، نا پښبلیزی، ناپېیلی او سلسلی، دې ټولو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نی برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی ولري، د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوې، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نومووړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رټ بېلوالی یا ګړندی فرق يې وکولی شي، ورته ګڼلي وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی وشي.

د مصری ایزې د ځپې شمېر بېلګه داسې ده چې درې سره لري ۳۱ ځپېزې وي، څلور سره مصری ایزې ۴۰ ځپېزې وي، پېنځه سره مصری ایزې ۴۹ ځپېزې وي، شپږ سره مصری ایزې ۵۸ ځپېزې وي، اووه سرې مصری ایزې ۶۷ ځپېزې، اته سره مصری ایزې ۷۶ ځپېزې وي، او نهه سرې مصری ایزې يې ۸۵ ځپېزې وي او لس سره مصری ایزې ۹۴ ځپېزې وي. چې تر ټولو غوره يې څلور سره مصری ایزې ۴۰ ځپېزې رانښلولې لړی لري او څلور داني وويل شي. خوندور رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په ستړه ولاړ راځي، ډېرې ښې يې اته سره مصری ایزې ۷۶ ځپېزې وي چې دوې داني وويل شي، ښې به بیا درې سرې مصری ایزې دې اته داني یا دولس وويل شي، لړې ښې بیا پېنځه سره مصری ایزې یا پېنځيزونې مصری ایزې دي چې پېنځه داني وويل شي ښې راځي، دا بیا له څلورو دانو شپږ سره مصری ایزو سره خوا په خوا ځای نيسي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپيني ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې يوه څو سره پېیله د څو سره یا څو مخه مصری ایزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو پېنځه او شپږ سره پېیله له پېنځه سره او شپږ سره مصری ایزې، مصری تورې او مصری ایزې سره ورته ډېرې ځانګړې ځانګېرنې لري، چې ورته مصری ایزه وایي، په دغه ډول څېرې لري، درې سره مصری ایزې، څلور سره مصری ایزې، پېنځه سره مصری ایزې، شپږ سره مصری ایزې، اووه سره مصری ایزې، اته سره مصری ایزې، نهه سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصری ايزې او لس سره مصری ايزې... . په ښه مندل کېږي. او مصری ايزې ډېرې ورته ځانګړې ځانګېږنې داسې دي. ؛. ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲ او ۳۷۳

مطعم: خوراک. ؛. ۳۷۳

مل: بډه، ملګری، انډيوال، دوست، اشنا، يار. ؛. ۴... . او ۳۹۲ (ټول ټال ۳۹۱ وارې نور)

ملګري: دوستي، اشنايي، بډه والی. ؛. ۲۳، ۷۱، ۷۸، ۱۱۲، ۱۲۹، ۱۷۶، ۳۰۷، ۳۱۱، ۳۲۹ او ۳۸۰

منبر: دريځ، د تبلغ د ودرېدو ځای، (مونږ ورته ډېر زيات درناوی لرو او هميشه دا په پام کې نيسو چې غلته خبره او کوم ناوړه وينا، ترېنه سوی استفاده ونکړو.
ځکه چې حضرت محمد(ص) به له منبر نه د اسلام دين، کره شيان، مقدس کتاب، قرآن پاک چې د حضرت جبرائيل امين ملائک په واسطه پر حضرت محمد (ص) نازل شوی د الله العظيم له لوري، هغه پوره مسلمانانو ته و رسوه او ابلاغ کاوه يې. چې زموږ ژوند، قانون، نظام دې کتاب پورې تړلی دی او منوونکو ته يې مسلمان وايي.
الله تعالی مونږ ته له يو لړ شيانو څخه په کلکه منعه کړې چې حرام دي (حرام يې بولي) او نه به يې کوو، لکه:.
په ځمکه کې فساد، قتل، غلا، زنا، سود، شراب څښل، د خوږ غوښه خوړل، د يتم مال خوړل، ظلم، منافقت، له يهودو او عيسويانو سره لاس يو کول او پيسې تر اخستل، پټ پردی کېدل، يووالی نه کول... ، او له هغه سره شريک نيول.
بل لړ شيانو يې حلال ګرځولي دي چې هميشه به يې کوو، کله:. د مېرمن ټول ربنت ورکول، له هغوی سره ښېګڼه کول، کالي او خواړه ورته چمتو کول، لمونځ، روژه، زکات، حج، يوازې او يوازې د الله تعالی د رضا له پار جهاد، ښه سلوک، ښه رويه، ارام خوراک کول په ټيټ اواز غږېدل، د مشرانو درناوی، پاک خواړه خوړل، جغات، د مور او پلار په وړاندې د اوف کلمه هم نه ويل... ؛. ۱۹۳ او ۳۷۳

منځه: منځی، هسته. ؛. ۶، ۷، ... او ۳۷۸ (ټول ټال ۴۹ وارې نور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځه ګل: د الینګار په ولسولۍ کې سویل لوېدیځ لور ته پروت د کلي نوم دی. بدیاباد (بدیع لاباد) کې. ؛. ۷۰

منځی: هسته. ؛. ۳۶۷ او ۳۷۴

منګي: د اوبو لوښي، ګړي، مفرده وی یې منګی دی. ؛. ۲۳، ۷۰، ۳۰۷، ۳۰۹، ۳۱۱، ۳۱۷ او ۳۲۱

موټي: مفرده وی یې ده ، موټی، سوک. ؛. ۳۴۷

موخي: سوله وي، موخل، مخل. ؛. ۳۷۴

مورچل: ډګر، سنګر. ؛. ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۷۹ او ۸۰

موزي: حسود. ؛. ۳۰۱

موزون کدم (قدم): د کدم هغه بېلګه ده، چې زموږ د هېواد افغانستان د شپه میرو په سیستم کې له لمړني حالت پیل څخه شروع، تر ۲۵ متری واټنه پورې چې د شپهمیرو میر ته نږدې کېږي.
کله چې د شپه میرو ټول ټولګی له شپغالي او یا له ټولګي څخه د پریټ میدان ته را وضي. نو د پریټ په میدان کې د کشونو په پیلني ځای کې شپهمیري په لمړني حالت او سکون حالت کې ولاړ وي.
چې دایي لومړی حالت دی. نو کله چې میر یا کومندان یې ورته و وایي:- اسلام علیکم ورحمته و برکاته؟
په ځواب کې شپهمیري وایي:- وعلیکم ورحمته و برکاته!
او بیا ورته (کومندان) وایي:- ستړي مشئ؟
په ځواب کې شپهمیري وایي:- ژوند!، ژوند!، ژوند!. او که چېرته سر پټې ودانی، تالار، ټولګی، ځغاسته، حال، وې نو بیا ورته شپهمیري په ځواب کې یوه ځل له پاره ژوند! وایي.
او یا (کومندان) وایي چې څنګه یئ؟ ژوند!، ژوند!، ژوند!.
او که خدای په امان وایي؟ نو بیا ټول شپهمیري یې علمي او نظامي د درجه (رتبه) ګوري او وایي :- بریالي اوسئ مل پاڅوال صیب!!! (یا نور......).
په دویم حالت کې ورته وایي:- تیار شئ!
نو شپهمیری هر یو تن ځان برابروي.
په دریم حالت کې ورته وایي:- ارام شئ!
نو شپهمیری هر یو تن ځان پټه خوله کوي.
په څلورم حالت کې ورته وایي:- مرش!!!!؟
شپه میری هر یو تن (یوه کدم یا یو قدم) پښې پر ځمکه یو وارې وهي او په ګډه سره یو اواز کوي (هوو!).

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پېنځم حالت کې ورته وايي:- يو- دوه!!!؟
شپه میری هر يو تن دوې کدمه پر ځمکه وهي او په ګډه سره يو اواز کوي له هر قدم سره (هوو!)، وايي.
چې هر کله میر (یا دریځ، مشرانو، لویانو، درې ګونو چارو استازو، د افغانستان دننهنیو چارو وزیر، ولس مشر یا د هېواد د ازادۍ په ورځ د تېرېدوکې) ته ۲۵ پېنځه وېشت قدمه واټن پاتې شوه.
تعلیم کدم پیله وي؛
پاتې شونې د نه وي چې د ښوونکي یا د میر له امر نه ورسته. په تعلیم قدم کې پښې په ځمکه وهي او ورسره اواز کوې.
هر کله چې تر پېنځه قدمه واټنه پورې امیر ته پاتې شوه لاسونه سره تړي په ورنو کلک نیسي او د میر په لور ګور کوي.
په شپږم حالت کې ورته وايي:- تعلیم کدم !.
بیا شپهمیري سره په ګډه وايي يو!، خپلو پښو ته ډب ورکوي.
بیا وايي دوه! بیا خپلو پښو ته ډب ورکوي.
بیا وايي درې! بیا خپلو پښو ته ډب ورکوي.
او موضون کدم (ارامه تېرېدل، ارام قدم، هوسا حرکت) کوي.
د کرښې (صف) تړلو یا برابرول د شپهمیرو (پولیسو، ځارواکي) په تېرېدوکه (رسم ګزشت، پریټ) کې د هېواد د ازادۍ په ورځ نهه، نهه تنه په اوږدو او نهه، نهه تنه په لنډو وي ۹X۹ په هره يو ټولي وې چې ټول سره ۸۱ تنه کېږي.
چې نوموړي ټولي په لس ګونو ګنه وي.
او افغانستان د شپه میرو سیستم تیارونه د ښي لور ته لوړ تنان وي او ګس لور ته ټيټ تنان (کسه) وي.
له ښي لوړ لور څخه د ۹X۹ تنيز کرښه یا (لین، صف) تړلو پیل کوي او په ګس ټيټ لور یې پای ته رسوي.
او د افغانستان د ملي پوځ سیستم تیارونه د لومړي کرښه یا (لینکه، صف) ته لوړ تنان وي.
نههم صف ته ټيټ تنان وي. له پیل لوړ لور څخه د (سرتېرو، ساتونکو، پوځیانو، اردو) ۹X۹ تنيز کرښه یا

(c) ketabton.com: The Digital Library

صف تړلو پیل کوي او د پای په ټپټ لور یې پای ته رسوي.
کله هم چې تېریدوکه بشپړېږي. د ګنې شمېره یې سل زرو تنو شپه میرو، ساتونکو ته رسېږې.
نو ځکه د هر یوه شپهمیر او ساتونکي د درناوي (احترام) او سلامۍ له پاره د دوی ستر میر(هر یو :- د شپهمیرو ستر میر د افغانستان دننهنیو چارو وزیر... نوم یې... پلانکي صیب او ساتونکو ستر میر افغانستان د ملي د فاع وزیر... نوم یې... پلانکي صیب) په سر لوڅې موټر کې تیار سۍ ولاړ وي.
د ټولو برا بر شویو او تړل شویو ټولۍیو په وړاندې تېرېږې.
نو ځکه په پښونه شي کوی چې د دوره ډېرو تنو په وړاندې په پښو تېر شي.
ځکه په سر لوڅې موټر کې تیار سۍ ولاړ وي او د څودانو د ټولۍیو په خواکې و درېږي.
د دوی په لور ګور کوي په نظامي سلامۍ ولاړ وي او ورته وایي:- اسلام علیکم ورحمته وبرکاته؟
په ځواب کې ټول همغه ټولي یا ځانګړې ببلګه د شپه میري یا ساتونکو وایي:- وعلیکم ورحمته وبرکاته!
او بیا ورته وایي:- ستړي مشۍ؟
په ځواب کې ټول همغه ټولي یا ځانګړې بیلګه د شپه میري یا ساتونکو وایي:- ژوند!، ژوند!، ژوند!.
او بیا ورته وایي:- د شپهمیرو ستر میر د افغانستان دننه نیو چارو وزیر...... پلانکي!، یا د ساتونکو ستر میر د افغانستان د ملي دفاع وزیر...... پلانکي!
په ځواب کې ټول همغه ټولي یا ځانګړې بیلګه د شپه میري یا ساتونکو وایي:- بریالي اوسۍ د شپه میرو ستر میر د افغانستان دننه نیو چارو وزیر...... پلانکي صیب!، بریالی اوسۍ د ساتونکو ستر میر د افغانستان د ملي دفاع وزیر...... پلانکي صیب!
له ټولو ټولۍیو ته له تېرېدونه ورسته نوموړي میران ځي او په دریځ کې ولس مشر د هېواد له ستر لویانو سره ولاړ وي او دوی ورته سلام کوي.
وایي :- د افغانستان د اسلامي جمهوریت ولسمشر ...... پلانکي صیب اسلام علیکم ورحمته وبرکاته!

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان د اسلامي جمهوريت ولسمشر...... پلانکی وايي:- وعليکم ورحمته وبرکاته!
او بيا ورته وايي:- ستړي مشئ؟
په ځواب کې د افغانستان د اسلامي جمهوريت ولسمشر ...... پلانکی وايي:- ژوند!
او بيا ولس مشر ته لاس ورکوي او غيږه، ولس مشر ورته وايې مننه!.
او په خوا کې ور سره ودرېږي. تېرېدوکه پيل کېږي.
او د هر يوه ټولی په اړه ولس مشر ته ځانګړي معلومات وړاندې کوي.
ورسره خبرې اترې او خپلې خوښۍ څرګنده وي.
د صف تړلو يا برابرول په عادي حالت کې ٤٥ پينځه څلوېښت کسيزه ټولی وي.
د نظام جوړه ونه:
ټولی مشر لومړی وار وايي:- ارام شئ!
ټولی مشر دوهيم وار وايي:- تيار شئ!
ټولی مشر درېيم وار وايي:- د ښاغلي پاځوال صيب د احترام له پاره ښي لور ته ګور!
ټولی مشر څلورم وار وايي:- د ښاغلي پاځوال ته د درېيمې پوهنځۍ د زده کړيالانو د شتونوالي رافور،
ستاسو ښاغلي پاځوال په وړاندې اوروم!، وړاندې کوونکی شبير احمد لغمانی!، د ديارلسو شپږ اوياوم کال د څلورم کال زده کړيال.
ښوونکي (فردوس يا د شپه ميرو مير): مننه! وړانګور او ارام شئ ورکړه!
ټولی مشر په پېينځم وار وايي:- وړانګور!
ټولی مشر په شپږم وار وايي:- ارام شئ!
ښوونکي (د شپه ميرو مير):- خپله موخه، ورمونه، وړانګوينې او د زده کړې کوم څپرکی د زده کړيالانو زهنونو ته رسوي! . ؛. ۳۷۴

مير: مشر، سالار، ښاغلی. ؛. ۳۹۱
ميره: ټټنګ، دښته، بيابان. ؛. ۳۳۹
ميريالي خيل: په مهترلام کې ختيځ لور ته د ډاګ په اخيره برخه کې د کوچيانو کلی دی. ؛. ۳۷۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۷. نې (ن)

ناپايه پټ توان:	دننی زېرمه، پوټنشيل. ؛. ۳۷۸
ناوې:	ناوې، ناوکی. ؛. ۳۸، او ۴۰
ناوکی:	ناوې، ناوی. ؛. ۲۱، ۱۹۳، ۲۷۹ او ۳۵۱
ناکی:	اک ته ورته جلی ، چې شفاف نازک مخ ولري له ميده خالو سره. ؛. ۱۹۳ او ۲۰۵ چوپړي کې راغلی دی.
نڅا:	ګډا، بازې، رقص. ؛. ۶۲ او ۳۶۰
نذر:	شرط. ؛. ۸ او ۵۸
نغوته:	اشاره. ؛. ۲۸ او ۱۱۴
نغوتنه:	عشاره، تلميح، کنايه. ؛. ۳۷۸
نقره:	سپين زر. ؛. ۳۷۸
نګهبان:	څښتن، ساتونکی، څوکی‌والا. ؛. ۳۵۵
نګېرني:	حس، مونث جمع وويکی يې نګېرني ده. ؛. ۳۷۸
نمره اول:	د ښوونځی نوم دی چې ما په کې منځنی ښوونه کړي. ؛. ۳۷۸
ننداره:	ليدنه، کتنه، ۲:) ننداري يې جمع ده يا سينما. ۳:) نندارتون : نمايشګاه. ؛. ۱۸۱، ۳۱۹ او ۳۲۰
ننه توزې:	قدمه ، مخکې وينا، سريزه. ؛. ۳۸
ننه واتې:	خواست دامن، ريباري. ؛. ۳۷۸
نټه:	انکار، نه منل. ؛. ۲۰۳، ۲۰۶، ۲۰۷ ۲۳۳ او ۳۰۴
نټيالي:	منکر. ؛. ۲۰۴
نوری:	جنس (نر او ښځه). ؛. ۲۳۳، ۲۴۹ او ۲۵۹
نوکر:	خدمت ګار، غلام. ؛. ۱۸۴
نومور:	ميړنی، نامتو، سرلوړی، سرفرازه. ؛. ۲۰۴
نومورې:	مېړنی، سرغندوې، سرلوړې، سرفرازه. ؛. ۳۷، ۱۹۷، ۲۰۴... .، او ۳۷۱ (ټول ټال ۴۰ وارې نور)
نی:	هفته. ؛. ۱۰۶
نياو:	عدل، داد. ؛. ۳۷۸
نياوتون:	ستره محکمه. ؛. ۲۰۴
نياو وزارت:	عدلي وزارت. ؛. ۲۰۴
نيمنانو:	نيم نانی، ښه الک (په سويل کې نانی هغه الک ته وايي چې عمر يې له کس نه کم وي او نوم يې هم زده نه وي. نو د درناوي يا له پاره ور څخه پوښتنه کوي نو د نانې په نوم يې بولي. او که نوم يې نه ورځي او له کس نه عمر کې ستر وي نو د درناوي له پاره ور څخه پوښتنه کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو د کاکو په نوم يې بولي. هغه الک ته وايي چې ځوان شوی نه وي عمر يې له څلورو څخه تر نهو کلو پورې وي.
نيمنانی (نمچه الک) په الېنګار ولسوالی کې د سلېنګار کلي نه پورته د چهارکلا، براخېلو او الوخېلو کريو ترمنځه پرته سيمه ده. زموږ د دوېيم کلي نوم دی. ؛. ۳۷۹

۲۸. ڼې (ڼ)

ڼنکی: زنکی، جمعه يې زنکــــيان، هغه ماشومان چې پر مور باندې ډېر زيات ګران وي، د ناصرو قوم ځينې خلک رنکي ته ڼنکی وايي. ؛. ۳۵۹

۲۹. وې (و)

واړه: ټول، درست، ګرسره. ؛. ۶۲، ۶۴... ، ۳۸۲ (ټول ټال ۴۰ وارې)

واند: تخيل، شېرې خيال، د شعر پيېلی انځور.؛. ۱۶۰ او ۲۳۶

واورېژونه: د واورې رېزونه، د واورې رېژونه، برف کوچونه. ؛. ۴۵ او ۱۲۵

واورين: واورېز، له واورو ډک، پربرف. ؛. ۳۷۹

وخت: پېر، زمان، سهولتونه، ګرځيدنه، څرخا، تاويدنه، چورليدنه داعصابو پاريدنه، ګبنئ اخيستنه، ترله وتنه: چکروهنه: بدليدنه: کړ ليچ: پيښه: کار، چوپړ، خدمت: وار، روڼ: سينګار: څيره، جوله، بڼه: طرز، چم: ميلان. ګرځول، چورلول: بڼه ورکول: راپه زړه کول: تاوول: اړول: ستنول: په بل مخ اړول: بې ځايه کول: بدلول: تنبول، په شاکول: مخ کول، توجه کول، سپارل: ترجمه کول، ژباړل: جوړول: ګرځيدل، تاويدل، څرخيدل، چورليدل، ستنيدل: اوښتل. لکه: زه به لوبغالي ته په يوه نئ ، منځنئ (يک شنبه، سه شنبه،) تلم په يکئ باندې، لرليد داره بادې ټوپک مې و، په نښه ويشتو کې ګسمتي يمه ځکه کېڼ لورې سترګه مې عادت د پټېدو نه لري. کلي کې مو ځای نه و، په بيرنيو شيبو کې به يوه بل ته چمتو وو؛ په خپل منځو کې به مو ښې لوبوې کولې، لکه ډباډب، کيکيشن کای کراتې، کرکټ، خوسی. ؛. ۶، ۴۷، ... .
(ټول ټال ۱۷۰ وارې نو)

(c) ketabton.com: The Digital Library

وچه بیړی: د اوښانو کاروان، د اوښانو ګله، د اوښانو قطار، د اوښانو قافله، (هغه د او ښانو کاروانونه چې په صحراګانو کې تر څو میاشتو منزلونه کوي). ؛. ۳۷۹

وراشه: وجیز، ښې خبرې، متل. ؛. ۶، ۱۴، ۳۰، ۳۱، ۴۹، ۵۲، او ۳۹۲

ورانکاری: شراندازی، یاغې، بلواګر، اورپکی، وسله وال. ؛. ۳۸۰

وردۍ: یونفارم، جاله، نظامي لباس. ؛. ۱۸۶

ورګوزار: ورغورځیدل، ټیله کول، سبب کیدل د غورځیدو. ؛. ۳۸۰

ورهنیزي: کسبي. ؛. ۳۸۰

ورمونو: نصیحتونه. ؛. ۳۸۰

وړکتون: د ماشومانو ساتنځی، کودکستان. ؛. ۳۸۰

ولس: قوم، د سیمې وګړي، د سیمې ژوندګړ، جرګه، د مشررانو ناسته (اجلاس). ؛. ۶ او ۳۹۱ ټول ټال ۱۴۳ وارې نور

ولوله: احساس، عاطفه. ؛. ۱۷۳ او ۲۳۶

ولولیز: عاطفي، احساساتي. ؛. ۵۵ او ۲۷۳

وګړیو: خلکو، ولس. ؛. ۳۰۴

ونج: عوض، تعویض، میز. ؛. ۳۸۰

ون کدم (قدم): ارامه تیریدل،ارام قدم، هوسا حرکت کوي. کله چې تعلیم قدم پای ته رسې ارام قدم، هوسا حرکت پیلیږي. ؛. ۳۷۵

ونه ښبنې: ونه څکې، ونشکې . ؛.

ویار: عیب، کمی. ؛. ۲۴۹

وېلاړ: تصمیم، عزم، اراده. ؛ ۳۵، ۱۷۱ او ۲۰۴

ویجاړ: وران، خراب. ؛. ۱۵۳

ویوکي: لغات، وییکي، ویکي، ویي. ؛. ۱۸۵ او ۳۶۱

وۍ: لغات، وییکی. ؛. ۲،... . ۳۸۲. (۱۹۷ وارې نور)

وۍ: د حیرانتیا اوز، بې برکته ناره یا غږ، پارنویکی دی. ؛. ۱۱۰

وییپوهه: لغاتپېژندنه. ؛. ۳۸۰

۳۰. هې (ه یا هـ)

هاران: د حضرت لوط (ع) د پلار نوم دی. د حضرت ابراهیم (ع) د مشر ورو نوم دی ، او د ازر ستر زوی. ؛. ۳۸۱

هټۍوال: دوکاندار، هټیوال ؛. ۳۸۱

هروم (هرُم): د اور شغله. ؛. ۳۸۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

هېر: له ياده وتلی، په پام کې نه. ؛. ۱۷۲ او ۳۴۶
هېروون: له ياده باستل شوي، هېرکړل شوی، له پامه باستل شوی. زما د نږدې ملګري او دوست توريالي ,, هېروون ،، مشهور په تړون د تګاب ولسوالۍ اخيري نوم دی. ؛.

۳۱. يې (ې)

پړ: خرس. ؛. ۳۸۱
پيړ: د کښتۍ لاستی. ؛. ۳۸۱

۳۲. ي	

يکۍ: بيسکل. ؛. ۳۸۱
يوه نۍ: يک شنبه. ؛. ۶۳، ۹۳، ۱۷۵ او ۳۷۹
يېبرور: بارور، حاصلخېزه. ؛. ۳۸۱
يېبره: ابره، اېبره، حاصل، ثمره. ؛. ۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۲۱

۳۳. ی

يوون: يکړ، واحد، يونټ. ؛. ۳۵، ۲۰۳، ۲۰۴، ۳۳۵، ۳۴۰، ۳۶۳ او ۳۶۸

۳۴. ۍ

۳۵. ئ

دا لاندې نې په هغه ويکيو کې ترې ګټنه اخستل کيږي چې کټ مټ د عربې ژبې لغات وي، په پښتو ژبه کې دا توري نه کارول کيږي، خپلې ژبې وی لرو ورته.

۳۶. ثې (ث)

ثړد جنريشن: ورسته پاتې ژوند، ؛. ۳۸۱

حې (ح)

حاکمان: مشران، واليان، هغه تن چې د اسلامي شورا يا جرګې له لوري په ښکاره ټاکل کيږي د وګړو له منځ وي او په پټه او ښکاره پردی نه وي. ؛. ۱۵۱
حال: روان پېر، اوس، د مګړی. ؛. ۶۰، ۷۴، ۷۵ ... . ۳۹۱ چوپړی (ټول ټال ۷۶ واري نور په بېلابېلو چوپړو کې نومړې وی يا لغات راغلی دی.)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۷. ذې (ذ)

۳۸. صې (ص)

صفی الله: (صفي الله) زما (د ځېړونکي يا ليکوال) نوم دی، د عربي ژبې وۍ ده، د الله رښتينی ملګری، د الله صادق دوست، ۲:) د حضرت آدم ع تخلص دی. ؛. ۳۸، ۵۴ او ۱۹۵

۳۹. ضې (ض)

ضدي: قصد ناک، بې پرواء، قصد ناک، لړلی. ؛. ۱۸۹

۴۰. طې (ط)

۴۱. ظې (ظ)

۴۲. عې (ع)

عين الله: زمور سر ښوونکی، د پښتو مضمون ښوونکی وه په منځنۍ ښوونځۍ تجربه وي نمبر اول کې. ؛. ۳۸۲

عياله: زوزات، واړه، ماشومان. ؛. ۳۸۲

عيال: اولاده، کوشنيان، ماشومان. ؛. ۲۲

۴۳. فې (ف)

فصل: ځپرکی. ؛. ۲۱۵، ۲۷۳، ۳۴۷ او ۳۴۹

فيصله: پرېکړه، تړه. ؛. ۲۶۴ او ۳۴۴

٤٤.ق

قلعه: کلا، کور، انګړ، خونه، مېنه، قلع. ؛. ۳۸۲

قوي: تکړه، زورور، کلک، ټينګ، مضبوت، طاقت ور. ؛. ۳۷، ۵۰، ۱۱۵، ۳۲۳،

لنډون

په دې ټولګه کې لنډون (مخففات) د اصلي غونډلو (کلمو) پر ځای يوازې دغه لاندېنی راغلی دی.

اېنج. ص. ف: اېنجينېر صفي الله ,, فردوس ،،. ؛. ۲۴۱ چوپړی

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۲. بیبلو ګراپي Bibliography

د هغو لیکونو لېست چې په یوه سکالو یا بوړونکي او کښونکي پورې اړه و لري.

۱. **Apzal khan Khatik**, (April ۲۸ ۱۸۸۵), *TARIKH I MURASSA PASHTU, (Britannia Musoriental 2893). Page 119.*

۲. **Jimmy Wales and larry Snager.** Nonprofite Wilimedia Foundation, (Janvary ۱۵, ۲۰۰۱), *Wikipedia, the Free encyclopedia Laghman province.* (January ۳۱, ۲۰۱۱, ۱۲:۰۰am)

۳. **Lousi Joseph Halle,** (۱۹٦۲) *Man and Nation, the Nations of the world., (Princeton lagecy library, USA) Page13.*

٤. **Britanica Junior** (World Almance (published annually by the new yark world- telegram and sun). Encyclopaedia Britannica, Inc., ۱۹۸۷,.

۵. **FUCHS, G., MATURA, A., and SCHERMAN, O.** (۱۹۷٤), *Verbericht über geologische und Lagerstättenkundliche Untersuchungen in Nurestan, Afghanistan. Verhanglungen Geologische Bundesaust., (Osterreich), no. 1, 9–23.*

٦. **OBERDORFER, D.** (۱۹۷۸), *Activity in Afghanistan stirs concem. The Washington Post, May 29, 1978, p. A12.*

۷. **ROSSOVSKIJ, L. N. CHMYREV, V. M., and SALAKH, A. S.** (۱۹۷٦), *Aphanitic dikes with spodumene among lithium*

(c) ketabton.com: The Digital Library

pegmatites; conditions of formation. Doklady Akademia Nauk SSSR, 226, no. 6, 1418–1421.

۸. **Pierre Bariand.Dr** (۱۹۵۹), *Famous Mineral Localities, The Pegmatites of Laghman, Nuristan, Afghanistan, La Fusade, 24250 Donne, France, p12.*

۹. **ابن کثیر عماد الدین ابوالفداء اسماعیل بن عمر قرشی دمشقی شافعی. شیخ القران و الحدیث** (۷۵۱ څخه تر ۶۸۰ لېږدي یا ۱۳۷۳-۱۳۰۲زېږدي)، عمدة التفسیر عن الحافظ ابن کثیر، د احمد محمد شاکر له لورې په ۵ ټوکه کې له چاپه تېر کړی، د ابن کسیر له مرګ څخه ورسته قاهره کې، ۱۳۵۳ لېږدي (۱۹۷۵ زېږدی) له چاپ څخه تېر کړی دی. د لیکوال له مرګه ۶۰۲ کاله ورسته د احمد محمد شاکر له چاپه سلامت تېر کړی دی، حیات ادم له ابن کثیر څخه، ۹۶ چوپړی.

۱۰. **افغانستان د عالمانو علمي استازي (هیئت). کابل.** (۱۳۲۳ لېږدی یا ۱۹۴۵ زېږدی)، کابلی تفسیر، د افغانستان غوره علمانو هیئت تر نظر لاندې د شیخ الهند مولانا محمود حسن دیوبندي او شیخ الهند مولانا شبیر احمد دیوبندي په ګډه د ,, فوائد موضع الفرقان ،، اردو ترجمه او تفسیر، له اردو ژبې په پښتو ژبې او درې ژبې ته په ښه روانه ژبه و ژباړه او په دې نېټه یې ۱۳۲۷/۵/۱۰ بشپړ کړه، ۱۳۳۳ لېږدی کې لومړی ځل له چاپه سلامت تېر شوی. دویم ټوک، ۹۱۴ چوپړی.

دوېیم ځل چاپ ۱۳۶۰ /۲/۲ لېږدي کې په شپږ ټوکو کې شوی دی، دویم ټوک، ۹۱۴ چوپړی.

درېیم ځل چاپه یې د مکي مکرمې اسلامي اړیکو عالم د پښتو ژبې ماهر مولانا عبید الله شاه له پلټنې ورسته ترې ځینې زاړه او پېچلو لغاتونو سره نږدې په دوې لیندیو کې یې ورته خوا په خوا نوي ماناوي ولیکي. د لوی الله په مرسته او توفیق سره لومړی او دوېیم ټوک قرآن کریم سره له ترجمې او تفسیر (کابلی

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسیر) چاپ د بیت الله او محمد رسوالله مسجدونو خدومتګار باچا فهد د قرآن کریم په چاپځای کې د سعودي عرب د حج او اوقافو د وزارت د اشراف او مشرئ تر څار لاندې چاپ ته په ۱۳۷۲ لېږدي (۱۴۱۴ سپوږمیز لېږدی - ۱۹۹۳ زېږدی) ورسېده. ګڼه: (۴۰۰۰/ د ۲۲) (۴) (۰۱)، (ص ب ۳۵۶۱) مدینه منوره. ۸۵۶ چوپړی.

څلورم څل چاپ په پښتو ژبه د قرآن کریم د معانیو ژباړه او تفسیر ,, کابلی تفسیر ،، په دوې ټوکونو کې د افغانستان د علما وو علمي هیئت (استازي دوکتور محمد بلال امیني، دکتور عبدالسمع او دوکتور اسماعیل) له څارنې او کره کونې لاندې شوی دی، د قرآن کریم دا پښتو ژباړه او تفسیر، د بیت الله او محمد رسوالله مسجدونو خدومتګار باچا سلیمان د عبدالعزیز سعود زوی له لورې د الله تعالی د رضا له پاره وقف کړی، خرڅول یې بند (منه) دي. وړیا ویشل کیږي، په مدینه منوره کې د قرآنکریم د چاپ له پاره د پاچا فهد چاپخانه، ته په ۱۳۹۸ لېږدي (۱۴۴۰ سپوږمیز لېږدی - ۲۰۱۹ زېږدی) ورسېده. ګڼه: (۴۰۰۰/ د ۲۲) (۴) (۰۱)، (ص ب ۳۵۶۱) مدینه منوره. ردمک :. ۶- ۹۷۸-۶۰۳-۸۱۸۷-۷۴ (ټول)، ردمک :. ۳-۷۵-۸۱۸۷-۶۰۳-۹۷۸ (لومړی ټوک)، له چاپه تېرې شوې کچې ۱۴۴۰/ ۱۱۶۹۹ دانې، لومړی ټوک، ۴۶۲ چوپړی.

۱۱. **برهان دین (الدین) صدیقي. مولانا.** (۲۰۰۶ میلادي کال)، د اسلامي معلوماتو ذخیره ، د مولانا غفران رشیدي کیرانوي د کتاب ژباړه، د مکتب دیوبند خپرندویې ټولنې تخنیکي څانګه پېښور. ۴۷چوپړي.

۱۲. **پینده محمد. زهیر.** (۱۳۱۰ لېږدی یا ۱۹۳۲ زېږدې)، غوړشکه د لنډیو ، خطي نسخه ملي ارشیف، استقلال لېسه کې کښلې، ۱۳۱۸ لېږدې کې پښتو ټولنې ته سپارلې. اوس یې ملي ارشیف کې د موندنې ګڼه ۴/۵۲ پر له پسې ګڼه ۴۶۳۸ ده، ۱۲۲ چوپړی.

۱۳. **حبیب الله رفیع.** (۱۳۴۹ لېږدی)، د خلکو سندرې، افغانستان اکاډمي، د تاریخ او ادب ټولنه، ۱۰۹ چوپړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱٤. **حبيب الله رفيع.** . (۲۰۱۰ زېږدی کال)، د پښتو لنډيو ژوند څلورنيمو زرو کلونو ته رسېږي ، هارون حکيمي مرکه. [Sunday November ۲۸, ۲۰۱۰ PM ۹:۱٤:۱۲] ۱۶:۰۳ د شپې.

۱۵. **حبيب الله رفيع.** . (۲۰۱۰ زېږدی کال)، په پښتو کې لنډۍ څه ته وايي؟ ، د آلمان ږغ راډيو سره د اوستاد حبيب الله رفيع دمرکې متن. په دې برېښليک يې وګورئ: http://www.khost-web.net/adabyat/landay/۵۸۸۱-۲۰۱٤-] ۵۲-۱۵-۱۰-۰۲-۰۸]، [۲۰۰۸-۳-۲٤]، [Sunday November ۲۸, ۲۰۱۰ PM ۹:۱٤:۱۲] ۱۹:٤۳ د شپې.

۱٦. **حضرت محمد وياړ.** (۱۳۸۷ لېږدی)، مسافر هم د اوږده سفر جامي په تن کړې، کابل مجله (۵-۶) ګڼه، ۱۷۴ چوپړی.

۱۷. **خان سلام. پوهنيار.** ادبي فنونو درسي ليکی (ټيکس بوک، چپټر)، څلورم ټولګی، اتم سمېستر، ۱۳۸۷ لېږدی، ۵۵ او ۵۶ چوپړی.

۱۸. **داود خان داور.** (۱۹۸۴ زېږدی)، پښتو ټپه، پښتو ادبي مرکز، د نورنګ سرای پېښور، ۲۱ چوپړی.

۱۹. **(د ليکوال پېژند څرګند نه دی).** (۱۳۱۲ لېږدی يا ۱۹۳۴ زېږدې)، منتخبات لغات متفرقه پښتو، خطي نسخه (کلمي کښلې يا په قلم ليکلې) ملي ارشيف، په ۱۳۱۸ لېږدې کې پښتو ټولنې ته سپارلې شوې وه. اوس يې ملي ارشيف کې د موندنې ګڼه ۴/۸۲ پر له پسې ګڼه ۵۳۸۲ ده، ۲۲۴ چوپړی.

۲۰. **دوست محمد دوست شينواری. څېړنوال.** (۲۰۰۶ ميلادي کال)، د پښتو د ولسي ادب لارې، لنډۍ سرليک، د دانش خپرندويې ټولنې تخنيکي څانګه پېښور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۱. **زرغونه زېور ربښتين. پوهندوی. ډاکتوره.** (۱۳۹۳ لېږديز لمريزکال)، ليکدود پوهنه، د دوکتورا کورس لکچرنوټ.

۲۲. **ځلمی هېوادمل. سرمحقق.** (۱۳۹۴ لېږديز لمريزکال)، شمايل نبوي، ناظم د څمکنو ميا عمر رح ، سريزه او سمون، ۶ چوپړی)

۲۳. **سليمان لايق. څېړونکی.** (۲۰۰۸ زېږدی کال)، سليمان لايق په لنډيو غږيږي، د اګست په ۲۱ نيټه قلم نړيوالې ټولنې د لنډيو په هکله سليمان لايق غږولی و او بازمحمد عابد ثبت کړی و چې دا دی کټ مټ يې ستاسې په وړاندې خپروم.

۲٤. **سليمان لايق او مجاور احمد زيار مومند.** (۱۳۶۱لېږديز لمريز کال)، پښتو لنډۍ، پښتو لنډۍ د شفاهي ادب او فوکلور د ډيفارټمنټ د علمي غړو د ۱۳۶۱ لېږدي ګډه علمي پروژه، د لنډيو په باب تحليلي څېړنه، د سليمان لايق او د مجاور احمد مومند په زيار، د پښتو ټولنې د ادبياتو د څانګې له خوا، د پښتو ټولنې د نشراتو نمبر يا پرله پسې نمبر يې ۸۲، افغانستان د علومو اکاډمۍ مرکزي علمي کتابتون ګڼې کوډ ۱۵۲۴۷، عمومي مطبعه کابل ،۱۰۰۰ چاپ ګڼه، چاپ کال ۱۳۶۴ لېږدی، د افغانستان د علومو اکاډمي کتابتون کې د موندنې ګڼه ۵۳ ده، څلورم چوپړی.

۲۵. **سلما شاهين. ډاکتره.** (۱۹۸۴ زېږدی)، روهي سندري، پېښور د پښتو اکاډيمی مخکنۍ رئيسې، پېښور پوهنتون،۳۸۰ چوپړی.

۲٦. **سيد روح الله. الحسينی الحنفی ماهزاره. مولانا.** (د چاپ کال معلوم نه دی)، قصص القران، اسلامي کتابخانه، کبسه خانی، پېښور، د چاپ کال معلوم نه دی، نه په دوتنه شته او نه په پختی، ۳۰ چوپړی.

۲۷. **سيد محی الدين هاشمي. محقق.** (۱۳۸۶ لېږديز لمريز کال)، ادب پوهنه ,ادبيات او ادابي څېړنې، ۴۶چوپړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۸. **شهسوار سنګروال. پوهاند. تاریخ پروفیسور.** (۱۳۹۰ لیږدی- ۲۰۱۱ زیږدی) ، داستاني او هنري ادبیات، دوېیم چاپ، افغان ادبي جرګه – لندن خپرندوی،۵۹ څخه تر ۶۲ چوپړی.

۲۹. **شهسوار سنګروال. پوهاند. تاریخ پروفیسور.** (۱۳۹۱ لیږدی- ۲۰۱۲ زیږدی) ، تاریخ مرصع تاریخي څېړنه، افغان ادبي جرګه – لندن خپرندوی، ۱۰چوپړی.

۳۰. **صفي الله فردوس. ډیپلوم. انجنېر.** (۱۳۸۸ لېږدیز لمریزکال)، څلېر کې د ددو دود، زما د شعرونو ټولګه.
[http://www.ketabton.com/book/id/۸۲۰]، [۲۰۱٦ ۳۱ January]، ۲۲:۱۸ د شپې.

۳۱. **صفي الله فردوس. ماستر. اېنجینېر.** (د کب ۱۲، ۱۴۰۰ لېږدیز لمریزکال)، د ټاټوبي ټنګټکور او پېیلې، وړیا پوهنغونډ ویکیپېډیا له پاره لیکنه، ۱۱ چوپړی.
[https://ps.wikipedia.org/wiki/د_ټاټوبي_ټنګټکور_او_پېیلې]،
[۲۰۲۲ ۱۱ November]، ۱۱:۴۰ د ورځې.

۳۲. **عبدالباري جهاني.** (۳۱، جنوري، ۲۰۱۶زیږدی کال)، یو ځل بیا د لنډیو په باره کې ، تاند خپرندوی، تر اوسه ۳ درې وار لیدل شوي په انټرنېټ پاڼه کې د خپریدو له وخته. بربښلیک یې وګورئ:
[http://www.taand.com/archives/٦٢٦٧٦]، [Written by: Tand,
[۳ Replies]، [۲۰۱٦ ۳۱ January]، ۲۲:۱۸ د شپې.

۳۳. **عبدالحی. حبیبي.** (۱۳۳۹لېږدي)، پټه خزانه، دوېیم چاپ، په ۱۳۲۲ لېږدي د اصلي پټې خزانې یو نخسه د پښتو ټولنې لاس ته راغله اوهغه یې اوستاد عبدالحی حبیبي ته د ډېرې شننې او دری ژبې شرحې او ژباړې له پاره په لاس کې ورکړه، او نوموړی کار حبیبي په کابل، خوابګاه کې په ۱۳۲۳ لېږدي کې بشپړ کړه. او دوېیم وار چاپ ته یې د دری ژبې شرحې او ژباړې سره چمتو کړ، دوېیم چاپ یې په ۱۳۳۹لېږدي کې د پوهنې وزارت د دارالتالیف ریاست کې د تذکرة الشعراء ,, پټه خزانه،، ۵۰۰۰ ټوکه له چاپه سالامت تېر کړي دي،۱۰، ۸۰ چوپړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳٤. **عبدالحی. حبيبي.** (۱۳۴۱ لېږدی يا ۱۹۹۳ زېږدی)، افغانستان در عصر ګورګانيان هند، تاريخ ټولنه، پښتو ټولنې له لورې له چاپه سلامت تېر شوی، ۹:، ۵۸۲ چوپړی.

۳۵. **عبدالجبار. نادر. سر محقق مرستيال.** (۱۳۷۰ لېږدی)، په لغمان کې د واده دودونه ، يوه کلتوري ځېړنه، د افغانستان جمهوريت د علومو اکاډمي، د ښتو ځېړنو نړۍ وال مرکز کابل، پرله په سې ګڼه ۴۳، چاپ ځای د ښووني او روزنې مطبعه، وې (و) چوپړی

۳٦. **اطلاعات او کلتور وزارت.** (۱، کب ۱۳۶۴ لېږدی)، فرهنګ مردم مهالنۍ (فرهنګ مردم مجله)، ۲ ګڼه، اتم کال، د کلتور او هنر رياست، د وګړو د کلتور امريت، کابل، چاپ ځای د اطلاعات او کلتور وزارت مطبعه، ۹۹ چوپړی

۳۷. **عبدالخالق ابوهلال.** د حديثو کتاب سنن ابي داود، د امام ابوداود سليمان د اشعث زوی، د اسحاق مسی، د بشير کړوسي د کتاب، پښتو ژباړن دی. چې د الجامعه امداد علوم اسلاميه پېښور يې خلاص کړی (ايم. ای. اسلاميات) او غوره او په لوړې نړۍ والې کچه برابر پوهنتون دی. ددې ژباړن تصحيح او دويمه کتنه د افغانستان د حصارک مولوي صيب، مولانا عبدلوفي د عبدالباقي زوی کړي چې د نوموړي پوهنتون غوره ښوونکی دی تاج کمپني پېښور. لمړی ټوک، ۱۲۴۷ حديث، ۵۴۰ چوپړی.

۳۸. **عبدالروف. بېنوا** (۱۳۳۷ لېږدی)، لنډۍ چاڼ کوونکی او فارسي مترجم، انګرېزي ژباړه يې محمد ابراهيم شريفي کړي، پښتو ټولنه، ۱۳۳۷لېږدي کې د کابل عسکري مطبعې (د ملي دفاع وزارت مطبعه) څخه له چاپه تېره شوي ټولګه ده، په عامه کتابتون کې يې د موندنې ګڼه ۳۹۸/۲ ل ۴۵ ب دی، ۱۲۲ چوپړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۹. **عبدالروف. بېنوا.** (۱۳۸۷ لېږدی)، پښتولنډۍ، دوېیم چاپ، تاج الدین ایجاز زاوه وال اوردو ژباړه، په کندوز کې د رېدي ګل مشاعرې په ویاړ، دانش خپرندویه ټولنه، ۷۶ چوپړی.

۴۰. **عبدالسلام رستمي ابو زکریا. الشیخ.** (۱۳۸۰ لمریز لیږدی، ۱۴۲۳ سپوږمیز لیږدی، ۲۰۰۲۲۰۱۴ زیږدی)، احسن الکلام لیکونکی، د قران کریم پښتو تفسیر، خپرندوی جامعه عربیة لاشاعة التوحید و السنة بډه بېره، کوهاټ سړک، پېښور، ۲۶ سپاره، ۴۹ سورت، حجرات ، ۱۳ ایت ۱۳۳۳ چوپړي.

۴۱. **فرهاد. محمد غالب ترین. خویشګی.** (۲۰۰۳ م کال)، مشکات شریف پښتو ژباړه، څلورم ټوک، د بیان او د شعر بیان، ۴۵۸۰ ګڼه حدیث، ۱۴ چوړی.

۴۲. **فضل حق شیدا.** (۱۹۷۵ زیږدی)، سیدجمال الدین افغاني حالات او خیالات، ترجمه او تالیف، یونیور سټي بوک ایجنسي، پېښور ښار، درېیم ځل چاپ، پر له په ګڼه :. ۷۷۵۶، ۵۴ او ۱۹۴ چوپړی.

۴۳. **فضل کریم عارف. قاري.** قرآنی قبولې شوي دعاګاني، د رانځورو او خنډونو حل، مکتبه فیض القران، محله جنګي پېښور،۱۳سپاره، ۲۴ ایت، سورت الرعد، ۳۱ چوپړی.

۴۴. **قیام الدین کشاف. شیخ الحدیث.** (۱۹۸۹میلادي کال)، حقپالونکي، ۲۰ مخ.

۴۵. **ګل باچا الفت. د ادب ستوری.** (۱۳۲۵ لیږدی یا ۱۹۴۶ زیږدی)، پښتو سندرې، ګل باچا الفت د پښتو ټولنې مبصر او د صحافت او تالیف د څانګو امیر، د پښتو ټولنې د نشراتو نمبر ۹۵، عمومي مطبعه کابل ، د افغانستان د علومو اکاډمي کتابتون کې د موندنې ګڼه ۱۲ ده، ۱۱۲ ـ ۱۱۹ چوپړي.

۴۶. **ګل باچا الفت.** (۱۳۳۶ لېږدی)، پښتني دودونه، د پښتو ټولنې ادبیاتو د څانګې له خوا، د چاپ کال تله ۱۳۳۶ لیږدی، چاپ شمېر ۱۵۰۰، پر له پسې نمبر ۱۳۰، انتساب: **د اعلحضرت معظم المتوکل علی الله محمد ظاهر شاه حضور**

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته د دوی د تولد د ۴۴ کال د جشن په مناسبت. د پښتو ټولنې له لورې. د عامه کتابتون کې د مونډلو ګڼه ۳۹۰ پ ۲۵ پ ،او ۲ پ ۴۷۱ پ، ۲۰ چوپړی.

٤٧. **لال باچا ازمون. پوهندوی.** (۲۳، اګست، ۲۰۱۵ زیږدی کال)، دلنډۍ او دوبیتي پرتله!- ، ۰۰۴ ګڼه او تر اوسه ۱ یو وار لیدل شوي په انټرنټ پاڼه کې د خپریدو له وخته. انعکاس راډیو، (http://www.enikaasradio.com)

٤٨. **لال باچا ازمون. پوهندوی.** (جنوري میاشت ۱۹۹۴ زیږدی کال یا د سلواغې میاشت ۱۳۷۲ لیږدی کال)، د سیند غاړې ګلونه، د ولسي شاعر محمد نور شعري غونډ، د لال باچا ازمون په زیار.

٤٩. **محمد ابراهیم همکار. پوهنمل.** (۱۳۹۰ لیږدیز لمریز کال)، قافيې فن. څلورم چاپ، مومند خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۲۸ چوپړی.

٥٠. **محمد ابراهیم همکار. پوهندوی.** (۱۳۹۳ لیږدیز لمریز کال)، ادبي کره کتنه. لمړی چاپ، مومند خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۱۷۴چوپړی.

٥١. **محمد اسرئیل. مولوي.** (۱۹۵۸م کال)، ژباړه، کتاب الشعر، پېښور پښتو اکاډمي،۱ چوپړی.

٥٢. **محمد اسمعیل یون. پوهاند.** (۱۳۹۴لیږدیز لمریز کال)، کتاب الشعر او لس نورې لیکنې، د دکتورا دورې د لیکنو ټولګه، کابل، ۲۱ چوپړی.

٥٣. **محمد داود وفا.** (۱۳۹۲ لیږدی)، د فلکلور پېژندنې لاربښود ، ختېځ اکاډمي ننګرهار، ۴۳ چوپړی.

٥٤. **محمد دین. ژواک.** (۱۳۳۴لیږدیز لمریز کال)، پښتنې سندرې، لومړی برخه، د پښتو ټولنې د ادبیاتو د څانګې له خوا، د پښتو ټولنې د نشراتو نمبر یا پرله پسې نمبر یې ۱۱۵، افغانستان د علومو اکاډمی مرکزي علمي کتابتون ګڼې کوډ ۱۲۵۹۴، عمومي مطبعه کابل ،۲۵۰۰ چاپ ګڼه، د افغانستان د علومو اکاډمي کتابتون کې د مونډنې ګڼه ۴ ده، د او هـ چوپړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵۵. **محمد رحیم الهام. پوهاند. ډاکټر.** (۱۳۷۹ لېږدی)، لنډۍ ها، د اریک سیار کتابتون اداره او مسلسله ګڼه یې ۴۳، د عامه کتابتون کې د موندلو ګڼه ۲/ ۳۹۸ ل ۳۸ الف:. ۱۶، ۸ او ۹ چوپړی

۵۶. **محمد عمر.** (۱۳۱۸ لېږدی یا ۱۹۴۰ زیږدي)، متلونه او لنډۍ (ذخیرة الغات پښتو)، خطي نسخه ملي ارشیف، ۱۳۱۸ لېږدې کې پښتو ټولنې ته سپارلې. اوس یې ملي ارشیف کې د موندنې ګڼه ۴/۸۲ پر له پسې ګڼه ۵۳۸۲ ده، ۶۳ چوپړی.

۵۷. **محمد .هوتک. پټې خزانې معاصر لیکوال.** (۱۱۴۱ – ۱۱۴۲ لېږدېز سپوږمېز،)، پټه خزانه، د پښتونخوا د سترګو تور، امام الموسلمین، و ابن قاتل الرفضة والکافرین شاه حسین هوتک ادام الله دولته الی یوم الدین، د خپل دربار د نوبهار ماڼۍ لیکوال محمد هوتک د داود خان هوتک زوی او د قادر خان هوتک مسې ته امر او لاربنونه کړی و، چې د پښتنو پتو شاعرانو چې ښکاره نه وو او پټ وو، د دوی پیخلیک، څېړنه، سپړنه، څه رنګوالی او څرګندوالی له ۱۰۰ څخه تر ۱۱۰۰ لېږدېز سپوږمېز کال په نوموړي نوم وکښې. په همغه مهال په کندهار کې پټه خزانه لیکی کښل شوی او له کندهاره خپورشوی دی. (پټه خزانه، ۳ چوپړی).

۵۸. **مجاور احمد زیار. پوهاند. دوکتور.** (۱۳۸۵ لېږدی، ۲۰۰۶ زیږدی)، لیکلار ښور , یوه پښتو – کره پښتو، د نوې ژبپوهنې په رڼا کې، ساپي پښتو څېړنې او پراختیا مرکز، ۵۱ چوپړی.

۵۹. **مجاور احمد زیار. پوهاند. دوکتور.** (د تلې اتلسمه ۱۳۸۸ لېږدی، د اکتوبر ۱۰ ۲۰۰۹ زیږدی)، پښتو بدلمبچ یا (پښتو شعر څنګه جوړېږي؟)، دانش خپرندویه ټولنه، کېسه خانی بازار پېښور، ۱ چوپړی.

۶۰. **مجاور احمد زیار. پوهندوی. دوکتور.** (۱۳۵۷ لېږدی، ۱۹۷۸ زیږدی)، پښتو پښویه (ګرامر) دوېیم لاس وهلی ازمایښتي چاپ، دولتي چاپخونه، ادبیاتو پوهنځی، کابل پوهنتون، ۱۰۲ چوپړی.

Property of ACKU, # ٥٥٦٦

(c) ketabton.com: The Digital Library

٦١. **مجاور احمد زيار. پوهاند. دوکتور.** (۱۳۸۲ لېردی، ۲۰۰۳ زېږدی)، پښتو پېښويه درېيم چاپ، پايځوړ: د ژبپوهنې بنسټونه او غږونه، دانش خپرندويه ټولنه، کيسه خانی بازار پېښور، Property of ACKU, # ۱۱۲۲۸ ، ۱۴۶ چوپړی.

٦٢. **نزک بابرو.** (۱۹۴۴ميلادي کال)، مغولی باچا بابر ياداشت، د ليکي اوردو ته ژباړونکی، رشيد اختر ندوی لاهور چاپ، ۸۱ چوپړی

٦٣. **ولايت خان ځدراڼ.** (۲۰۰۸ زېږدی کال)، د پښتو لنډيو په اړه يو څو خبرې، سويډن، له اينټرنېټ ځخه يې ليکنه په نوم او د مقالې په نوم موندلی شئ. په دې برېښليک يې وګورئ:
[http://baheer.com/baher/modules.php?name=News&file=article&sid=۳۷۷٦]، [شنبه، ۱۵ چنګاښ ، ۱۳۸۷]، ۱۸:۴۰ د شپې.

٦٤. **ويکيپيډيا.** د ميوند جګړه، (۲۸/ ۹/ ۲۰۱۳ زېږدی کال)

(c) ketabton.com: The Digital Library

M.BSC.ENG
SAFIULLAH
FIRDOWS

APRIL 24 2024
IN MEHTER LAM LAGHMAN, AFGHANISTAN

LANDAYYU, TAPO, TEKAYYU AND MESRAYYU COURTYARD RESEARCH PAPERS

VOLUME III

COURSE: RESIDUE KNOWLEDGE APPRISOR: SMALLNESS SENSATION

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library